

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Algemeen ambtsbericht Somalië

Datum: 30 maart 2016

Colofon

Plaats

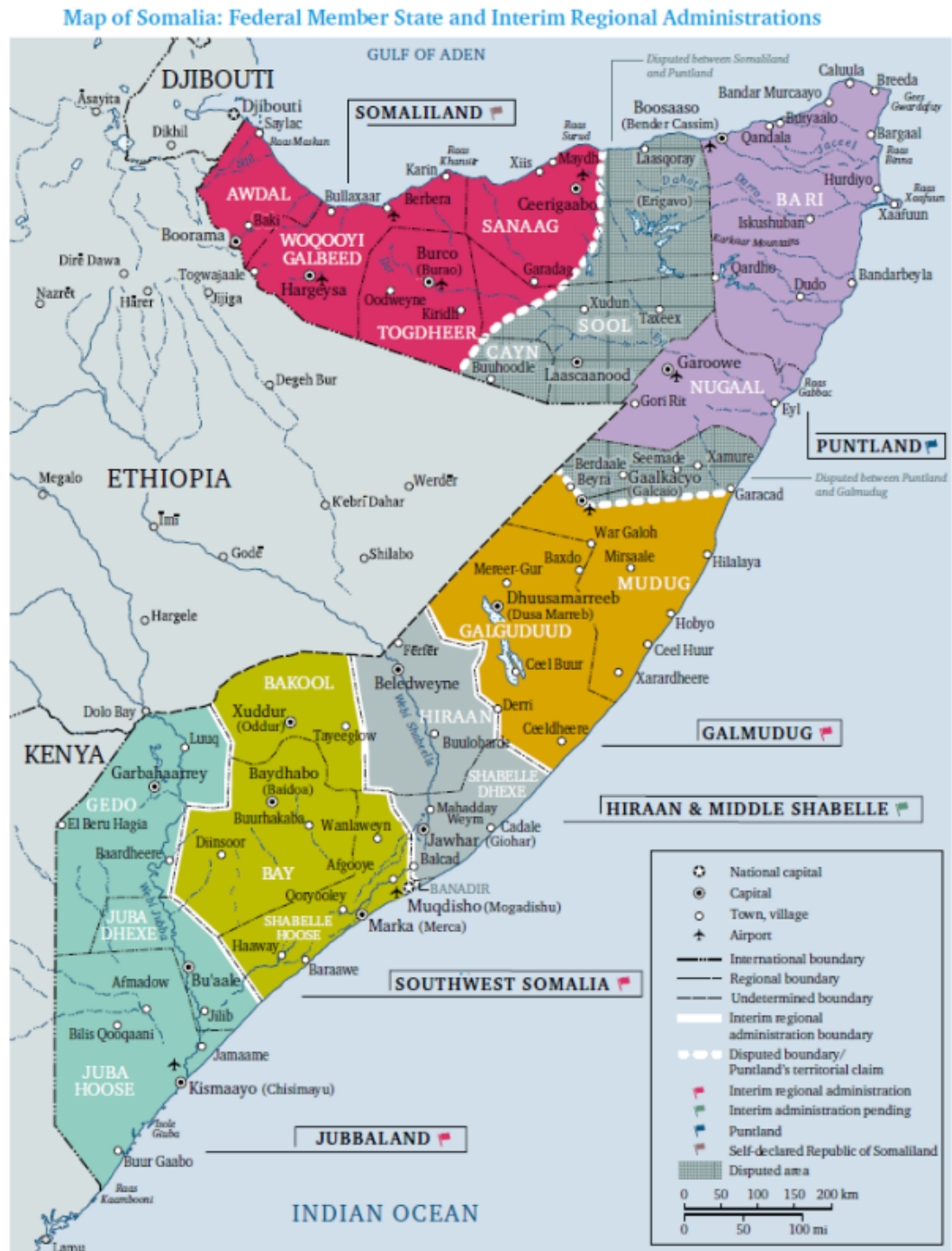
Den Haag

Opgesteld door

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Afrika

Verslagperiode

1 december 2014 - 31 december 2015

Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Zuid- en Centraal Somalië beschreven, voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit dit deel van Somalië en voor de besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers. Dit algemeen ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in (geheel) Somalië. Het laatste algemeen ambtsbericht verscheen in december 2014. Dit algemeen ambtsbericht beslaat de periode van 1 december 2014 tot en met 31 december 2015. Een enkele maal zijn bronnen gebruikt uit begin 2016 die feiten bevatten over, of betrekking hebben op gebeurtenissen in de verslagperiode. Veel van de beschikbare getalsmatige gegevens over Somalië (bijvoorbeeld economische of humanitaire gegevens) betreffen het gehele land en worden niet gespecificeerd voor Zuid- en Centraal Somalië. Waar dit onderscheid relevant is voor dit ambtsbericht wordt dat in een voetnoot toegelicht.

Dit algemeen ambtsbericht is gebaseerd op informatie uit openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie afkomstig van websites, rapporten, persberichten ed. van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, academici en *think tanks*, de EU, vakliteratuur, berichtgeving in de media en –in een aantal gevallen- directe contacten met relevante personen/deskundigen. Daarnaast wordt de tekst in een aantal gevallen ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen (aangemerkt met 'vertrouwelijke bron').

Somalië zelf beschikt over zeer diverse media, met name radiostations en websites met lokaal nieuws. Een groot deel daarvan is in het Somalisch en daarom moeilijk toegankelijk als bron. In de dagelijkse persoverzichten die verstrekt worden door de Afrikaanse vredesmacht AMISOM worden geselecteerde Engelstalige persberichten opgenomen die afkomstig zijn uit de Somalische media (inclusief radiostations), regionale Oost-Afrikaanse media, en de internationale pers. Vaak met links naar de oorspronkelijke publicaties. De door AMISOM gemaakte selectie wordt over het algemeen betrouwbaar geacht en wordt bijvoorbeeld door het Nederlandse Ministerie van Defensie gecirculeerd onder beleidsambtenaren die zich met Somalië bezighouden. Zie: <http://somaliamediamonitoring.org/>

Het ambtsbericht opent met een korte beschrijving van land en bevolking. Een uitgebreid overzicht van de geschiedenis en de positie van de verschillende clans is opgenomen in de ambtsberichten van november 2012 en december 2013 en in het EASO *Country of Origin Report* van het *European Asylum Support Office* (EASO) van augustus 2014.

Inhoudsopgave**Colofon + kaart van Somalië****Inleiding**

1	Landeninformatie	1
1.1	Introductie / basisgegevens	1
1.2	Politieke ontwikkelingen	2
1.3	Federaal proces	4
1.3.1	- Jubaland (Regio's Neder-Juba, Midden-Juba, Gedo)	6
1.3.2	- Zuidwest Somalië (Regio's Bay, Bakool, Neder-Shabelle)	6
1.3.3	- Centraal Somalië (Galguduud, Mudug, Galmudug)	7
1.3.4	- Hiiraan en Midden-Shabelle	9
1.3.5	- Banadir-Mogadishu	9
1.4	Overige bestuurlijke aangelegenheden (wetgeving, commissies, corruptie)	10
1.5	Veiligheidssituatie, algemeen	13
1.5.1	- Veiligheid Banadir (Mogadishu)	18
1.5.1.1.	- Lijst van geweldsincidenten in Mogadishu	20
1.5.1.2.	- Veiligheid internationale vliegveld Mogadishu	22
1.5.2	- Veiligheid in Jubaland (Regio's Neder-Juba, Midden-Juba, Gedo)	23
1.5.3	- Veiligheid in Zuidwest Somalië (regio's Bay, Bakool, Neder-Shabelle)	24
1.5.4	- Veiligheid in Centraal Somalië (Galguduud, Mudig, Galmudug)	25
1.5.5	- Veiligheid in Hiiraan en Midden-Shabelle	27
1.6	Al-Shabaab	28
1.6.1	- Strategische ontwikkelingen in de strijd tegen Al-Shabaab.	28
1.6.2	- Aanslagen buiten Zuid- en Centraal Somalië	33
1.6.3	- Strategische ontwikkelingen binnen Al-Shabaab.	36
1.7	Andere milities	39
2	Documenten	40
3	Mensenrechten	43
3.1	Verdragen, grondwet en wetgeving	44
3.2	Mensenrechtensituatie in gebied onder controle van Al-Shabaab	46
3.3	Rechtsstaat en rechtsbescherming.	47
3.3.1	- Arrestaties en detentie	49
3.3.2	- Rol van clans bij bescherming	50
3.3.3	- Doodstraf en buitengerechtelijke executies	51
3.4	Vrijheid van meningsuiting/persvrijheid	52
3.5	Vrijheid van vereniging en vergadering	54
3.6	Vrijheid van godsdienst	54
3.7	Bewegingsvrijheid	55
3.8	Positie en rechten van Vrouwen	57
3.8.1	- Vrouwen in gebieden onder controle van Al-Shabaab	58
3.8.2	- Alleenstaande vrouwen	58
3.8.3	- Seksueel en huiselijk geweld	58
3.8.4	- Genitale verminking	60
3.9	Positie en rechten van kinderen	61
3.10	Positie en rechten van etnische minderheden	63
3.11	Positie en rechten van homoseksuelen, LHTB's	64
3.12	Positie en rechten van oppositiepartijen en politieke activisten	65
3.13	Positie en rechten van specifieke beroepsgroepen	65
4	Vluchtelingen en ontheemden	66
4.1.1	- Vluchtelingenstromen; opvang in de regio	66
4.1.2	- Ontheemden	67
4.2	Humanitaire- en Ontwikkelingshulp	69
4.2.1	- Organisaties	69
4.2.2	- Obstructie van humanitaire hulpverlening	70
4.2.3	- UNHCR Eligibility Guidelines	71
4.3	Terugkeer	71
4.3.1	- Vrijwillige terugkeer vanuit de regio	71
4.3.2	- Vrijwillige terugkeer vanuit Europa/Nederland	73

4.3.3 - Gedwongen terugkeer	78
4.3.4 - Terugkerende alleenstaande vrouwen	79

Bijlagen

BIJLAGE 1. Kaartjes van de gezagssituatie in Zuid- en Centraal Somalië	81
BIJLAGE 2. Somalische wetgeving en parlementaire resoluties in voorbereiding (stand per 1 december 2015).	83
BIJLAGE 3. Lijst van milities die in 2015 in Zuid- en Centraal Somalië betrokken waren bij (gewelds-)incidenten.	85
BIJLAGE 4. Gewelddiagrammen 2015 per regio.	86
BIJLAGE 5. Afkortingenlijst	92

1 Landeninformatie

1.1 Introductie / basisgegevens

Somalië ligt in de Hoorn van Afrika aan de uiterste oostpunt van het continent. Het land had tussen 1991 en 2012 geen internationaal erkend centraal gezag en was in die periode het schoolvoorbeeld van een *failed state*. Het noordelijkste en voormalig Britse deel, Somaliland, verklaarde zich in 1991 onafhankelijk maar dit wordt heden nog door geen enkel land erkend. De rest van Somalië, het voormalige Italiaanse deel, vormde jarenlang een bron van instabiliteit vanwege strijdende clanmilities en *warlords*, piraterij, migranten/vluchtelingen en islamitische terreur. Eind 2012 trad er een nieuwe centrale regering aan in Mogadishu met een transformatieve politieke agenda. Deze regering, onder leiding van president Hassan Sheikh Mohamud, ontving onmiddellijk grote politieke en materiële steun vanuit de internationale gemeenschap die een kans zag het land weer op de been te helpen. Niettemin blijft Somalië een extreem arme, fragiele¹, slecht bestuurde² en bijzonder corrupte staat³ die lijdt onder binnenlandse gewapende conflicten, chronische voedselonzekeerheid en onder een humanitaire crisis die behoort tot de meest omvangrijke, langdurigste en complexe noodsituaties ter wereld.⁴ De mensenrechtensituatie is grimmig. Jeugdwerkloosheid wordt geschat op 67%.⁵ AMISOM, een vredesmacht van de Afrikaanse Unie van meer dan 22.000 man, wordt geacht er een zekere stabiliteit te waarborgen. Ondanks alles zijn er ook tekenen van hoop en is er reden voor –voorzichtig- optimisme.⁶ In deze verslagperiode schudde Somalië het etiket *failed state* zelfs van zich af, aldus de Speciale Vertegenwoordiger van de VN voor Somalië, Nicholas Kay, en werd het een 'herstellende en fragiele staat'.⁷

Dit ambtsbericht beperkt zich tot de situatie in Zuid- en Centraal Somalië.

Zuid- en Centraal Somalië grenst in het oosten aan de Indische Oceaan; in het zuidwesten aan Kenia en in het noorden aan Ethiopië en Puntland.⁸

Met de term 'Somalië' wordt in dit ambtsbericht het zuidelijke en centrale deel van de Federale Republiek Somalië bedoeld, dus exclusief Somaliland en Puntland, tenzij anders aangegeven.

Zuid- en Centraal Somalië heeft een bevolking van ruim 7,3 miljoen inwoners (2014).

Het wordt doorsneden door twee permanente rivieren, de Juba en de Shabelle.

Somalië is verdeeld in 18 regio's waarvan 10½ in Zuid- en Centraal Somalië: Bakool, Bay, Banadir, Galguduud, Gedo, Hiiraan, Neder- en Midden-Juba, Neder- en Midden-Shabelle, en Mudug.⁹ De regio's zijn onderverdeeld in districten. De belangrijkste steden in Zuid- en Centraal Somalië zijn de hoofdstad Mogadishu, die vrijwel de gehele regio Banadir beslaat, Galkayo (een gesplitste stad in Mudug op de grens met Puntland), Baidoa (regio Bay), Beledweyne (regio Hiiraan), Dhusamarreeb (Galgaduud) en de kuststeden Marka (of Merka, in Neder-Shabelle) en Kismayo (in Neder-Juba), beiden ten zuiden van Mogadishu gelegen. Kismayo is een belangrijke havenstad.

Eind mei 2015 publiceerde de Somalische overheid voor het eerst sinds meer dan 40 jaar nieuwe bevolkingsgegevens.¹⁰ De gegevens zijn gebaseerd op veldwerk dat plaatsvond van eind

¹ Somalië stond qua fragiliteit in 2014 op de 177^e plaats in een lijst met 178 landen, met een score van 112,6 van maximaal 120 'fragiliteits'-punten die op basis van indicatoren worden toegekend. Zie de Fragile State Index van het Fund for Peace 2014. <http://fsi.fundforpeace.org/>

² Somalië scoort de 54^e en laatste plaats van alle Afrikaanse landen in de Ibrahim Index of African Governance (2015) en scoort ook 54^e en laatste op alle 4 de subindicatoren van deze index, resp. "Safety & Rule of Law", "Human Development", "Sustainable Economic Opportunity" en "Participation & Human Rights". Deze index is incl. Somaliland/Puntland. Zie: http://static.moibrahimfoundation.org/u/2015/10/02201447/44_Somalia.pdf

³ Somalië staat al jarenlang te boek als 's werelds meest corrupte land in de zgn. *Corruption Perception Index* van Transparency International, in elk geval gedurende alle jaren van 2008 t/m 2015. Zie ook: "Attorney general admits widespread corruption in government offices": Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (9 december 2014).

⁴ "The humanitarian crisis in Somalia remains among the largest, most protracted and complex emergencies in the world today." OCHA Humanitarian Bulletin, Somalia, 20 januari 2015. En: Somalia remains one of the largest, most complex emergencies, says country's UN relief coordinator: UN News Centre (8 mei 2015).

⁵ Cijfer voor heel Somalië. Zie: 3 challenges, 3 solutions for Somalia's youth: World Economic Forum (24 jan. 2015).

⁶ Somalia shows signs of recovery and optimism after decades of turmoil: ITV (27 januari 2015). Zie ook: Somalia: A case for (very) cautious optimism: Daily Maverick (South Africa), 27 januari 2015.

⁷ UN official says Somalia is a fragile and recovering country but no longer a failed state. US News (22 dec. 2015).

⁸ Puntland is ook een deel van Somalië; het verklaarde zich in 1998 autonoom. Het wenst deel uit te maken van een federaal Somalië en streeft dus geen onafhankelijkheid na zoals Somaliland.

⁹ De regio Mudug is gesplitst: de noordelijke helft wordt gerekend tot Puntland. De grens door Mudug ligt niet vast.

¹⁰ Zie: "The Federal Republic of Somalia launches first population data since 1975": Ministry of Planning and International Cooperation (26 mei 2015). Zie: <http://www.mopic.gov.so/wp-content/uploads/2015/05/Population-Estimation-Survey-of-Somalia-PFSS-2013-2014.pdf>

2013 tot in het voorjaar van 2014. De totale Somalische bevolking wordt daarin geschat op 12.316.895 personen. Een kwart van de bevolking is nomadisch; 46% van de bevolking is jonger dan 15 jaar; driekwart is jonger dan 30.

Voor Zuid- en Centraal Somalië zijn de belangrijkste gegevens samengevat in onderstaande tabel. Opvallend is o.m. dat 12,7% van de 7,34 miljoen inwoners ontheemd is; hoger dan het landelijk gemiddelde van 9,0%. De helft van de stedelijke bevolking in Zuid- en Centraal Somalië woont in Mogadishu (Banadir); bijna 1 op de 4 inwoners van die stad is een binnenlandse ontheemde, een zgn. IDP (internally displaced person).

Region	Urban	Rural	Nomads	IDPs	Total
Mudug 50%	190,747	39,876	92,868	35,441	358,932
Galgaduud	183,553	52,089	214,024	119,768	569,434
Hiraan	81,379	135,537	252,609	51,160	520,685
Middle Shabelle	114,348	249,326	100,402	51,960	516,036
Banadir	1,280,939			369,288	1,650,227
Lower Shabelle	215,752	723,682	159,815	102,970	1,202,219
Bay	93,046	463,330	195,986	39,820	792,182
Bakool	61,928	134,050	147,248	24,000	367,226
Gedo	109,142	177,742	144,793	76,728	508,405
Middle Juba	56,242	148,439	131,240	27,000	362,921
Lower Juba	172,861	161,512	124,334	30,600	489,307
Totaal Z.-Centraal	2,559,937	2,285,763	1,563,319	928,735	7,337,574

De Somalische bevolking is verdeeld in patrilineaire clans en sub-clans. Clan-afkomst speelt een zeer belangrijke rol in vrijwel alle aspecten van het maatschappelijk leven.¹¹ Vrijwel alle Somaliërs zijn Soenni-moslims. Somalië behoort tot de zeer kleine groep landen in Afrika waar een inheemse taal de nationale taal is: het Somalisch. Deze taal bestaat pas sinds de jaren '70 in geschreven vorm. Men gebruikt het Latijnse alfabet.

1.2 Politieke ontwikkelingen¹²

In 2015 werd de politiek in Somalië net zoals in 2014 bepaald door de inspanningen van de federale regering onder president Hassan Sheikh Mohamud om met behulp van de internationale gemeenschap de veiligheidssituatie te verbeteren en te komen tot een functionerende federale rechtsstaat. De regering van premier Sharmarke sprak bij zijn aantreden in februari 2015 onmiddellijk uit vast te zullen houden aan de drie hoofddoelstellingen van het hervormingsprogramma "Vision 2016", nl. het voltooien van het opzetten van een federaal staatsbestel; het schrijven en doen goedkeuren van een nieuwe grondwet, en het houden van vrije verkiezingen in september 2016. Ook de internationale gemeenschap insisterde daar op, en binnen de gestelde termijnen. Eerst in april 2015 kwamen er de eerste barstjes in dit "front van optimisme", toen de VN-vertegenwoordiger in Mogadishu, Nicholas Kay, toegaf dat niemand van een mislukking zou kunnen spreken als niet alle taken in 2016 zouden zijn afgerond.¹³

De federale staatsvorming vorderde met horten en stoten.¹⁴ De voorbereidingen voor de verkiezingen in sept. 2016 lagen tot medio 2015 stil maar kregen daarna wat vaart, onder grote druk van de internationale gemeenschap, maar niet nadat het doel van *one-person-one-vote* verkiezingen was opgegeven. Het herzieningsproces van de grondwet lag vrijwel stil. Al-

¹¹ Voor een uitgebreid overzicht van de geschiedenis en positie van de verschillende clans zie de ambtsberichten van november 2012 en december 2013 en het EASO Country of Origin Information Report van aug. 2014. Zie ook (in dit AAB) § 3.3.2 "Rol van de clans bij bescherming" en § 3.10 "Positie en rechten van etnische minderheden".

¹² Voor een uitgebreid overzicht van de recente geschiedenis van Somalië wordt verwezen naar de algemene ambtsberichten Somalië van november 2012 en december 2013 en het EASO Country of Origin Report van aug. 2014.

¹³ Somali Infighting May Halt Landmark Election. The Times Africa (27 April 2015). Een dag later zou Kay evenwel hebben gezegd dat de verkiezingen in september 2016 nu op een 'point-of-no-return' zijn aangeland. Zie: Somalia Coming Together As "United, Federal Country" Despite Challenges: UN Radio. In: AMISOM Monitoring (28 april 2015).

¹⁴ Zie § 1.3.1. t/m § 1.3.5. over het federale staatsvormingsproces in de verschillende regio's van Zuid- en Centraal Somalië.

Shabaab werd iets verder teruggedrongen in Jubaland maar won elders enig terrein en pleegde veelvuldige en soms zeer grote aanslagen. De opinies over de nabije toekomst van Somalië bleven fluctueren tussen het professionele, verplicht aandoende optimisme van woordvoerders van de internationale gemeenschap en extreme scepsis en doemscenario's vanuit (bijvoorbeeld) Somalische academische kringen, vaak vanuit de diaspora.¹⁵ Intellectuelen in de diaspora uitten zich niet zelden zeer kritisch over de politieke elite in Somalië.¹⁶

Ook de Somalia and Eritrea Monitoring Group (SEMG, hierna: Monitoring Group) van de VN Veiligheidsraad blijft in haar rapport van oktober 2015 uiterst sceptisch en concludeert dat de terreinwinst van AMISOM, het Somalische leger en de daaraan losjes gelieerde milities niet gepaard is gegaan met de uitbreiding van de capaciteit van de centrale en regionale overheden om de veiligheid te waarborgen en een alternatief bestuur te bieden. Daardoor zullen diep gewortelde intercommunale conflicten opnieuw de kop opsteken. Voor velen binnen de politieke en zakelijke elite van Somalië hebben het afvangen van staatsmiddelen in de stedelijke machtscentra en het buitensluiten van andere belanghebbenden voorrang op de consolidatie van een effectieve vorm van bestuur en op de uitbreiding van de publieke dienstverlening. Die focus bedreigt het fragiele politieke proces op lange termijn. Zonder een grotere betrokkenheid van de Somalische machthebbers bij het politieke proces blijft de vooruitgang die sinds 2012 is bereikt omkeerbaar.¹⁷

Hieronder een chronologisch overzicht van de politieke ontwikkelingen in de verslagperiode:

Eind 2014 ontstond de tweede kabinetscrisis binnen de zittingstermijn van de president.¹⁸ Wederom leidde de verdeling van bevoegdheden tussen president en premier tot het probleem.¹⁹ Ditmaal was de aanleiding het besluit van premier Abdiweli van 25 oktober 2014 om enkele ministers te wisselen, waaronder de minister van justitie, een belangrijk bondgenoot van de president. Deze laatste achtte zich niet geconsulteerd en wees de herschikking af als ongrondwettelijk. Vanaf dat moment leek het lot van premier Abdiweli bezegeld. Maar discussies over moties van wantrouwen in het parlement eindigden in november 2014 tot drie keer toe in dusdanige chaos dat de stemming steeds werd uitgesteld en Abdiweli aanbleef. Somalische media berichtten dat sommige parlementsleden openlijk hun stem te koop aanboden aan de hoogste bidder.²⁰ Op 6 december kwam de motie tot afzetting eindelijk in stemming. Met 153 tegen 80 stemmen werd de motie aangenomen en moest Abdiweli aftreden, en met hem het hele kabinet. De VN Veiligheidsraad uitte zich verheugd dat de crisis via de geëigende parlementaire weg was opgelost maar waarschuwde voor verdere politieke instabiliteit.

Op 17 december 2014 benoemde president Hassan Sheikh Mohamud een nieuwe premier: Omar Abdirashid Ali Sharmarke. Zijn benoeming werd een week later door het parlement unaniem aanvaard. Op 11 januari 2015 presenteerde Sharmarke een eerste kabinetsvoorstel met 25 ministers waarvan er een vijftal werden beschouwd als politieke steunpilaren van de president.²¹ Daarop kwam zoveel kritiek dat hij het voorstel enkele uren voor de parlementaire behandeling introk en daarmee een afwijzing voorkwam.²² Hij kreeg twee weken uitstel en op 27 januari kwam Sharmarke met een nieuw voorstel dat hij drie dagen later wederom introk

¹⁵ Abdisalam Garjeex schreef op 6 december 2015: "It's miserable to see that one's country is headed to the final stages of its demise and its inhabitants to an obscure existence. Our day of reckoning is around the corner, however, and on that day we'll be faced with the sobering and excruciating fact; that we were the ones responsible for the annihilation of Somalia. We have lost our dignity, sovereignty, and nationhood, and are on the last legs of existence. We are fighting for power over a vapid wasteland, stripped of both dignity and resources, and only bitterness remains". Zie: "2016: The End of Somalia as We Know It", Hiiraan Online (6 december 2015). Zie ook: "Somalia looks forward to 2016 and beyond: Wardheer News (28 april 2015). Zie ook: "Somalia Needs a Fearless and Patriotic Leader, not Elections", Hiiraan Online (26 april 2015).

¹⁶ "Dismantling Somalia at the Hands of her Elite". By Nur Bahal. RBC Radio Raxanreeb (5 december 2015).

¹⁷ Bron voor de gehele paragraaf: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 11, 12 en 27).

¹⁸ Reeds rond de jaarwisseling 2013-2014 had een eerste crisis plaatsgevonden, waarbij het kabinet van premier Abdi Farah Shirdon moest plaatsmaken voor dat van premier Abdiweli Sheikh Ahmed.

¹⁹ Dit is een terugkerend punt van wrijving, omdat de voorlopige grondwet bepaalt dat de president en de premier hun macht met elkaar delen (teneinde de balans tussen de verschillende clans te behouden). De exacte bevoegdheden van de premier zijn echter nooit vastgesteld. Dit heeft in de afgelopen dertien jaar tot een terugkerende strijd om controle over de macht geleid en tot diverse presidents -en premierwisselingen. Zie bijv.: IRIN: *Political infighting threatens Somalia's government* (13 januari 2014) en "Somali Parliament: Where the Minority Rules", Jowhar.com (30 november 2014).

²⁰ President Hassan Sh. Mohamoud: Beckoning Back Partition: Wardheer News (3 december 2014) en "For Somalis, 2014 Marked by Political Instability Within Government", Voice of America (25 dec. 2014).

²¹ Could government by consent rise out of the ashes of division? : Wardheer News (20 jan. 2015).

²² Somali PM Dissolves Cabinet: Voice of America (17 januari 2015).

voordat het tot parlementaire behandeling kwam. Opnieuw kreeg hij 10 dagen uitstel.²³ De VN Veiligheidsraad maakte zich inmiddels ernstige zorgen over het getraineer.²⁴ Op 6 februari presenteerde Sharmarke een derde kabinetsvoorstel bestaande uit 26 ministers, 26 vice-ministers en 14 ministers van Staat.²⁵ Dit voorstel werd uiteindelijk op 9 februari 2015 door het parlement aanvaard. Op weg naar de stemming werd een parlamentslid door Al-Shabaab vermoord.²⁶

De crisis had uiteindelijk bijna vier maanden geduurd en wierp een forse schaduw over de hoop die velen in en buiten Somalië eind 2012 hadden bij het aantreden van president Mohamud. De hele politieke elite kwam er verzwakt uit naar voren.

Zes maanden later, in augustus 2015, ontstonden opnieuw politieke spanningen toen 95 parlamentsleden een zorgvuldig voorbereide motie indienden om de president te *impeachen*. De 95 beschuldigden hem van grootschalige corruptie, schending van de grondwet en slecht leiderschap.²⁷ Omdat voor aanvaarding van dit type motie 2/3 van de 275 parlamentsleden vóór moet stemmen brak wederom een periode aan van politieke koehandel. En opnieuw uitte de internationale gemeenschap zich ongerust over de extra vertraging die het organiseren van verkiezingen in 2016 nog verder zou bemoeilijken²⁸ en riep op tot behoud van de eenheid en samenhang tussen de federale instituties.²⁹ In september werd duidelijk dat de indieners akkoord zouden gaan met onderhandelingen om uit de impasse te geraken en niet zouden aansturen op een stemming; de *impeachment*-motie werd evenwel niet ingetrokken.³⁰ Medio oktober had de motie enige aanhang verloren en was terechtgekomen in een juridisch-procedurele impasse.³¹ Eerst tegen het einde van de verslagperiode werd de motie ingetrokken.³² Maar het parlement had opnieuw een forse werkachterstand opgelopen. Ook lijdt het parlement ernstig onder absentisme; tot woede van de voorzitter loopt de behandeling van wetsvoorstellen vaak vertraging op omdat er geen quorum is.³³

Positief voor het internationale aanzien en veiligheidsimago van Somalië waren een aantal evenementen in Mogadishu: de bijeenkomst van de IGAD-ministerraad in januari 2015 (voor het eerst sinds het uitbreken van de Somalische burgeroorlog in 1991)³⁴; met kort daarop het bezoek van de Turkse president Erdogan (de tweede maal dat hij Somalië bezocht); het bezoek van John Kerry in mei, en het High Level Partnership Forum met 32 internationale delegaties, eind juli 2015.

1.3

Federaal proces

De vorming van een federale staat is een van de hoofddoelstellingen van "Vision 2016" en op dit terrein werd in de verslagperiode relatief goede voortgang geboekt. Maar het proces werkt ook polariserend en bracht allerlei sluimerende tegenstellingen aan de oppervlakte; het legt bloot hoe moeilijk de hardnekkige krachten van een langs clanlijnen gesegmenteerde maatschappij te verenigen zijn met de eisen van een moderne staat.³⁵ Conflicten tussen clans over hun deelname en vertegenwoordiging in het openbaar bestuur ondermijnden het proces.³⁶ Het gewapende grensconflict tussen Puntland en Galmudug eind november 2015 kan als een forse waarschuwing worden beschouwd.

²³ Prime minister Omar Abdirashid announced some of his cabinet members: Goobjoog News (27 januari 2015). Zie ook: Somali parliaments endorse PM's vote delay request: Hiraan Online. In: AMISOM Headlines (2 feb. 2015).

²⁴ United Nations Security Council Press Statement on Somalia. UNSOM (4 feb. 2015).

²⁵ Prime minister Omar announces 66 cabinet members. Goobjoog News (6 feb. 2015).

²⁶ Somali lawmakers approve new cabinet as Shebab kills MP. Yahoo News (9 feb. 2015).

²⁷ Report of the UN Secretary-General on Somalia (May–August 2015). Doc. S/2015/702 dd. 11 Sept. 2015

²⁸ UN Envoy: Somalia Can't Afford More Political Bickering. Voice of America (24 Aug. 2015).

²⁹ Impeachment Motion Stirs Political Waters in Somalia. Inter Press Service (1 sept. 2015)

³⁰ Somalia parliament speaker drops impeachment motion against president. Reuters (27 sept. 2015). Doch parlamentsleden betwistten voorzitter Jawari's bevoegdheid de motie van tafel te vegen.

³¹ "At least 14 MPs drop impeachment bid as standoff holds". Goobjoog News (10 okt. 2015).

³² Report of the UN Secretary-General on Somalia (September – December 2015). Doc. S/2016/27 dd. 8 januari 2016, §4.

³³ Absenteeism in Parliament could ruin Parliaments work. Goobjoog News (14 december 2015).

³⁴ Zie het slotcommuniqué van de "53rd Extra-Ordinary Session of the IGAD Council of Ministers, January 10th, 2015, Mogadishu, Somalia". Zie ook: East Africa ministers meet in Somalia for peace push: Yahoo News (10 januari 2015).

³⁵ "Visible and Invisible Differences - The Somali Paradox", by I.M.Lewis (Abstract, 2004). Het federaliseringsproces is met name moeizaam omdat het van bovenaf en van buitenaf wordt opgelegd aan de samenleving. Daar komt nog bovenop dat er op kunstmatige manier regio's bij elkaar moeten worden gevoegd, wier eigen vorming en grenzen in de jaren onder dictator Siad Barre ook al weinig elementen van consensus in zich droegen. Zie ook Dr. Afyare Elmi in "Decentralization in Somalia: a delicate balancing act", AfricanArguments.com (14 feb. 2014).

³⁶ Zie: "Report of the Independent Expert on the situation of Human Rights in Somalia, Bahame Tom Nyanduga (A-HRC-30-57, 28 Okt. 2015), §8.

Puntland werd reeds gevormd in 1998.³⁷ Jubaland volgde in augustus 2013. In 2014 werd de *South West State* gevormd en in 2015 een *Central State* onder de naam *Galmudug State of Somalia*. 2015 zag ook de eerste politieke bewegingen voor de vorming van een tweede *Central State*.³⁸ Er zijn in Zuid- en Centraal-Somalië geen bewegingen of regio's die afscheiding nastreven. Zie de verdere paragrafen voor de ontwikkelingen per deelstaat. Een overzichtskaart van Somalië en de federale deelstaten *in statu nascendi* is geheel vooraan in dit AAB opgenomen.

Federale samenhang: Op 30 december 2014 sloten het Interim Juba Bestuur en de *Interim South West Administration* (ISWA) een onderling akkoord waarin een aantal zaken werden geregeld die mogelijk niet onder hun bevoegdheden (zullen) vallen.³⁹ Dit type afspraken maakte duidelijk hoezeer –naast het belang van staatsvorming per sé– ook de federale samenhang aandacht vraagt. Een belangrijke stap naar het institutionaliseren van de links tussen het centrale gezag in Mogadishu en de deelstaten werd gezet in februari 2015 met de oprichting van het zgn. *Somali Leadership Forum*. Daarin komen de president en de leiders van de reeds gevormde deelstaten meerdere dagen bijeen. Dat gebeurde in de verslagperiode driemaal; een eerste maal in februari in Mogadishu⁴⁰; een tweede maal eind april in Garowe, hoofdstad van Puntland.⁴¹ Hoofdpunten ter bespreking waren de relaties tussen het centrum en de regio's, de vorming van een nationaal Somalisch leger; de verdeling van de opbrengsten van natuurlijke hulpbronnen en de situatie van Somalische vluchtelingen in Kenia en Jemen.⁴² Een derde bijeenkomst, aanvankelijk voorzien in Kismayo begin juli⁴³ vond uiteindelijk een maand later plaats in Mogadishu zonder deelname van Jubaland en Puntland, uit woede over een federale motie van wantrouwen tegen de samenstelling van het Jubaland-parlement (zie § 1.3.1.). Ook op de daags daarna gehouden belangrijke donorbijeenkomst in Mogadishu met 32 internationale delegaties bleven deze twee deelstaten weg uit protest.⁴⁴

Deze conferenties legden ook diverse andere pijnpunten bloot. Zo werd de tweede conferentie (in Garowe) afgesloten met een overeenkomst tussen de federale regering en Puntland, waarbij het aan inwoners van Puntland werd verboden om deel te nemen aan het wordingsproces van de *Central State*. Dit gold specifiek de inwoners van Noord-Mudug, die zich wel eens meer tot de *Central State* dan tot Puntland aangetrokken zouden kunnen voelen. Deze kwestie speelde reeds eind 2014 toen Mudug –tot grote vrees van Puntland– in zijn geheel bij de *Central State* dreigde te worden gevoegd.⁴⁵

Relevante wetgeving: Op 22 december 2014 stemde het parlement in met de wet tot oprichting van de *Boundaries and Federation Commission*.⁴⁶ Op 7 mei 2015 werden de leden van deze commissie door het kabinet voorgedragen en op 6 juli door het parlement goedgekeurd. Puntland liet evenwel weten de commissie niet te erkennen.⁴⁷ De commissarissen kozen toch een voorzitter op 27 juli en begonnen, 2½ jaar te laat, te werken aan een plan van aanpak.⁴⁸ De commissie zal verantwoordelijk zijn voor de vaststelling van de (binnenlandse) grenzen van de federale lidstaten en districten, en voor de consistentie van deelstatelijke wetgeving. Zij ontvangt technische ondersteuning van de VN en van de Max Planck Stichting

³⁷ De wordingsgeschiedenis van Puntland staat feitelijk los van het huidige federale streven. Puntland verklaarde zich reeds in 1998 'autonoom' maar heeft altijd aangegeven deel uit te willen maken van een federaal Somalië, en doet nu – enigszins vanaf de zijlijn – mee aan de verwezenlijking daarvan.

³⁸ Puntland bestaat uit de regio's Bari, Nugaal en noord-Mudug. Jubaland bestaat uit Neder- en Midden-Juba en Gedo. De *South West State* bestaat uit Bay, Bakool en Neder-Shabelle. De centrale *Galmudug State of Somalia* uit zuid-Mudug en Galguduud. De tweede *Central State* zou moeten bestaan uit Hiiraan en Midden-Shabelle. Blijft over: Banadir.

³⁹ Zo werd de grens tussen beide deelstaten vastgesteld, een zaak waarover de *Boundaries and Federation Commission* in Mogadishu zich zou moeten buigen. Zie: Jubaland, Southwest State sign MoU: Garowe Online. In: AMISOM Headlines (31 december 2014).

⁴⁰ Somali regional leaders arrive in Mogadishu: Hiiraan Online. In: AMISOM Headlines (5 februari 2015).

⁴¹ Phase Two Talks Between Federal Government And Regional States Start In Garowe, Puntland: Goobjoog News. In: AMISOM Monitoring (30 april 2015).

⁴² Main Agendas Of Key Conference In Garowe: Goobjoog News. In: AMISOM Headlines (1 mei 2015).

⁴³ Ahmed Madoobe: "Third Phase Of Consultative Conference On Vision 2016 Will Take Place In Kismayo": Goobjoog News. In: AMISOM Headlines (4 mei 2015).

⁴⁴ Het gaat om het Ministerial High Level Partnership Forum, Mogadishu (29 + 30 Juli 2015), waar de voortgang van het wederopbouwproces onder de New Deal werd besproken. Zie: "UN expresses concern over absence of two states from Mogadishu Conference", Wacaa Media (30 juli 2015) en "Jubaland refuses to attend Mogadishu leadership forum", Garowe Online (27 juli 2015). Jubaland en Puntland aanvaardden later wel de uitkomst van de HLPF.

⁴⁵ "The Garowe Agreement and the Smallness of our Leaders: The Politics of Subtraction", RBC Raxanreeb (4 mei 2015).

⁴⁶ "Somali parliament passes Boundaries and Federalism Commission Bill", Goobjoog. In: AMISOM Headlines (22 december 2014).

⁴⁷ "Somalia: Puntland parliament calls nat'l commissions 'Null'", Garowe Online (12 juli 2015).

⁴⁸ Volgens Art. 135.2(e) van de voorlopige grondwet had de commissie al in januari 2013 operationeel moeten zijn.

(Duitsland).⁴⁹ Toen er eind november 2015 een snel escalerend conflict ontstond over de grens tussen Puntland en Galmudug, speelde de commissie evenwel geen rol bij de bemiddeling.

1.3.1 Jubaland (Regio's Neder-Juba, Midden-Juba, Gedo)

Eerst een korte voorgeschiedenis: In augustus 2013 werd in de Addis Abeba Overeenkomst besloten tot het opzetten van een 2-jarig Interim Juba Bestuur (IJA, *Interim Juba Administration*). Dit was direct al een valse start omdat de federale regering minder invloed in het proces had gehad dan Kenia en Ethiopië via de regionale organisatie IGAD. Begin 2014 werd de IJA geïnaugureerd in de hoofdstad Kismayo onder het leiderschap van Sheikh Ahmed Mohamed Islam "Madobe", leider van de Ras Kamboni brigades. Later in 2014 verklaarde militieleider Barre "Hirale" Aden Shire zich bereid tot een verzoeningsproces.⁵⁰ Grote delen van Jubaland bleven tijdens de verslagperiode in handen van Al-Shabaab. Het Interim Juba Bestuur wordt gedomineerd door de Ogaden/Darod clan en controleert met name Kismayo en omgeving⁵¹; het heeft weinig steun in Gedo waar de Marehan-clan dominant is.⁵² In Kismayo werd in februari 2015 een begin gemaakt met belastingheffing.⁵³ Eind april 2015 werd de samenstelling van het regionale parlement bekendgemaakt, met 75 leden, waarvan er 65 waren genomineerd door lokale oudsten en 10 benoemd door het IJA-leiderschap. Dit selectieproces werd in de lokale media bekritiseerd; sommige clans voelden zich ondervertegenwoordigd en Madobe zou zijn eigen clan sterk hebben bevoordeeld.⁵⁴ Om die reden werd in Gedo gedemonstreerd tegen de IJA.⁵⁵ Ernstiger was dat zelfs de naastgelegen deelstaat *South West State* zich keerde tegen het 'oneerlijk gevormde' parlement in Jubaland.⁵⁶ Op 28 april koos het parlement een voorzitter uit zijn midden.⁵⁷ Op 7 mei werd het parlement in Kismayo geïnstalleerd, maar het controversiële selectieproces bereikte Mogadishu en op 6 juni verwierp (en ontbond) het federale parlement het Jubaparlament als 'illegaal en ongrondwettelijk'. Daarop verbrak de IJA de banden met Mogadishu, gesteund door Puntland.⁵⁸ Eind juli verschenen Puntland en de IJA niet op het High Level Partnership Forum in Mogadishu, een hoog overlegforum onder leiding van de president en de VN en in aanwezigheid van alle grote donoren van het Somalische wederopbouwproces. Puntland en de IJA worden beiden geleid door een bestuur voornamelijk bestaande uit leden van de Darod-clan.

Vervolgens, kort voor het aflopen van de geldigheidsduur van de Addis Abeba Overeenkomst van 2013 vonden eind augustus 2015 controversiële 'presidentsverkiezingen' plaats in Jubaland, waarbij Madobe door zijn 'illegale' assemblee werd herkozen. Zijn verkiezing werd voornamelijk door Puntland en de internationale gemeenschap toegejuicht doch niet in Mogadishu.⁵⁹ Slechts onder zware internationale druk kon president Hassan Sheikh worden bewogen om op 12 september de inauguratie van Madobe bij te wonen; daarmee werd een verdere crisis tussen Mogadishu en de IJA en Puntland (en tussen hun respectievelijke clans) voorkomen.⁶⁰ De patstelling over de samenstelling van het Jubaparlament is voorgelegd aan een ministerieel comité.⁶¹

Dit was niet de enige kwestie die de legitimiteit van het Interim Juba Bestuur aantastte; in oktober 2015 volgden onthullingen over betrokkenheid bij handel in houtskool waarop een embargo rust van de VN Veiligheidsraad.⁶²

1.3.2 Zuidwest Somalië (Regio's Bay, Bakool, Neder-Shabelle)

Het wordingsproces van deze nieuwe deelstaat vond plaats gedurende 2014.⁶³

⁴⁹ Second Workshop on Federalism for the Somali Boundaries and Federation Commission. Max Planck Foundation (7 dec. 2015).

⁵⁰ Over die "valse start" zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, blz. 11). Voor Barre "Hirale" Aden Shire zie: "International partners welcome reconciliation progress in Kismayo", UNSOM persbericht dd. 31 aug. 2014. Ahmed "Madobe" behoort tot de Ogaden/Darod-clan.

⁵¹ Controleert in feite het gebied dat aanvankelijk in handen was van de Ras Kamboni Milities, zie eerdere AAB's.

⁵² Zie bijv.: "Tension in Gedo region as pro-Kalil fighters station troops outside the town". Goobjoog News (7 september 2015).

⁵³ IJA plans to embark on tax collections in all areas under its control: Radio Bar-Kulan. In: AMISOM Monitoring (13 feb. 2015).

⁵⁴ Jubaland: An Institutionalized land robbing: Hiiraan.com (19 april 2015). En: "Breaking Up The Logjam: Realistic Options On Overcoming The Jubaland Political Conundrum", Waardheer News (30 april 2015).

⁵⁵ Hundreds Demonstrate in Garbaharay against interim Jubba Administration. Goobjoog News (23 april 2015).

⁵⁶ Amid Power Sharing Controversy, Two Somali Regions On Collision Course: Hiiraan Online, en: Somalia South West Regional Administration Oppose Jubaland Parliament Formation: Somali Current, beiden in: AMISOM Monitoring (8 mei 2015).

⁵⁷ Jubaland Concludes Election Of Parliament Speaker: Goobjoog News. In: AMISOM Headlines (29 april 2015).

⁵⁸ "Puntland backs Jubaland's Decision To Cut ties With Somali Federal Government". Goobjoog News (7 juni 2015).

⁵⁹ "Despite domestic opposition, int'l community hails Jubaland president's re-election". Hiiraan Online (19 augustus 2015).

⁶⁰ Vertrouwelijke bron.

⁶¹ Het gaat om een comité "tasked with rebuilding relations between IJA and the Federal Government". Zie: "Federal Government And Jubaland Agree On Review Of Jubaland Assembly". Goobjoog News (31 augustus 2015).

⁶² Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 okt. 2015).

Op 17 november 2014 werd Sharif Hassan Sheikh Adan bijna unaniem tot president van deze *South West State* verkozen. Op 1 december werd hij als een held in Baidoa binnengehaald⁶⁴ en op 3 december als Hoofd van het "Interim Zuid-West Bestuur" ("*Interim South West Administration*", ISWA) geïnaugureerd.⁶⁵ Later die maand werd de strijdbijl begraven met degenen die aanvankelijk een grotere deelstaat wilden (die uit 6 regio's zou hebben moeten bestaan); ook zij kregen een aantal sleutelposities in het nieuwe regiobestuur.⁶⁶ Op 4 januari 2015 presenteerde Adan een voltallig kabinet met 24 ministers waaronder de vier eerdere benoemingen en inclusief een aantal personen uit de oppositie.⁶⁷ Op 3 maart kwam daar nog een 24-tal ministers en assistent-ministers bij zodat het totale kabinet uit 48 leden bestaat.⁶⁸ In april 2015 ontstond een geschil tussen ISWA en de Federale Regering toen de Nationale Veiligheidsdienst NISA symbolen op de grens tussen de South-West State en Banadir verwijderde die daar door ISWA waren geplaatst. Ook zou de NISA de ISWA-minister voor handel en industrie hebben aangevallen toen deze in Neder-Shabelle was.⁶⁹ In augustus kondigde president Adan de start van het proces aan dat moet leiden tot de vorming van een regionaal parlement.⁷⁰ In november ontkwam president Adan aan een moordaanslag op zijn konvooi in Neder-Shabelle.⁷¹ Tegen het einde van de verslagperiode, op 28 december 2015, werd een regionaal parlement geïnstalleerd, bestaande uit 146 leden.⁷² Nog diezelfde dag scheidden een aantal districten in Noord-Bakool zich af van de *South West State* en benoemden een eigen president, Ahmed Nur Sheikh Mohamed. De alhier wonende Ogaden-Aulihan-clan had slechts 3 van de 146 parlementsleden gekregen en voelde zich gemarginaliseerd.⁷³

1.3.3

Centraal Somalië (Galguduud, Mudug, Galmudug)

In de verslagperiode kwam een nieuwe federale deelstaat in centraal Somalië tot stand, "*Galmudug State of Somalia*" genoemd, onder leiding van een Interim Galmudug Bestuur ("*Interim Galmudug Administration*", IGA). Het bleek een buitengewoon moeizaam proces dat onder meer resulteerde in een splitsing van de Sufi-militie Ahlu-Sunna Wal-Jama'a (ASWJ) en van een concurrerende, zelf-uitgeroepen 'Ahlu-Sunna deelstaat'.

Het idee was dat de nieuwe deelstaat zou moeten bestaan uit de regio's Galguduud en Mudug (of een deel van Mudug). In deze regio's bestonden reeds de 'autonome ministaatjes' Galmudug en Himan & Heeb; ook ASWJ beheerste er grondgebied langs de Ethiopische grens. ASWJ wordt gesteund door Ethiopië en strijdt tegen Al-Shabaab; het steunt in beginsel de federale regering, maar voelt zich niettemin door diezelfde regering gemarginaliseerd. Toen het staatsvormingsproces gaandeweg momentum kreeg, verscherpten de tegenstellingen tussen diverse belangengroepen, lokale milities en piratenbendes. In samenhang met de ongemakkelijke samenwerking tussen ASWJ en het zwakke overheidsbestuur, leidde dat gedurende de verslagperiode tot dodelijke geweldsuitbraken tussen ASWJ (of aan ASWJ loyale milities) en de regeringsgezinde strijdkrachten, waarbij AMISOM vanaf de zijlijn toekeek. Zo vonden vanaf medio december 2014 frequent confrontaties plaats rondom Dhusamarreeb en

⁶³ Korte voorgeschiedenis: Van december 2013 tot december 2014 vond de vorming plaats van een federale staat in Zuidwest Somalië. Een groep clanleiders onder leiding van de vroegere parlementsvoorzitter Sharif Hassan Sheikh Adan streefde naar een staat van drie regio's (Bay, Bakool en Neder-Shabelle; de "SW-3" optie); andere leiders streefden naar een grotere staat die ook de beide Juba's en Gedo – en dus het reeds geformeerde Jubaland – zou omvatten; de "SW-6" optie. Vrijwel het gehele vormingsproces van de South West State werd gedomineerd door deze tegenstelling die tot demonstraties, ongeregelde slachtoffers leidde. Al vanaf het begin was duidelijk dat de federale regering, Puntland, het Interim Juba Bestuur en de internationale gemeenschap de SW-3 optie steunden. Zie het AAB van december 2014 voor een uitgebreide terugblik over de periode dec. 2013 – dec. 2014.

⁶⁴ Sharif Hassan welcomed in Baidoa: AMISOM Headlines (2 december 2014).

⁶⁵ Sharif Hassan inaugurated in Baidoa: AMISOM Headlines (4 december 2014). Zie ook: diverse berichten op AMISOM Monitoring (4 december 2014).

⁶⁶ The South West Six-regions and Southwest Three-Region join to form a new administration: Radio Goobjoog. In: AMISOM Headlines (18 december 2014).

⁶⁷ "Southwest State leader unveils new cabinet", Garowe Online (5 januari 2015). Zie ook: President of southwest state appoints cabinet ministers: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (19 dec. 2014).

⁶⁸ "March: Key developments and Events in Interim South-West State". Goobjoog News (6 april 2015). NB: In haar "Report of the Secretary-General on Somalia" over de periode jan. – april 2015 (doc. S/2015/331) noemt de VN een kabinet van 63 leden. Dit kan evenwel niet uit andere bronnen worden bevestigd.

⁶⁹ Differences Emerge Between Somalia's Banadir And South West Regional Administrations: Wacaal Media. In AMISOM Monitoring (22 april 2015).

⁷⁰ Report of the UN Secretary-General on Somalia (May–August 2015). Doc. S/2015/702 dd. 11 Sept. 2015.

⁷¹ South West State president Sharif Hassan Adan survives twin attack enroute to Mogadishu. Goobjoog News (11 nov. 2015).

⁷² Somali president urges South-west state to speed up assembly formation. Goobjoog News (16 oktober 2015). En: Report of the UN Secretary-General on Somalia (September – December 2015). Doc. S/2016/27 dd. 8 januari 2016.

⁷³ New Breakaway Administration Forms in Somalia In Latest Federalism Dispute. SomaliaNewsroom.com (29 december 2015).

Guri'el (= Guri Ceel).⁷⁴ Op 10 februari 2015 braken zware gevechten uit tussen Ahlu-Sunna Wal-Jama'a milities en regeringsgezinde troepen bij Guri'el, resulterend in 25 doden en 56 gewonden. Clanoudsten kwamen tussenbeide en bereikten een wapenstilstand, maar op 24 februari hervatte de strijd, o.m. bij het nabijgelegen Ceel Dheere.⁷⁵ Op 6 maart bereikten ASWJ en de federale overheid een tijdelijk akkoord dat de weg moest openen voor ASWJ-deelname aan het staatsvormingsproces.⁷⁶ De beweging was intern sterk verdeeld. Zelfs het kiezen van de locatie van de conferentie (Adado, de 'hoofdstad' van Himan & Heeb, ofwel Dhusamarreeb, hoofdstad van Galguduud) had zoveel voeten in de aarde dat de federale president Hassan Sheikh meerdere malen in Dhusamarreeb moest komen bemiddelen.⁷⁷

Na een voorbereidende verzoeningsconferentie in januari 2015 in Dhusamarreeb begon de eerste fase van de staatsvormingsconferentie in Adado op 15 april; een tweede fase ving na veel vertraging aan op 31 mei. Al vrij snel ontstonden veelvuldige onderbrekingen en onenigheid over de vraag of de deelnemers aan de conferentie óók mochten meestemmen over hun president (en dus steekpenningen zouden kunnen opstrijken) en of de kwestie van de hoofdstad nu wel of niet mocht worden besproken.⁷⁸ Ahlu-Sunna Wal-Jama'a toonde zich al snel ontevreden en een factie van de beweging nam op 7 juni Dhusamarreeb in; verliet op 10 juni de conferentie in Adado⁷⁹, benoemde een eigen president Sheikh Mohamed Shakur Ali Hassan voor de gebieden onder haar controle en begon een offensief ter vergroting van dat gebied.⁸⁰ Bemiddeling door de minister van Binnenlandse Zaken medio juni bleef zonder resultaat. Op 18 juni werd een aanval van Al-Shabaab op de Adado-conferentie verhinderd. De onderhandelingen gingen evenwel gewoon voort en dit resulteerde in een "Interim Galmudug Bestuur" (*Interim Galmudug Administration*, IGA). Er werd een regionale assemblee gevormd met 89 leden die op 4 juli 2015 Abdikarim Hussein Guled als president koos.

Op 19 juli waren er weer schermutselingen bij Adado (6 doden).⁸¹ Eind juli veroverde ASWJ Abudwak. In augustus en september volgden herhaalde confrontaties en arrestaties over en weer door ASWJ resp. regeringsgezinde troepen in Adado, Abudwak en Dhusamarreeb.⁸² Op 27 augustus echter sloten enkele ASWJ-facties toch een overeenkomst met IGA in ruil voor politieke en grondwettelijke concessies. De breuk binnen de beweging was daarmee compleet. Begin september vonden rond Abudwak hevige gevechten plaats tussen de afgesplitste ASWJ-Sufa-factie en eenheden loyaal aan het Interim Galmudug Bestuur; die laatsten namen de stad uiteindelijk weer in.⁸³ Eind september rolde de IGA slapende cellen van ASWJ-opposanten op die van plan zouden zijn geweest het Interim Bestuur aan te vallen.⁸⁴ De beoogde hoofdstad van de "Galmudug State of Somalia" –Dhusamarreeb– was aan het einde van de verslagperiode nog steeds in handen van deze afgesplitste Ahlu-Sunna-factie.⁸⁵ De opkomst van deze nieuwe en goed bewapende oppositiemilitie (en het verlies van een bondgenoot) compromitteert de legitimiteit van de IGA en vraagt om extra inzet van de Somalische strijd-krachten. Dit is wel het laatste wat de federale overheid kan gebruiken.

De vorming van de *Galmudug State of Somalia* werd voorts gehinderd door de kwestie Mudug.⁸⁶ Aanvankelijk hekelde Puntland het interim-bestuur als ongrondwettelijk, deels ten gevolge van

⁷⁴ Central state formation sparks deadly clashes: Garawe Online. In: AMISOM Monitoring (16 december 2014). En: Galgaduud Regional Commissioner visits Guriel: Radio Dalsan/Radio Muqdisho. In: AMISOM Headlines (17 dec. 2014). En: Himin and Heeb says clan conflict will not affect conference in Adado: Dalsan Radio. In: AMISOM Headlines (12 dec. 2014).

⁷⁵ Vertrouwelijke bron.

⁷⁶ Somali government reaches agreement with Ahlu-Sunna Waljamea. Goobjoog News (6 maart 2015).

⁷⁷ Zie: Somali President Spends Second Night in Dusa-mareb. Goobjoog News (26 maart 2015) en: President Reaches Dhusa-mareb town for third time. Goobjoog News (8 april 2015).

⁷⁸ Vertrouwelijke bron.

⁷⁹ Ahlu Sunni Forces Tightens Grip on Dhusamareeb after Surprising Take-Over. Goobjoog News (7 juni 2015). Zie ook: Ahlu-Sunna withdraws Adado conference and denounces Somali government. Goobjoog News (10 juni 2015).

⁸⁰ Ahlusunna takeover areas previously under government control. Wacaa Media (20 juli 2015).

⁸¹ Vertrouwelijke bron.

⁸² Vertrouwelijke bron.

⁸³ Second day of deadly clashes leaves 8 dead in central Somalia. Garowe Online (9 sept. 2015). Aanvankelijk was onduidelijk of Abudwak bij de gevechten weer in handen was gevallen van het Interim Galmudug Bestuur; latere berichtgeving wijst daar wel op. Zie: Ahlu Sunnah feels the heat as Galmudug piles up pressure. Goobjoog News (10 september 2015) en: Somalia: Ahlu Sunna appoints new admin to Abudwak town. Shabelle News (29 september 2015); en "Plans to form new administration for Abudwaq underway". Goobjoog News (4 november 2015).

⁸⁴ Galmudug President: We call Ahlu-suna clerics to attend peace talks. Goobjoog News (28 sept. 2015).

⁸⁵ AhluSunna. No ongoing talks with Galmudug. Goobjoog News (9 januari 2016).

⁸⁶ De noordelijke helft van Mudug wordt al sinds 1998 tot Puntland gerekend en is in feite de zuidgrens van het Darod-clangebied. Puntland accepteert geen wijziging van die status quo. Drie personen uit noord-Mudug die hadden meegedaan aan de staatsvormingsconferentie in Adado werden in januari tot verraders bestempeld en werden in Garowe veroordeeld tot levenslange gevangenisstraffen (zie: "Puntland court sentences alleged traitors to life in prison", Garowe Online. In: AMISOM Headlines2 (13 jan. 2015)). De huidige voorlopige Grondwet van Somalië stelt dat een deelstaat uit tenminste 2 regio's moet bestaan en

de aanspraken op noord-Mudug in IGA's grondwet. Na besprekingen tussen premier Sharmarke en president Gaas van Puntland bleef het onduidelijk of Galmudug de aanspraken op noord-Mudug had geannuleerd.⁸⁷ Het exacte verloop van de grens blijft in elk geval een twistpunt en heeft belangrijke implicaties voor de stabiliteit van heel Somalië. Hoe fragiel de situatie is toonde de aanleg van een controversiële weg in de gedeelde stad Galkayo eind november 2015; er braken ernstige gewelddadigheden uit tussen beide zijden waarbij uiteindelijk zo'n 30 doden en tientallen gewonden vielen en naar verluidt 40.000 burgers vluchtten. Politici gaven elkaar de schuld.⁸⁸ Vrijwel de voltallige internationale gemeenschap viel over Somalië heen en toonde zich zeer bezorgd.⁸⁹ Aan het eind van de verslagperiode was er een broos bestand maar bleef de sfeer tussen beide deelstaten zeer gespannen. De grens tussen Galmudug en Puntland bleef aan het einde van de verslagperiode ongedefinieerd. De VN Monitoring Group speculeerde zelfs dat de kwestie zou kunnen leiden tot de totale terugtrekking van Puntland uit Somalië's federale streven.⁹⁰

1.3.4 Hiiraan en Midden-Shabelle

In de verslagperiode begonnen ook de eerste voorbereidingen voor de vorming van een tweede centrale deelstaat die zou moeten bestaan uit de regio's Hiiraan en Midden-Shabelle.⁹¹ In mei 2015 sloten verschillende clans uit Hiiraan een vredesovereenkomst die een eind moest maken aan maanden van onderlinge gevechten.⁹² Aanvankelijk zou reeds in juni een eerste staatsvormingsconferentie plaatsvinden⁹³ doch pas op 8 augustus sloten de gouverneurs van beide regio's en 11 (of 12) federale ministers een akkoord over het proces dat tot de vorming van de nieuwe deelstaat moet leiden. Dit proces had op 1 december 2015 afgerond moeten zijn, maar door onderling wantrouwen en rivaliteit bleef er maandenlang onenigheid over de nieuwe 'hoofdstad' en over de locatie van de staatsvormingsconferentie.⁹⁴ Eerst op 29 december 2015 werd aangekondigd dat de conferentie zou plaatsvinden in Jowhar (hoofdstad van Midden-Shabelle); de conferentie begon op 12 januari 2016.⁹⁵

1.3.5 Banadir-Mogadishu

De status van Somalië's hoofdstad moet worden bepaald binnen het kader van de grondwetsherziening, zo schrijft Art. 9 van de voorlopige grondwet voor. Er is een *Capital City Status Law* in voorbereiding (zie Bijlage 2). In de slotverklaring van het *High Level Partnership Forum* in Mogadishu op 29 en 30 juli 2015 "wordt uitgezien" naar een vaststelling van de status van Mogadishu vóór eind 2015.⁹⁶ Maar bij sluiting van de verslagperiode was niet bekend of er al onderhandelingen gaande waren, laat staan in welk stadium die verkeerden.

1.4 Overige bestuurlijke aangelegenheden (wetgeving, commissies, corruptie)

Het werk rond de **herziening van de Grondwet** vorderde weinig en loopt bijna drie jaar achter op schema.⁹⁷ Op 19 juni 2014 had het parlement ingestemd met benoeming van de vijf leden

opsplitsing van Mudug zou leiden tot een *Central State* bestaande uit slecht 1½ regio. Toch werd dit de uiteindelijke uitkomst (zie: "What Is The Outcome Of The Garowe Meeting?: Wardheer News (5 mei 2015)).

⁸⁷ VN-rapporten op dit punt spreken elkaar tegen. Het "Report of the UN Secretary-General on Somalia (May–August 2015). Doc. S/2015/702 dd. 11 Sept. 2015" stelt in §5 dat Galmudug de claim op Noord-Mudug uit zijn grondwet heeft verwijderd. Maar het latere "Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia" (S/2015/801, 19 okt. 2015, blz. 55/56)" beweert dat overleg tussen Sharmarke en Gaas over deze kwestie weinig opleverde.

⁸⁸ Zie: "11 people die, 52 injured in clash between Puntland and Galmudug forces, leaders call for ceasefire", Goobjoog News (22 nov. 2015) en: "Somalia. Puntland MPs blame Federal Govt for stoking Galkayo clashes", Garowe Online (25 nov. 2015) en: "Puntland bars Somali PM from traveling to their region", Hiiraan Online (26 nov. 2015) en: "Former Galmudug state leader voices concern over Galkayo fighting", Shabelle News (25 nov. 2015) en: "Uneasy Calm Returns to Galkayo Following Deadly Clashes", AllAfrica.com (4 december 2015).

⁸⁹ International community condemns renewed outbreak of fighting in Gaalkacyo. UNSOM (3 december 2015).

⁹⁰ Report of the Monitoring Group on Somalia & Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 okt. 2015, § 16-18 en 25, blz. 55/58). Het gaat hier tevens om de grens tussen het Darod- en Hawiye-clangebied.

⁹¹ Premier Sharmarke: Regional Administration For Hiraan And Middle Shabele Regions In The Pipeline: Wacaa Media. In: AMISOM Headlines (26 april 2015).

⁹² Clans Reach Peace Agreement At Beledweyne Reconciliation Conference: Goobjoog News. In: AMISOM Monitoring (6 mei 2015).

⁹³ Somalia Government Sets Date For Hiiraan And Shabelle Conference: Somali Current. In: AMISOM Monitoring (12 mei 2015).

⁹⁴ Report of the UN Secretary-General on Somalia (May–August 2015). Doc. S/2015/702 dd. 11 Sept. 2015. Zie ook: Hiraan and Shabelle regions' state formation process get nod. Somali Current (8 augustus 2015). Zie ook: Somalia: Hiraan, Middle Shabelle gear up for federal state. Garowe Online (9 aug. 2015). Zie ook: "Hiiraan elders set out conditions for inter-regional state formation", Hiiraan Online (25 nov. 2015).

⁹⁵ Zie: "Hiiraan, Middle Shabelle inter-regional state formation conference set to open in Jowhar", Hiiraan Online (29 dec. 2016) en "Somali president officially opens state formation conference in Jowhar", Goobjoog News (12 januari 2016).

⁹⁶ Communiqué of the Ministerial High Level Partnership Forum, Mogadishu (29 + 30 Juli 2015), §3.

⁹⁷ Volgens Artt. 134 en 135.3 van de voorlopige grondwet had de grondwetsherzieningscommissie rond de jaarwisseling 2012/2013 operationeel moeten zijn, maar zij begon haar werkzaamheden pas in maart 2015.

van de *Independent Constitution Review & Implementation Commission (ICRIC)*. Op 9 maart 2015 sloten het nieuwe Ministerie van Grondwetszaken, de ICRIC en het *Parliamentary Oversight Committee* een Memorandum of Understanding met werkafspraken. Na het afronden van een eerste lezing van de huidige, voorlopige grondwet teneinde de 'defecten' te identificeren,⁹⁸ werd ICRIC op 19 maart geïnstrueerd een begin te maken met de herziening van de hoofdstukken 1 t/m 4. Maar op 6 mei trad voorzitter Mw. Asha Gelle Diriye af, o.m. vanwege geldgebrek, inactieve leden en constante bemoeienis met het werk van de commissie.⁹⁹ Op 27 juli werd een nieuwe voorzitter benoemd, Mohammed Dahir Afrah.¹⁰⁰ Kort daarna startte een UNDP-project dat o.m. voorzag in het verschaffen van kantoorruimte voor ICRIC.¹⁰¹ In september 2015 uitten een aantal belangrijke donoren van Somalië hun ongenoegen en ongerustheid over de vertraging van het proces en de achterblijvende betrokkenheid van belangrijke stakeholders zoals de regio's.¹⁰² Dit mocht niet baten; in de laatste maanden van 2015 lag het proces vrijwel stil.

De **organisatie van verkiezingen** loopt ook al ca. 2½ á 3 jaar achter op schema.¹⁰³ Op 11 februari 2015 werd de *Independent National Electoral Commission Bill* door het parlement aanvaard.¹⁰⁴ De wet voorziet o.m. in de benoeming van een *National Independent Electoral Commission* (of *Board*) van 9 leden. Op 7 mei werden de leden van deze Commissie door het kabinet voorgedragen en op 6 juli door het parlement aanvaard.¹⁰⁵ Inmiddels was de discussie over de planning van de verkiezingen losgebarsten. Tijdens het bezoek van de Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken John Kerry aan Mogadishu op 5 mei 2015 werden hints gegeven dat de verkiezingen in september 2016 niet volgens het *one-person-one-vote*- beginsel zouden plaatsvinden zoals eerder gehoopt. In plaats daarvan had de VS zijn hoop gevestigd op "een bepaalde vorm van verkiezingen of selectie die anders is dan wat eerder in Somalië werd gedaan".¹⁰⁶ Ook President Hassan maakte enige dagen daarna gewag van een ander type verkiezingen, maar die wel een bredere basis zouden hebben dan in 2012. Ook kondigde hij aan zijn zittingstermijn niet te zullen verlengen.¹⁰⁷

Op 28 juli 2015 erkende het parlement in een resolutie dat het beginsel van *one-person-one-vote* niet langer haalbaar was, maar dat verkiezingen wel op tijd zouden plaatsvinden en met een systeem dat 'meer legitimiteit' verschaft dan het in 2012 gebruikte model. In Somalische academische kringen werden overigens al langer openlijk alternatieve modellen uitgewerkt voor politieke representatie.¹⁰⁸

Op 15 augustus maakte de regering een actieplan bekend dat voorzag in nationale consultaties over een alternatief verkiezingsmodel voor 2016.¹⁰⁹ De regering committeerde zich aan een transparant en inclusief proces, geaccepteerd door alle stakeholders op alle niveaus.¹¹⁰ Een Nationaal Consultatief Forum waarin alle federale deelstaten zijn opgenomen moest de consultaties uitvoeren. Het forum kwam op 19-20 oktober voor de eerste maal bijeen en bereikte overeenstemming over een "facilitatiegids" waarin vier electorale modellen worden beschreven: representatie op basis van clans, federale deelstaten, districten, of op basis van politieke partij-vorming.¹¹¹ De modellen werden eind november in elke deelstaat besproken.¹¹² Bij het einde van de verslagperiode was ondanks veelvuldig overleg op hoog niveau nog steeds

⁹⁸ "Constitutional Review Commission Concludes First Phase Of The Constitution Review". In: AMISOM Monitoring (13 maart 2015).

⁹⁹ "Constitutional Review Commission Chairwoman Resigns": Garowe Online. In: AMISOM Headlines (7 mei 2015).

¹⁰⁰ Of al op 5 juni? Zie "Somali Cabinet Names New Head Of Constitutional Review Commission". In: AMISOM Monitoring (5 juni 2015).

¹⁰¹ "Report of the UN Secretary-General on Somalia" (January-April 2015). S/2015/331 dd. 12 mei 2015 en: "Report of the UN Secretary-General on Somalia" (May-August 2015). Doc. S/2015/702 dd. 11 Sept. 2015.

¹⁰² Bericht van de Nederlandse Ambassade te Nairobi dd. 9 november 2015.

¹⁰³ Volgens Art. 135.2.(e) van de grondwet had de *Electoral Commission* al in januari 2013 moeten worden opgericht; uiteindelijk was deze pas in juli 2015 operationeel.

¹⁰⁴ The parliament approves INEC Bill: Radio Goobjoog. In: AMISOM Headlines (12 februari 2015).

¹⁰⁵ "Somalia: Federal cabinet endorses three key commissions". Garowe Online (8 mei 2015) en "Somalia Parliament approves Independent electoral & local boundaries commission", Horseed Media (6 juli 2015).

¹⁰⁶ War-Torn Somalia 'Turning Around', Kerry Says In Landmark Visit: Naharnet (5 mei 2015). Ook in andere media.

¹⁰⁷ Somali President committed to more inclusive vote in 2016: Reuters/Yahoo News. In: AMISOM Headlines (12 mei 2015). In 2012 was het parlement gekozen door clanoudsten; parlementsleden kozen vervolgens de president.

¹⁰⁸ Zie bijvoorbeeld: "Somalia: The Unlikely 2016 Parliament Election reinstates 4.5 Clan Formula": Hiiraan Online (23 april 2015).

¹⁰⁹ "Report of the UN Secretary-General on Somalia" (January-April 2015). S/2015/331 dd. 12 mei 2015 en: "Report of the UN Secretary-General on Somalia" (May-August 2015). Doc. S/2015/702 dd. 11 Sept. 2015.

¹¹⁰ Zie paragraaf 8 van het slotcommuniqué van het "High-Level Partnership Forum Mogadishu" van 29-30 Juli 2015: "We commend Somali leaders . . . for their determination to deliver an electoral process in 2016 in Somalia and look forward to a detailed plan within 2015. This process shall show transparency through a broadly consultative and inclusive process, accepted by all Somali stakeholders, at all levels."

¹¹¹ Zie: "Communiqué of the First Plenary Meeting of Somalia's National Consultative Forum", UNSOM (20 okt. 2015) en

"Consultative Forum to settle for one of four electoral options ahead of 2016", Goobjoog News (19 okt. 2015).

¹¹² "Regional states pass their verdict on electoral option for 2016", Goobjoog News (28 nov. 2015).

geen besluit genomen over een kiesstelsel, tot grote irritatie en ongerustheid van de internationale gemeenschap.

Een wet op de politieke partijvorming is intussen in voorbereiding.¹¹³

Rechterlijke macht. De wet tot oprichting van de *Judicial Service Commission* werd reeds aanvaard in juni 2014.¹¹⁴ De Commissie zal belast zijn met de vorming van een Hoge Raad in Somalië en met de benoeming en kwaliteitsbewaking van leden van de rechterlijke macht. Op 7 mei 2015 werden 7 van de 9 leden van deze Commissie door het kabinet goedgekeurd¹¹⁵ maar parlementaire goedkeuring was er aan het eind van de verslagperiode nog steeds niet. Op 29 sept. 2015 riep de VN Mensenrechtenraad in Genève Somalië in een resolutie op om deze commissie nu zonder verder dralen op te richten. De Commissie had eigenlijk al in december 2012 operationeel moeten zijn. Ook riep de raad Somalië op om het Grondwettelijk Hof (*Constitutional Court*) op te richten; dat had er ook al in december 2012 moeten zijn.¹¹⁶ Een volledige lijst van in voorbereiding zijnde wetgeving is opgenomen in Bijlage 2.

Corruptie. Net als in voorgaande jaren was Somalië ook in 2015 het meest corrupte land ter wereld volgens Transparency International. Met veelvuldige en straffeloze omkoperij en publieke instituties die ongevoelig zijn voor de behoeften van burgers.¹¹⁷

Corruptie ondermijnt de inspanningen voor de wederopbouw van bestuursstructuren in heel Somalië. Het feit dat het resultaat van belangrijke parlementaire debatten kennelijk wordt bepaald door *votes for cash* getuigt ervan hoezeer corruptie de staatsopbouw belemmert. Deze praktijk is nu zodanig ingebakken dat er zelfs een netwerk van handelaren (*'brokers'*) in het parlement is ontstaan wiens taak het is de loyaliteit van leden te kopen en om degenen die dat weigeren te bedreigen.¹¹⁸ Een ander voorbeeld:¹¹⁹ Onmiddellijk na de val van het kabinet Abdiweli in december 2014 kondigde de procureur-generaal een reisverbod af voor alle demissionaire ministers om te voorkomen dat zij waardevolle staatseigendommen zouden verduisteren, zoals gepantserde voertuigen¹²⁰ en ook omdat er verdenkingen waren van corruptie, machtsmisbruik en het verdwijnen van publieke middelen bij maar liefst 19 ministeries. Die verdenkingen werden in februari 2015 bevestigd.¹²¹ In april 2015 bleek tevens dat 42 gepantserde regeringsauto's waren verdwenen.¹²²

Corruptie heeft evenwel verdergaande gevolgen: De herlevende dreiging van Al-Shabaab na de twee grote AMISON-offensieven in 2014, en van clanconflicten in Zuid- en Centraal-Somalië is in toenemende mate gekoppeld aan het onvermogen van de autoriteiten om de endemische corruptie aan te pakken, aldus de VN Monitoring Group.¹²³

Op 9 september 2015 kondigde de president verreikende financiële hervormingen aan binnen de veiligheidssector. Het gebrek aan civiele controle over de begroting van de Somalische strijdkrachten heeft nl. de mogelijkheid geschapen voor een systematische zwendel die ook de soldij van de manschappen treft. Achterstallige soldijbetalingen vormen een belangrijke bron van ongedisciplineerd en gewelddadig optreden van de strijdkrachten.¹²⁴

Het niet betalen (en zelfs niet eens voeden) van soldaten had vergaande consequenties: het leidde tot desertie en onveiligheid toen soldaten illegale checkpoints oprichtten om reizigers te

¹¹³ "We are committed to entrenching political party system in Somalia, Interior Minister says", Goobjoog News (24 nov. 2015).

¹¹⁴ "The establishment of the Judiciary Service Commission Law is a milestone achievement towards the reform of the Justice sector in Somalia" Ministry of Justice of Constitutional Affairs: 30 juni 2014." Persbericht van het Ministerie van Justitie en Grondwetszaken. In: AMISOM Headlines (1 juli 2014).

¹¹⁵ Federal Cabinet Endorses Three Key Commissions: Garowe Online: In: AMISOM Monitoring (8 mei 2015).

¹¹⁶ Zie Artikel 135 lid 2 van de voorlopige grondwet.

¹¹⁷ Persbericht Transparency International bij de Corruption Perceptions Index 2015: "Corruption still rife but 2015 saw pockets of hope" (27 januari 2016).

¹¹⁸ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, Summary, blz. 7 en § 21).

¹¹⁹ Er zijn talloze andere voorbeelden, zie bijv.: Ministry of Finance: unaccounted millions and string of graft in government. Goobjoog News (25 augustus 2015).

¹²⁰ Somali Attorney General issue travel ban on Former Cabinet Ministers: AMISOM Headlines (8 december 2014).

¹²¹ Somalia President vows to fight against corruption. Horseed Media (15 februari 2015). Zie ook: Attorney General issues travel ban against ministers over alleged corruption: AMISOM Monitoring (8 dec. 2014). Zes dagen later werd de Procureur-generaal in het parlement ter verantwoording geroepen over dit verbod. Zie: Attorney and Auditor Generals questioned in Parliament: Garowe Online/Radio Goobjoog/Radio RBC. In: AMISOM Monitoring (15 december 2014).

¹²² 42 Bullet Proof Cars Missing From Somali Government Offices: Garowe Online. In: AMISOM Monitoring (22 april 2015).

¹²³ "The resurgent threat posed by Al-Shabaab throughout the region, and the re-emergence of intercommunal conflict in southern and central Somalia . . . is increasingly tied to the inability of the Federal Government . . . to . . . foster reconciliation through inclusive and transparent political processes and effectively address endemic corruption." Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 okt. 2015, § 10.).

¹²⁴ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, Summary, blz. 7). Er wordt gesproken van "systemic misappropriation". Zie ook: National Army troops in Gedo complain of delayed salaries running into a year. Goobjoog News (1 december 2015).

beroven. Hoewel de herovering van enkele gebieden door Al-Shabaab in de periode juli-september niet direct kon worden geweten aan ontbrekende vechtlust bij Somalische troepen, wordt de bevelvoering over zulke troepen moeilijker. De VN Monitoring Group stelt dat Somalië geen inzicht heeft in de sterkte en structuur van de eigen strijdkrachten en dat commandanten dat gebrek aan kennis exploiteren en het aantal mannen onder hun commando kunstmatig opblazen opdat zij extra middelen ontvangen. Alle betalingen vinden plaats met cash; onafhankelijk toezicht ontbreekt. De fraude zet ook de relatie met donoren onder druk; zij garanderen een stipendium van 100 dollar/soldaat/maand en zien de strijd tegen Al-Shabaab verslappen terwijl de aflossing van het kostbare AMISOM (US\$ 1028 per persoon per maand voor > 22.000 man) steeds verder naar de toekomst schuift. De integratie van loyale milities in de Somalische strijdkrachten lijkt er ook onder; velen trekken zich terug. Dat het Somalische leger nog functioneert is mede te danken aan de beter betaalde AMISOM-soldaten die niet zelden hun rantsoenen delen.¹²⁵

Ook de troepenleverende landen aan AMISOM lieten steken vallen:

- In september 2015 werd bekend dat de manschappen van *Ugabag* 14 en 15 (twee van de drie Oegandese AMISOM-battle groups) al 5 maanden geen soldij meer hadden ontvangen, ondanks het feit dat deze uitgaven volledig door de EU aan de Afrikaanse Unie worden vergoed.¹²⁶ Rond diezelfde tijd werd de voormalige Oegandese AMISOM-commandant in Kampala veroordeeld voor fraude met AMISOM-voorraden.¹²⁷
- De Keniaanse troepen in AMISOM maken zich indirect schuldig aan de financiering van Al-Shabaab door de facilitering van suikersmokkel vanuit Kismayo over land naar Kenia, aldus rapporten van de Verenigde Naties en van de "Journalists for Justice" (uit Nairobi). Dat transport verloopt via Al-Shabaab-gebied; bij checkpoints zouden de vrachtwagens 1000 dollar aan AS moeten afdragen. De arrangementen tussen Al-Shabaab, de Keniaanse troepen en de Jubaland-autoriteiten over de inkomsten uit de haven van Kismayo zouden sinds 2013 feitelijk ongewijzigd zijn. Ook Jubaland deelt dus in de opbrengsten van dit "pact met de duivel". De houtskoolexport, verboden door de VN-Veiligheidsraad, vindt ook nog steeds plaats. De daarmee gemoeide bedragen zijn enorm.¹²⁸ Zowel Kenia als de autoriteiten van het Interim Juba Bestuur ontkenden elke betrokkenheid.¹²⁹

In 2015 werd de strijd tegen corruptie verder opgevoerd. Er werden –onder meer als onderdeel van een Wereldbankprogramma- plannen gemaakt voor de versterking van het beheer van de publieke financiën.¹³⁰ Het Somalische Financieel Managementinformatiesysteem werd in 2015 in gebruik genomen: het registreert en automatiseert de inkomsten en uitgaven van de overheid en verstrekt overzichten van de staat van de publieke financiën. Ook is een interministerieel comité opgericht ter voorbereiding van de begroting van 2016 en van de hervorming van inkomstengenerering door de overheid.¹³¹ Nu de basale financiële instrumenten en fiscale regels aanwezig zijn, is het zaak dat deze ook systematisch worden gebruikt. Deze instrumenten vormen nl. ook de basis van de zgn. *Multi Partner Trust Funds* van de Verenigde Naties, bedoeld om donorgelden voor de wederopbouw van Somalië te kanaliseren. Gebrek aan vertrouwen in het financieel beheer van de overheid blijft de voornaamste reden dat donoren hun projecten veelal via derden laten uitvoeren, waardoor de overheid moeite heeft om legitimiteit en *goodwill* bij de bevolking op te bouwen. Echter, om de schaal waarop middelen worden verduisterd

¹²⁵ Failure to pay soldiers threatens Somalia's war on Islamists. Reuters (8 oktober 2015). Zie ook: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 okt. 2015, § 67-69). Zie ook een aantal concrete voorbeelden van wangedrag in § 3.7 van dit AAB over bewegingsvrijheid. Aanvullend kan gemeld worden dat o.m. ter voorkoming van fraude een begin is gemaakt met de biometrische registratie van soldaten. Eind december 2015 waren 19.800 soldaten en 6748 politieagenten geregistreerd in een biometrische database. Zie: Security Council. "Report of the Secretary-General on Somalia" over de periode sept.-dec. 2015 (doc. S/2016/27 dd. 8 januari 2016), § 30.

¹²⁶ UPDF in Somalia not paid for nine months. Daily Monitor, Uganda (6 september 2015). Soldaten binnen *Ugabag* 14 hadden mogelijk zelfs 9 maanden geen soldij ontvangen. Volgens het Oegandese leger was e.e.a. te wijten aan "logistieke uitdagingen".

¹²⁷ Former AMISOM commander jailed for swindling fuel. New Vision, Oeganda (14 oktober 2015).

¹²⁸ "KDF aids illicit sugar trade in Kismayu, says UN". Goobjoog News (27 okt. 2015). Zie ook: Black and White. Kenya's criminal racket in Somalia", Journalists for Justice, Nairobi (november 2015). Zie ook: "KDF and Jubaland rake in \$400m from illicit sugar in unholy alliance with Al-Shabaab, report". Goobjoog News (12 nov. 2015). En: Report of the Monitoring Group on Somalia & Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 okt. 2015, § 93-94). Zie ook deze Youtube-video's: <https://www.youtube.com/watch?v=NsYYQVyl7Wk> en <https://www.youtube.com/watch?v=OeKNimfFnN0>

¹²⁹ Jubaland President rebuts claims of racket involving KDF. Goobjoog News (13 november 2015). En: Kenya rebuffs sugar racket allegations against its forces in Somalia. Goobjoog News (14 november 2015).

¹³⁰ E.e.a. wordt uitgebreid beschreven in: Somalia Economic Update. World Bank, October 2015.

¹³¹ Communiqué of the Ministerial High Level Partnership Forum, Mogadishu (29 + 30 Juli 2015), § 19-21.

effectief aan te pakken zijn systematische hervormingen nodig die verder reiken dan de financiële instituties in de hoofdstad.¹³²

Er bestaan ook aanzienlijke malversaties en roofpraktijken door Somalië's politieke elites bij de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen, met name bij olie-, gas- en visserijlicenties.¹³³

Op woensdag 14 januari 2015 werd de anti-corruptiewet door het parlement aanvaard.¹³⁴ Een wet ter oprichting van de Anti-Corruptie Commissie is evenwel nog niet in het parlement geagendeerd.¹³⁵

Publieke dienstverlening. Somalië's publieke sector is nog steeds extreem onderontwikkeld.¹³⁶ De publieke dienstverlening door de overheid bleef in de verslagperiode achter.¹³⁷ Met name in de recent op Al-Shabaab heroverde gebieden, waar de levensomstandigheden vanwege blokkades en instabiliteit op het omringende platteland niet zelden juist verslechterden in plaats van verbeterden. Stabilisering door een zichtbaar aanwezig bevoegd gezag en door tastbare dienstverlening is van doorslaggevend belang voor de legitimiteit van de federale overheid in de ogen van de bevolking en voor het winnen van *hearts & minds*. Het roofzuchtige gedrag van publieke en private actoren in de politieke, economische, en veiligheidsarena's heeft evenwel wantrouwen gezaaid tussen de staat en het maatschappelijk middenveld en een vacuüm achtergelaten dat is ingevuld door *de facto*-autoriteiten zoals religieuze en traditionele leiders en *rent-seeking* netwerken, aldus de Wereldbank.¹³⁸ De VN Monitoring Group velt een vergelijkbaar oordeel: "Voor velen binnen de politieke en zakelijke elite van Somalië hebben het afvangen van staatsmiddelen in de stedelijke machtscentra en het buitensluiten van andere belanghebbenden voorrang op de uitbreiding van de publieke dienstverlening."¹³⁹

Maar ook waar de overheid enigszins functioneert, zoals in Mogadishu, eisen burgers meer tastbare voorzieningen.¹⁴⁰ Overigens krijgt de regering daarvoor aanzienlijke internationale steun, bijvoorbeeld van UNDP en het Somalia Stability Fund. Desondanks worden ambtenaren en politieagenten soms maandenlang niet betaald.¹⁴¹

1.5

Veiligheidssituatie, algemeen

De veiligheid in Somalië wordt al vele jaren vnl. bepaald door geweld door menselijke actoren en door factoren als voedselonzeekerheid, droogte, ed. Die laatste factor is van groot belang.¹⁴² Daarnaast is veiligheid een relatief begrip; het is vaak persoons-, tijds- en plaatsafhankelijk. Sommige typen geweld kunnen tot op zekere hoogte worden vermeden.

De vredesmacht AMISOM van de Afrikaanse Unie, die bestaat uit maximaal 22.126 man, waarborgt nog immer een zekere stabiliteit in Zuid- en Centraal-Somalië.¹⁴³ Het mandaat duurt

¹³² ". . . effectively addressing the extent of misappropriation in Somalia requires systematic reform extending beyond Somalia's financial institutions." Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia & Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 okt. 2015, blz. 7).

¹³³ De VN Monitoring Groep bericht uitgebreid over de 'privatisering' van hulpbronnen, zie: Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 38-59).

¹³⁴ Somali Parliament approves Anti-Corruption Commission bill: Somali Current. In: AMISOM Monitoring (16 jan. 2015).

¹³⁵ Stand van zaken in okt. 2015. Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 63).

¹³⁶ Somalia Economic Update. World Bank, October 2015, blz. 39: "Somalia's public sector is still extremely under-developed".

¹³⁷ Tijdens de Algemene Vergadering van de VN op 1 okt. 2015 zei Premier Sharmarke: "The public services that many people around the world take for granted, Somalia lacks completely, or has in very short supply." Hij kondigde een nieuw "Grand Development Plan" aan voor de bouw van wegen, scholen, ziekenhuizen, havens, markten ed.. Zie: "At UN, Somalia proposes 'grand development plan' to rebuild country's social, physical infrastructure", UN News Centre (1 okt. 2015).

¹³⁸ Somalia Economic Update. World Bank, October 2015, blz. 30: ". . . predatory behaviour . . . has sowed mistrust . . ."

¹³⁹ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 12).

¹⁴⁰ Mogadishu traders demand services for taxes: Radio Ergo. In: AMISOM Headlines (9 januari 2015).

¹⁴¹ Lack of Somali public service salaries makes life difficult for all. Hiiraan Online (2 juli 2015).

¹⁴² De hongersnood van 2011-2012 kostte ca. 250.000 Somaliërs het leven, tegen ca. 23.700 dodelijke geweldsslachtoffers in de periode 2000 - 2015 (bron: ACLED).

¹⁴³ De troepen worden geleverd door Kenia, Ethiopië, Burundi, Oeganda en Djibouti. De aflossing van AMISOM-troepen uit Sierra Leone werd eind 2014 geweigerd door de Somalische regering vanwege de uitbraak van Ebola aldaar. Daarop verliet het Sierra Leone contingent Somalië in januari 2015. In september 2015 kondigde de Britse regering aan om ca. 70 militairen in te zetten in Somalië ter ondersteuning (training) van AMISOM, zie: "UK to deploy troops to help keep peace in Somalia and South Sudan", The Guardian (27 september 2015) en: "Al Shabaab Warns UK Troops of Welcome 'With Bullets'", AllAfrica.com (7 oktober 2015). AMISOM garandeert met name de veiligheid van de Somalische overheid en de internationale gemeenschap, doch bemoeit zich weinig met conflicten tussen clans en binnen gemeenschappen, waar ook burgerslachtoffers vallen. Ook treedt AMISOM niet op tegen criminaliteit of gewapende bendes/milities die geen bedreiging vormen voor het bestuur.

tot 30 mei 2016 maar wordt vrijwel zeker verlengd. AMISOM moet uiteindelijk vervangen worden door een VN Vredesmacht maar dat zal niet gebeuren voor eind 2016.¹⁴⁴

AMISOM werd tot eind 2015 logistiek ondersteund door het *UN Support Office to AMISOM* (UNSOA). UNSOA werd in november 2015 omgedoopt tot het *UN Support Office in Somalia* (UNSOS) met een gewijzigd mandaat. UNSOS is verantwoordelijk voor materiële steun aan AMISOM, aan de *UN Assistance Mission in Somalia* (UNSOM) en aan maximaal 10.900 manschappen van de Somalische strijdkrachten voor gezamenlijke militaire operaties met AMISOM.¹⁴⁵

Op Somalië rust een wapenembargo sinds 1992. De VN Veiligheidsraad herbevestigt dit embargo al vele jaren; laatstelijk op 23 oktober 2015.¹⁴⁶

Over het geheel genomen bleef de veiligheidssituatie in Zuid- en Centraal Somalië precair; er was sprake van een lichte verbetering ten opzichte van 2014 maar de situatie blijft zorgelijk. Er zijn veel geweldsincidenten door Al-Shabaab, tussen het Somalische leger- en veiligheidsdiensten onderling, door clan-milities en door andere irreguliere actoren. Clangeweld is vaak gebaseerd op grieven uit het verleden; vanwege wraak- en represaille-acties krijgt zulk geweld vaak een chronisch karakter. Ongedisciplineerde of schietgrage elementen uit de strijdkrachten dragen bij aan gewelddadige criminaliteit, bijvoorbeeld door het opzetten van illegale checkpoints, vooral bij achterstallige salarisbetalingen. De reisadviezen van Nederland en een aantal omringende EU-lidstaten bleven gedurende de verslagperiode sterk negatief.¹⁴⁷ Deze reisadviezen zijn evenwel bedoeld voor de burgers van de betreffende Europese staten en contrasteren scherp met hoe Somaliërs hun eigen land zien. Het "Global Law and Order Report 2015" van Gallup plaatst Somalië qua veiligheid in de mondiale middenmoot, met een situatie die door de eigen bevolking aanzienlijk gunstiger wordt geacht dan bijvoorbeeld in Kenia, Z-Afrika, of Nigeria het geval is.¹⁴⁸ De Volkskrant publiceerde op 9 november 2015 een artikel met de kop "Grote delen van Somalië zijn veilig en de economie bloeit er op".¹⁴⁹ En de Somalische Minister van Buitenlandse Zaken meldde het volgende en marge van de Algemene Vergadering van de VN in New York in september 2015: *"Er is nog geen oplossing gevonden voor de individuele extremisten die zelfmoordaanslagen plegen, maar Mogadishu bloeit op. Er wordt gebouwd, er zijn restaurants, kinderen spelen op het strand en op straat, en er is veel hoop en verwachtingen. Er is natuurlijk af en toe een autobom, maar daar is de bevolking niet langer van onder de indruk: we ruimen op en gaan weer door."*¹⁵⁰

Vanuit een veiligheidsoptiek is ook het vermelden waard dat in december 2014 een eerste Somalische verzekeringsmaatschappij haar deuren opende. Dit betekent nl. dat het vermijden van 'risico' in de Somalische maatschappij kennelijk beheersbare, althans berekenbare en commercieel interessante proporties heeft bereikt.¹⁵¹

Al-Shabaab is de grootste bron van onveiligheid in Somalië.¹⁵² Al-Shabaab's terreur is evenwel niet willekeurig. De doelen zijn in algemene zin voor het gehele land weloverwogen: de overheid in al zijn hoedanigheden (waaronder de strijdkrachten, politie en veiligheidsdiensten, ministeries en andere overheidsgebouwen, ambtenaren, parlementariërs, etc., incl. toeleveranciers en contractanten, en de hotels en restaurants die zij frequenteren), internationale organisaties (te beginnen met AMISOM, maar ook de VN, internationale NGO's, ambassades en hulpverleners)

¹⁴⁴ Zo werd besloten in VN Veiligheidsraadresolutie 2232 (2015) van 28 juli 2015.

¹⁴⁵ Zie VN Veiligheidsraadresolutie 2245 (2015) van 9 november 2015.

¹⁴⁶ In VN Veiligheidsraadresolutie 2244 (2015). Alleen bepaalde -strikt omschreven- wapenleveraties, nodig voor de opbouw van de Somalische strijdkrachten, zijn toegestaan.

¹⁴⁷ Een greep uit de reisadviezen op 30 sept. 2015: Nederlands Ministerie van Buitenlandse Zaken: "Verlaat Somalië zo snel mogelijk. Het is er niet veilig." Franse Ministerie van Buitenlandse Zaken: "Tout déplacement, sur l'ensemble du territoire somalien, où la situation demeure extrêmement dégradée, reste formellement déconseillé." Belgisch MinBZ: "Alle reizen naar Somalië worden volkomen afgeraden." Duitsland, Auswärtiges Amt: "Der Aufenthalt in weiten Teilen des Landes, insbesondere in den Regionen Unter-Jubba, Mittel-Jubba, Gedo, Hiraan, Bay, Bakol, Unter-Schabelle, Mittel-Schabelle, Banadir, Galgaduud und Süd-Mudug sowie in Teilen von Puntland und "Somaliland", ist sehr gefährlich". Zwitserland, Eidgenössisches Departement für auswärtige Angelegenheiten: "Von Reisen nach Somalia wird abgeraten". Londen, Foreign and Commonwealth Office: "The FCO advise against all travel to Somalia, including Somaliland except for the cities of Hargeisa and Berbera to which the FCO advise against all but essential travel. Any British nationals in areas of Somalia to which the FCO advise against all travel should leave".

¹⁴⁸ Gallup.com: Global Law and Order Report 2015. Gebaseerd op 3 vragen aan ca. 1000 geïnterviewden per land.

¹⁴⁹ "Grote delen van Somalië zijn veilig en de economie bloeit er op; Migrant kan thuis steentje bijdragen", De Volkskrant, 9 november 2015, blz. 12. De uitspraak werd gedaan door Somalische ministers en moet gezien worden binnen een context bedoeld om handel en investeringen aan te trekken. Ook betrof het artikel geheel Somalië en specificeerde niet naar regio.

¹⁵⁰ Vertrouwelijke bron.

¹⁵¹ First Islamic insurance opens in Mogadishu: Dalsan Radio. In: AMISOM Headlines (30 december 2014). Het bedrijf biedt levens-, auto- en opstalverzekeringen aan. Zie ook: "Somalia's first insurance company says uptake encouraging", CCTV News (11 juni 2015), <https://www.youtube.com/watch?v=94P7cWQmBrI>

¹⁵² Afgezien van 'natuurlijke' gevaren zoals droogte, voedselschaarste etc.

en voorts andere 'ongelovigen' en 'indringers'. Ook door Al-Shabaab als 'verraders' en deserteurs beschouwde personen zijn een doelwit. Deze doelen zijn ook kenbaar, want in zijn media-uitingen rechtvaardigt en bevestigt Al-Shabaab de gekozen doelen voortdurend, bijvoorbeeld wanneer het aanslagen opeist. Hoewel gewone Somalische burgers geen verklaard doelwit vormen vallen ook onder hen slachtoffers, vooral als omstanders en voorbijgangers op de 'verkeerde plek, verkeerde tijd'. De massamoord op 148 christelijke studenten in Kenia in april 2015 (ook gewone doch 'ongelovige' burgers, zie § 1.6.2.) "diende als wraak tegen de onuitsprekelijke wreedheden van de Keniaanse regering en haar westerse meesters tegen onschuldige moslims", aldus de beweging.¹⁵³

Ook het Somalische veiligheidsapparaat (leger, politie en veiligheidsdiensten) heeft een povere reputatie. "Het regeringsleger verkracht, berooft en vermoordt ons", aldus een dorpsoudste in Buqda (Hiiraan), nadat de stad in september 2015 was heringenomen door Al-Shabaab.¹⁵⁴ Het Somalische veiligheidsapparaat is ook verantwoordelijk voor een groot deel van het criminele geweld in heel Zuid- en centraal Somalië.¹⁵⁵ In Mogadishu was in 2015 13% van de dodelijke slachtoffers bij politiek geweld te wijten aan geweld tussen Somalische strijdkrachten onderling (incl. politie) en aan geweld tussen strijdkrachten en burgers.¹⁵⁶ Zie ook § 1.6.1.

Teneinde de veiligheidsituatie (voor zover bepaald door menselijk handelen) zoveel mogelijk te objectiveren is gezocht naar getalsmatige gegevens en om een vergelijking te maken tussen 2014 en 2015. Zulks ondanks alle tekortkomingen die numerieke gegevens over een relatief chaotisch land als Somalië zullen bevatten. De database van ACLED bevat voor beide jaren zeer uitgebreide geweldsgegevens en is een verdedigbaar uitgangspunt.¹⁵⁷

In Bijlage 4 zijn staafdiagrammen opgenomen die per regio/per maand het aantal geweldsincidenten in 2015 tonen, het aantal dodelijke slachtoffers dat daarbij viel, en of Al-Shabaab, clan-milities, dan wel andere actoren daarbij betrokken waren.¹⁵⁸ Daaruit blijkt dat Al-Shabaab, ook buiten Mogadishu, de belangrijkste bij geweld betrokken actor was in 2015, behalve in de regio Mudug. Met name de regio's Neder-Shabelle, Hiiraan, Galguduud en Gedo waren onrustig door intercommunale conflicten.

Een vergelijking tussen de jaren 2014 en 2015 is weergegeven in de tabel op de volgende pagina. Met betrekking tot Zuid- en Centraal Somalië blijkt daaruit een afname van 23% van het aantal conflictincidenten (van 2592 in 2014 naar 1983 in 2015) en een afname van 11% van het aantal daarbij gevallen dodelijke slachtoffers (van 4283 naar 3815). Uitgesplitst per regio verschilt het beeld. Opvallend is de afname van geweld in de regio's Bakool, de beide Juba's en de beide Shabelle-regio's. Met name in Bakool, Neder-Juba en Neder-Shabelle was die afname significant. In geen enkele regio was er een significante toename van het aantal incidenten. Desondanks was er in enkele regio's wel een toename van het aantal dodelijke slachtoffers, nl. in Bay (17%), Galguduud (13%), Gedo (18%) en Hiiraan (65%!).¹⁵⁹ In Banadir (Mogadishu) nam het aantal incidenten met 33% af (van 740 naar 493) en het aantal dodelijke slachtoffers met ruim 7% (van 589 naar 545). Het gemiddelde aantal slachtoffers *per incident* nam er dus toe.

Het beeld ten aanzien van de rol van Al-Shabaab laat zien dat deze groep betrokken is bij ongeveer de helft van alle incidenten (48% in 2014 en 54% in 2015) maar dat daarbij een disproportioneel deel van alle dodelijke slachtoffers valt, namelijk ca. 70% in beide jaren.¹⁶⁰ Met name in de beide Juba's, Bakool, Gedo, en Bay viel 80% of meer van de dodelijke slachtoffers bij incidenten waarbij AS betrokken was. Het absolute aantal incidenten waarbij AS betrokken was nam in 2015 overigens met 15% af ten opzichte van 2014; het aantal doden dat bij zulke incidenten viel nam af met 9% (van 2937 naar 2657). Opvallend is dat Midden-Juba, een regio die in 2015 vrijwel geheel in handen was van Al-Shabaab, relatief veilig was.

¹⁵³ "Al-Shabab statement on deadly campus assault in Kenya", Washington Post, 4 april 2015.

¹⁵⁴ "Al Shabaab militants retake Somali town from African Union", Reuters (6 sept. 2015).

¹⁵⁵ Zo valt herhaaldelijk te lezen in vertrouwelijke bronnen.

¹⁵⁶ Bron: ACLED, zie volgende voetnoot.

¹⁵⁷ ACLED : Armed Conflict Location & Event Data Project, zie: <http://www.acleddata.com/> De methodologie van ACLED's gegevensverzameling en -verwerking staat hier: <http://www.acleddata.com/methodology/> Ook o.m. EASO (het European Asylum Support Office), ACCORD (het Austrian Center for Country of Origin & Asylum Research and Documentation), en het Nederlandse Ministerie van Defensie maken gebruik van ACLED-data voor veiligheidsanalyses.

¹⁵⁸ De rode staven betreffen incidenten waarbij Al-Shabaab *betrokken* is; niet uitsluitend incidenten die AS *veroorzaakt* heeft.

¹⁵⁹ De forse toename van het aantal slachtoffers in Hiiraan komt voor een groot deel door één incident waarbij AMISOM naar verluidt "up to" 98 Al-Shabaab-strijders doodde, zie: AMISOM confirms killing 98 militants. WaltaInfo.com (11 augustus 2015).

¹⁶⁰ Daarbij zij aangetekend dat het gaat om incidenten waarbij Al-Shabaab *betrokken* is, dus niet noodzakelijkerwijs als aanstichter/dader, en dat onder de slachtoffers ook leden van AS zelf zijn meegerekend.

	Bevolking	Aantal incidenten		Aantal dodelijke slachtoffers		Aantal doden per 100.000 inw.		Aantal incidenten waarbij Al-Shabaab betrokken was		Aantal doden bij incidenten waarbij Al-Shabaab betrokken was	
		2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Heel Somalië	12.316.895	2952	2354	4457	4084	36	33	1286 (44%)	1096 (47%)	2987 (67%)	2772 (68%)
Zuid & Centraal Som.	7.696.505	2592	1983	4283	3815	56	50	1255 (48%)	1065 (54%)	2937 (69%)	2657 (70%)
Bakool	367.226	150	123	500	313	136	85	129 (86%)	111 (90%)	462 (92%)	287 (92%)
Banadir (Mogadishu)	1.650.227	740	493	589	545	36	33	220 (30%)	187 (38%)	239 (41%)	244 (45%)
Bay	792.182	276	254	453	532	57	67	179 (65%)	186 (73%)	352 (78%)	472 (89%)
Galguduud	569.434	88	76	187	211	33	37	41 (47%)	26 (34%)	87 (47%)	67 (32%)
Gedo	508.405	153	141	434	512	85	101	109 (71%)	90 (64%)	379 (87%)	444 (87%)
Hiiraan	520.685	168	174	298	493	57	95	125 (75%)	98 (56%)	243 (82%)	366 (74%)
Midden-Juba	362.921	23	24	117	54	32	15	18 (78%)	19 (79%)	116 (99%)	53 (98%)
Midden-Shabelle	516.036	101	42	115	80	22	16	46 (46%)	17 (40%)	71 (62%)	35 (44%)
Mudug	717.863	76	77	65	97	9	14	3 (4%)	9 (12%)	4 (6%)	12 (12%)
Neder-Juba	489.307	263	180	790	397	161	81	141 (54%)	106 (59%)	673 (85%)	335 (84%)
Neder-Shabelle	1.202.219	554	399	735	581	61	48	245 (44%)	216 (54%)	311 (42%)	342 (59%)

Conflictgegevens over 2014 en 2015 in Somalië. Bron: ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), zie <http://www.acleddata.com/>. De gegevens over Zuid- en Centraal Somalië zijn inclusief die van de regio Mudug, die deels onder Puntland valt. Betrokkenheid van Al-Shabaab betekent niet dat AS ook dader/aanstichter van een incident was. Het aantal dodelijke slachtoffers omvat ook doden aan de zijde van AS. Dodelijke slachtoffers die niet vielen bij AS-gerelateerd geweld zijn niet altijd te wijten aan clangeweld maar ook aan geweld tussen AMISOM en burgers, tussen het Somalische leger en burgers, aan strijd tussen Somalische legereenheden onderling, aan Amerikaanse *drone*-aanvallen, aan talrijke ongeïdentificeerde gewapende groepen, etc. Ook geweldsloze politieke incidenten worden door ACLED in de lijst opgenomen, zoals demonstraties, geweldsloze innamen van territorium, of het aanleggen van bases of commandoposten. Het aantal dodelijke slachtoffers per 100.000 inwoners poogt een relatieve maat voor het geweld te bieden. Bevolkingscijfers zijn afkomstig van UNDP (2014) en zijn constant gehouden voor 2015. Percentages zijn afgerond op gehele getallen.

Weliswaar viel vrijwel 100% van de daar gevallen dodelijke slachtoffers bij incidenten waar AS bij betrokken was, maar het totale aantal incidenten en het totale aantal slachtoffers was relatief laag. In Mogadishu is het aantal incidenten waarbij AS betrokken was in relatieve zin toegenomen tussen 2014 en 2015 (van 30 naar 38%) maar in absolute zin gedaald (van 220 naar 187 incidenten).

Gerelateerd aan hun bevolkingsomvang waren Gedo, Hiiraan, Bakool en Neder-Juba de gewelddadigste regio's in 2015, met allen >80 dodelijke slachtoffers per 100.000 inwoners. Mogadishu zit in de middenmoot met 33 doden/100.000 inw./jaar, en scoort daarmee beter dan het gemiddelde over geheel Zuid- en Centraal Somalië (50 doden/100.000 inw./jaar).

De gegevens voor 2015 zijn in Bijlage 4 verder uitgesplitst en per regio per maand weergegeven in staafdiagrammen; daarin is ook het clan-gerelateerde geweld gekwantificeerd. Het Oostenrijkse ACCORD heeft de ACLED-gegevens over 2015 omgewerkt tot landkaart, zie http://www.ecoi.net/file_upload/4765_1454938531_2015ysomalia-en.pdf¹⁶¹

Naast de ACLED-gegevens zijn numerieke geweldsdata data over 2015 verkregen uit een vertrouwelijke bron; deze zijn opgenomen in de tabel hieronder.¹⁶²

Aantal gewapend conflict-incidenten per maand in 2015:

maand	J ¹⁵	F ¹⁵	M ¹⁵	A ¹⁵	M ¹⁵	J ¹⁵	J ¹⁵	A ¹⁵	S ¹⁵	O ¹⁵	N ¹⁵	D ¹⁵	Totaal
Mogadishu	22	14	16	19	20	20	20	18	12	16	28	13	218
Centr. Somalië	6	9	19	7	8	6	27	23	23	21	10	13	172
Zuid Somalië	27	44	32	33	45	67	77	62	47	45	59	52	590
Totaal	55	67	67	59	73	93	124	103	82	82	97	78	980

Aantal terroristische incidenten per maand in 2015:

maand	J ¹⁵	F ¹⁵	M ¹⁵	A ¹⁵	M ¹⁵	J ¹⁵	J ¹⁵	A ¹⁵	S ¹⁵	O ¹⁵	N ¹⁵	D ¹⁵	Totaal
Mogadishu	20	24	30	19	25	32	29	31	20	24	27	20	301
Centr. Somalië	4	7	9	3	8	8	9	10	6	8	3	4	79
Zuid Somalië	28	37	32	35	38	33	35	46	39	32	43	41	439
Totaal	52	68	71	57	71	73	73	87	65	64	73	65	819

Aantal misdaadincidenten per maand in 2015

maand	J ¹⁵	F ¹⁵	M ¹⁵	A ¹⁵	M ¹⁵	J ¹⁵	J ¹⁵	A ¹⁵	S ¹⁵	O ¹⁵	N ¹⁵	D ¹⁵	Totaal
Mogadishu	9	8	5	17	8	4	9	7	4	6	3	4	84
Centr. Somalië	3	3	10	1	8	7	9	10	14	11	16	8	100
Zuid Somalië	7	9	8	8	9	3	10	13	14	17	5	14	117
Totaal	19	20	23	26	25	14	28	30	32	34	24	26	301 (2100)

De cijfers blijken redelijk vergelijkbaar met die uit ACLED-database; zij bevinden zich althans in dezelfde orde van grootte.¹⁶³ Daarmee neemt de waarde die aan dit cijfermateriaal gehecht kan worden, toe. Opmerkelijk is dat de tabel in Zuid-Somalië (Jubaland + *South West State*) een toename in het geweld laat zien in de tweede helft van het jaar. Ook het niet-terroristische geweld in Centraal-Somalië toont een stijgende lijn. Maar in Mogadishu is een vrij constant geweldspatroon zichtbaar zonder stijgende of dalende trend. Buiten Mogadishu is een stijgende trend in crimineel geweld zichtbaar. Opvallend is dat geen geweldspiek zichtbaar is ten tijde van de ramadan. De verdere waarde van deze tabel bestaat onder meer uit de hoogte van 'kale' cijfers.¹⁶⁴ Indien deze bron ook wordt gebruikt voor een volgend ambtsbericht kan daaruit een beeld ontstaan over toe- of afnemend geweld in 2016 ten opzichte van 2015.

¹⁶¹ ACCORD = Austrian Centre for Country of Origin & Asylum Research and Documentation. Zie: Somalia, year 2015: Update on incidents according to ACLED. ACCORD publiceert ook kaarten van de gegevens per kwartaal.

¹⁶² Afkomstig van een vertrouwelijke bron en hier in omgewerkte vorm gepresenteerd. Mogadishu wordt in de tabellen gelijkgesteld met Banadir. Onder Centraal Somalië vallen: Galmudug, Galgaduud, Hiiraan en Midden-Shabelle. Onder Zuid-Somalië vallen: Neder- en Midden Juba, Neder-Shabelle, Bay, Bakool en Gedo (dus South West State + Jubaland). De bron geeft niet aan wat de definitie is van een gewapend incident vs. een terroristisch incident.

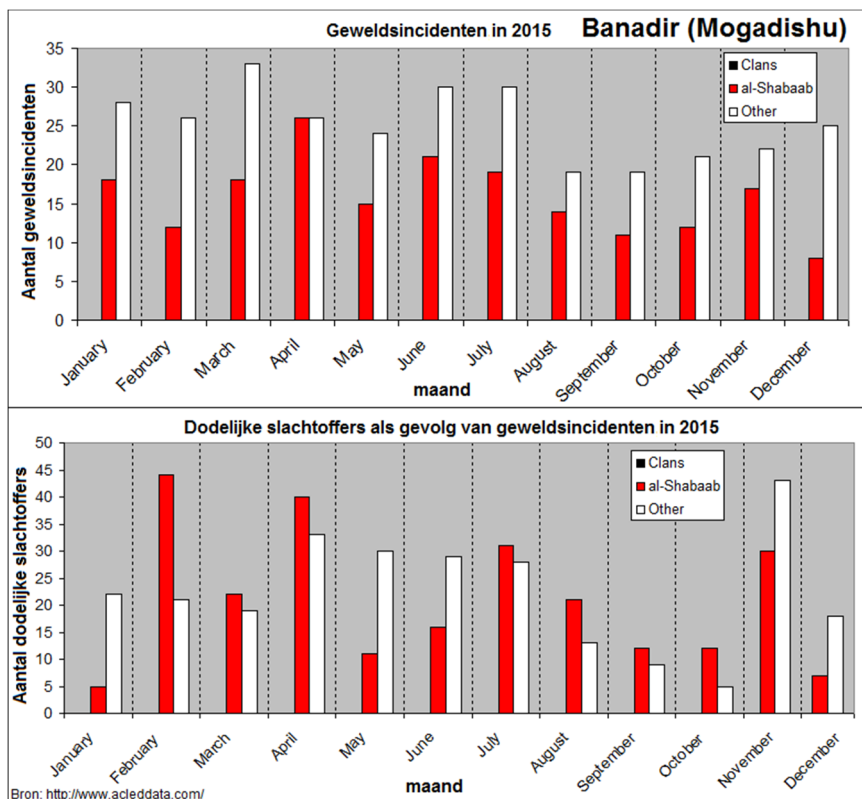
¹⁶³ Een vergelijking tussen verschillende numerieke bronnen vraagt de nodige voorzichtigheid! De vertrouwelijke bron komt bijv. tot 1799 geweldsincidenten in Zuid- en Centraal Somalië in 2015, tegen 1984 incidenten in de ACLED-database, een verschil van ca. 9%. (NB: De 1799 is exclusief het criminele geweld (dat is immers niet opgenomen in ACLED) en de 1984 is inclusief noord-Mudug, dat niet is opgenomen in de vertrouwelijke bron. Dus het verschil is waarschijnlijk minder dan 9%.) De vertrouwelijke bron noemt 519 incidenten in Mogadishu tegen ACLED 494, een verschil van slechts 5%. De vertrouwelijke bron noemt 1029 incidenten in Zuid-Somalië, tegen 1121 in ACLED, een verschil van 8%.

¹⁶⁴ De data kunnen desgewenst gebruikt worden voor een vergelijking met geweldsdata uit andere herkomstlanden.

1.5.1

Veiligheid Banadir (Mogadishu)

De veiligheidssituatie in Mogadishu was in deze verslagperiode nog steeds onvoorspelbaar en

complex. De staafdiagrammen hieronder geven een impressie.¹⁶⁵

Op basis van de ACLED-database over de periode van 1 januari 2014 – 31 december 2015 kan het volgende worden geconcludeerd: In 2014 waren er 740 incidenten met 589 dodelijke slachtoffers; in 2015 493 incidenten met 545 doden. Kortom, een forse daling van het aantal incidenten sinds 2014 en een lichte daling van het aantal slachtoffers. In 2015 vielen bij meer dan de helft van het aantal incidenten (265 v/d 493) in geheel geen dodelijke slachtoffers. De helft van alle dodelijke slachtoffers viel bij de 25 ernstigste incidenten. Gevechten tussen Somalische veiligheidsdiensten onderling (leger, politie) zijn verantwoordelijk voor 10% van de dodelijke slachtoffers. In totaal vielen er in 2015 33 doden per 100.000 inwoners.¹⁶⁶

Bij 187 van de 493 incidenten in Mogadishu was Al-Shabaab

betrokken (38%); hierbij vielen 244 dodelijke slachtoffers (45% van het totaal). Kortom, Al-Shabaab was betrokken bij minder dan de helft van het aantal incidenten en die incidenten veroorzaakten ook minder dan de helft van het aantal slachtoffers. Daarbij moet in aanmerking worden genomen dat de cijfers met betrekking tot Al-Shabaab een som zijn van hun actieve en passieve betrokkenheid bij geweld. Lees: ook acties tegen Al-Shabaab en slachtoffers die bij deze tegenacties vielen -incl. slachtoffers onder Al-Shabaab zelf- zijn in deze cijfers opgenomen. Het aantal incidenten en slachtoffers bij acties waarbij Al-Shabaab optreedt in een actieve rol als aanstichter of aanvaller is dus lager dan deze 38 resp. 45%. Opvallend is voorts dat er geen (dodelijk) clangeweld in Mogadishu is geïdentificeerd binnen de genoemde periode, hoewel relatief veel geweld afkomstig is van niet-geïdentificeerde gewapende groepen en daaronder vallen mogelijk toch clanmilities of niet als zodanig herkende acties van (of tegen) Al-Shabaab.

De dodelijke slachtoffers van geweld in Mogadishu in 2015 waarbij Al-Shabaab kennelijk *niet* betrokken was vielen bij de volgende typen confrontaties:

- Geweld tussen ongeïdentificeerde gewapende groepen en burgers: 101 doden (19%);
- Geweld tussen ongeïdentificeerde gewapende groepen en de Somalische strijdkrachten en/of politie: 85 doden (16%);
- Geweld tussen de Somalische strijdkrachten onderling (incl. politie): 54 doden (10%);

¹⁶⁵ Onderliggende data zijn afkomstig van ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), zie: <http://www.acleddata.com/>. De methodologie van ACLED's gegevensverzameling en -verwerking staat hier: <http://www.acleddata.com/methodology/>. De rode staafdiagrammen betreffen incidenten waarbij Al-Shabaab betrokken is; dus niet uitsluitend incidenten die Al-Shabaab veroorzaakt heeft.

¹⁶⁶ Ter vergelijking: in Baltimore (VS) waren er 55 dodelijke geweldsslachtoffers per 100.000 inwoners per jaar; in Kaapstad 66; in Acapulco 105 en in Caracas 120. Deze cijfers zijn afkomstig uit de "Listado de las 50 ciudades más violentas del mundo en 2015" van de "Consejo Ciudadano para la Seguridad Pública y la Justicia Penal A.C." (Mexico). Deze lijst kreeg brede aandacht in de internationale media en neemt alleen slachtoffers op die voldoen aan de WHO-definitie van *homicide*. Oorlogsslachtoffers vallen daar niet onder en de lijst neemt geen steden op in landen op waar een gewapend conflict gaande is zoals in Somalië. Ook moeten de gegevens aan een aantal andere criteria voldoen, teneinde een reële vergelijking mogelijk te maken. Voor details zie: <http://www.seguridadjusticiaypaz.org.mx/biblioteca/prensa/send/6-prensa/230-caracas-venezuela-es-la-ciudad-mas-violenta-del-mundo>. De 33 doden/100.000 inw./jaar in Mogadishu uit ACLED omvatten geen slachtoffers van crimineel geweld. In Somalië is de scheidslijn tussen politiek en crimineel geweld evenwel dun. Is een gevecht tussen soldaten bij een illegaal checkpoint crimineel of politiek geweld? En clangeweld dat voortvloeit uit de diefstal van vee? Het hangt af van de definities die een bron gebruikt en van de volledigheid van de aangeleverde gegevens. Dit AAB tracht een vergelijking te maken tussen beschikbare numerieke bronnen, doch is zich ervan bewust dat de interpretatie daarvan de nodige voorzichtigheid vraagt.

- Geweld tussen ongeïdentificeerde gewapende groepen en AMISOM: 21 doden (4%);
- Geweld tussen Somalische strijdkrachten (incl. politie) en burgers: 18 doden (3%).
- Geweld tussen AMISOM en burgers: 12 doden (2%).
- Overig geweld: 1%

De gevaarlijkste wijken (districten) in Mogadishu zijn de buitenwijken Huriwa en Yaqshid, op de voet gevolgd door Deynille en Dharkenley. In Hodan was relatief veel geweld in april en oktober en in Wadajir in april.¹⁶⁷ Deze wijken zijn veelvuldig het toneel van *hit & run*- en verkenningaanvallen door Al-Shabaab, vnl. gericht tegen posities van het Somalische leger, politie, veiligheidsdiensten, AMISOM en bewakingspersoneel. Bij dit soort aanvallen vielen doorgaans weinig of geen slachtoffers. In april werden de districtscommissarissen van Dharkenley en Hodan vervangen, mogelijk als gevolg van verslechterde situatie in hun wijk. Eind mei 2015 nam Al-Shabaab delen van het district Kadha¹⁶⁸ in gedurende enkele uren zonder op weerstand van het leger te stuiten en vertrok daarna vrijwillig; daarmee niettemin bevestigend dat de buitenste districten kwetsbaarder zijn. De VN suggereert dat de veiligheid in Mogadishu toeneemt indien het omringende platteland wordt gedomineerd door AMISOM. Dit zou erop wijzen dat de slagkracht van AS in Mogadishu niet alleen afkomstig is van *undercover*-strijders in de stad, maar ook van AS-strijders in de omringende Shabelle-regio's.¹⁶⁹ Ook in juni 2015 waren er weer *hit & run*-aanvallen (18), voornamelijk in de buitendistricten Huriwa en Yaqshid en vrijwel zonder slachtoffers. In juli waren de buitendistricten Yaqshid, Dharkenley, Dayniile en Huriwa wederom doel van verkenningaanvallen door AS en dit patroon herhaalde zich in augustus met soms meer dan één aanval per dag. Met wederom de veiligheidsdiensten als voornaamste doel en –voor zover bekend- weinig slachtoffers. Op 6 juli bezetten AS zelfs delen van Huriwa en Dayniile en waarschuwde de bevolking niet samen te werken met de overheid en de strijdkrachten; daarna vertrokken de strijders weer. Ondanks dit soort korte acties kan gesteld worden dat Al-Shabaab in 2015 geen districten van Mogadishu in handen had. Al-Shabaab heeft nl. geen open presentie in Mogadishu nodig om haar doelen te bereiken. Dat doel, namelijk het frustreren en voortdurend aantonen van de onmacht van de Somalische overheid en het binden van een groot contingent veiligheidstroepen (zodat deze niet elders kunnen worden ingezet), wordt afdoende bereikt met de huidige tactiek.¹⁷⁰

Al-Shabaab bleef gerichte moordaanslagen uitvoeren. Deze aanvallen zijn goedkoop en leiden zelden tot arrestatie van de daders. Soms verplaatsen AS-strijders zich verkleed als vrouw door de stad. De geprefereerde methoden zijn zgn. *drive-by-shootings*, het plaatsen van geïmproviseerde explosieven in auto's van slachtoffers, of het gooien van handgranaten. Het relatief grote aantal van dit soort aanslagen lijkt te wijzen op de aanwezigheid van *Amniyat*-eenheden in de stad: Al-Shabaabs geheime dienst. De slachtoffers zijn vrijwel uitsluitend personen die werken voor de federale overheid in de meest brede zin des woords, dus niet alleen soldaten, politie, leden van de veiligheidsdiensten, parlementsleden en hoge ambtenaren, maar ook hun chauffeurs, contractanten, leden van officiële jeugdorganisaties, districts- en belastingambtenaren, bewakers en niet te vergeten internationale organisaties die als handlangers van de overheid en als "ongelovige indringers" worden gezien. Bij zulke gerichte individuele aanslagen komen ook gewone burgers om, als voorbijganger, of door verdwaalde kogels indien een aanslag wordt gevolgd door een schotenwisseling met veiligheidspersoneel. Bij aanslagen op publieke doelen zoals hotels en restaurants kiest Al-Shabaab met name gelegenheden die door overheidsmedewerkers worden bezocht. Vanzelfsprekend vallen daarbij ook (en soms veel) andere slachtoffers. Ook journalisten, hogere onderwijsinstellingen en studenten vormen een doelwit; zij het aanzienlijk minder frequent. Het succespercentage van gerichte aanslagen op individuen lijkt overigens laag, in ieder geval bij handgranaataanvallen.¹⁷¹

Het oprollen van drie AS-terreurcellen in het begin van de verslagperiode op 3 december 2014, leverde de Somalische veiligheidsdiensten veel inzicht op in de werkwijze van de groep. Zo leven de cellen vaak in gewone huizen waar ook vrouwen en kinderen worden ondergebracht als dekmantel. De cellen werden ontmanteld naar aanleiding van tips van het publiek; de

¹⁶⁷ Deze en de volgende alinea's van § 1.5.1. zijn gebaseerd op een analyse van maandelijkse, vertrouwelijke veiligheidsbulletins.

¹⁶⁸ Kadha (ook: Kahda) is een nieuw, 17e district aan de westelijke zijde van Banadir/Mogadishu, en bestaat uit een geannexeerd deel van Neder-Shabelle. Kadha ligt ingeklemd tussen Deynille en Dharkenley. Zie: REACH, Mogadishu IDP Profile, Okt. 2015.

¹⁶⁹ Zie eerdere voetnoot.

¹⁷⁰ Vertrouwelijke bron.

¹⁷¹ Het beeld geschetst in deze paragraaf doemt op bij bestudering van maandelijkse, vertrouwelijke veiligheidsbulletins.

autoriteiten leidden daar –al dan niet terecht– uit af dat de angst voor Al-Shabaab plaats heeft gemaakt voor een toename van vertrouwen tussen overheid en bevolking.¹⁷²

In 2015 vond een aantal spraakmakende grote aanslagen plaats in de stad (zie hieronder). De veiligheidsmaatregelen werden daarop verscherpt, o.m. door honderden soldaten in te zetten voor het controleren van auto's. *Security sweeps*, waarbij hele wijken huis voor huis werden uitgekamd op de aanwezigheid van 'militanten', waren een terugkerend fenomeen. Veiligheidsexperts waarschuwden eind april 2015 voor 'slapende cellen', zelfs binnen het leger, waar soldaten door hun onregelmatige salarissen vatbaar zijn voor corruptie.¹⁷³

In januari presenteerde de Somalische regering een nieuwe speciaal opgeleide antiterreur-politieëenheid van 150 man.¹⁷⁴

1.5.1.1 Lijst van geweldsincidenten in Mogadishu

Volgt een chronologische lijst van de grootste en naar hun aard meest tekenende veiligheidsincidenten in Mogadishu in de verslagperiode. Deze lijst is bedoeld als indicatie en is geenszins uitputtend:

- Op 4 december 2014 werden een ex-parlements lid en twee lijfwachten gedood in een *drive-by-shooting*, opgeëist door Al-Shabaab.^{175 176}
- De districtscommissaris van Afgooye (Neder-Shabelle) en twee lijfwachten werden op 19 januari 2015 in Mogadishu gedood bij een aanslag met een landmijn. Op de aanslag volgden grootschalige veiligheidsoperaties in alle districten van de stad.¹⁷⁷
- Op 22 januari 2015 vond een bomaanslag door Al-Shabaab plaats op het SYL-hotel waar op dat moment een Turkse delegatie het aanstaande bezoek van President Erdogan voorbereidde. Twee Somalische beveiligers en twee AS-strijders kwamen om.¹⁷⁸
- Op 5 februari 2015 vroeg het Ministerie van Veiligheid de bewoners van Mogadishu lampen aan hun gevels te bevestigen voor meer veiligheid 's nachts. Al-Shabaab opereert graag in het donker en maakt straatverlichting onklaar. Ook heeft AS burgers bedreigd die 's nachts hun buitenlicht aanlieten.¹⁷⁹
- Op 9 februari werd parlamentslid Abdulahi Qayad Barre gedood door Al-Shabaab; het was de eerste aanslag op een parlamentslid in 2015. Hij was op weg naar de stemming over premier Sharmarke's derde kabinetsvoorstel.¹⁸⁰ (NB: In 2014 werden vijf parlamentsleden vermoord.) De dag na de aanslag vonden uitgebreide veiligheidsoperaties plaats in het district Hamarweyne; daarbij werden 500 verdachten van veiligheidsincidenten opgepakt.¹⁸¹
- Op 17 februari werden vier medewerkers van de immigratiedienst in hun auto doodgeschoten bij het K4-kruispunt. Al-Shabaab eiste de aanslag op.¹⁸²
- Op 20 februari blies een zelfmoordterrorist zich op in een auto voor het Central Hotel in het district Hamarweyne. Een ogenblik later blies Lula Ahmed Dahir –van Nederlands-Somalische afkomst, en werkzaam als receptioniste– zich op in de gebedsruimte van het hotel waar op dat moment het vrijdagmiddaggebed plaatsvond. Er vielen 28 doden, waaronder waarnemend burgemeester van Mogadishu en twee parlamentsleden. Ook waren er 38 à 45 gewonden, waaronder de vice-premier en twee ministers. De aanslag werd geclaimd door Al-Shabaab en kreeg veel aandacht in de internationale media.¹⁸³
- Op 27 maart viel Al-Shabaab het Makka-al-Mukarama hotel aan. Eerst ontplofte een autobom bij de poort, daarna stormden gewapende strijders het hotelterrein op. Na 17 uur durende

¹⁷² Somalia. Dismantled Al-Shabaab Cells Reveal Groups Inner Workings. Sabahi - AllAfrica (26 december 2014).

¹⁷³ Bijv. vond op 29 april zo'n *sweep* plaats vlak buiten Mogadishu in Elasha Biyaha. Daarbij werden meer dan 207 mensen gearresteerd. Zie: Large-scale Security Sweep Detains Dozens Outside Capital: Hiiraan Online. In: AMISOM Headlines (30 april 2015).

¹⁷⁴ Somalia counter-terrorism police unit to be deployed. Persbericht van het Ethiopische MinBuZa (8 januari 2015).

¹⁷⁵ Somali lawmaker seriously wounded in Mogadishu: AMISOM Monitoring (4 december 2014).

¹⁷⁶ Hamar Weyne Commissioner speaks about the deadly attack on Somali MP: AMISOM Headlines (5 dec. 2014).

¹⁷⁷ Somali official killed in Mogadishu landmine blast: World Bulletin (19 januari 2015). Een dag later werd gemeld dat het de burgemeester van Afgooye betrof en dat de aanslag in Neder-Shabelle had plaatsgevonden, zie: Lower Shabelle administration investigating the killing of Afgoye mayor: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (20 januari 2015). Later was het toch weer in Mogadishu, zie: Somali Forces Tighten Security in Mogadishu. AllAfrica-Sabahi (21 jan. 2015).

¹⁷⁸ Zie: "President of Somalia's Statement on the Terrorist Attack on the SYL Hotel in Mogadishu", RBC Radio Raxanreeb (22 jan. 2015). Zie ook: "Erdogan delays Somalia trip to attend Saudi king's funeral", Reuters (23 jan. 2015).

¹⁷⁹ Mogadishu residents urged to install light bulbs outside their houses: Radio Bar-kulan. In: AMISOM Headlines (6 februari 2015).

¹⁸⁰ Somali lawmakers approve new cabinet as Shebab kills MP. Yahoo News (9 feb. 2015)

¹⁸¹ Five hundred arrested in a major security sweep in Hamarweyne district: Radio Bar-Kulan. In: AMISOM Headlines (10 februari 2015).

¹⁸² Gunmen shot dead Somali immigration official. Radio Dalsan (17 februari 2015).

¹⁸³ Zie o.a. "Dutch dual nationals in Mogadishu hotel suicide bombings", Yahoo.com (21 februari 2015).

gevechten waren Somalische troepen de situatie meester. Vier soldaten en 10 burgers kwamen om; er waren 13 gewonden. Het hotel is populair bij overheidspersoneel en buitenlanders; onder meer vond een Somalische ambassadeur de dood.¹⁸⁴

- Op 11 april, daags voor de viering van het 55-jarig bestaan van het Somalische leger, beschoot Al-Shabaab de omgeving van het Ministerie van Defensie in Daynille met vijf mortiergarnaten. Er vielen twee doden en vijf gewonden. De dag erna was er weer een mortierbeschieting.¹⁸⁵
- Op 14 april voerde Al-Shabaab een aanval uit op het Ministerie van Onderwijs waarbij een terrorist zich in een auto opblies; dit werd gevolgd door een langdurig vuurgevecht tussen AS-strijders gekleed in legeruniformen en de veiligheidsdiensten. Ook AMISOM schoot te hulp. Uiteindelijk vonden 12 personen de dood: vier AS-strijders, vijf burgers, twee Somalische soldaten en een AMISOMmer.¹⁸⁶ Andere bronnen spraken van 18 doden.¹⁸⁷
- Op 18 april werden een Puntland's parlamentslid en zijn chauffeur in hun auto vermoord, kennelijk door Al-Shabaab.¹⁸⁸
- Op 21 april explodeerde een autobom bij een populair lunchrestaurant (Banoda), gelegen bij Central Hotel in het Hamarweyne District. Er vielen tenminste 7 doden; sommige bronnen spreken van meer dan 10 doden. Al-Shabaab eiste de aanslag op.¹⁸⁹
- Op 25 en 26 april doodde Al-Shabaab twee gemeenteraadsleden, een ex-parlamentslid en een hoge ambtenaar uit het gevangeniswezen en kondigde aan met dat soort aanslagen te zullen doorgaan.¹⁹⁰ De moorden werden gevolgd door uitgebreide veiligheidsoperaties in het district Dayniile, waarbij tientallen mensen werden gearresteerd.¹⁹¹
- Op 4 mei werd Mohamed Shidane Diriyee, een oud-leider van de Ahlu-Sunna Wal-Jamaa militie op de Bakara markt geliquideerd, mogelijk door Al-Shabaab.¹⁹²
- Op 23 mei werd een parlamentslid (Yusuf Dirir) net buiten het parlamentsgebouw vermoord door gewapende mannen. Een ander parlamentslid raakte gewond.¹⁹³ Al-Shabaab claimde de aanslag –waarbij zes doden vielen- doch later meldde de regering dat de daders soldaten waren, die per abuis hadden vermoed dat het om een bomauto ging die op weg was naar een zelfmoordaanslag.¹⁹⁴
- Op 10 juli ontploften autobommen bij de Siyad en Wehliya hotels, waarna gewapende mannen binnentraden. Er vielen zes doden.
- Op 25 juli werd parlamentslid Abdullahi Hussein Mohamud Bantu door Al-Shabaab vermoord in *drive-by shooting* in het district Wadajir.¹⁹⁵
- Op 26 juli blies Al-Shabaab een vrachtwagen met 400 kilo TNT en andere huisgemaakte explosieven op bij het Jazeera Hotel, niet ver van het vliegveld. In het hotel huisden o.m. de ambassades van Kenia, China, Qatar en Egypte; ook waren er vaak bijeenkomsten van regeringsvertegenwoordigers en internationale organisaties en woonden er een aantal parlementariërs. 17 personen kwamen om waaronder buitenlanders en twee journalisten. Er waren tenminste 20 gewonden; de verwoesting was enorm.¹⁹⁶
- Op 1 november bestormden vijf Al-Shabaab strijders het Sahafi Hotel na een zelfmoord-aanslag met een autobom. Minuten later ging een tweede autobom af waardoor omstanders werden gedood (o.a. een journalist). Eerst na een lang vuurgevecht konden veiligheidsstroepen de actie beëindigen. In totaal vielen 12 doden (incl. de daders) en 10 gewonden.¹⁹⁷

¹⁸⁴ Zie: "Al Shabaab claims the responsibility for deadly Mogadishu hotel attack", Somalicurrent.com (27 maart 2015) en "At least 14 killed and 13 others injured in Mogadishu hotel siege", Somalicurrent.com (28 maart 2015).

¹⁸⁵ Vertrouwelijke bron.

¹⁸⁶ Vertrouwelijke bron.

¹⁸⁷ "Al-Shabab Attack on Somali Ministry Kills 18", Voice of America (14 april 2015).

¹⁸⁸ "Al-Shabab Kills Regional Somali Lawmaker", Voice of America (18 april 2015). Ook: "Gunmen Kill Puntland Lawmaker In Mogadishu": AMISOM Headlines (20 april 2015). Plaats delict: Taleh Road.

¹⁸⁹ "Somali militants kill at least 10 in car bomb attack on restaurant", Reuters (21 april 2015). Zie ook: "At Least 7 Dead in Mogadishu Restaurant Bombing", Voice of America (21 april 2015).

¹⁹⁰ Somalia's Al Shabaab Kills Three Officials, Former Lawmaker In Mogadishu: Reuters (26 april 2015).

¹⁹¹ Dozens Arrested In Mogadishu Security Sweeps: Radio Danan. In: AMISOM Monitoring (27 april 2015).

¹⁹² Former Senior Official Of Ahlu-Sunna Waljamaa Gunned Down In Mogadishu: Goobjoog News. In: AMISOM Monitoring (5 mei 2015).

¹⁹³ "Forty-Five Killed in Fighting in Somalia", Voice of America (23 mei 2015).

¹⁹⁴ "Official: Killed Somali Lawmaker Was Shot by Soldiers", Voice of America (24 mei 2015) en "Somalia concludes own soldiers behind MP's murder", WaltaInfo (Addis Abeba), 25 mei 2015 + vertrouwelijke bron.

¹⁹⁵ "Somali legislator killed in drive-by shooting in Mogadishu", Hiiraan Online (25 juli 2015).

¹⁹⁶ "Somalia blast - Mogadishu hotel rocked by bomb", BBC News (26 juli 2015) en "At least 13 dead in al Shabaab attack on Somali hotel", Reuters (27 juli 2015) + vertrouwelijke bron.

¹⁹⁷ Zie: "Somalia: At Least 12 Killed As Al-Shabaab Militants Attack Somali Hotel", AllAfrica-Xinhua (2 nov. 2015). En: "Somali troops kill jihadists in Mogadishu hotel terror attack", Deutsche Welle (1 november 2015).

- Op 15 november werden 11 à 13 vluchtelingen gedood die in Dayniile in de rij stonden voor voedselrantsoenkaarten, toen rivaliserende Somalische soldaten in een vuurgevecht verwikkeld raakten na onenigheid over hun rol bij het uitdelen van die kaarten.¹⁹⁸

1.5.1.2 Veiligheid internationale vliegveld Mogadishu

Mogadishu Aden Adde International Airport is een van de best beveiligde plaatsen in Zuid- en Centraal-Somalië, volgens vrijwel alle veiligheidsrapportages. De luchthaven ligt aan zee en is aan de landzijde door meerdere concentrische veiligheidscordons gescheiden van de stad. Op het vliegveld bevinden zich het basiskamp van AMISOM (*Halane*), de EU-missies EUTM en EUCAP-Nestor en de vertegenwoordigingen van diverse landen en internationale organisaties. Op *Halane* bevindt zich een groot wapen- en munitiedepot. Het vliegveld wordt 's avonds om 18.00 uur gesloten omdat de landingsbaan onvoldoende verlichting heeft. Rondjes vliegen boven het vliegveld is verboden. Boven het noordelijke deel van het vliegveld is een *no fly zone* uitgeroepen vanwege het risico van terreuraanslagen. Amerikaanse luchtvaartmaatschappijen mogen überhaupt niet boven Somalisch grondgebied vliegen.¹⁹⁹

Vooraf in het begin van de verslagperiode waren er incidenten op of rond het vliegveld:

- Op 3 december 2014 ontplofte een autobom vlak bij een VN-konvooi dat op weg was van of naar het vliegveld. Er vielen vier doden -omstanders en veiligheidspersoneel- doch geen VN-stafleden.²⁰⁰
- Op 14 december 2014 werd AMISOM's basiskamp in Somalië *Halane*, op het vliegveld van Mogadishu, met mortiergranaten beschoten door Al-Shabaab.²⁰¹
- Opzettelijk op 1^e Kerstdag 2014 vielen acht Al-Shabaab-terroristen het basiskamp *Halane* van AMISOM aan. Sommigen waren verkleed als Somalische soldaten. Na een urenlang vuurgevecht kwamen vijf terroristen, een civiele contractant en drie Oegandese AMISOM-soldaten om (14 soldaten volgens AS). De drie resterende Al-Shabaab-leden verscholen zich en werden eerst de volgende ochtend onschadelijk gemaakt.²⁰² De aanval leidde tot een Oegandees onderzoek naar de toedracht.²⁰³ Ook de FBI zond een onderzoeksteam. De aanslag werd geweten aan infiltratie van het vliegveld door Al-Shabaab.²⁰⁴ Al eerder had de VN Monitoring Group daartegen gewaarschuwd. Valse toegangspasjes zijn voor 20-40 dollar te koop in de stad.²⁰⁵
- Op 4 januari 2015 blies een zelfmoordterrorist van Al-Shabaab zich op in zijn auto op *Airport Road* in het district Waberi op het moment dat een konvooi van Somalië's nationale veiligheidsdienst NISA passeerde; twee NISA-functionarissen en 3 voorbijgangers vonden de dood.²⁰⁶
- Op 16 februari werden vier medewerkers van het vliegveld, waaronder de plaatsvervangend directeur, op een groot kruispunt in Mogadishu vanuit een rijdende auto doodgeschoten. De daders ontkwamen. Al-Shabaab eiste de aanslag op.²⁰⁷
- Op 12 oktober 2015 deed een Tristar Air Airbus A300 met voorraden voor de Verenigde Naties vier mislukte landingspogingen en moest uiteindelijk een noodlanding maken in een verderop gelegen veld. Er vielen 2 gewonden; het toestel was onherstelbaar beschadigd. De Airbus kwam 's avonds aan nadat het vliegveld reeds was gesloten. Na het ongeluk gaven piloten en de luchtverkeersleiding elkaar de schuld.²⁰⁸

¹⁹⁸ Somali refugees killed as forces clash in Mogadishu. BBC News (16 november 2015).

¹⁹⁹ Althans moet een minimale hoogte van 26.000 voet worden aangehouden vanwege de "onacceptabele dreiging" van terroristische activiteit bij lagere vlieghoogten. De Federal Aviation Administration zegt daarover het volgende in Special Federal Aviation Regulation (SFAR) 107: "International civil air routes that transit Somali airspace and aircraft operating to and from Somali airports remain at risk from terrorist and militant groups potentially employing anti-aircraft weapons, including MANPADS, small-arms fire and indirect fire from mortars and rockets targeting airports. Some of these weapons have the capability to target aircraft upon approach and departure and at higher altitudes." Zie: US Federal Register "Prohibition Against Certain Flights in the Territory and Airspace of Somalia" (7 jan. 2016). NB: Daarvoor gold reeds een min. vlieghoogte van 20.000 ft.

²⁰⁰ Car bomb Attack in Mogadishu this Morning: AMISOM Monitoring (4 december 2014) en "Somalia. Four killed in suicide attack on UN convoy in Somali capital", Horseed Media (3 december 2014).

²⁰¹ Al-Shabaab attacks AMISOM base in Mogadishu: Anadolu News Agency. In: AMISOM Monitoring (15 dec. 2014).

²⁰² African Union troops killed in al-Shabab attack. BBC News (25 december 2014). En: AMISOM Condemns Attack on its Halane Base Camp in Mogadishu: Source: AMISOM (25 december 2014). En: Islamist gunmen attack African Union base in Somalia: Reuters (25 december 2014).

²⁰³ UPDF investigates Christmas attack on Amisom. Sunday Monitor (30 december 2014).

²⁰⁴ Vertrouwelijke bron.

²⁰⁵ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 89).

²⁰⁶ Suicide bomber kills 4 people in Somalia's capital: Associated Press/Daily Mail UK (4 januari 2015) + vertrouwelijke bron.

²⁰⁷ Somalia's Islamist rebels kill four airport workers in capital. Reuters (16 februari 2015).

²⁰⁸ "Accident. Tristar A30B at Mogadishu on Oct 12th 2015, forced landing off airport", The Aviation Herald (12-27 okt. 2015).

1.5.2 Veiligheid in Jubaland (Regio's Neder-Juba, Midden-Juba, Gedo)

In § 1.3.1 is reeds de politieke situatie in Jubaland beschreven en in § 1.5 zijn numerieke gegevens over de veiligheid verstrekt. De zeggenschap van het bevoegd gezag (federale overheid en IJA) in deze regio beperkte zich in 2015 tot kleine delen van Gedo en Neder-Juba. Midden-Juba was heel 2015 in handen van Al-Shabaab, inclusief de drie grotere plaatsen Bu'aale, Saakow en Jilib. Gedo staat vanwege clan-controverses sceptisch tegenover het IJA-bestuur in Kismayo. Volgt een overzicht van de voornaamste gebeurtenissen:²⁰⁹

Vanaf juli 2015 was een intensievere Al-Shabaab-activiteit waarneembaar in Gedo, waar AS heen was gedreven door acties van de Ethiopische strijdkrachten in Bay en Bakool. Op 23 juli nam AMISOM Baardheere in -een belangrijk AS-steunpunt-, tijdens operatie "Juba Corridor".²¹⁰ In augustus 2015 botsten regeringsgezinde troepen met Al-Shabaab in de buurt van Garbahaarrey en namen na zware gevechten het dorp Tula Barwako in; er vielen tientallen doden.²¹¹ Eind augustus werd wederom een zware confrontatie gemeld tussen regeringstroepen en AS in een gebied tussen Garbahaarrey en Belet Hawo, niet ver van grens met Kenia; daarbij vielen 43 doden. In september legden 100 zwaarbewapende AS-strijders een hinderlaag voor een Keniaanse patrouille bij Faafaxdhun, ca. 60 km ten westen van Baardheere. Niettemin doodde het Keniaanse leger 36 militanten.²¹² Op 6 oktober viel AS een legerbasis aan bij Baardheere. Verdere confrontaties deden zich later in oktober voor op diverse plaatsen rond Garbahaarrey.

Politieke spanningen in Gedo tussen de door de IJA benoemde gouverneur en de afgezette oud-gouverneur, die was gelieerd aan de federale overheid, leidde ook tot conflict. In september 2015 werden militaire bewegingen en gevechten in de buitenwijken van Garbahaarrey gemeld tussen IJA-strijdkrachten en strijders loyaal aan de voormalige gouverneur.²¹³ De nieuwe gouverneur overleefde twee hinderlagen. Op 2 november 2015 was er wederom een gewapend treffen. Het Interim Juba Bestuur zou vervolgens tot een akkoord gekomen zijn met vertegenwoordigers van het eerdere regiobestuur, doch dit werd van die zijde ontkend. Op 22 november braken nieuwe ongeregeldeheden uit in Garbahaarrey. Het aantal slachtoffers bij al deze onrust was gering, maar het dispuut destabiliseert de regio en vertrouwelijke bronnen voorspelden in november 2015 dat de onvrede door Al-Shabaab zou kunnen worden geëxploiteerd. AS was op dat moment reeds duidelijk aanwezig in en rond Garbahaarrey.

Er was ook ander clangeweld in Gedo. Sommige clans zijn er loyaal aan de IJA, anderen aan de federale overheid en enkelen aan Al-Shabaab, maar de trouw aan Al-Shabaab is in 2015 aanzienlijk verminderd.²¹⁴ Eind juni leidde een schermutseling tussen de Marehan and Murulle sub-clans tot 12 doden. In oktober 2015 werden gevechten gerapporteerd tussen twee clanmilities in Beled Hawo.²¹⁵ In december viel een Marehan-militie het politiebureau in Beled-Hawo aan.

In Midden-Juba braken begin 2015 clanconflicten uit tussen de Dhulbahante (Harti/Darod), Awliahan (Ogaden/Darod) and Sheikhal (Hawiye) clans over begrazingsrechten. Pogingen van Al-Shabaab in Bu'aale om de groepen te verzoenen bleven zonder success. Al-Shabaabs greep op lokale bevolkingsgroepen leek te verminderen.²¹⁶

Geheel in het zuiden van Jubaland bleef Kismayo een van de meest ingewikkelde steden in Somalië qua clansamenstelling, vanwege massale ontheemding en volksverhuizingen in de afgelopen 25 jaar. Als gevolg daarvan vindt het grootste aantal clanconflicten in Zuid- en Centraal Somalië plaats rond deze stad. Hoewel verbeterd, bleef de veiligheidssituatie in Kismayo in 2015 precair. Clanoudsten in Kismayo riepen op 10 februari 2015 het Interim Juba Bestuur op om te stoppen met het vermoorden van burgers. Het bestuur ontkende evenwel de

²⁰⁹ Deze § 1.5.2. gebruikt als hoofdbron het "EASO Country of Origin Information Report; Somalia; Security Situation" (februari 2016); aangevuld met gegevens uit vertrouwelijke maandelijkse veiligheidsrapportages. Hier en der wordt via voetnoten naar additionele bronnen verwezen.

²¹⁰ Het AMISOM-offensief "Operatie Juba Corridor" is separaat beschreven in § 1.6.1

²¹¹ Dozens killed as al-Shabab militants ambush Somali government convoy. Deutsche Welle (27 augustus 2015). Zie ook: Somali Forces Kill 12 'Al-Shabaab' Militants Near Garbaharey Town. Xinhua (26 augustus 2015).

²¹² KDF Kills 36 Al Shabaab Militants in Gedo Region. AllAfrica.com (4 september 2015).

²¹³ Tense Of Fighting Prevails In Garbaharey. Goobjoog News (via Somaliamediamonitoring.org (7 september 2015).

²¹⁴ Zie: Säkerhetssituationen i södra och centrala Somalia, LIFOS (29 april 2015), § 3.11.

²¹⁵ Traditional Elders to Cease Clan Tensions in Baladhawo. AllAfrica.com (5 oktober 2015).

²¹⁶ Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 32).

aantijgingen.²¹⁷ Een paar dagen later vielen onbekende gewapende personen het IJA-hoofdkwartier aan; IJA weigerde commentaar te leveren op die gebeurtenis.²¹⁸ De invloed van AMISOM en regeringsgezinde milities zou zich slechts tot 5 à 10 km buiten Kismayo uitstrekken; daarbuiten heerst Al-Shabaab²¹⁹ met checkpoints op alle uitvalswegen. Het Somalische leger (SNA) en AMISOM bleven doelwit van Al-Shabaab aanvallen, wat vaak resulteerde in burgerslachtoffers. Hit & run aanslagen en hinderlagen gericht tegen AMISOM en de IJA-strijdkrachten werden veelvuldig gemeld. Een hinderlaag op een konvooi van het Keniaanse leger in november 2015 kostte meerdere soldaten het leven. In augustus en november 2015 waren er aanvallen op legerbases in Kismayo en ook op een legerbasis in de buurt van Afmadow in oktober 2015. AMISOM en de IJA-strijdkrachten werden het doelwit van landmijnen. Gerichte moorden op ambtenaren in Kismayo vonden plaats in juni-juli 2015. In Neder-Juba werden Al-Shabaab bases in Buulo Guduud, Yontoy, Qaanqaan, Jamaame, Anoolle en Koday het doelwit van Keniaanse luchtaanvallen in februari en april 2015. Troepen van het Interim Juba Bestuur startten in mei 2015 met een aantal acties om de veiligheid in Kismayo te verbeteren; in augustus vielen bij dergelijke acties ook burgerslachtoffers. Er vonden ook gevechten plaats tussen de IJA-strijdkrachten en het Somalische leger: IJA-troepen zouden in oktober twee SNA-bases in de buurt van Kismayo hebben vernietigd. Het AMISOM-offensief "Operatie Juba Corridor" is separaat beschreven in § 1.6.1.

1.5.3

Veiligheid in Zuidwest Somalië (Regio's Bay, Bakool, Neder-Shabelle)

In § 1.3.2 is reeds de politieke situatie in de *South West State* beschreven en in § 1.5 zijn numerieke gegevens over de veiligheid verstrekt. Volgt een overzicht van de voornaamste gebeurtenissen:²²⁰

In Bay en Bakool opereren de Ethiopische strijdkrachten (de ENDF) binnen AMISOM, maar ook los daarvan. Ook de Ethiopische Liyu-politie is actief in beide regio's en zou eind augustus 2015 ca. 4800 manschappen gestationeerd hebben. De Liyu-politie heeft bijv. bases in Tayeeglow en Huddur -de hoofdstad van Bakool- en onderneemt van daar uit zoekacties op het platteland. Het grensgebied is onder controle van de ENDF, de Liyu-politie en aanverwante clan-milities; Al-Shabaab is er verdreven. De Liyu-politie is daar zelfs gevestigd in kleine dorpen, patrouilleert in de omgeving, elimineert "restanten" van Al-Shabaab en bemant controleposten langs de wegen; dit alles in samenwerking met lokale clanmilities. Overigens maakte deze politie zich daarbij ook schuldig aan moord en ander geweld tegen burgers.²²¹ Al-Shabaab blijft nog wel in staat om *hit & run*-aanvallen in Bakool te lanceren. In augustus 2015 waren er aanvallen op bases van het Somalische leger bij Waajid en in september en oktober 2015 aanslagen in Huddur. De omgeving van Huddur bleef het toneel van gewelddadige botsingen en bleef vrijwel onbereikbaar voor humanitaire organisaties.

In Baidoa (Bay) en omgeving kan de situatie als relatief veilig worden omschreven. Voortdurende aandacht voor de stabilisatie van Baidoa heeft geresulteerd in een gestage afname van het aantal incidenten. Maar Al-Shabaab is nog steeds aanwezig en heeft nog steeds invloed in bepaalde "pockets" in het district, zelfs dicht bij de stad. In deze gebiedjes verdwijnt Al-Shabaab zodra AMISOM zich vertoont, en verschijnt weer als de Afrikaanse vredesmacht vertrokken is. De veiligheidssituatie blijft daardoor toch enigszins onvoorspelbaar en AMISOM en het Somalische leger worden nog steeds aangevallen. Daarbij vallen ook vaak burgerslachtoffers. AS blijft in staat tot terreuracties met autobommen en gerichte moordaanslagen tegen prominente personen. De confrontaties in de directe omgeving van Baidoa leidden ertoe dat sommige dorpen herhaaldelijk in andere handen vielen, afhankelijk van terugtrekkingen en hergroeperingen van de strijdende partijen. Ook in Bay zijn de ENDF en de Ethiopische Liyu-politie actief. Het Interim Zuid-West Bestuur heeft ook zijn eigen troepen, die o.m. actief waren in Diinsoor (Bay). In oktober 2015 waren er luchtaanvallen tegen AS in Bay en Bakool.

²¹⁷ Elders cry for safety of civilians in Kismayo: Radio Mustaqbal/Baidoa news/Warqaad.org In: AMISOM Monitoring (10 feb. 2015).

²¹⁸ Gunmen Carry Out Attack on the Headquarters of Jubaland. Radio Danan (16 februari 2015).

²¹⁹ Report from the Danish Immigration Service's fact finding mission to Nairobi and Mogadishu (2-12 May 2015), Annex A, blz. 30.

²²⁰ Deze § 1.5.3. gebruikt als hoofdbron het "EASO Country of Origin Information Report; Somalia; Security Situation" (februari 2016); aangevuld met gegevens uit vertrouwelijke maandelijkse veiligheidsrapportages. Her en der wordt via voetnoten naar additionele bronnen verwezen.

²²¹ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, Zie § 127 op blz. 38).

In het zuiden van de *South West State* bleef Neder-Shabelle een van de sterkst door geweld en conflict getroffen regio's in Somalië met (in 2015) het grootste aantal geweldsincidenten. Al-Shabaab heeft er nog veel sympathisanten,²²² bleef erg actief en pleegde talloze aanslagen. In Baraawe bijvoorbeeld (dat in 2014 werd bevrijd) wordt Al-Shabaab als verslagen beschouwd, maar het heeft zich succesvol onder de lokale bevolking gemengd en strijders kunnen zó weer worden opgeroepen. Dit gebeurt evenwel niet op reguliere basis. In de hele regio kent AS een dergelijke verscholen aanwezigheid.²²³

Ook AMISOM (hier met een Oegandese bezetting) en het Somalische leger waren erg actief. Neder-Shabelle is vruchtbaar en heeft na Banadir (Mogadishu) de grootste bevolking in Zuid- en Centraal Somalië. De belangen zijn er groot, en clangevechten maken er een belangrijk deel uit van het geweld en maken de veiligheidssituatie tot een complex geheel. Er zijn bijvoorbeeld lopende conflicten gaande tussen milities van de Hawiye (Habr Gedir, Hawadle en Murosade)-clans en de Bantumilitie Salaax. Gevechten in 2014 tussen de Biyomaal (Dir)- en Habar Gedir (Hawiye)-milities waarbij tientallen doden waren gevallen leidden tot een verzoeningsovereenkomst in Afgooye in januari 2015.²²⁴ Toch bleef het tussen deze clans onrustig. Sommige milities zijn naar verluidt loyaal aan Al-Shabaab, bijvoorbeeld de Biyomaal en Tunni. Allianties tussen milities kunnen evenwel erg kortstondig zijn. Met name Merka en Afgooye worden geraakt door clanconflicten.²²⁵ In oktober 2015 was er geweld tussen de Abgaal en Murusade sub-clans.

Een aantal van de ernstigste incidenten in *South West State* waren de volgende:

- Op 15 februari 2015 vond een urenlange schietpartij plaats tussen Al-Shabaab en Ethiopische AMISOM-troepen die in een hinderlaag waren gelopen bij Rabdhure (Bakool). Er zouden minstens 10 doden zijn gevallen al bleef onduidelijk aan welke kant. Als represaille zouden AMISOM-troepen (ook?) 10 burgers hebben gedood.²²⁶
- Rond 20 mei 2015 vonden 19 soldaten en 26 Al-Shabaab-strijders de dood en vielen er dozijnen gewonden in het Awdheegle district en rond het dorp Mubarak (Neder-Shabelle) nadat Al-Shabaab-strijders een verrassingsaanval hadden geopend op Somalische troepen.²²⁷ De ACLED-database spreekt van slechts 10 doden.
- Op 12 juni overviel Al-Shabaab een Ethiopisch militair konvooi –mogelijk niet behorend tot AMISOM- op de weg tussen Mogadishu en Baidoa (Bay). Er zouden 30 soldaten zijn gesneuveld, aldus Al-Shabaab.²²⁸
- Op 20 juni 2015 sneuvelden tenminste 15 Somalische politieagenten tijdens een nachtelijke Al-Shabaab-raid op een checkpoint bij Afgooye (Neder-Shabelle). Troepen achtervolgden de daders en dit leidde tot een tweede gevecht bij God-Dofar, 40 km ten noorden van Afgooye; daarbij kwamen minstens 10 soldaten om. Ook zouden meer dan 30 AS-strijders het leven hebben gelaten bij de confrontaties.²²⁹
- Op 26 juni 2015 viel Al-Shabaab een AMISOM-basis in Leego (Bay) aan, zie § 1.6.1.
- Op 1 sept. 2015 viel AS een AMISOM-basis in Janaale (Neder-Shabelle) aan, zie § 1.6.1.
- Rond 2 november 2015 viel Al-Shabaab een konvooi van het Somalische leger aan bij Waantabe (bij Wanlaweyn, Neder-Shabelle). Daarbij zouden 35-40 soldaten zijn gedood en kwamen 7 AS-strijders om.²³⁰
- Op 30 november 2015 vielen AS-strijders een Somalische legerbasis aan bij Qoryoley (Neder-Shabelle). De aanval zou zijn afgeslagen met 'hevige verliezen' voor Al-Shabaab.²³¹

1.5.4

Veiligheid in Centraal Somalië (Galguduud, Mudug, Galmudug)

In Galguduud was het in grote delen van 2015 onrustig; vnl. tussen de Sufi-militie Ahlu-Sunna Wal-Jama'a en regeringsgezinde troepen. De grootste bron van de conflicten was het vormingsproces van de *Central State/Galmudug State of Somalia*. E.e.a. is uitgebreid toegelicht in § 1.3.3. Daarnaast zijn in § 1.5 numerieke gegevens over de veiligheid verstrekt. Volgt een

²²² EASO Country of Origin Information Report; Somalia; Security Situation (feb. 2016), blz. 49.

²²³ Somalia: Report from the Danish Immigration Service's fact finding mission to Nairobi, Kenya and Mogadishu, (2-12 May 2015), blz. 50.

²²⁴ Southwest State opened reconciliation conference in Afgoye: Radio Goobjoog. AMISOM Headlines (27 januari 2015). Zie ook: "Somalia. Two warring clans clinch peace deal in Afgoye". Garowe Online (28 januari 2015).

²²⁵ Zie o.m.: Clan militias clash in Merca. Garowe Online (8 augustus 2015).

²²⁶ 10 killed as militants ambush AU convoy: Hiiraan Online (15 februari 2015).

²²⁷ "Forty-Five Killed in Fighting in Somalia". Voice of America (23 mei 2015).

²²⁸ "Somali Islamists Target AU Convoy", Voice of America (12 juni 2015).

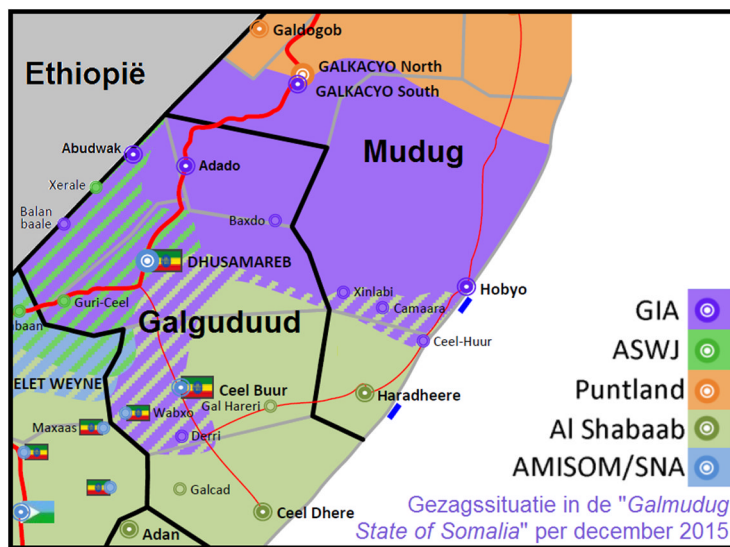
²²⁹ "Dozens Killed as Somali Forces, Al-Shabab Clash", Voice of America (20 juni 2015).

²³⁰ Al shabaab ambushes Army convoy 40 killed. ShabelleNews.com (3 november 2015).

²³¹ Al Shabaab Attacks Military Base in Qoryoley District. AllAfrica.com (1 december 2015).

overzicht van overige gebeurtenissen:²³²

Het vormingsproces van de "Galmudug State of Somalia" leidde ertoe dat de territoriale gezagssituatie in de nieuwe deelstaat een lappendeken werd. In plaats van een beschrijving is daarvan bijgaand een kaartje weergegeven. (Ex-)piratenbendes hebben nog invloed in Mudug, met name in de districten Hobyo en Harardheere.

Bron: BFA Staatendokumentation/ Andreas Tiwald

In Galguduud worden de AMISOM-troepen geleverd door Djibouti. Op 30 september had ook de Ethiopische ENDF een basis geopend in Ceel Laheley. Er was in 2015 relatief weinig geweld door Al-Shabaab in Galguduud.

Op 3 December 2014 werden gewapende botsingen gemeld tussen Al-Shabaab en Habar Gedir clanmilities in het Ceel Buur district, toen AS trachtte om "zakat" (verplichte

islamitische afdrachten) van nomadische herders te innen. Een periode van onderlinge gevechten tussen de Murusade and Wa'aysle-clans werd op 17 februari 2015 in Dhusamareeb afgesloten met een vredesaccord.²³³

De Ethiopische Liyu-politie was actief in Galguduud gedurende de verslagperiode. Deze politie zou bijvoorbeeld eind mei 2015 de dorpen Garsaale and Laba Ceel hebben aangevallen waar naar verluidt tijdens vier dagen durende gevechten 30 à 40 personen werden gedood. Deze actie zou een represaille zijn geweest voor een eerdere aanval van honderden Habar Gedir-militieleden op de Liyu-politie waarbij zij 30 agenten zouden hebben gedood. Aanvankelijke inzet van dit conflict zou de toegang tot een waterpunt zijn geweest.²³⁴

Eind oktober 2015 waren er gevechten tussen de Suleyman en Duduble sub-clans van de Habar Gedir clan bij Qaayib in het Ceel Buur district. Daarbij vonden zeven herders de dood.²³⁵

In Galkayo, de door een zgn. 'groene lijn' gedeelde stad op de grens van Puntland en de "Galmudug State of Somalia" (tevens zuidgrens van het Darod-clangebied) kwam het op 22 en 28 november 2015 tot ernstige gewelddadigheden tussen beide deelstaten bij de aanleg van een weg. Daarbij vielen meer dan 30 doden; grote aantallen bewoners sloegen op de vlucht. De VN verplaatste zijn personeel tijdelijk naar Garowe. De federale overheid kwam bemiddelen. De gevechten hervatten niettemin op 1 december. Op 2 december werd een wapenstilstand overeengekomen die de dag daarna weer geschonden werd met artilleriebeschietingen die 7 dodelijke slachtoffers tot gevolg hadden. Op 5 december werd een nieuw bestand overeengekomen; de rest van de maand bleef het rustig. Dit gewapende grensconflict kreeg brede aandacht in de internationale media en leidde tot bezorgde reacties van o.m. de VN, de EU, AMISOM, de VS, het VK en diverse andere partners van Somalië.²³⁶

Er was weinig Al-Shabaab-geweld in Mudug gedurende de verslagperiode. Het grootste deel van Mudug ligt immers buiten het gebied waar AS actief is.

²³² Deze § 1.5.4. gebruikt als hoofdbron het "EASO Country of Origin Information Report; Somalia; Security Situation" (februari 2016); aangevuld met gegevens uit vertrouwelijke maandelijkse veiligheidsrapportages. Her en der wordt via voetnoten naar additionele bronnen verwezen.

²³³ Two Clashed-clans Reach Peace Agreement in Dhusamareeb Town: Goobjoog News (17 feb. 2015).

²³⁴ Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 19-20, blz 232.). Zie ook: "Clashes In Somalia Leave 35 Dead: Officials", Agence France Presse (31 mei 2015). ACLED noemt de dorpen Laba Baar, Isma Dhaqa, Balli dhiig and Sariiro.

²³⁵ Vertrouwelijke bron.

²³⁶ International community condemns renewed outbreak of fighting in Gaalkacyo. Persbericht UNSOM (3 december 2015).

1.5.5 Veiligheid in Hiiraan en Midden-Shabelle

In § 1.3.4 is reeds de politieke situatie in Hiiraan en Midden-Shabelle beschreven en in § 1.5 zijn numerieke gegevens over de veiligheid verstrekt. Volgt een overzicht van de voornaamste gebeurtenissen:²³⁷

In Hiiraan is m.n. het Djiboutiaanse AMISOM-contingent aanwezig. In Beledweyne zijn er ook Ethiopische AMISOM-troepen. Ook de ENDF is er actief. In het noorden heeft Ahlu-Sunna Wal-Jama'a invloed. In de herfst van 2015 beheerste Al-Shabaab nog steeds het grootste deel van Hiiraan, doch was verdreven uit de meeste steden. AS had in die steden niettemin een heimelijke aanwezigheid en bleef in staat aanslagen te plegen. Dat gebeurde vooral in Beledweyne en de dorpen eromheen, maar ook in Jalalaqsi en in de omgeving van Bulo Burde. Ook werden hinderlagen opgezet tegen AMISOM-konvooien. Berucht werd de blokkade van Bulo-Burde die leidde tot een voedselcrisis, zie § 3.2. en § 4.2.2.

Na een aantal dodelijke aanslagen vonden begin mei gevechten plaats van AMISOM en het Somalische regeringsleger tegen Al-Shabaab, 47 km ten oosten van Bulo Burde. De gevechten begonnen toen het Somalische regeringsleger een basis van AS bij Aboorey had aangevallen. Het gebied was reeds eind 2014 bevrijd, maar leed onder veelvuldige schermutselingen en wegblokkades door Al-Shabaab.²³⁸ Enkele dagen later kwamen AMISOM en de SNA ook in actie bij Buurweyn, 28 km ten zuiden van Bulo Burde, en bevrijdden het plaatsje op Al-Shabaab.²³⁹ In augustus 2015 zouden bij Ethiopische luchtaanvallen bij Booko "up to" 98 Al-Shabaab-strijders zijn gedood. Daarmee is dat het meest dodelijke incident in heel Somalië in 2015.²⁴⁰

In 'bevrijde' gebieden was er sprake van onderlinge strijd tussen AMISOM en het Somalische leger en waren er botsingen tussen lokale clanmilities. Er was namelijk veel clangeweld in de verslagperiode in Hiiraan. In het noorden, tegen de Ethiopische grens, vonden in 2015 zware gevechten plaats tussen milities van de Hawadle and Dir (Fiqi-Omar) clans, gecentreerd rond Deefow. Tussen 31 december 2014 en midden-januari 2015 vielen bij die gevechten 53 doden en 80 gewonden. Inzet was een geschil over landeigendom dat al geruime tijd speelt. Eind januari werd in Beledweyne gedemonstreerd toen bleek dat de Ethiopische Liyu-politie had meegevochten aan de zijde van de Dir. Zelfs de Verenigde Naties riepen op tot kalmte. Naar verluidt zetten lokale politici met persoonlijke belangen de clans tegen elkaar op.²⁴¹ Door inspanningen van AMISOM en de lokale autoriteiten bleef het rustig tot maart, toen de gewelddadigheden bij Deefow opnieuw oplaaidden.

In april werd het dorp Mohamud Gacal platgebrand door Dir-milities. De bevolking sloeg op de vlucht. In juni waren er opnieuw confrontaties tussen de Dir en Hawadle bij Deefow (10 doden, 15 gewonden).

Ook in Beledweyne, hoofdstad van Hiiraan, waren er clangevechten. In februari raakten de Jajale en Makane sub-clans slaags met tenminste 10 dodelijke slachtoffers tot gevolg. Bemoeienis van Djiboutiaanse AMISOM-troepen met deze gevechten leidde tot demonstraties.²⁴² In juli 2015 was er een schotenwisseling tussen Galjeel- en Jajale clanleden in de stad (2 doden); in oktober volgen gevechten tussen de Galjeel en Jajale die resulteerden in 18 doden. Nadat op 11 december 2015 twee Jajale-clanleden waren vermoord braken er op 12 en 13 december gewelddadigheden uit in de wijk Hawl Wadaag die leidden tot 15 doden, waaronder twee AMISOM-soldaten. Ook waren er ca. 40 gewonden. Bemiddeling leidde tot een bestand, maar op 31 december 2015 waren er nieuwe confrontaties rond Buqosaar, 50 km ten zuidwesten van Beledweyne.

Al-Shabaab voerde in Hiiraan in 2015 verscheidene executies uit. In september werden drie jonge mensen ervan beschuldigd deel uit te maken van het Somalische leger en onthoofd. Ook een burger in Jalalaqsi werd ontvoerd en onthoofd.

²³⁷ Deze § 1.5.5. gebruikt als hoofdbron het "EASO Country of Origin Information Report; Somalia; Security Situation" (februari 2016); aangevuld met gegevens uit vertrouwelijke maandelijkse veiligheidsrapportages. Her en der wordt via voetnoten naar additionele bronnen verwezen.

²³⁸ Heavy Fighting Between Government Forces And Al-Shabaab Erupts In Aboorey Locality: Goobjoog News. In: AMISOM Headlines (8 mei 2015). En: SNA Commanders In Bullo-Burde Claim Victory Over Clashes With Al-Shabaab: Goobjoog News. In: AMISOM Monitoring (8 mei 2015).

²³⁹ Somali National Army Captures Buurweyn Locality: Goobjoog News. In: AMISOM Headlines (12 mei 2015).

²⁴⁰ Zie: AMISOM confirms killing 98 militants. WaltaInfo.com (11 augustus 2015). En: AMISOM Confirms Killing 98 Militants In Hiiraan Region Offensive. Wacaa Media (11 augustus 2015).

²⁴¹ Fresh tribal clashes break out in Deefow: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (31 december 2014). En: Clan fighting in central village kills 10: Garowe Online. In: AMISOM Headlines (1 januari 2015). En: Traditional elders call for immediate cease fire between warring clans in Deefow: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (1 jan. 2015). Zie ook: UN envoy Kay condemns violence and appeals for calm in Deefow, Central Somalia: UNSOM. In: AMISOM Monitoring (22 januari 2015).

²⁴² Youths take to the streets in Beledweyne: Radio Danan. In: AMISOM Monitoring (12 februari 2015).

Verder zuidwaarts, in Midden-Shabelle, bleef het relatief rustig. Hier levert Burundi de AMISOM-troepen. In vergelijking met Hiiraan waren er aanzienlijk minder geweldsincidenten, minder slachtoffers en was de rol van Al-Shabaab er kleiner hoewel de beweging heerste op grote delen van het platteland. Er waren geregeld clangevechten, voornamelijk vanwege geschillen over land tussen de dominante Abgaal (Hawiye)-clan en de Shiidle (Bantu gemeenschap) en tussen Abgaal-milities onderling. Eind januari 2015 zond het bestuur van Midden-Shabelle extra politie om clangevechten bij Tugarey en Gashanley ten oosten van Jowhar te beëindigen. De gevechten hadden slachtoffers veroorzaakt en 600 families moesten vluchten voor het geweld. Een aantal militieleiders werd gearresteerd. Inzet van het geweld was 2300 hectare bouwland waarvan het eigendom al sinds de koloniale tijd wordt betwist. Begin februari 2015 kwamen lokale vredesbesprekingen op gang.²⁴³

Clangeweld vond ook plaats in Warsheikh en Rage Ceelle in juni 2015 en wederom in juli in Warsheikh. Ook was er een gewapend treffen in juli in Baaley en Ali-Muumin bij Balcad (niet ver ten noorden van Mogadishu). In Jowhar vonden geregeld veiligheidsoperaties plaats door Somalische troepen ter verbetering van de veiligheid: zoals in mei, augustus en september 2015; en in Mahadaay in augustus 2015.

Opvallend was dat de bevolking van Midden-Shabelle in een onderzoek in juni 2015 aangaf dat zij niet Al-Shabaab als het grootste gevaar beschouwen maar lokale milities, clanconflicten, en acties door de leiders van hun eigen gemeenschap.²⁴⁴

1.6 Al-Shabaab²⁴⁵

1.6.1 Strategische ontwikkelingen in de strijd tegen Al-Shabaab.

In de vorige verslagperiode (t/m 30 nov. 2014) was het gebied onder controle van de federale regering en de daaraan loyale milities fors toegenomen, met name door de militaire operaties *Eagle* en *Indian Ocean* tegen Al-Shabaab.²⁴⁶

Bij aanvang van de verslagperiode op 1 december 2014 bleven er daardoor nog drie grotere regio's in Zuid-Centraal Somalië over waar de federale regering nauwelijks zeggenschap had:

- De bredere Juba vallei, waaronder vrijwel de gehele regio Midden-Juba, grote delen van Gedo, Neder-Juba en Bay, grote delen van de kust tussen Baraawe en Kismayo²⁴⁷, en het westen van Neder-Shabelle. De voornaamste bases van Al-Shabaab waren hier Baardheere (Gedo), Diinsoor (Bay), Jamaame (Neder-Juba) en Jilib en Bu'aale (Midden-Juba).
- Het gebied ten noorden van de corridor Mogadishu – Baidoa – Luuq, tot aan de vallei van de Shabelle, t.w. het noorden van Bay, het noorden van Midden-Shabelle, het zuiden van Bakool en West-Hiiraan.
- Een gebied ten oosten van de Shabelle-vallei, t.w. Oost-Hiiraan, het midden en noorden van Midden-Shabelle, het zuiden van Galguduud en het zuidpuntje van Mudug. Onder dit gebied valt een lange kuststrook, van ca. Cadale tot aan Harardheere, met o.m. de kustplaats El Dher (= Ceel Dheer) in Galguduud.²⁴⁸

Anders gezegd: AMISOM en de overheid hadden Mogadishu in handen plus een kuststrook noordelijk tot en met Warsheikh en zuidelijk tot en met Baraawe; de grensregio's met Kenia en

²⁴³ Middle Shabelle administration sent police forces to intervene between clan militias: Radio Goobjoog. In: AMISOM Headlines (23 januari 2015). Zie ook: Jowhar clashes cause farmers to flee: Radio Ergo. In: AMISOM Monitoring (23 januari 2015). Ook: The governor of Middle Shabelle region appoints committee to mediate two clans: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (6 februari 2015).

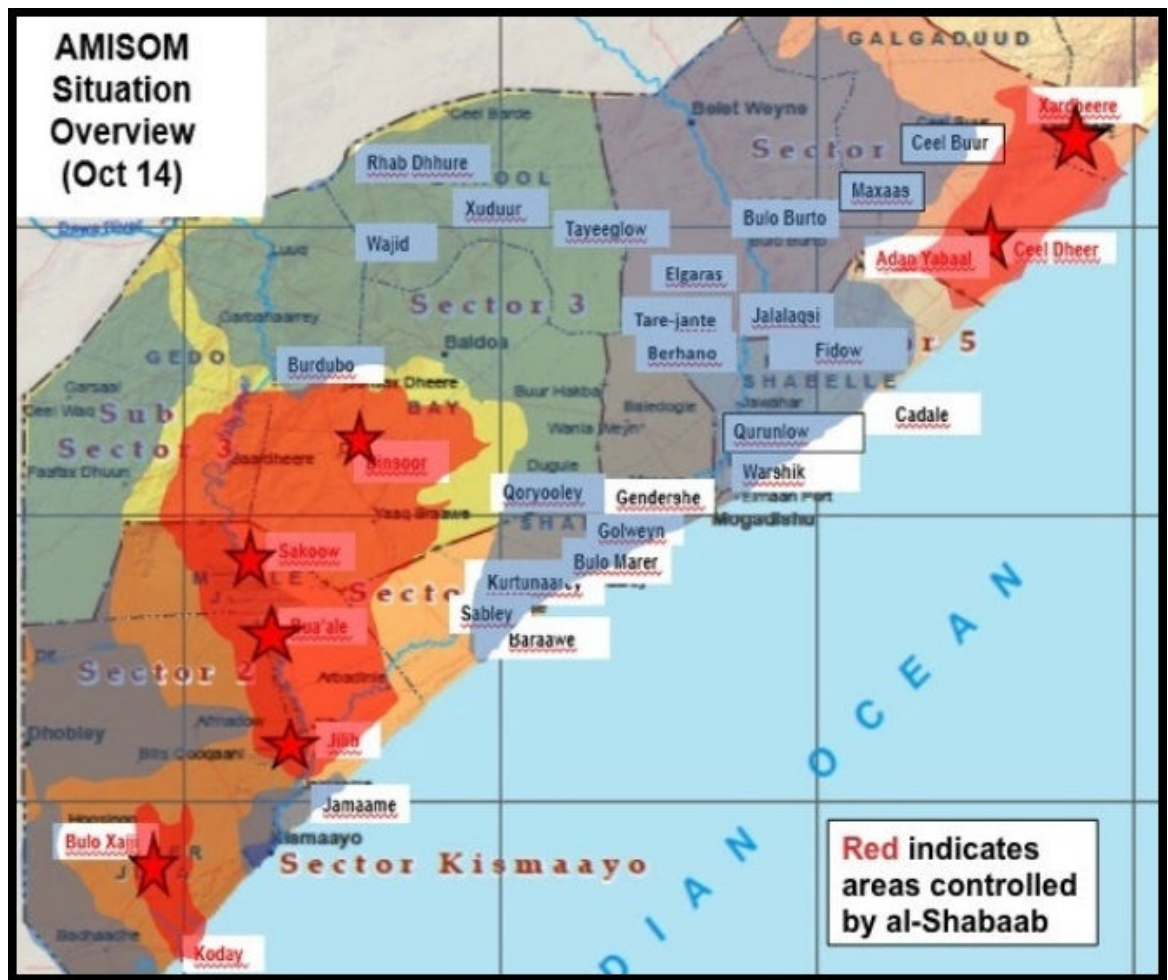
²⁴⁴ 36% noemde zelfs geen enkele *source of insecurity*. Zie: REACH. Somalia Initial Rapid Needs Assessment (SIRNA), Middle-Shabelle (juni 2015).

²⁴⁵ Al-Shabaab (*Harakat al-Shabaab al-Mujahideen*, AS) is een jihadistische terroristische beweging. AS ontstond in 2007 uit een radicale splinter van de Unie van Islamitische Rechtbanken die in 2006 de macht had in vrijwel geheel Zuid- en Centraal-Somalië maar die eind december 2006 door het Ethiopische leger werd verslagen. Verdere details over geschiedenis, leefregels en mensenrechtensituatie in gebieden onder controle van Al-Shabaab zijn te vinden in eerdere ambtsberichten en worden geacht onveranderd te zijn gebleven voor zover hieronder niet aangegeven.

²⁴⁶ Met name de grotere steden en gebiedjes daaromheen, een aantal transportcorridors, en delen van de kuststrook ten zuiden van Mogadishu werden daarbij bevrijd door AMISOM, met steun van het Somalische leger. Volgens het hoofd van AMISOM had Al-Shabaab daarbij 80% van zijn territorium verloren. Verlies van de kuststrook was met name van belang omdat haventjes daar werden gebruikt voor Al-Shabaabs' export van houtskool, een belangrijke inkomstenbron. Mogadishu zelf was reeds in 2011 bevrijd. Ook was op 1 sept. 2014 Shabaab-leider Godane gedood. Operatie Indian Ocean werd voortijdig beëindigd door het uitbreken van een politieke crisis in Mogadishu in okt. 2014. Zie ook: Joint security update on Operation Indian Ocean by Somali Government and AMISOM: AMISOM (Oct. 2014). En: Al-Shabaab. On the Back Foot but Still Dangerous. Jamestown Terrorism Monitor (23 jan. 2015). En: AU envoy declares that Al-shabab lost 80% of the areas under its control. Goobjoog (8 jan. 2015).

²⁴⁷ Baraawe en Kismayo zelf waren gedurende de verslagperiode in handen van de overheid.

²⁴⁸ Ook in het noorden van Puntland, bij de zgn. Galgala Hills, bevindt zich een kleine concentratie van Al-Shabaab. Doch dat valt buiten het bestek van dit ambtsbericht (en buiten het AMISOM interventiegebied).

Deze kaart van de territoriale gezagssituatie werd op 28 oktober 2014 – een maand voor de aanvang van de verslagperiode – gepubliceerd door AMISOM, toen de operatie “Eagle” was beëindigd en operatie “Indian Ocean” nog gaande was. Bij die gelegenheid werd gesproken over de “catastrophic loss of territory that extremist rebels al-Shabaab had suffered since January 2014”. Generaal Mohamed Hassan Qarfow, commandant van het Somalisch leger meldde toen: “All the blue areas are the ones in the hands of the Federal Government of Somalia”. En AMISOM’s Commandant Luitenant-Generaal Silas Ntigurirwa merkte op “Now we have the Somali National Army, the AMISOM forces control more than 80 percent of the territory of Somalia”. Niet lang daarna bleek dat beiden de waarheid veel te rooskleurig hadden voorgesteld.

Ethiopië (variërend in breedte) en Zuid-Mudug incl. een stuk kustlijn aldaar. Het grensgebied met Ethiopië in Galguduud is evenwel in handen van Ahlu-Sunna Wal-Jama’a.²⁴⁹

Het schemergebied waar de territoriale invloed van Al-Shabaab overlapt of concurreerde met die van het bevoegde gezag is evenwel zeer groot en fluctueerde in de tijd. De twee corridors landinwaarts vanaf Mogadishu (nl. noordelijk langs de Shabelle via Jowhar tot Beledweyne; en noordwestelijk via Wanlaweyn en Baidoa naar Luuq), zijn ternauwernood in handen van de overheid. Beide staan bloot aan AS-geweld. Sommigen gaan zelfs zover te zeggen dat op AS bevrijde gebieden niet meer dan “dots or garrisons” zijn die niet of moeilijk bereikbaar zijn omdat Al-Shabaab nooit ver weg is en de toegang kan blokkeren.²⁵⁰ Het Zweedse LIFOS stelt zelfs dat de Federale overheid in bevrijde steden slechts ‘invloed’ heeft, maar geen controle.²⁵¹ Er moet dan ook voor gewaakt worden om kaartjes die de territoriale gezagssituatie weergeven (zoals bijgevoegd in Bijlage 1) als harde werkelijkheden te interpreteren.

De AS-invloed was -gemeten over heel 2015- het grootst in de Juba-vallei en in de kust rond Harardheere (Mudug). Al-Shabaab heeft ook invloed in de gebieden waar AMISOM aanwezig is. AS lijkt daarbij gebruik te maken van de beperkte coördinatie tussen de verschillende AMISOM-contingenten en kan vrijer bewegen op de sectorgrenzen van die contingenten. Tenslotte speelt

²⁴⁹ Beschrijvingen op basis van kaartjes in de bijlagen bij dit AAB. De twee corridors die het AS-gebied ‘doorsnijden’, nl. Mogadishu – Baidoa – Luuq en Mogadishu – Jowhar – Beledweyne zijn zeer poreus en staan geregeld bloot aan acties van AS.

²⁵⁰ AMISOM continues to struggle against Al-Shababs resilient insurgency. Genocidewatch.net (27 juli 2015).

²⁵¹ Zie: Säkerhetssituationen i södra och centrala Somalia, LIFOS (29 april 2015), § 1.1. LIFOS is het Zweedse Centrum voor landeninformatie en landanalyses op het gebied van migratie.

al-Shabaab clanconflicten in haar voordeel uit. Hierdoor kan de beweging tijdelijk en plaatselijk invloed hebben door de steun van een zich op dat moment gemarginaliseerd voelende clan. Het soms beperkte draagvlak van AMISOM onder de lokale bevolking lijkt hierbij ook een rol te spelen. Dit geldt o.a. in de regio's Neder-Juba, Gedo, Neder-Shabelle, Hiiraan en Midden-Shabelle.²⁵² Volgens persberichten was Gal Hareeri in Galgaduud, 90 km van El Bur (= Ceel Buur), in december 2014 bezig uit te groeien tot een belangrijke operationele basis voor Al-Shabaab, na het verlies van Baraawe tijdens AMISOM's "Indian Ocean"-offensief.²⁵³ Latere berichten gaven aan dat Diinsoor en Jilib (in Bay resp. Midden-Juba) deze rol overnamen.²⁵⁴ De meest recente ontwikkelingen in de gezagssituatie worden bijgehouden op: <http://somalianewsroom.com/map-who-controls-southern-somalia/>

De twee geslaagde offensieven tegen Al-Shabaab in 2014 zorgden aan het begin van de verslagperiode voor een voorzichtig optimisme in Mogadishu (hoewel getemperd vanwege de gelijktijdige politieke crisis in Mogadishu, zie § 1.2). Zo deze stemming al terecht was (en experts betwijfelden dat ²⁵⁵); deze periode van kennelijke zwakte van Al-Shabaab begin 2015 werd in elk geval niet uitgebuit door AMISOM, dat juist in de eerste helft van 2015 momentum verloor door een gebrek aan cohesie tussen de troepenleverende landen en een langdurig leiderschapsvacuum. Het AMISOM hoofdkwartier in Mogadishu geeft nl. geen specifieke orders, maar legt slechts een 'algemene lijn' vast, waar de sectorcommandanten zich slechts aan houden als het hun eigen hoofdstad uitkomt.²⁵⁶ Begin 2015 verschoof de aandacht van herovering van grondgebied naar stabilisatie van veroverd gebied en naar het bieden van gelegenheid voor institutionele opbouw aldaar. Dat lukte evenwel nauwelijks vanwege Al-Shabaabs strategie om de verloren plaatsen te blokkeren, en ook vanwege de fysieke schaal van de operatie -waarvoor AMISOM te weinig manschappen heeft- en ook vanwege de beperkte slagvaardigheid van de Somalische strijdkrachten. Een staatsgreep in Bujumbura verzwakte de cohesie van het Burundese AMISOM-contingent.

In de eerste helft van 2015 pleegde Al-Shabaab een aantal spectaculaire aanslagen: op het vliegveld van Mogadishu; op de Universiteit in Garissa (Kenia) en op het SYL-, Central- en Makka-al-Mukarama hotel in Mogadishu.²⁵⁷

Op 26 juni 2015, kort na het begin van de Ramadan, viel Al-Shabaab's nieuwe "Sheikh Abu Zubheyr bataljon" de Burundese AMISOM-basis bij Leego aan, langs de hoofdweg tussen Mogadishu en Baidoa. Het werd een bloedbad. Tientallen Burundese soldaten sneuvelden. Al-Shabaab nam de basis in en stal wapens en munitie.²⁵⁸ In de dagen daarna trok AMISOM zich terug van een aantal locaties in Neder-Shabelle (Qoryoley, Awdheegle, Tooratorow, Buufow, Yaq Bari Weyne, Mubarak, Barire, Janaale en Wanlaweyn), die weer terstond werden bezet door Al-Shabaab.²⁵⁹ AMISOM sprak van "een aanpassing en het opnieuw organiseren van de troepeninzet om hun effectieve strategie te revitaliseren".²⁶⁰

Op 28 juli begon een grote internationale donorconferentie in Mogadishu.²⁶¹ Om na de slepende kabinetscrisis en de stagnatie op belangrijke politieke dossiers als de grondwetsherziening en de kieswet het vertrouwen van de donoren te behouden, moest de nieuwe Somalische regering vooruitgang kunnen aantonen. Onder dat gesternte begon op 19 juli het derde grote offensief

²⁵² Vertrouwelijke bron.

²⁵³ Galhareri residents wary as al-Shabaab fighters increase pressure: Sabahi Online. In: AMISOM Monitoring (10 december 2014).

²⁵⁴ Jilib Somalia, Al-Shabaab's New Headquarters in AMISOM SECTOR 2. Intelligencebriefs.com (26 aug. 2015).

²⁵⁵ Zie het rapport: "The decline and fall of Al-Shabaab? Think again!" Matt Bryden (april 2015).

²⁵⁶ Aldus het rapport: "Fragmented Peacekeeping: Regional Interests define the African Union Mission in Somalia". Danish Institute for International Studies (DIIS), november 2015. + vertrouwelijke EU-bron.

²⁵⁷ De aanslag op het vliegveld van Mogadishu was feitelijk in 2014 (op 25 december).

²⁵⁸ Al-Shabaab kills dozens of African Union troops at base in Somalia. The Guardian (26 juni 2015). En: At Least 50 AU Soldiers Killed in Assault By Al Shabab. AllAfrica.com (29 juni 2015).

²⁵⁹ AMISOM Vacates 10 Towns in Somalia Amid Al-Shabaab's Ramadan Attacks. SomaliaNewsroom (3 juli 2015). En: Is this the beginning of the end? African Union troops retreat in Somalia as al-Shabaab attacks. Mail & Guardian Africa (3 juli 2015). Aan het einde van de verslagperiode waren 7 van de 9 genoemde plaatsen nog steeds in handen van AS. AS zou m.n. in Awdheegle, Tooratorow en Barire een strikte vorm van islam hebben ingevoerd. Wanlaweyn bleef slechts enkele uren in handen van AS maar bleef regelmatig het doelwit van *hit & run*-aanvallen van Al-Shabaab (vertrouwelijke bron). Qoryoley kwam ook weer in overheidshanden, maar het bleef onrustig rond de stad met regelmatige *hit & run* aanvallen door AS, bijv. op 8 september (zie: One soldier dies as Al-Shabaab fighters attack SNA military base in Qoryooley. Goobjoog News (8 september 2015); op 2 dec. 2015 (zie: Al-Shabaab Attacks Military Base In Qoryooley District. MogadishuCenter.com (2 december 2015)) en op 28 dec. 2015 (zie: Somali government deploys more troops after Al-Shabab attacks. Goobjoog News (30 december 2015)).

²⁶⁰ Persbericht AMISOM: "AMISOM will not vacate grounds recovered from Al Shabaab, vows AU Special Representative" (juli 2015). Er waren al eerder terugtrekkingen geweest. Eind maart 2015 waren de autoriteiten in Neder-Shabelle onaangenaam verrast toen AMISOM plots vertrok uit drie stadjes die niet ver van Al-Shabaab-gebied liggen (Awdheegle, Barire and Sabiib). Er zou een afspraak zijn geweest dat het Somalische leger de controle zou overnemen. Zie: "AMISOM troops desert three Key towns in Somalia", Somali Current (26 maart 2015).

²⁶¹ Namelijk het "High Level Partnership Forum", waarin de voortgang van de wederopbouw van Somalië onder het New Deal-programma werd besproken, in aanwezigheid van 32 internationale delegaties, waaronder ook Nederland.

tegen AS, Operatie Juba Corridor, in de noordelijke Juba-vallei (Bay, Gedo) en Bakool met als doel *alle* resterende rurale gebieden aldaar te bevrijden.²⁶² Het offensief had grootse intenties, met operaties in vijf opeenvolgende fases met een "beslissend offensief" tussen september en december 2015 door Keniaanse, Oegandese en Ethiopische troepen gezamenlijk.²⁶³ Al na enkele dagen werden de steden Diinsoor en Baardheere ingenomen, belangrijke bolwerken die AS 7 à 8 jaar in handen had gehad.²⁶⁴ Ook diverse kleinere plaatsen werd veroverd, zo meldde AMISOM in een persbericht. Maar nog geen week na de start van de operatie en vier dagen vóór de conferentie in Mogadishu was dit tevens het laatste persbericht over het verloop van dit offensief. Veel van de veroverde dorpen waren korte tijd later weer in handen van Al-Shabaab.²⁶⁵ De steden Jilib, Bu'aale en Saakow (allen in Midden-Juba) bleven in handen van Al-Shabaab.²⁶⁶ De Keniaanse "Journalists For Justice" beschrijven de inzet van Keniaanse troepen in Somalia als volgt: *"In plaats van tegen Al-Shabaab te vechten bevinden de Keniaanse strijdkrachten zich in een 'garnizoens-modus': zittend in hun bases, terwijl hoge commandanten verwickeld zijn in corrupte handelspraktijken met het Interim Juba Bestuur en Al-Shabaab"*.²⁶⁷ Niettemin werden sommige gevechtshandelingen in augustus, waarbij 250 Al-Shabaab-strijders en 10 hoge leidinggevendenden om het leven zouden zijn gekomen nog op het conto van Operatie "Juba Corridor" geschreven.²⁶⁸ Door de operaties raakten 40.000 mensen ontheemd.²⁶⁹

Ook Operatie Juba Corridor ontnam AS slechts territorium, doch nauwelijks wapens en slechts enkele tientallen strijders. Net als bij de offensieven in 2014 werd maar beperkt slag geleverd; AS trok zich slechts nog verder terug in rurale gebieden.²⁷⁰ In de bevrijde gebieden waarschuwde AMISOM voor verdere terreurdaden en voor AS-strijders die zich mengden onder de burgerbevolking. De slechte situatie waaronder de meevechtende Somalische militairen verkeren vormt een risico; ze krijgen niet of te laat betaald (zie § 1.4 onder *corruptie*) en veel plattelandsbewoners zien het door de Hawiye-clan gedomineerde leger niet vanzelfsprekend als bevrijders. Omdat het Somalische leger simpelweg niet in staat is om door AMISOM veroverde gebieden onder controle te houden, heeft AMISOM geen andere keus dan dat gezamenlijk te doen.²⁷¹ Daardoor raakt AMISOM (te) dun uitgesmeerd over grote gebieden. Verlies van steden onlast juist Al-Shabaab van lokale bestuurstaken.²⁷² Een handicap van AMISOM is voorts dat het niet over het luchtwapen beschikt, waardoor grootschalige aanvallen van Al-Shabaab op hun bases in de verslagperiode veel slechter afliepen dan wellicht nodig was geweest.²⁷³

De reputatie van AMISOM kwam verder onder druk. Op 31 juli schoten AMISOM-soldaten zeven mannen dood in Merka (Neder-Shabelle) tijdens een bruiloft. Ogenschoijnlijk zonder aanleiding. Er brak een storm van protest los; ook Human Rights Watch eiste een nader onderzoek. Eerst drie weken later erkende AMISOM het geval en bood excuses aan.²⁷⁴ Er waren al langer

²⁶² AMISOM and Somali National Army launch military offensive against Al Shabaab in Bay and Gedo regions. AMISOM Press Release (19 juli 2015). Zie ook: Update on Operation Jubba Corridor. AMISOM Press Release (25 juli 2015).

²⁶³ AMISOM continues to struggle against Al-Shababs resilient insurgency. Genocidewatch.net (27 juli 2015).

²⁶⁴ Het AMISOM-persbericht "Update on Operation Jubba Corridor" van 25 juli 2015 noemt de volgende strategische ontwikkelingen: De bevrijding van Taraka, Jungal, Duraned, Eel-elaan (= Ceel Cilaan), Habakhaluul, Meyon, Magalay, Duraned en Baardheere (allen in Gedo); van Buur-dhuhunle, Kulun-jareer, Moragabey, Legaly en Gelewoyni (allen in Bakool) en van Diinsoor, Ufurow, Eesow, Hasanow-Mumin, Raamo Cadey, Liidaale, Makoon, Dhargo en Manaas (in Bay). Bij de gevechten zouden 72 AS strijders zijn gedood, 24 gewond en 9 gevangen genomen. Twee AS-kampen werden ingenomen: Dolono & Elalan.

²⁶⁵ Het gaat om Ceel Cilaan, Ufurow, Eesow, Raamo Cadey, Idaale, Dhargo en Manaas. Zie de "aanklikbare" landkaart bij het web-artikel "Senior American Military Officials Comment on Al-Shabaab and ISIS", SomaliaNewsroom (7 december 2015). De indruk bestaat dat deze plaatsen slechts zeer kortstondig bevrijd zijn geweest, nl. tijdens de doortocht van AMISOM van/naar de grotere steden Baardheere en Diinsoor. De bevrijde plaatsen bleven vrijwel zonder uitzondering doelwit van *hit & run*-aanvallen door AS (vertrouwelijke bron). Voor de herovering van Moragabey door AS zie: Magaalada Muuro-gaabay ee Gobolka Bakool oo Mujaahidiintu La Wareegeen. RadioAndalus24.com (7 sept. 2015).

²⁶⁶ Er is geen melding gemaakt van pogingen om deze steden (m.n. het strategische Jilib) in te nemen. Vragen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken aan AMISOM over het uitblijven van verdere persberichten over het offensief bleven onbeantwoord.

²⁶⁷ "The Kenya Defence Forces, rather than taking the fight to al-Shabaab, are actually in garrison mode, sitting in bases while senior commanders are engaged in corrupt business practices with the Jubaland administration and al-Shabaab", in: "Black and White. Kenya's criminal racket in Somalia", Journalists for Justice, Nairobi, november 2015.

²⁶⁸ "Kenya. KDF General Visits Amisom Troops in Kismayu". The Star, Kenya (30 augustus 2015).

²⁶⁹ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, Zie § 60 op blz. 248).

²⁷⁰ Dit is een van de redenen die de stabilisatie van de bevrijde gebieden zo moeilijk maakt: Al-Shabaab is nooit ver weg.

²⁷¹ Een hoge AMISOM-officier zei het als volgt: "Leaving captured towns to the FGS would have had severe, negative implications for AMISOM's image. They would no doubt have been lost to al-Shabaab again, and if that had happened, 'it is better not to liberate a town at all'. This on-going AMISOM responsibility to guard captured towns also constitutes a dilemma, because 'AMISOM is not in a position to hold a town and at the same time chase al-Shabaab, because of manpower.' Zie: "A question of trust: The African Union and the Somali Army". Danish Institute for International Studies (DIIS), november 2015.

²⁷² Wel ontleent het verlies van steden Al-Shabaab de aldaar geïnde (illegale) belastingen.

²⁷³ Zoals bij Leego in juni (ca. 50 Burundese soldaten gedood) en bij Janaale op 1 sept. 2015 (12 à 50 Oegandese soldaten gedood). Overigens zet Kenia met enige regelmaat de luchtmacht in, maar doet dat niet onder de vlag van AMISOM.

²⁷⁴ "AU soldiers arrested over civilian killings in Marka town", Hiiraan Online (2 augustus 2015). En: "Rights group seeks AU probe into Somalia wedding deaths", Al Jazeera (14 augustus 2015). En: Statement by the AU Special Rep. for Somalia and Head of AMISOM addressing the 31st July 2015 incident in Marka. AMISOM (21 augustus 2015).

spanningen in Merka tussen AMISOM en bewoners. Tien dagen eerder, op 21 juli, zou AMISOM er ook al 11 burgers hebben doodgeschoten.²⁷⁵ De AMISOM-troepen worden sowieso lang niet door iedereen als bevrijders gezien. Indien zij zich niet bekommeren om het lot van bevrijde burgers en niet gezien worden als een hulp van de overheid bij het lenigen van de noden van de bevolking kunnen de "bevrijders van vandaag" de "bezetters van morgen" worden.²⁷⁶ In november 2015 beschuldigde een Keniaanse NGO de eigen strijdkrachten van wijd verspreide en straffeloos uitgevoerde mensenrechtenschendingen in Somalië en van luchtaanvallen op waterpunten en vee in plaats van op trainingskampen van 'militanten'. Het optreden van Kenia zou zelfs direct indruisen tegen het AMISOM-mandaat.²⁷⁷ Een lichtpuntje in deze situatie is dat AMISOM na jarenlang aandringen (o.a. door Nederland) en na vijf oproepen van de VN Veiligheidsraad (sinds 2012) in 2015 is overgegaan tot de oprichting van de zgn. *Civilian Casualty Tracking Analysis and Response Cell* (CCTARC). CCTARC neemt incidenten met burgerslachtoffers in AMISOM-gebied op in een digitale databank. Doel is de bevolking daardoor beter te kunnen beschermen, bijvoorbeeld door het nemen van preventieve maatregelen.²⁷⁸

Medio augustus 2015 waren er weer commando-problemen. Op 16 augustus trokken Ethiopische troepen zich plots terug uit een aantal steden en dorpen in centraal-Hiiraan zonder medeweten van het daar opererende Djiboutiaanse AMISOM-contingent.²⁷⁹ Dit leidde tot de indruk bij waarnemers dat de Ethiopische troepen reageren op bevelen uit hun hoofdstad i.p.v. op bevelen van de Afrikaanse Unie. Daarop benadrukte een Comité van Experts van de Afrikaanse Unie eind augustus het belang van respect voor de bevelsstructuur binnen AMISOM; ook is een nieuw operationeel concept in voorbereiding.²⁸⁰ Voor burgers zijn de coördinatieproblemen en wisselende machthebbers gevaarlijk: zij vrezen represailles van Al-Shabaab tegen burgers die AMISOM eerder hadden verwelkomd.²⁸¹

Op 1 september 2015, exact een jaar na de dood van leider Ahmed Godane, overviel Al-Shabaab de Oegandese AMISOM-basis in Janaale (Neder-Shabelle) met 100 à 200 strijders. Ook hier slaagde men erin het kamp te veroveren en zouden er tientallen AMISOM-soldaten zijn gesneuveld. Later werd dit aantal teruggebracht tot 12 á 19 doden.²⁸² Wederom werd de aanval gevolgd door een aantal tactische terugtrekkingen van AMISOM en wederom werden de betreffende locaties onmiddellijk heringenomen door Al-Shabaab.²⁸³ Op 13 oktober werd Gondershe bevrijd, een stadje onder de rook van Mogadishu.²⁸⁴ Twee dagen later werd het weer prijsgegeven aan Al-Shabaab.²⁸⁵ Eind oktober werd gemeld dat Keniaanse AMISOM-troepen zich gereed maakten om Jilib in te nemen.²⁸⁶ Dit gebeurde evenwel niet.

²⁷⁵ AU troops 'gun down unarmed civilians' in Somalia. Al Jazeera (21 juli 2015). En: AU Forces Linked to Wedding Killings. Human Rights Watch (13 augustus 2015). En: Somali government to probe AMISOM mass killings. Somali Current (2 augustus 2015).

²⁷⁶ Aldus Maman Sidikou (de Speciale Vertegenwoordiger van de Voorzitter van de AU Commissie): "We run the risk of turning the populations against us if we do not now turn our full attention to the population in the recovered areas. Today's liberation army could become an occupation force tomorrow if the people cannot benefit from tangible peace dividends." Zie: "Somalia peace process needs paradigm shift to address realities": China.Org.CN (8 januari 2015).

²⁷⁷ "The picture of Kenya's involvement in Somalia that emerges appears to be directly opposed to AMISOM's mandate as set out in numerous Security Council resolutions" en "Victims of dozens of recent air strikes interviewed by JFJ spoke of jets targeting civilian villages, water-points and livestock . . . rather than militant training camps". In: Black and White. Kenya's criminal racket in Somalia", Journalists For Justice, Nairobi, november 2015.

²⁷⁸ Zie VN Veiligheidsraadsresolutie 2232 (2015) dd. 28 juli 2015, §15. Ook de AMISOM-website maakt melding van de CCTARC en bevat een digitaal meldings- en vragenformulier. Eind 2015 waren nog geen resultaten van CCTARC bekendgemaakt.

²⁷⁹ Het betrof het gebied rond Halgan (Halgen), Nur-Fanah (Nuur Fanax), Bo'o, Buqaqable (Buqda Caqable), El-Ali (Ceel Cali) en Buggosar (BuqKoosaar). Zie: Djiboutian commander lambasts Ethiopian troops for vacating key towns. Hiiraan Online (17 aug. 2015). Daarvan was aan het einde van de verslagperiode alleen Halgan weer heroverd op Al-Shabaab (vertrouwelijke bron).

²⁸⁰ AMISOM MOCC and AU PSSG conclude 16th Meeting in Addis Ababa. AMISOM Press Release (1 sept. 2015).

²⁸¹ Zie: Djiboutian commander lambasts Ethiopian troops for vacating key towns. Hiiraan Online (17 aug. 2015).

²⁸² Onduidelijk is welk cijfer correct is; Al-Shabaab zelf spreekt over meer dan 50 gesneuvelde Oegandezers, zie hun persbericht hier: <https://azelin.files.wordpress.com/2015/09/e1b8a5arakat-al-shabac481b-al-mujc481hidc4abn-22storming-ugandan-bases22.pdf> AMISOM weigert het juiste aantal bekend te maken, zie: "Should AMISOM release an accurate death toll?", ISS-Africa.org (21 sept. 2015). En: "AMISOM refutes Janale attack as reports say dozens of soldiers killed", Goobjoog News (1 sept. 2015). En: "Al-Shabaab attack on Somalia AU base kills 50 Ugandan troops, another 50 missing, Western sources", Mail & Guardian Africa (2 sept. 2015). En: "Uganda confirms 12 soldiers killed in Janale attack, rubbishes Western diplomatic sources", Goobjoog News (3 sept. 2015). Een video van de aanval: https://videos.files.wordpress.com/xJOe69ps/e1b8a5arakat-al-shabac481b-al-mujc481hidc4abn-22storming-a-ugandan-crusader-base22_dvd.mp4

²⁸³ Plaatsen waaruit AMISOM zich terugtrok zijn Janaale, Kurtunwaarey, Ceel Saliini (= El Salindi), Cambarey, Golweyne en Busley. Zie: Al-Shabab Militants Seize Towns in Somalia after AU Retreat. Voice of America (5 september 2015). En: Islamist rebels attack Somali army bases, retake town. Yahoo News (18 sept. 2015). En: "Report of the UN Secretary-General on Somalia" over de periode september – december 2015 (doc. S/2016/27 dd. 8 januari 2016), §12. Deze plaatsen waren aan het einde van de verslagperiode nog steeds in handen van AS (vertrouwelijke bron).

²⁸⁴ Somali Army Regains Gandershe Village After Al Shabaab Retreat. AllAfrica.com (13 oktober 2015).

²⁸⁵ Zie: "Deg Deg - Ciidamada AMISOM oo ka baxay Degaanka Gandershe", Wehliye.com (15 oktober 2015).

²⁸⁶ KDF kills 15 suspected al Shabaab militants in operation to capture Jilib town in Somalia. Standard Digital News (25 okt. 2015).

Waarnemers noemen de aanvallen op de AMISOM-kampen bij Leego en Janaale een serieuze terugslag voor AMISOM met mogelijk ver reikende consequenties. De terugtrekkingen van troepen daarna ("herschikkingen") versterken het beeld van een nederlaag en zijn een opsteker voor Al-Shabaab, dat met deze aanvallen zijn asymmetrische oorlogsvoering van aanslagen en hinderlagen verliet en weer de directe militaire confrontatie zocht. En met succes. Waarnemers spreken ook zorg uit over de hoeveelheden wapens en munitie die daarbij zijn buitgemaakt en waarmee talloze berrmbommen gemaakt kunnen worden.^{287 288}

Op het institutionele front aanvaardde de Regering op 24 april 2015 het zgn. Guulwade "Victory" Plan, een kader voor de –versnelde- opbouw van de Somalische strijdkrachten. Dit plan is een voortvloeisel van het *London Security Event on the Development of the Somali National Army* dat in sept. 2014 plaatsvond (in Londen).

Resumerend: het aantal geweldsincidenten gedurende de verslagperiode in Zuid- en Centraal-Somalië tussen Al-Shabaab enerzijds en AMISOM en het Somalische leger en de daaraan gelieerde milities anderzijds loopt in de honderden (zie § 1.5). Maar tot grote territoriale verschuivingen leidde dat niet. AMISOM veroverde Baardheerde en Diinsoor maar moest ook terrein prijsgeven. Al-Shabaab behield zijn slagkracht en ging weer over tot directe militaire confrontaties. Waarnemers oordelen zeer verschillend over de situatie. Volgens de "Military Balance 2015" van het *International Institute for Strategic Studies* (IISS) komt AMISOM 15.000 manschappen tekort om definitief een einde te maken aan Al-Shabaab.²⁸⁹ Maar ook bestaat de visie dat AMISOM met de huidige 22.000 man veel efficiënter zou kunnen en zou moeten zijn in de strijd tegen AS. En zelfs dat kan worden betwijfeld of AMISOM Al-Shabaab wel *wil* verslaan nu de internationale financiering zo'n enorme financiële opsteker is voor de strijdkrachten van de troepenleverende landen.²⁹⁰

1.6.2

Aanslagen buiten Zuid- en Centraal Somalië

Zuid- en Centraal- Somalië bleef in de verslagperiode de thuisbasis van Al-Shabaab, maar er waren zorgwekkende tendenzen daarbuiten, zoals een sterk toenemende penetratie in Kenia met enkele grote aanslagen; een dodelijke aanslag op de VN in Puntland en toenemend geweld in de Galgala-bergen op de grens van Puntland en Somaliland.

Kenia.

De belangrijkste acties en ontwikkelingen waren de volgende:

- Op 1 december 2014 pleegde Al-Shabaab een aanslag op geselecteerde christelijke arbeiders (door hen "kruisvaarders" genoemd) in een steengroeve in Koromey, bij Mandera. Hierbij kwamen 36 van hen om het leven.²⁹¹ Al-Shabaab verdedigde de aanval "*als een reactie op de Keniaanse bezetting van moslimland en hun voortdurende wrede heden aldaar, zoals de recente luchtaanvallen op moslims in Somalië die de dood van onschuldige moslims en de vernietiging van hun eigendommen en vee veroorzaken, evenals het voortdurende lijden van moslims in Mombasa*".²⁹² Uit angst voor meer aanslagen vertrokken veel leraren en verplegend personeel uit Mandera.²⁹³ Ook werden in Oost-Kenia Somalische winkels met stenen bekogeld en gevandaliseerd door de bevolking.²⁹⁴ Na een vergeldingsbombardement bij Jamaame waarbij een kamp en munitieopslag van Al-Shabaab zouden zijn vernietigd, stortte op 4 december een Keniaans gevechtsvliegtuig neer bij Kismayu.²⁹⁵ In januari werd een Keniaan gearresteerd als *mastermind* achter de aanval bij Mandera.²⁹⁶

²⁸⁷ Vertrouwelijke bron.

²⁸⁸ Kort na afloop van de verslagperiode (op 15 jan. 2016) pleegde AS wederom een grote aanval op een AMISOM-kamp, ditmaal een Keniaans kamp bij El-Adde (Gedo), zo'n 100 km van de Keniaanse grens. Naar verluidt sneuvelden zo'n 100 soldaten en was het mogelijk "the worst military disaster" in de Keniaanse geschiedenis, maar Kenia maakte geen exacte cijfers bekend. De aanval gaf aanleiding tot sombere voorspellingen over de strijd tegen AS. Zie bijv.: Kenya Rattled as Shabab Turns Sights on Somalia Military Targets. New York Times (20 Jan. 2016).

²⁸⁹ What has happened to the fight against Somalia's al-Shabab? New Statesman (12 februari 2015).

²⁹⁰ "Saving Somalia, Again". By Vanda Felbab-Brown. Foreign Affairs (23 juni 2015).

²⁹¹ The Economist: *Somalia's troubles comes south* (2 december 2014). En: Al Shabaab militia kills 36 in fresh Mandera quarry attack: AMISOM Monitoring (2 december 2014).

²⁹² Al-Shabaab claims responsibility for deadly Koromei attack in Mandera leaving at least 36 dead: AMISOM Monitoring (2 december 2014). Zie ook diverse artikelen in: AMISOM Headlines (3 december 2014).

²⁹³ Workers flee Kenya's border town due to rising terror attacks: Xinhua/Global Times. In: AMISOM Headlines (9 december 2014).

²⁹⁴ Former Kenyan vice president condemns anti Somali sentiments: Radio Bar-kulan. In: AMISOM Headlines (9 december 2014).

²⁹⁵ KDF aircraft crashes in Kismayu after combat, fate of crew unknown: AMISOM Monitoring (5 dec. 2014). Zie ook: KDF yet to ascertain Al-Shabaab claims over the fate of pilot Jonathan Otong: Standard Media. In: AMISOM Headlines (9 december 2014).

²⁹⁶ Police arrest suspected mastermind of deadly Mandera attacks: Daily Nation (Kenia) (29 januari 2015).

- Op 14 januari 2015 raakte het Keniaanse leger slaags met een groep van 20 Al-Shabaab-infiltranten in Basuba bij Lamu: vijf van hen werden gedood, 15 ontsnapten. Van die 15 werden er later alsnog drie gedood.²⁹⁷
- Op 2 april 2015 bestormde Al-Shabaab het universiteitsterrein in Garissa en doodde 148 personen waaronder 142 christelijke studenten. Het was de dodelijkste actie in het bestaan van de groep²⁹⁸ en leidde internationaal tot grote media-aandacht en verontwaardiging. Een maand na de aanslag werden vier Kenianen in Lamu in staat van beschuldiging gesteld omdat zij jongeren gerecruteerd zouden hebben voor Al-Shabaab.²⁹⁹
- Op 7 juli, kort voor het bezoek van president Obama aan Kenia, pleegde Al-Shabaab een aanslag op arbeiders in een steengroeve in Soko Mbuzi; 14 vonden de dood.³⁰⁰
- Een aantal malen in 2015 heeft Al-Shabaab zonder slachtoffers te maken Keniaanse plaatsjes bezet, de bevolking toegesproken, om na een paar uur weer te vertrekken.³⁰¹

Reactie en gevolgen in Kenia.

De aanslagen in Mandera en Garissa hadden grote gevolgen in de Keniaanse publieke opinie en politiek. Men is zich zeer bewust van het feit dat Ethiopië (dat ook militair aanwezig is in Somalië en dat nog een veel langere grens met Somalië heeft dan Kenia) niet of nauwelijks te lijden heeft onder aanslagen van AS.³⁰² En dat de Keniaanse veiligheidsdiensten er dus niet in slagen de dreiging te beteugelen.³⁰³ Tijdens de verslagperiode spraken talloze politici zich in de media uit over de prestaties van de veiligheidsdiensten en over de voor- en nadelen van het handhaven van Keniaanse troepen in Somalië.³⁰⁴

Na de aanslag in Garissa riep de Keniaanse vice-president Ruto UNHCR op om 500.000 Somalische vluchtelingen elders te hervestigen en het kamp Dadaab binnen 3 maanden te sluiten. Zo niet, dan zou Kenia dat zelf doen.³⁰⁵ Ook trok Kenia de vergunningen in van een aantal *remittance*-banken, omdat via die weg middelen terecht kunnen komen bij terreurgroepen.³⁰⁶ Ook een aantal maatschappelijke organisaties dat zich richtte op Somalië of Somaliërs, moest de werkzaamheden staken.³⁰⁷ Op deze wijze richtte de gehele reactie van de Keniaanse overheid zich tegen Somalië en Somaliërs, ondanks het feit dat al snel bekend werd dat alle vier de terroristen Kenianen waren.³⁰⁸ Plannen om een muur langs de Somalische grens te bouwen werden weer uit de kast gehaald.³⁰⁹ De grens is zeer poreus. Zo gaan veel Somalische kinderen gewoon in Kenia naar school; in Mandera vormen zij 40% van de leerlingen. Als ze 18 worden, kunnen ze een Keniaans identiteitsbewijs aanvragen. E.e.a. wordt inmiddels in Kenia als probleem en als dreiging onderkend.³¹⁰

De onmacht van Kenia vis-à-vis de dreiging van Al-Shabaab wordt wel geweten aan het wantrouwen tussen de Keniaanse bevolking (m.n. de moslims) en de veiligheidsdiensten, die zich schuldig zouden maken aan buitengerechtelijke executies binnen de moslimgemeenschap,

²⁹⁷ KDF soldiers kill 5 Al Shabaab militants in Lamu: News24-Kenya (14 januari 2015). En: KDF kills Shabaab attackers in Lamu: Star Kenya. In: AMISOM Headlines (19 januari 2015).

²⁹⁸ BBC: Kenya attack: 147 dead in Garissa University assault (3 april 2015). Uiteindelijk was het dodental 148. Dit is slechts één bron. Er is zeer veel media-informatie over deze aanslag beschikbaar.

²⁹⁹ Kenya Charges Four People Over Recruitment For Al-Shabaab: Reuters. In: AMISOM Headlines (5 mei 2015).

³⁰⁰ Al-Shabaab kills more than a dozen in Kenya attack weeks before Obama visit. The Guardian (7 juli 2015).

³⁰¹ Somalia's al-Shabab enters Kenyan village. BBC (2 juni 2015). In een video toont Al-Shabaab een dergelijke operatie in een dorp in Lamu County, zie: https://videos.files.wordpress.com/woakhgGR/hcca3arakat-al-shabacc84b-al-mujacc84hidicc84n-e2809chakuna-hifadhi-no-protection-except-by-belief-or-covenant-of-security-522_dvd.mp4

³⁰² How Ethiopia Prevents Terror Attacks Despite Involvement In Somalia Peacekeeping. AFKInsider (21 sept. 2015).

³⁰³ Een artikel over de wijze waarop de Ethiopische veiligheid is georganiseerd verscheen hier: Ethiopian National Defense Force - Efficiency for Less. AllAfrica (10 februari 2015).

³⁰⁴ Hiervoor kunnen talloze berichten uit Keniaanse kranten worden aangehaald.

³⁰⁵ Kenia sloot het kamp evenwel niet. Zie: "Kenya tells UN to close Dadaab camp after Garissa attack": BBC News (11 april 2015).

³⁰⁶ Er zijn ook berichten dat de banken op een zwarte lijst werden gezet. Zie deze berichten: "US Report Warned Of Links Between Somali Hawala Banks And terrorism To Kenya": AMISOM Headlines (20 april 2015). En: "Somalia PM Calls Remittances Shut Down By Kenya 'Worrying'": Garowe Online. In: AMISOM Headlines (26 april 2015). En: "In Bid To Counter Al-Shabaab, Kenya Tightens Noose On Aid Efforts For Somalis", Devex.com. In: AMISOM Headlines (28 april 2015).

³⁰⁷ Zie ook de Keniaanse "List of Entities suspected to be associated with Al-Shabaab". Kenya Gazette (7 April 2015), met daarin ook bijv. vervoersondernemingen die diensten van/naar Somalië aanbieden.

³⁰⁸ Somali Al-Shabaab University Massacre Gunmen Were Kenyans: AMISOM Monitoring (17 april 2015).

³⁰⁹ Het idee ontstond n.a.v. de Al-Shabaab-aanval op het winkelcentrum Westgate in sept. 2013. Politici spraken elkaar tegen over de vraag of deze muur langs de hele grens zou komen te staan (685 km) of alleen langs bepaalde delen. Ruim voor de aanslag, al in nov. 2014, was vanuit het Keniaanse parlement gesuggereerd om een VN vredesmacht de grens met Somalië te laten bewaken. De bouw van de muur kwam in oktober 2015 in de problemen toen arbeiders het werk dreigden neer te leggen omdat zij al maandenlang niet waren betaald; in november dreigde een grensconflict te ontstaan omdat de muur deels op Somalisch grondgebied zou worden gebouwd. Beide landen hebben reeds een conflict over het verloop van hun zee grens in de Indische Oceaan. Zie: "Kenya Envisions a Border Wall That Keeps Shabab Violence Out", New York Times. In: AMISOM Monitoring (22 april 2015). En: "Nkaissery Denies Kenya Is building Sh20bn Border Wall", Business Daily Africa (4 mei 2015). En: "Somalia Closely Watches Kenya's Separation Wall", Radio Danan. In: AMISOM Monitoring (11 mei 2015). En: "Workers building Kenya-Somalia security wall protest over delayed pay", Daily Nation (Kenia, 14 Okt. 2015). En: "Joint parliamentary committees to assess boundary over Kenya built wall", Goobjoog News (16 nov. 2015).

³¹⁰ "Alarm raised over Somalia pupils influx", Daily Nation (Kenia), 27 januari 2015. Zie ook "The politics of identity and belonging in Kenya", Al Jazeera (23 juni 2014).

verdwijningen en collectieve bestraffing. De Keniaanse autoriteiten hebben in het verleden massamoorden gepleegd op hun Somalische landgenoten.³¹¹ De recruitering van Kenianen door Al-Shabaab wordt daarom wel gezien als “een koekje van eigen deeg”.^{312 313} Binnen de Keniaanse moslimgemeenschap wordt met name de Somalische bevolkingsgroep geïntimideerd (*‘harassed’*) op basis van “etnische profilering”. Ook wordt het noordoosten –waar de meesten vandaan komen- systematisch achtergesteld bij onderwijs, wegeaanleg en andere vormen van publieke dienstverlening.³¹⁴ De “profilering” geldt des te meer voor Somalische vluchtelingen, erkent ook Amnesty International.³¹⁵ Opgepakte Somaliërs die worden vrijgesproken van terreurgerelateerde daden kunnen opnieuw gearresteerd en gedeporteerd worden naar Somalië.³¹⁶

Daarnaast worden de veiligheidsdiensten als incompetent, corrupt en inefficiënt beschouwd. De autoriteiten geven toe dat corruptie binnen de veiligheidssector medeverantwoordelijk is voor de toename van het aantal terreuraanslagen.³¹⁷ De Keniaanse anti-terrorismewet die in december 2014 werd aanvaard wordt door sommigen als contraproductief gezien, omdat de wet bevoegdheden schept die fundamentele rechten en vrijheden die verankerd zijn in de Keniaanse grondwet, ondermijnt. Misbruik van die bevoegdheden, vooral tegen het etnisch Somalische deel van de bevolking, wordt gevreesd.³¹⁸ Voor Al-Shabaab komt het slechte Keniaanse bestuur als geroepen; het wordt gebruikt in hun bulletins, in Swahili, en maakt deel uit van hun recruiteringsstrategie.³¹⁹

De negatieve berichtgeving had forse gevolgen voor het toerisme naar Kenia³²⁰ en voor het onderwijs: uit angst voor AS-aanvallen weigerden veel leraren te werken in het noordoosten.³²¹

Oeganda: Er waren geen AS-aanslagen tijdens de verslagperiode. Wel waren kort voorafgaand aan de verslagperiode in Oeganda Somalische Al-Shabaab-verdachten gearresteerd.³²² Eind maart 2015 werd de Hoofdofficier van Justitie in het proces tegen 13 verdachten van een bomaanslag door Al-Shabaab in Kampala in 2010 in haar auto doodgeschoten. Kort daarvoor had de VS Oeganda gewaarschuwd voor een terreuraanval.³²³

Als een direct gevolg van de gebeurtenissen in april 2015 in Kenia (met name de aanslag in Garissa), ontvouwde president Museveni eind die maand plannen om de weerbaarheid van het land tegen aanslagen op *soft targets* te vergroten door afzwaaiende middelbare scholieren te verplichten tot een 3-maandse veiligheids- en militaire cursus alvorens zij naar de universiteit gaan.³²⁴ Ook startte Oeganda deradicaliseringscampagnes met Amerikaanse steun.³²⁵

Tanzania

Tanzania moet rekening houden met een laag dreigingsniveau van radicale islamisten.³²⁶ In 2015 was er een lichte stijging te zien van het aantal aan hen toegeschreven incidenten.³²⁷ Een serie gecoördineerde aanvallen op politiebureau's in januari/februari 2015 –waarbij wapens werden buitgemaakt- eindigde met een 48 uur durend vuurgevecht bij een aantal grotten niet ver van Tanga, aan Tanzania's noordkust. Dit incident -waarbij een soldaat de dood vond en

³¹¹ De historische grieven van de Somalische- en moslimbevolking tegen de Keniaanse autoriteiten betreffen bijv. de massamoord op ca. 5000 (!) etnisch-somalische Kenianen op de Wagalla-airstrip in 1984, die door de internationale gemeenschap nauwelijks werd opgepikt/veroordeeld. Of het vernietigen van de veestapel van keniaans-somalische pastoralisten tijdens de Shifta-oorlog van 1963-1967. Zie: “Garissa Massacre in 2015 vs Wagalla Massacre of Wajir in 1984. Wardheernews (20 april 2015).

³¹² Kenya failings drive al-Shabab recruitment: BBC News (19 april 2015).

³¹³ Kenya Needs To Target Terrorists, Not Its Muslims: Chicago Tribune. In AMISOM Headlines (21 april 2015).

³¹⁴ Stop bias against Somalis - Kerrow. The Star, Kenya (2 feb. 2015). Zie ook: Ethnic profiling of Somalis endangers this community: Hiiraan Online (3 mei 2015). Zie ook: The Miserable Fate of Somali People In North-Eastern Kenya: Goobjoog News (28 februari 2015).

³¹⁵ Michelle Kagari, Adjunct-directeur van Amnesty voor Oost-Afrika, zei in januari 2015: “We have been documenting that refugees, and Somali refugees in particular, have been disproportionately targeted by the link between refugees, terrorism and Kenya's security operation in Somalia.” Zie: Kenya's security act threatens refugees: IRIN News (5 januari 2015).

³¹⁶ Hier is één concreet geval van opgemerkt: “Somali trader deported over terror links”, The Star (Kenya)(4 feb. 2015).

³¹⁷ Althans, volgens de *Solicitor-General*. Zie: New security laws justified as Kenya is at war, says Solicitor General: The Star (30 januari 2015).

³¹⁸ New Kenya security law could harass Somali refugees: Somali Current. In: AMISOM Monitoring (22 dec. 2014). En: Kenya anti-terror law challenged in Nairobi court: BBC News (22 december 2014).

³¹⁹ Is Kenya's security policy the real enemy within? : IRIN News (21 april 2015).

³²⁰ Terror Attacks See Kenya's Tourist Arrivals Fall 31% In First Quarter: Daily Times/Xinhua News. In: AMISOM Headlines (11 mei 2015).

³²¹ Negotiate with North Eastern teachers, Sabatia MP Alfred Agoi tells Government: Standard media. In: AMISOM Monitoring (4 feb. 2015). Ook: Kenya: Volunteer teachers cushion Mandera County crisis: AllAfrica (5 feb. 2015). Ook: MP sobs as teachers tell of Mandera ordeal. The Star, Kenya (5 feb. 2015).

³²² Kisenyi Al-Shabaab terror suspects remanded further: New vision (3 februari 2015).

³²³ Uganda prosecutor in al-Shabab bomb case shot dead. BBC (31 maart 2015).

³²⁴ Uganda opposition worried by Museveni military service proposal: RFI English (29 april 2015).

³²⁵ Uganda Army Launches De-Radicalization Campaign: Voice of America. In: AMISOM Headlines (11 mei 2015)

³²⁶ Althans volgens de Oxford Analytica (een mondiale analyse- en adviesgroep): “Tanzania faces low-level Islamist militant threat”. Oxford Analytica (2 juni 2015).

³²⁷ Al Shabaab in Tanzania. Current Status and Potential Future Patterns. Crisis-ACLEDdata (geraadpleegd op 8 dec. 2015).

een 'militant' werd gearresteerd- en de toenemende dreiging van Al-Shabaab in Kenia hebben ook in Tanzania geleid tot ongerustheid over radicalisering. In een videoboodschap liet een naamloze groep weten dat er nog meer aanvallen op politiebureau's zouden plaatsvinden. In april werden bij Morogoro, 200 km ten westen van Dar es Salaam, 10 personen verdacht van banden met Al-Shabaab opgepakt. Het land had sinds de bomaanslag op de Amerikaanse Ambassade in Dar es Salaam in 1998 geen last gehad van terreur-aanvallen, afgezien van enkele kleine incidenten in Zanzibar. Al-Shabaab zou reeds Tanzaniaanse jongeren recruterende.³²⁸

Puntland / Somaliland

In de Golis-bergen, in het achterland van de Somalilandse havenstad Berbera, bevindt zich een kleine kern van Al-Shabaab. En in de Galgala-bergen, vlak achter Bosaso in het betwiste grensgebied tussen Puntland en Somaliland –en eveneens ver buiten het interventiegebied van AMISOM- bevindt zich al sinds 2010 een groep van ca. 300 Al-Shabaab-strijders. In de verslagperiode is het aantal geweldsincidenten dat van deze laatste groep uitgaan fors toegenomen. Mogelijk is ook de groep zelf in omvang toegenomen, nu de succesvolle initiatieven van AMISOM in 2014 mogelijk AS-strijders naar het rustigere noorden hebben doen trekken. De aanwezigheid van AS aldaar heeft niet geleid tot een nadere samenwerking tussen Puntland en Somaliland bij de bestrijding ervan; eerder is het tegendeel het geval. Nadat Somalilandse valuta was aangetroffen bij Al-Shabaab strijders, beschuldigde Puntland Somaliland ervan hen te financieren.³²⁹ Puntland vroeg in augustus 2015 meer steun van de federale regering voor de bestrijding van Al-Shabaab,³³⁰ doch Somaliland had al eerder bezwaar gemaakt tegen voornemens van de federale regering om Puntland te helpen bij de training van 3000 soldaten; dit vanwege het territoriale conflict tussen hen beide.³³¹

In oktober scheidde een subgroep van 20 man van de Puntlandse Al-Shabaab -onder leiding van Sheikh Abdulqadir Mumin- zich af van Al-Qaeda en verklaarde zich loyaal aan IS.³³²

De belangrijkste terreuraanslag in Puntland was zonder twijfel die op 20 april 2015, toen een Al-Shabaab-terrorist zich opblies in een UNICEF-busje in Garowe. Daarbij vielen zeven doden, waaronder vier UNICEF-medewerkers. Het was de eerste direct tegen de VN gerichte terreuraanval in Puntland en qua aantal slachtoffers de ernstigste aanval tegen de VN in Somalië. De aanslag kreeg brede internationale media-aandacht.³³³

Europa en de VS

Al-Shabaab voerde tot op heden geen aanslagen uit in Europa, maar riep daartoe wel op na de aanslag op Charlie Hebdo in Parijs. AS noemde die aanslag een *"heroïsche operatie tegen een hol van het kwaad en het centrum van ongelooft"* die *"het waard is te worden nagebootst"*.³³⁴ Later, in een videoboodschap van meer dan een uur, riep Al-Shabaab op tot aanslagen in o.m. Oxford Street (Londen), de Mall of America in Minnesota en Joodse winkelcentra.³³⁵

1.6.3

Strategische ontwikkelingen binnen Al-Shabaab.

De twee belangrijkste strategische ontwikkelingen binnen de verslagperiode betreffen de militaire tactiek en veerkracht van de beweging en hun interne verdeeldheid.

Door de twee AMISOM-offensieven in 2014 had Al-Shabaab veel terrein verloren, waaronder inkomstenbronnen uit kustplaatsen en checkpoints. Begin 2015 werd de groep omschreven als de low-budget-variant onder de islamitische terreurgroepen: zonder havens, zonder zwaar materieel, zonder inkomsten uit olie of opium (zoals ISIS of de Taliban), met groot verlies aan terrein en manschappen, en wiens droom – namelijk het bouwen aan een kalifaat - in duigen was gevallen. De 3000 overgebleven strijders (van de ooit maximaal 7000) zouden een spartaans bestaan leiden.³³⁶ De resterende kleinere groepen trokken van het ene naar het

³²⁸ Tanzania on security alert after police attacked. The East African (21 februari 2015). Zie ook: Fear in Tanzania town after alleged Al-Shabaab attack. World Bulletin (16 februari 2015). Zie ook: Security Operation Sparks Clashes in Northern Tanga Region. HTH Travel Insurance (15 februari 2015). En: Tanzanians lynch suspected Somali militant, police arrest 10 others. Reuters (15 april 2015).

³²⁹ Puntland police capture three militants alive, two killed: Garowe Online. In: AMISOM Headlines (9 feb. 2015). Zie ook: Somaliland denies supporting Al-Shabaab. Warbahinta News (17 februari 2015).

³³⁰ Puntland seeks resources as Somali militants enter its territory. Reuters (6 augustus 2015).

³³¹ Somaliland revolts over Somalias proposal of training Puntland soldiers. Radio Danan (4 mei 2015).

³³² East African Jihadists Blast Al-Shabaab Faction's Pledge to ISIS. SomaliaNewsroom (24 oktober 2015).

³³³ Zie bijv.: "Somali militants kill six in bomb attack on U.N. vehicle", Reuters (20 april 2015).

³³⁴ Somalia's Shebab urge more jihadi attacks in Europe: Daily Mail UK (21 jan. 2015). Zie ook: Somali Islamist militants praise strikes at 'heart of Crusader': Reuters (21 jan. 2015).

³³⁵ Al-Shabaab calls for attacks on Oxford Street and Westfield centres in new terror threat. Telegraph, UK (22 feb. 2015).

³³⁶ In zijn algemeenheid lijkt het aantal Al-Shabaab-strijders sinds de vorige verslagperiode niet sterk gewijzigd omdat er geen berichten zijn over grote aantallen gesneuvelden onder hen, noch over substantiële aantallen deserteurs, noch over forse aantallen nieuwe recruten. De genoemde 3000 is een schatting uit dit artikel: "Shabab Militants Learning to Kill on a Shoestring",

andere straatarme dorp, levend van hetgeen zij lokaal bemachtigden door banditisme en plundering.³³⁷ *“Zij leven in de modder, in het zand, in angst, zich verstoppend waar zij kunnen. Hun leiderschap is draconisch en versplinterd; veel strijders zijn ontgoocheld en vertrekken, of proberen te vertrekken om te vechten in Syrië of elders. De frontlinies zien er in het echt heel anders uit dan op internet”*, aldus een expert.³³⁸ De effectiviteit van hun ‘low tech, high impact’-acties leek niettemin eerder toe- dan afgenomen.³³⁹ Al-Shabaab is sterker gedecentraliseerd dan voorheen en heeft daardoor minder te leiden onder aanvallen op hun leiders.³⁴⁰ Er werd beweerd dat het terreinverlies in 2014 er aan bijdroeg dat Al-Shabaab een ontwikkeling doormaakte van een groep gericht op territoriale controle naar een meer ‘transnationale terroristische entiteit’.³⁴¹ In respons daarop is AMISOM aanbevolen om de militaire strategie aan te passen van een op sector- of terrein gebaseerde focus naar een “vijand-focus”.³⁴² In § 1.6.1. is reeds gemeld dat de AS-aanslagen op de AMISOM-bases Leego en Janaale in juni en september 2015 worden beschouwd als een terugkeer naar directe militaire confrontaties.

AS-leider is Ahmed Omar Abu-Ubeyda (of Ubaidah), ook bekend als Ahmed Diriye (of Dirie, Dhere). Tweede man en een leidende figuur binnen Al-Shabaab’s geheime politie ‘Amniyat’ is naar verluidt Abdirahim Mohamed Warsame, ook bekend als Mahad Karate. Beiden werden in april 2015 door de VS op hun lijst van *global terrorists* geplaatst.³⁴³

In de 2^e helft van 2014 kwam IS (ISIS) op in het Midden-Oosten en ook dit deed verdere afbreuk aan Al-Shabaab, dat niet kon wedijveren met de aantrekkingskracht van IS’ snelle opmars en uitgekende mediastrategie. In respons werd ook het mediaprofiel van Al-Shabaab tijdens de verslagperiode opgevijseld, o.a. door publicaties in het Swahili en door de Al-Kataib Media Foundation.³⁴⁴ Daarnaast is er sprake van een toenemende interne discussie binnen Al-Shabaab of de bestaande band met Al-Qaeda zou moeten worden opgegeven in ruil voor een verbond met IS.³⁴⁵ De territoriale winst in Jemen van *Al-Qaeda in the Arabian Peninsula* (AQAP) pleitte voor behoud van de band met Al-Qaeda, maar AQAP zou Al-Shabaab niet de materiële en morele steun kunnen bieden die het mogelijk wel van IS zou kunnen krijgen, aldus bronnen binnen Westerse veiligheidsdiensten. De NRC meldde vervolgens dat een Somaliër uit Groningen (Mohamed B., alias Taymullah al-Somali) de hoofdrol speelt in een IS-video waarin

Mohamed B., alias Taymullah al-Somali

New York Times (7 april 2015). Een Amerikaanse veiligheidsanalist Ryan Mauro geïnterviewd door Fox News schatte het aantal strijders in juli 2014 op 7000 à 9000. Zie: “Jihadist groups across globe vying for terror spotlight”, Fox News (10 juli 2014). De VN Monitoring Group on Somalia and Eritrea schatte in het rapport van oktober 2013 het aantal op 5000. Een Somalische regeringsvertegenwoordiger schatte het aantal AS-strijders in december 2014 op 6000 à 8000. Zie: “Diplomats discuss terrorism in S. Africa gathering”, Turkish Press (11 december 2014). Een Duitse bron in december 2014 spreekt van 7000-10.000 strijders, zie: “DW series: Terror in Africa”, Deutsche Welle (22 december 2014). Het blijft onduidelijk hoe de diverse schattingen onderbouwd zijn, en of het aantal buitenlandse strijders (m.n. Kenianen) dan wel aanhangers in het buitenland (wederom: m.n. in Kenia) in de schattingen worden meegenomen. Eind 2015 publiceerde Al-Shabaab een recruitersvideo; waarnemers bechouwen de video als een zwakgebod, een signaal dat de beweging nieuwe recruten zoekt. Experts die de video becommentariëren schatten het aantal buitenlandse strijders uit het Westen en Midden-Oosten op 30 à 40 en uit de buurlanden op 500 à 800. Al-Shabaab zelf zegt dat het 3000 *foreign fighters* zou hebben. Zie: “Al-Shabaab sells terror in propaganda video”, Channel3000/CNN (5 november 2015). Tenslotte beweert Strategypage (“Somalia: The ISIL Threat Helps”, 27 nov. 2015) dat sinds 2006 duizenden Kenianen zich bij AS hebben aangesloten maar dat zij ook snel weer vertrekken uit desillusie of omdat ze niet betaald worden. Kortom, er zou voortdurend een groot verloop zijn. Al-Jazeera maakte in november 2015 melding van “up to 9000 fighters” (zie de videoreportage <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2015/11/judging-threat-al-shabab-africa-somalia-151101203150512.html>; “Judging the threat of al-Shabab in Africa”). En in december 2015 berichtte de Keniaanse krant The Star dat honderden, wellicht zelfs duizenden ‘verdwenen’ jongeren door Al-Shabaab gerecruteerd en naar Somalië gebracht zouden zijn. Zie: “Security agents say missing youth have joined al Shabaab”, The Star (2 december 2015). Niet ideologie maar geld lijkt de belangrijkste drijfveer voor Keniaanse jongeren. Zie: Al-Shabab in Kenya’s slums: BBC Africa. In: AMISOM Monitoring (11 dec. 2014). En: Funding jihad: Al-Shabab cash lures in young Kenyans: BBC News (12 december 2014).
³³⁷ Zie: “Somalia: For A Few Headlines More”, Strategy Page (20 mei 2015). Zie ook het interview met een gedeserteerde strijder in: “Life After Al-Shabaab – a Former Fighter Speaks Out”, AllAfrica (3 februari 2015).
³³⁸ Zie: “Al-Shabaab sells terror in propaganda video”, Channel3000/CNN (5 november 2015).
³³⁹ New York Times: Shabab Militants Learning to Kill on a Shoestring (6 april 2015).
³⁴⁰ Idem vorige voetnoot (NYT, 6 april 2015).
³⁴¹ Fight Against Al-Shabab A Focus Of Kerry Trip: Voice of America. In: AMISOM Monitoring (1 mei 2015).
³⁴² Zo staat in de aanbevelingen uit mei 2015 van een gezamenlijke AU-VN-benchmarking-missie die de opdracht had te beoordelen of -en wanneer- de tijd rijp zou zijn om AMISOM evt. te vervangen door een VN-vredesmacht. Zie ook: Al-Shabaab has changed its tactics. AMISOM must do so too. AfricanArguments.com (9 sept. 2015).
³⁴³ Dit gebeurde met met Executive Order 13224 van het State Department. Zie: US Designates Top Al Shabab Members As ‘Terrorists’: Horseed Media. In AMISOM Monitoring (22 april 2015). En: “US adds Shabaab leaders to designated terrorist list”. The Long War Journal (21 april 2015). Er staat ook een Somalische geldprijs op het hoofd van beide terroristen: 3 miljoen \$ voor Diriye en 100.000 \$ voor Warsame.
³⁴⁴ Zie bijv. de video van de AS-aanval op de AMISOM-basis in Leego https://videos.files.wordpress.com/O0immnc3/e1b8a5arakat-al-shabab481b-al-mujc481hidc4abn-22avenging-the-honor-of-our-prophet-storming-the-burundian-crusaders-base-leego-lower-shabelle22_dvd.mp4
³⁴⁵ “How al-Qaeda and Islamic State are fighting for al-Shabaab affections in Somalia”, The telegraph (UK) (26 nov. 2015).

IS zich richt tot de moslims in Somalië en hen suggereert zich aan te sluiten bij het Kalifaat.³⁴⁶ De onthoofding van Ethiopische christenen door IS in Libië wordt daarin in verband gebracht met de strijd van AS tegen de Ethiopische troepen binnen AMISOM.³⁴⁷ Al-Shabaab leider Diriye zou willen vasthouden aan de band met Al-Qaeda; Karate en voormalig woordvoerder Mukhtar Robow zouden pro-IS zijn. In maart zouden pro-IS en pro-Al-Qaeda facties elkaar bevochten hebben in Jilib en werd voorspeld dat 1700 strijders 'spoedig' zouden overlopen naar IS.³⁴⁸ Dat gebeurde niet, maar eind oktober werd de richtingenstrijd duidelijker toen Abdiqadir Mumin en 20 van zijn AS-strijders in Puntland zich openlijk loyaal verklaarden aan IS.³⁴⁹ Waarnemers zien dit als significant omdat de geheime dienst van AS (Amniyat) al maandenlang via harde repressie zulke deloyaliteit afstraft. Maar ook los van deze richtingenstrijd waren er signalen dat Diriye moeite had om steun te vinden voor zijn leiderschap bij het voetvolk van de beweging, vnl. vanwege de aanvankelijke militaire tegenslagen.³⁵⁰ Veel buitenlandse strijders zouden zijn vertrokken naar Libië, Jemen of Syrië.³⁵¹ Het is niet duidelijk of Al-Shabaab verder radicaliseert; een analyse van de invloed van de richtingenstrijd op het ideologische gedachtengoed valt buiten het bestek van dit AAB.

De overgave, op 27 december 2014 van Zakariya Ismail Ahmed Hersi, voormalig leider van Shabaab's geheime dienst Amniyat leek ook een forse slag voor de beweging. Er stond een prijs van 3 miljoen US\$ dollar op zijn hoofd.³⁵² Volgens AS had hij de beweging al een jaar verlaten en was zijn arrestatie uit inlichtingen oogpunt weinig waardevol.³⁵³ Hersi beweerde dat de band met Al Qaeda leidde tot een grote invloed van buitenlanders binnen Al-Shabaab. Zij zouden de oorspronkelijke doelen van AS hebben gekaapt voor hun 'duivelse agenda' en daarmee tweedracht hebben gezaaid binnen de beweging. Hun acties zouden hebben geleid tot een verlies aan steun onder de bevolking.³⁵⁴

Na de desertie van een aantal hooggeplaatste Al-Shabaab-leden lichtte president Hassan Sheikh Mohamud eind januari 2015 zijn "open-deur"-beleid t.a.v. overlopers en deserteurs toe. Hij beloofde dat afvalligen niet zullen worden gedood of mishandeld; dat hun veiligheid wordt gegarandeerd en dat ze zullen worden geholpen bij het bemachtigen van een opleiding of baan. Vergiffenis ligt gevoelig: veel AS-leden hebben zich immers schuldig gemaakt aan ernstige wandaden; slachtoffers die voor het leven zijn verminkt zien amnestie met lede ogen aan.³⁵⁵ Tegelijkertijd erkent de regering dat veel jonge AS-strijders zijn toegetreden vanwege valse beloften of voor een schamel loon bij het uitblijven van andere inkomstenbronnen, maar dat velen daar al snel spijt van kregen toen ze zich eenmaal realiseerden waarmee ze zich hadden ingelaten. Erkenning als afvallige en rehabilitatiebegeleiding is aan voorwaarden gebonden: Erkenning van eerdere misdaden; verwerping van geweld en van Al-Shabaab en zijn doctrine; het omarmen van vreedzame geschillenbeslechting; een belofte om actief mee te werken met reïntegratie in de maatschappij en bij te dragen aan het maatschappelijk welzijn. Afvalligen zullen daarnaast in de gaten worden gehouden door de Somalische veiligheidsdiensten om hun blijvende verwerping van Al-Shabaab te monitoren.³⁵⁶

UNSOM ondersteunt het communicatieplan van het *National Programme for Disengaged Combatants*, met het doel desertie uit Al-Shabaab aan te moedigen. Per 13 december 2015 werden 345 mannen opgevangen in de centra van dit programma: 225 in het Serendi opvangcentrum in Mogadishu, 25 in het Hiil Walaal centrum in Beledweyne en 95 in Baidoa. De ex-strijders krijgen er beroepsopleidingen, training in geschillenbeslechting en traumatherapie. Individuen kunnen terugkeren in de maatschappij op grond van een besluit van een zgn. *exit board*. De Internationale Organisatie voor Migratie IOM opende op 1 november 2015 een eerste

³⁴⁶ "Al Shabab called to pledge allegiance to ISIS", Somali Current (21 mei 2015).

³⁴⁷ "Nederlandse Somaliër prijst in IS-video onthoofdingen": NRC Handelsblad (28 mei 2015). Zie ook de "New video message from The Islamic State: "Message to the Muslims in Somalia – Wilāyat al-Furāt" op <http://ijihadology.net/2015/05/21/new-video-message-from-the-islamic-state-message-to-the-muslims-in-somalia-wilayat-al-furat/>

³⁴⁸ "Somalia. Al Shabaab cleric gives Daesh stamp of approval. Anadolu Agency (Turkije), 18 maart 2015.

³⁴⁹ Zie bijv.: Al-Shabab wants IS to back off in East Africa. BBC News (24 november 2015).

³⁵⁰ Zie: "Al Shabaab and Islamic State", by Hussein Solomon; RIMA Occasional Papers, Vol. 3 (2015), N° 10 (November 2015).

³⁵¹ Al-Shabaab 'Disintegrating' After Airstrikes, Defections. AllAfrica-Sabahi (5 januari 2015).

³⁵² Wanted Al-Shabab Terror Leader Surrenders: NBC News (27 december 2014). Andere bronnen meldden dat hij werd gearresteerd na een tip, zie: Somalia rejects handing over Al Shabaab commander to Kenya: Dalsan Radio. In: AMISOM Headlines (29 december 2014).

³⁵³ Shabaab plays down surrender of wanted official. News 24 (29 december 2014).

³⁵⁴ Former Amniyat Boss Rejects Al-Shabaab Ideology, Serves Blow to Terror Group: AllAfrica.com (30 jan. 2015).

³⁵⁵ Somalia: Al-Shabaab Victims Seek Justice, Govt Support: AllAfrica.com (28 januari 2015).

³⁵⁶ Die monitoring vindt in de praktijk echter nauwelijks plaats (bron: NL-Ambassade Nairobi). Zie ook: Somali President: door always open to those who reject Al-Shabaab's doctrine: Dalsan Radio. In: AMISOM Monitoring (28 januari 2015).

safe house voor vrouwelijke ex-Al-Shabaab-strijdsters. Op 31 december 2015 zaten daar 16 voormalige strijdsters met hun 20 kinderen.³⁵⁷

1.7

Andere milities

Het is niet goed mogelijk aan te geven in welke gebieden Somalische milities (niet zijnde Al-Shabaab) de macht in handen hebben. Hiervan zijn geen kaartjes beschikbaar, met uitzondering van Ahlu-Sunna Wal-Jama'a (zie Bijlage 1). Ahlu-Sunna is een Sufi-militie die ook tegen Al-Shabaab strijdt. Inmiddels is Ahlu-Sunna onder invloed het moeizame vormingsproces van de "*Galmudug State of Somalia*" gesplitst in twee facties: één daarvan is loyaal aan de nieuwe deelstaat; de ander heeft zich aan het proces onttrokken en heeft de beoogde hoofdstad van Galmudug (Dhusamarreeb) ingenomen en daar een eigen president benoemd. Zie ook § 1.3.3.

In Neder- en Midden-Juba zijn de Ras Kamboni-milities actief, die loyaal zijn aan het Interim Juba Bestuur in Kismayo en die -althans nominaal- deel uitmaken van de Somalische strijdkrachten.

In 2015 waren meer dan 50 verschillende clanmilities betrokken bij conflicten in Zuid- en Centraal Somalië.³⁵⁸ Zij zijn verantwoordelijk voor veel –doch vaak kleinschalig- regionaal geweld.

Op 26 maart 2015 vormde de regering een *Commission on Regional Militia Integration* die een strategisch plan ontwierp voor de opname van regionale milities in de federale veiligheidsstructuren. Dat plan werd op 23 april aanvaard en maakt deel uit van zowel het Guulwade (victory)-plan van de regering voor de opbouw van de nationale strijdkrachten, als van het New Deal wederopbouwproces.³⁵⁹ UNSOM adviseert bij deze taak. Onder het Guulwade-plan zullen uiteindelijk 10.900 militairen, waaronder regionale eenheden, internationale steun ontvangen voor capaciteitsopbouw en voor het uitvoeren van gezamenlijke operaties met AMISOM.³⁶⁰ In brede kring wordt onderkend dat de vorming van een coherent nationaal leger, deels bestaand uit voormalige clanmilities wier loyaliteit niet vanzelfsprekend in Mogadishu ligt, een grote opgave is. De politieke versplintering door het federale staatsvormingsproces maakt dat zo mogelijk nog moeilijker.³⁶¹ In mei 2015 werd evenwel een akkoord bereikt over de integratie van 2880 strijders uit Jubaland in de Somalische strijdkrachten met het doel dat er daarvan eind 2015 daadwerkelijk 1350 zouden zijn geïntegreerd. Dat doel werd al in juli gehaald.³⁶²

³⁵⁷ Report of the Secretary General on Somalia (8 jan. 2016. Periode Sept.-Dec. 2015), § 35 blz. 7.

³⁵⁸ Zie Bijlage 3 voor een uitgebreide lijst van deze milities.

³⁵⁹ Zie bijv.: "President Hassan Witnesses Army Integration in Kismayo", Goobjoog News (26 juli 2015).

³⁶⁰ "Report of the UN Secretary-General on Somalia" (January-April 2015). S/2015/331 dd. 12 mei 2015, blz. 20.

³⁶¹ President Hassan Sheikh Mohamud blames disintegrated forces for escalating insecurity. Wacaal Media (21 januari 2016).

³⁶² 340 uit Gedo, 1000 uit Midden-Juba en 1.540 uit Neder-Juba. Zie het "Report of the Secretary-General on Somalia" over de periode mei-augustus 2015 (doc. S/2015/702 dd. 11 sept. 2015), § 30. Zie ook het "Report of the UN Secretary-General on Somalia" over de periode september – december 2015 (doc. S/2016/27 dd. 8 januari 2016), §31.

NB.: De informatie in dit hoofdstuk kon op een aantal punten niet worden geactualiseerd t.o.v. het AAB van december 2014 vanwege ontbrekende bronnen.³⁶³

In Somalië spelen documenten nog steeds geen belangrijke rol. Bij reizen binnen Somalië zijn geen identiteitsdocumenten vereist (voor Somaliërs). Voor reizen naar het buitenland of voor het aanvragen van asiel zijn deze wel nodig. Om Somalië binnen te komen is voor US\$ 50 een *single entry* visum verkrijgbaar bij aankomst op het internationale vliegveld in Mogadishu, geldig voor één maand. Het paspoort moet tenminste nog één maand geldig zijn.³⁶⁴ Een gele koorts vaccinatie is nodig voor reizigers die uit een gele koorts-gebied komen.³⁶⁵ Visa kunnen ook worden verkregen bij de Somalische ambassades in Nairobi en Addis Abeba. Somaliland en Puntland geven eigen visa af bij binnenkomst.³⁶⁶ In augustus 2014 begonnen de Somalische immigratieautoriteiten vreemdelingen zonder geldige documenten of contactpersoon in het land toegang te weigeren.³⁶⁷

Naar verluidt is het in Somaliland illegaal om een Somalisch paspoort te dragen; Somaliland geeft namelijk eigen paspoorten uit. Maar in de straten van Hargeisa zouden Somalische paspoorten voor US\$ 45 te koop zijn.³⁶⁸

Ook in deze verslagperiode bestond er geen formele burgerlijke stand in Somalië. In december 2013 werd een nieuw centrum in Mogadishu geopend dat geboortebewijzen verstrekt, het *National ID Card Processing Centre*. Behalve dit centrum is er geen centraal of regionaal systeem om geboorten, huwelijken, scheidingen en overlijden te registreren.³⁶⁹ Soms geven lokale sheikhs of sharia-rechtbanken huwelijks- en scheidingsaktes af. Deze aktes hebben een zekere status omdat de sharia een grondwettelijk erkend rechtssysteem is. Ziekenhuizen registreren in beperkte mate geboortes en sterfgevallen.³⁷⁰

Soorten paspoorten

Tot de aanvang van de burgeroorlog in 1991 vaardigde de Somalische overheid paspoorten uit die bekend werden onder de naam 'groene paspoorten'. ID-kaarten werden tot dat jaar in steden en districten afgegeven. Vanaf 1991 werden inwoners niet meer centraal of lokaal geregistreerd en gingen bestaande bevolkingsarchieven in de burgeroorlog teloor.³⁷¹ Identiteitspapieren werden niet meer uitgegeven. Paspoorten waren alleen te verkrijgen bij Somalische ambassades in het buitenland en bij particuliere handelaren, met alle kanttekeningen vanden.³⁷²

Begin 2007 voerde de overgangsregering het blauwe paspoort in. Het blauwe paspoort bevat biometrische kenmerken, zoals een elektronische chip.³⁷³ De gegevens van de eigenaar van het paspoort zijn moeilijk te verifiëren omdat ze gebaseerd zijn op mondelinge informatie en niet op documenten.³⁷⁴ Het is niet duidelijk of die situatie tijdens de verslagperiode is verbeterd, maar er zijn signalen dat de paspoortuitgifte vatbaar blijft voor corruptie. Naar verluidt zouden medewerkers van de Somalische immigratiedienst met medeweten van de directeur voor 300 US\$ een paspoort afgeven aan iedereen – ongeacht nationaliteit- en met elke gewenste naam.³⁷⁵ De Somalische ambassadeur in Kenia liet 10 dagen voor zijn vertrek uit Nairobi IT-specialisten

³⁶³ Vanzelfsprekend zijn waar mogelijk wel recentere bronnen opgevoerd.

³⁶⁴ Zie: <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/somalia/entry-requirements>

³⁶⁵ Zie: <http://www.who.int/ith/2015-ith-annex1.pdf?ua=1>

³⁶⁶ Zie: <http://travel.state.gov/content/passports/en/country/somalia.html> De VS meldt dat bij aankomst in Mogadishu slechts een *single entry* visum voor 7 dagen wordt verstrekt.

³⁶⁷ Somali immigration restricts unnecessary foreign entry. Radio Mogadishu (20 augustus 2014).

³⁶⁸ Why flydubai is operating four flights to 'unknown' Somaliland every week. VenturesAfrica.com (10 juni 2015).

³⁶⁹ Security and protection in Mogadishu and South-Central Somalia (mei 2013) en: Update on security and human rights issues in South-Central Somalia, including Mogadishu. Danish Immigration Service / Landinfo (Noorwegen): (januari 2014). Het bleek niet mogelijk te verifiëren of het genoemde *National ID Card Processing Centre* gedurende de verslagperiode nog operationeel was en of dit het enige centrum was/bleef voor de uitgifte van burgerlijke akten en de registratie van geboorten, ed.

³⁷⁰ Immigration and Refugee Board of Canada: *Somalia: Birth registration, including the issuance of birth certificates; the registration of children attending school; title deeds; whether the owner of a home or business must obtain a title deed (2009-june 2013)* (26 juni 2013).

³⁷¹ US Department of State: *Somalia Reciprocity Schedule* (26 mei 2014).

³⁷² Zie algemeen ambtsbericht 2013. Sabahionline: *Somalia takes steps to combat forgery business* (24 jan. 2014).

³⁷³ Xinhua: *Somalia introduces new e-passports* (9 februari 2007).

³⁷⁴ Afrol News: *Somali govt starts issuing new e-passports* (28 maart 2007). VN Veiligheidsraad: *Report of the UN Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security resolution 2002 (2011)* (13 juli 2012).

³⁷⁵ Zie: "Somalia. Passports are for sale. Who is Isse Ali Dhere?", KampalaNews.net (20 oktober 2015).

gevoelige informatie *deleten* van de ambassade-computers over o.m. de afgifte van duizenden paspoorten. Ook liet hij hard-copy informatie systematisch vernietigen.³⁷⁶ In de tweede helft van 2010 werd een aangepaste versie van dit blauwe paspoort geïntroduceerd.³⁷⁷ Dit paspoort is vijf jaar geldig. Samen met het paspoort is een ID-kaart met chip verkrijgbaar.³⁷⁸ De website <http://www.doyouneedvisa.com/passport/Somalia> geeft de toegangsvereisten aan voor houders van een Somalisch paspoort voor alle landen ter wereld.³⁷⁹ Deze lijst meldt 36 landen waar Somaliërs toegang krijgen zonder visum. Een andere bron meldt dat het Somalische paspoort toegang geeft tot 39 landen, zonder visum.³⁸⁰

Aanvragen paspoort

Paspoorten worden in de regel uitgegeven door immigratiekantoren in Mogadishu, Garowe, Bossasso, en in noord- en zuid-Galkayo. Dit alles onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. De procedures voor aanvraag van deze paspoorten, binnen Somalië en in Kenia en Ethiopië, staan beschreven in het algemeen ambtsbericht over 2013.³⁸¹ Paspoorten en ID-kaarten die in Somalië zijn afgegeven worden geregistreerd in een database in Mogadishu. De database valt ook onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en is te raadplegen door de immigratieautoriteiten, de veiligheidsdienst (NISA) en waarschijnlijk ook door het beveiligingsbedrijf van het vliegveld van Mogadishu. Biometrische data worden sinds december 2013 ook opgeslagen in het nieuwe *National ID Card Processing Centre* in de hoofdstad.

ID-kaarten

In januari 2014 veranderde de aanvraagprocedure van een biometrisch paspoort. Gegadigden moeten sindsdien eerst een ID-kaart laten maken. Voor een ID-kaart moet men tenminste 15 jaar oud zijn en is een brief nodig van de districtscommissaris die bevestigt dat de persoon een Somali is en uit het betreffende district komt. Vervolgens moet de aanvrager langs het *Criminal Investigations Department* (CID) voor een achtergrondcheck en een verklaring van geen bezwaar. Zijn de brief en de verklaring verkregen en in orde, dan worden vervolgens een ID-kaart (ad US\$ 12,50) en een geboortebewijs (ad US\$ 5) verstrekt bij het *National ID Card Processing Centre*. De ID-kaart wordt dus samen met een geboortebewijs uitgevaardigd. Aanvragers worden eerst elektronisch geregistreerd, waarbij vingerafdrukken worden afgenomen en pasfoto's ingeleverd.³⁸² Met het document van de regionale overheid en een certificaat van het CID kan een biometrisch paspoort worden aangevraagd bij het *Immigration and Citizenship Department* ad US\$ 83 (NB: prijs uit 2014, is mogelijk gewijzigd). Vanaf mei 2014 zijn de nieuwe paspoorten ook verkrijgbaar in de Somalische ambassades in Kenia en Djibouti.³⁸³ Op de Ambassade in Nairobi kost een Somalisch paspoort tussen de US\$ 130,- en 150,-.³⁸⁴

Door deze procedure zou de nationale veiligheid gediend zijn en fraude worden verminderd, was de verwachting. Probleem was dat vooralsnog het enige centrum om een ID-kaart aan te vragen in Mogadishu stond. Soortgelijke centra zouden eind 2014 ook worden ingericht in andere regio's. Tot die tijd konden inwoners van andere regio's hun documenten in Mogadishu verkrijgen, volgens een woordvoerder van het regionale bestuur van Banadir. Het *National ID Card Processing Centre* had echter zeer beperkte capaciteit en kende al gauw lange wachttijden.³⁸⁵ Vanwege de moeizame verkrijgbaarheid van ID-kaarten en vermoedelijke fraude bij de aanvraagprocedure stemde het parlement in april 2014 massaal voor afschaffing van de plicht eerst een ID-kaart aan te vragen voor de afgifte van een paspoort. Het proces moest eerst worden gedecentraliseerd. De afgifte van ID-kaarten werd een dag later stilgelegd. Er is in

³⁷⁶ Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 70-71 blz. 25). Mogelijk ging het alleen om het verbergen van financiële malversaties.

³⁷⁷ Tot juni 2011 werden Somalische paspoorten in Dubai gedrukt, daarna in Mogadishu. Het bedrijf in Dubai zou vervolgens valse paspoorten hebben gedrukt, zie: Somalia Report: *Fake Somali Passports, IDs Seized by Kenya* (19 november 2011).

³⁷⁸ Het bleek niet mogelijk deze informatie te actualiseren m.b.t. de huidige verslagperiode.

³⁷⁹ Het is niet duidelijk of deze website regelmatig wordt geactualiseerd.

³⁸⁰ Zie: Somalia's passport is more powerful than those of Ethiopia, Djibouti. Sahan Journal (18 april 2015). Zie ook: <http://www.passportindex.org/byRank.php?ccode=so>

³⁸¹ Het bleek niet mogelijk deze informatie te actualiseren m.b.t. de huidige verslagperiode.

³⁸² De ID-kaart is nodig bij het aanvragen van een nieuw biometrisch paspoort, om bankrekeningen te openen, te registreren bij de universiteit, binnen Somalië te vliegen, om land te kopen, ter identificatie bij checkpoints etc. Zie ook: "Somali parliament questions Immigration and Nationality Chief", KeydMedia (7 april 2014).

³⁸³ Somali Embassy in Kenya resumes issuance of passports. Somalichurrent (13 mei 2014).

³⁸⁴ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, Zie § 70, voetnoot 42).

³⁸⁵ Somalia introduces biometric ID cards. Hiiraan Online (5 februari 2014). Mogadishu identification card centre overwhelmed with applicants. Sabahi Online (22 januari 2014).

de verslagperiode verder geen informatie bekend geworden over een hervatting van de uitgifte.³⁸⁶

Betrouwbaarheid

De nieuwe generatie blauwe paspoorten zijn voorzien van moderne veiligheidskenmerken. De gegevens in de paspoorten zijn echter, zoals al gezegd, gebaseerd op mondelinge inlichtingen en niet te verifiëren vanwege het ontbreken van een up to date systeem voor persoonsgegevens. Fraude en corruptie bij de aanvraag kwamen daarom veel voor. Bij private bedrijven en op de zwarte markt waren vervalste paspoorten, ID-kaarten, geboorte- en huwelijks-certificaten te koop.³⁸⁷ Deze worden geloofwaardig nagemaakt met zegels en andere materialen die na 1991 uit overheidskantoren zijn gestolen. Dit systeem staat bekend als *Abdallah Shideeye*.³⁸⁸

Ook de nieuwe versie van het blauwe paspoort kan worden nagemaakt en is te koop op de zwarte markt.³⁸⁹ Ook andere typen identificatiebewijzen worden vervalst. Zo kunnen vervalste identificatie-badges die toegang verlenen tot het vliegveld van Mogadishu voor 20-40 dollar worden gekocht op de Bakara Markt.³⁹⁰

De meeste paspoorten staan niet geregistreerd in de database in Mogadishu. Daarom erkennen veel landen het Somalische paspoort niet.³⁹¹ Djiboutiaanse, Ethiopische, Keniaanse en Ugandese autoriteiten accepteren wel het nieuwe Somalische paspoort als reisdocument. Van de Europese landen erkennen Italië, Estland, Frankrijk, Letland, Litouwen, Malta, Oostenrijk, Polen, en Slovenië het nieuwe Somalische paspoort zoals dat sinds 1 februari 2007 wordt uitgegeven. Noorwegen erkent alleen het diplomatieke paspoort. Nederland accepteert geen enkel Somalisch identiteitsdocument.³⁹² De Nederlandse Ambassade in Nairobi legaliseert geen Somalische documenten vanwege het ontbreken van handtekeningen van de bevoegde autoriteiten.³⁹³

Somalia	EU COUNTRY CODES																			
	BNL	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IT	LV	LT	HU	MT	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE
Ordinary passport <i>Baasaboor</i>					C			C	C1											
Diplomatic passport <i>Baasaboor diplomaasi</i>					C			C	C1											
Service passport <i>Baasaboor shaqo</i>					C			C	C1											
Special passport																				
Collective passport																				
Children's identity document																				
Refugee's travel document <i>Dokumenti safar</i>									C1											
Stateless person's travel document																				
Seaman's book																				
C(with comments/under condition) =>	The new travel document issued as from 1/2/2007 are recognised																			
C1(with comments/under condition) =>	The documents are recognized if emitted after 01/02/2007 and they can be issued or extended by Somali government or Somali diplomatic/consular authority.																			

Erkenning van Somalische reisdocumenten door EU-lidstaten. Gebaseerd op notificaties van lidstaten t/m 14 maart 2016 en voorzien van de volgende opmerking: "This no longer covers passports or documents in lieu of passports, issued or extended by a Somali diplomatic or consular authority or post after 31.02.1991. Travel documents are only recognised if issued before 31.01.1991". Groen = erkend; rood = niet erkend; BNL = Benelux countries.

³⁸⁶ Vertrouwelijke mail (7 december 2014). Zie ook: Somali Parliament allow citizens to apply for passports without national ID-cards. Radio RBC (8 april 2014). En: Raxanreeb: *National ID office in Mogadishu closed a day after parliament votes out* (10 april 2014).

³⁸⁷ Met name op de Bakara markt in Mogadishu.

³⁸⁸ Somali current: *Somalia takes a huge leap with technology* (4 februari 2014).

³⁸⁹ Vertrouwelijke bronnen tijdens dienstreis naar Nairobi van 23 tot 30 augustus 2014.

³⁹⁰ De VN Monitoring Group verkreeg daar bewijs van, zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 89).

³⁹¹ Het US Department of State: *Country Report on human rights practices for 2014 - Somalia* (gepubliceerd in 2015), spreekt van "widespread passport fraud". Zie ook: Sabahionline: *Somalia takes steps to combat forgery business* (24 januari 2014). Zie ook: Immigration and Refugee Board of Canada: *Somalia: Possibility for people outside the country without identity documents to establish their Somali nationality, in particular, those who have left Somalia since 1991; fraudulent identity documents (2012-July 2013)* (15 juli 2013).

³⁹² Zie het bijgaande schema van de erkenning door EU-lidstaten van Somalische reisdocumenten, afkomstig van de Europese Commissie, DG Migration & Home Affairs, "Travel documents issued by third countries and territorial entities (Part I)".

³⁹³ Bron: Interne circulaire van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

In zijn algemeenheid is de mensenrechtensituatie niet sterk gewijzigd t.o.v. het vorige ambtsbericht. "De mensenrechtensituatie in Somalië blijft grimmig, met gerichte moord- en bomaanslagen, intimidatie, verkrachting en massale bewegingen van binnenlandse ontheemden in sommige delen van het land", aldus het *Peace and Human Rights Network* (PHRN) in Mogadishu in december 2014.³⁹⁴ De VN-Mensenrechtenraad aanvaardde op 29 september 2015 een resolutie over de mensenrechtensituatie in Somalië. Daarin uit de Raad o.m. "zijn bezorgdheid over de meldingen van overtredingen en schendingen van de mensenrechten in Somalië, en onderstreept de noodzaak om een einde te maken aan straffeloosheid, de mensenrechten te handhaven en om degenen die dergelijke gerelateerde misdrijven plegen verantwoordelijk te houden". De resolutie werd mede-ingediend en aanvaard door Somalië.³⁹⁵ Een maand later bracht de Onafhankelijke Expert voor Somalië van de VN Mensenrechtenraad, Mr. Nyanduga, zijn 2^e rapport uit. Hij noemde de situatie verschrikkelijk ("dire").³⁹⁶

Het beeld dat zich bij bestudering van de mensenrechtensituatie in (Zuid- en Centraal)-Somalië vormt is dat het merendeel van de schendingen niet door –of uit naam van– de overheid wordt gepleegd. De slechte situatie is er zeker ook aan te wijten dat de zwakke overheid niet of nauwelijks territoriale controle heeft over grote delen van het land en omdat het er in de rest van het land onvoldoende in slaagt de bevolking te beschermen tegen groepen en personen die wél verantwoordelijk zijn voor veel van de schendingen. Dat zijn met name Al-Shabaab en daaraan geaffilieerde groepen; zij worden in de genoemde resolutie dan ook beschuldigd van "ernstige en systematische mensenrechtenschendingen". Een studie van ACLED over de periode 1994-2014 toonde aan dat het aantal burgerslachtoffers veroorzaakt door overheidsgeweld en door overheidsgetrouwe milities in Somalië aanzienlijk lager is dan in bijvoorbeeld Ethiopië en Kenia, landen met een doorgaans veel gunstiger reputatie dan Somalië. Alleen al in de Ogaden veroorzaakte Ethiopisch overheidsgeweld kennelijk veel meer burgerslachtoffers dan Somalisch overheidsgeweld in heel Somalië.³⁹⁷

Dat neemt niet weg dat ook de Somalische overheid volgens waarnemers veel te verwijten valt ten aanzien van de MR-situatie: veel processen verlopen te traag, zoals de opbouw van een rechtsstaat en het opstellen van relevante wetgeving; de verbetering van de rechten en positie van vrouwen en het uitvoeren van goedbedoelde beleidsplannen die er op diverse terreinen bestaan, bijvoorbeeld tegen de recrutering van kindsoldaten. In een aantal gevallen treft de overheid een meer directe blaam. Zo wordt de persvrijheid onvoldoende gegarandeerd en worden binnenlandse ontheemden onvoldoende beschermd. Bovengenoemde resolutie noemt deze punten dan ook met name. De overheid toont zich overigens wel geïnteresseerd aan het *Universal Periodic Review*-proces en aan een daadwerkelijke verbetering van de MR-situatie – zij het vnl. met woorden.

En er zijn ook enige recente verbeteringen, zoals:

- De vorming van een Ministerie van Vrouwen en Mensenrechtenontwikkeling;
- er wordt gewerkt aan een actieplan voor de "post-transitie mensenrechten *road-map*";
- er is een *Guulwade (Victory)*-plan en een *Heegan (Readiness)*-plan opgesteld ter versterking van de strijdkrachten resp. de politie, als stap naar het beter garanderen van de veiligheid en betere territoriale controle;
- de voortgaande institutionalisering van mensenrechtenbescherming- en bevordering;
- de start van een consultatief proces voor een herziening van de mediawetgeving;
- de publicatie van een actieplan voor de "uitroeiing" van seksueel geweld tijdens conflicten en het opstellen van wetgeving tegen seksuele vergripen, etc.³⁹⁸

De meeste van deze punten zijn 'papierenen' en 'institutionele' verbeteringen die zich in de praktijk nog zullen moeten bewijzen.

³⁹⁴ Somali government, activists pledge to reverse grim human rights record: Sabahi Online. In: AMISOM Monitoring (12 december 2014). Het betreffende rapport van PHRN werd 2x per email opgevraagd doch nimmer ontvangen.

³⁹⁵ Zie Resolutie A/HRC/30/L.7 dd. 29 september 2015 van de VN-Mensenrechtenraad. De resolutie werd ook mede-ingediend en aanvaard door Nederland.

³⁹⁶ "Report of the Independent Expert on the situation of Human Rights in Somalia", Bahame Tom Nyanduga (A-HRC-30-57, 28 Okt. 2015).

³⁹⁷ ACLED = het Armed Conflict Location & Event Data Project. Zie fig. 11 (Civilian Fatalities Perpetrated by Pro-Government Militias and State Forces in Africa, from 1997 – 2014) in ACLED Conflict Trends Report No. 42, October 2015. Gegevens over 2015 zijn nog niet in de figuur verwerkt; er is geen aanleiding te vermoeden dat dit het beeld sterk zal doen wijzigen.

³⁹⁸ Zie Resolutie A/HRC/30/L.7 dd. 29 september 2015 van de VN-Mensenrechtenraad, paragraaf 7(a) t/m 7(k).

In december 2014 en in mei 2015 bracht de onafhankelijke expert van de VN Mensenrechtenraad, Bahame Tom Nyanduga, een bezoek aan Somalië.³⁹⁹ Hij sloot dat af met een oproep voor vrede, stabiliteit en democratie, voor versterking van de rechtsstaat, het opnemen van mensenrechtennormen in wetgeving, het oprichten van een nationale mensenrechtencommissie en het ratificeren van diverse mensenrechtenverdragen.⁴⁰⁰

3.1

Verdragen, grondwet en wetgeving

Somalië is partij bij een aantal internationale mensenrechtenverdragen, waaronder het VN-Vluchtelingenverdrag en het bijbehorende protocol; het Internationale Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie; het Internationale Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten; het Internationaal Verdrag tegen Foltering en Andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing; het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (ICCPR) en het eerste bijbehorende protocol. Somalië is ook partij bij het Afrikaanse Handvest inzake mensenrechten en rechten van Volkeren.⁴⁰¹

Internationaal Strafhof (ICC): Door partij te worden bij het Verdrag van Cotonou in september 2013 heeft Somalië zich verplicht om stappen te ondernemen richting toetreding tot het Statuut van Rome,⁴⁰² maar heeft daar tot nog toe geen gevolg aan gegeven. Het ontbreekt Somalië daartoe aan interesse en aan politieke wil.⁴⁰³ Somalië heeft de definities van genocide, misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en het misdrijf agressie zoals gedefinieerd in het Statuut van Rome, nog niet in zijn nationale wetgeving opgenomen. De Somalische rechtbanken beschikken procedureel niet over de mogelijkheid om de meest ernstige misdrijven onder internationaal recht te onderzoeken en te vervolgen. Somalië heeft ook geen procedures ontworpen voor samenwerking met het ICC bij internationale onderzoeken en vervolgingen; ook niet m.b.t. arrestatiebevelen tegen ICC-voortvluchtigen.⁴⁰⁴ Somalië is evenmin partij bij het Afrikaanse Mensenrechtenhof.⁴⁰⁵

Kinderen/minderjarigen:

Op 20 januari 2015 ratificeerde Somalië de *Convention of the Rights of the Child* als het op één na laatste land ter wereld, doch maakte daarbij een aantal belangrijke voorbehoudens: Somalië acht zich niet gebonden aan artikel 14 (o.m. vrijheid van meningsuiting en godsdienst voor kinderen), Art. 20 (o.m. houdende de plicht van de staat om kinderen die niet in hun familie-omgeving (kunnen) verblijven hulp en bescherming te bieden), en Art. 21 (houdende bepalingen m.b.t. nationale en internationale adopties). Somalië acht zich evenmin gebonden aan andere artikelen die niet in overeenstemming worden geacht met de sharia.⁴⁰⁶ In mei meldde de Somalische minister van Vrouwenzaken en Mensenrechten Sahara Ali Samatar dat plannen onderweg waren om de toepassing van dit verdrag in Somalië te garanderen.⁴⁰⁷ Somalië heeft het bijbehorende eerste protocol, over de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten, wel ondertekend (in 2005) maar niet geratificeerd. Somalië heeft het

³⁹⁹ Er bestaat reeds een Onafhankelijke VN Mensenrechtenexpert voor Somalië sinds 1993. Nyanduga is de 6^e.

⁴⁰⁰ Somalia: UN expert urges Government to ramp up efforts in securing human rights legislation: UN News Centre (13 december 2014). En: Further progress in human rights framework is the key to Somalia's transition – UN Independent Expert: Office of the UN High Commissioner for Human Rights (www.ohchr.org), 15 december 2014.

⁴⁰¹ Zie de 'Status lists' van "OAU/AU Treaties, Conventions, Protocols & Charters" op de website van de Afrikaanse Unie, <http://au.int/en/treaties>

⁴⁰² Letterlijk stelt Art. 11 van het in 2010 geamendeerde Verdrag van Cotonou: "De partijen . . . bevestigen hun vastberadenheid om: ervaringen te delen inzake de vaststelling van juridische aanpassingen ten behoeve van de bekrachtiging en tenuitvoerlegging van het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof, en . . . streven ernaar maatregelen te nemen ten behoeve van de bekrachtiging en tenuitvoerlegging van het Statuut van Rome en daarmee samenhangende instrumenten."

⁴⁰³ Aldus de "Parliamentarians for Global Action" op hun website <http://www.pgaction.org/campaigns/icc/africa/somalia.html> (geraadpleegd op 3 november 2015). In de VN-Mensenrechtenraad in Genève in 2011 had Somalië zelfs ronduit gesteld toetreding tot het Statuut van Rome niet te overwegen, zie Verslag UPR-proces Somalië, doc. A/HRC/18/6, 11 juli 2011, §67.

⁴⁰⁴ Bron: zie "Parliamentarians for Global Action" in vorige voetnoot.

⁴⁰⁵ Bedoeld wordt dat Somalië niet het protocol tot oprichting van dat hof heeft geratificeerd. Zie de pagina m.b.t. het "Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Establishment of the African Court on Human and Peoples' Rights". Zie: website AU-mensenrechtencommissie: <http://www.achpr.org/instruments/court-establishment/>

⁴⁰⁶ Somalië had het verdrag reeds in 2002 ondertekend. Zie: Government of Somalia ratifies UN Convention on the Rights of the Child (Persbericht UNICEF, 20 jan. 2015). De ratificatie werd op 1 oktober 2015 gedeponneerd, zie: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en Voor de voorbehouden zie Depositary Notification C.N.528.2015.TREATIES-IV.11 (<https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2015/CN.528.2015-Eng.pdf>). Met name het voorbehoud op Art. 20 (o.m. houdende de plicht van de staat om kinderen die niet in hun familie-omgeving (kunnen) verblijven hulp en bescherming te bieden) is opmerkelijk omdat Somalië's voorlopige grondwet in Art. 28.3 de staat verplicht aan de rechten van zulke kinderen te voldoen en die rechten te beschermen. Nederland heeft begin 2016 bezwaar aangetekend tegen de Somalische reserveringen.

⁴⁰⁷ "Somalia Human Rights Road Map ready for implementation": UNSOM (9 mei 2015).

tweede bijbehorende protocol, inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie niet ondertekend.⁴⁰⁸ Ook het Afrikaans Handvest inzake de Rechten en het Welzijn van Kinderen uit 1990 is niet door Somalië geratificeerd.⁴⁰⁹ Somalië is wel partij bij het ILO-Verdrag m.b.t. de ergste vormen van kinderarbeid.⁴¹⁰

Vrouwen:

Somalië heeft zich reeds in 2000 gecommitteerd aan het beginsel van de bevordering van gendergelijkheid op grond van Art. 4(l) van de oprichtingsakte van de Afrikaanse Unie.⁴¹¹ Het Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW) is in deze verslagperiode niettemin nog steeds niet ondertekend, noch geratificeerd.⁴¹² Ook het "*Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa*" werd niet geratificeerd.⁴¹³ Ondanks het feit dat Somalië reeds in 2004 had toegezegd dit binnen een jaar te zullen doen.⁴¹⁴

De Grondwet:

In het raamwerk van het UPR-proces zegde de Somalische regering in 2011 toe om seculiere wetgeving, de *sharia* en *xeer* te codificeren en te harmoniseren in overeenstemming met mensenrechtenstandaarden en -principes.⁴¹⁵ Doch in de Voorlopige Grondwet van 2012 werd de *sharia* boven alle andere wetgeving gesteld.⁴¹⁶ Die Grondwet uit 2012 gold in de verslagperiode nog steeds. Het politieke proces dat uiterlijk in 2016 moet leiden tot de opstelling van een definitieve grondwet -een hoofddoelstelling van de federale regering- vorderde nauwelijks. De voorlopige grondwet geeft alle burgers gelijke rechten en verbiedt discriminatie op grond van sexe, godsdienst, sociaal-economische status, politieke opinie, clan, handicap, beroep, geboorte en dialect (Art. 11.1). De staat *moet* niet discrimineren op grond van ras, leeftijd, huidskleur, stam, etniciteit, cultuur, dialect, geslacht, geboorte, handicap, godsdienst, politieke opinie, beroep of rijkdom (Art 11.3.).⁴¹⁷ De rechten en positie van vrouwen worden veelvuldig genoemd in de voorlopige grondwet.⁴¹⁸ Ook kinderen en minderheden worden specifiek genoemd in de grondwet.⁴¹⁹

In de verslagperiode werd verder gewerkt aan de oprichting van een Nationale Mensenrechtencommissie, maar een wet daartoe werd (nog) niet aanvaard. Eind september riep de VN-Mensenrechtenraad Somalië op om daar nu zonder verder uitstel werk van te maken.⁴²⁰ Wel werd in mei 2015 een actieplan aanvaard voor de uitvoering van de in 2013 tot stand

⁴⁰⁸ Zie de website van de VN-verdragen: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtidsg_no=IV-11-c&chapter=4&lang=en en https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtidsg_no=IV-11-b&chapter=4&lang=en

⁴⁰⁹ Somalië ondertekende dit verdrag wel, maar de website van de Afrikaanse Unie maakt (bij de zgn. 'Status Lists' van OAU- en AU-verdragen) geen melding van de Somalische ratificatie van dit "African Charter on the Rights and Welfare of the Child" en de website van de "African Commission on Human and Peoples' Rights" evenmin (geraadpleegd op 2 november 2015). Wel zou de Somalische regering in 2014 het voornemen hebben gehad tot ratificatie over te gaan, zie: "SOMALIA: AU officer declares to assist Somalia on human rights protection issues", RBC Radio Raxanreeb (19 augustus 2014).

⁴¹⁰ International Labour Organisation: Ratifications of C182 - Worst Forms of Child Labour Convention, 1999. Door Somalië geratificeerd op 20 maart 2014.

⁴¹¹ Letterlijk staat er: "The Union shall function in accordance with the following principles: ... I. Promotion of gender equality;"

⁴¹² Zie Resolutie A/HRC/30/L.7 dd. 29 september 2015 van de VN-Mensenrechtenraad, paragraaf 11(k). Reeds in 2011 accepteerde de Somalische regering de UPR-aanbeveling terzake: "The Government is committed to the ratification of CEDAW and will soon begin the process of ratification". Zie § 98.2 in de brief van de Somalische delegatie in Genève (SPR/UNOG/000431/11, 21 September 2011): The consideration by the Government of Somalia of the 155 recommendations (long version).

⁴¹³ Zie de ratificatie-pagina op de website van de African Commission on Human and Peoples' Rights (<http://www.achpr.org/instruments/women-protocol/>), geraadpleegd op 2 november 2015.

⁴¹⁴ Namelijk in de "Declaration on Gender Equality in Africa" van de Afrikaanse Unie. Daarin staat: "We, the Heads of State and Government of Member States of the African Union, meeting in the Third Ordinary Session of our Assembly in Addis Ababa, Ethiopia, from 6-8 July 2004 ... hereby agree to ... 11. Sign and ratify, in the next one year, instruments aimed at promoting and protecting women's rights, especially the Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa Women, and ensure their implementation;"

⁴¹⁵ Zie § 98.101 in de brief van de Somalische delegatie in Genève (SPR/UNOG/000431/11, 21 September 2011): "The consideration by the Government of Somalia of the 155 recommendations (long version)."

⁴¹⁶ Art. 2 lid 3 luidt: No law which is not compliant with the general principles and objectives of Shari'ah can be enacted.

⁴¹⁷ In het antidiscriminatie-artikel 11.1 wordt gesteld: "All citizens, regardless of . . . . shall have equal rights . . .". Art. 11.3 luidt evenwel: "The State *must* not discriminate against any person on the basis of . . .".

⁴¹⁸ Namelijk in Art. 3.5 (verplichte en effectieve opname van vrouwen in alle nationale instituties); Art. 15.2 (verbod op elk type geweld tegen vrouwen); Art. 15.4 (verbod op genitale verminking als 'vernederend gebruik dat neerkomt op marteling'); Art. 24.5 (recht op bescherming tegen seksueel misbruik en discriminatie op de werkvloer; gebod dat arbeidswetten 'gender-gelijk' moeten zijn); Art. 27.5 (wettelijke verzekering dat vrouwen steun krijgen bij het realiseren van hun sociaal-economische rechten); Art. 28.2 (moeder- en kindzorg een plicht van de staat); Art. 28.5 (ongeldigheid van huwelijken gesloten zonder instemming van de vrouw of wanneer de vrouw nog 'onrijp' is) en Art. 127.2 (recht op posities binnen de strijdkrachten).

⁴¹⁹ Kinderen worden in de voorlopige grondwet genoemd in Art. 28.3 (recht op zorg van hun ouders en van de staat indien de ouders niet tot zorg in staat zijn); Art. 29 (o.m. verbod op inzet in gewapend conflict; verbod op kinderarbeid en op activiteiten die de gezondheid in gevaar brengen; beperkingen op inhechtenisneming; recht op juridische bijstand door de staat) en Art. 30.1 (recht op onderwijs voor alle Somali's). Minderheden worden genoemd in Art. 31.3 (bevordering van hun culturele gebruiken en dialecten) en Art. 27.5 (wettelijke verzekering van steun bij het realiseren van hun sociaaleconomische rechten).

⁴²⁰ Zie resolutie A/HRC/30/L.7 van de VN Mensenrechtenraad, 30e zitting, 29 September 2015 (paragraaf 11g).

gekomen mensenrechten-*roadmap*. Ook maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers waren bij dat actieplan betrokken. Ze vroegen de regering om het breed bekend te stellen.⁴²¹

De Antiterrorismewet werd in mei 2015 door het kabinet aanvaard. De wet was eerder door het parlement ingetrokken.⁴²² De wet zou het oppakken van verdachten van terrorisme zonder bevelschrift vergemakkelijken.⁴²³

3.2

Mensenrechtensituatie in gebied onder controle van Al-Shabaab

De mensenrechtensituatie in gebieden onder controle van Al-Shabaab was in de verslagperiode ook voor gewone (moslim-)burgers onverminderd slecht. Al-Shabaab eist loyaliteit, materiële steun en de naleving van een strikte islamitische moraal. Mensen stonden dagelijks bloot aan geweld, onderdrukking en afpersing. AS- rechtspraak kent de doodstraf voor diverse vergrijpen zoals spionage voor AMISOM.⁴²⁴; lokale bevolking wordt gedwongen om executies bij te wonen.⁴²⁵ Op 23 december 2014 werd ten overstaan van een menigte 'uitgenodigde' toeschouwers een man geëxecuteerd op verdenking van spionage voor de overheid⁴²⁶; in januari volgde een tiener in Beledweyne (Hiiraan)⁴²⁷, en een paar dagen later een viertal spionnen in Baardheere (Gedo).⁴²⁸ Dit zijn slechts enkele voorbeelden.

Op 27 juli 2015 werd Diinsoor (Bay) bevrijd na een bezetting van 7½ jaar door Al-Shabaab. Kort daarna bezocht een zgn. VN "Interagency Mission" de stad. Wat men daar aantrof lijkt kenmerkend voor het "bestuur" door Al-Shabaab. Boeren werden bijvoorbeeld gedwongen om hun landbouwactiviteiten te verrichten onder een deelpachtsysteem met AS (*share cropping*, "sika" genoemd) waarbij 1/3 van de opbrengst voor AS was. Daardoor was er nauwelijks voldoende voedsel om de droge seizoenen te overbruggen. Door gebrek aan landbouwbenodigdheden werd het lastiger om grillige regenvalpatronen het hoofd te bieden. Handel met, of het ruilen van hun oogst voor andere basale levensmiddelen (suiker, olie) werd bemoeilijkt door geblokkeerde routes naar het AS-gebied of door belastingheffing. Om dezelfde reden werden ook andere consumptieartikelen steeds schaarser. Er was geen functionerende markt meer. Jaarlijkse vaccinatiecampagnes voor vee kwamen tot een eind; dit leidde tot het ruimen van dieren en economische verliezen. Ook werd de veehandel zwaar belast, incl. door afpersing. Het lokale ziekenhuis werd door AS overgenomen en op private basis (tegen betaling) geëxploiteerd. Bij hun terugtrekking vandalizeerden en plunderden zij het. Ook scholen werden geplunderd en waterbronnen vernield. Leraren vertrokken tijdens de AS-bezetting en zes jaar lang was er geen enkele input van bijvoorbeeld leermiddelen. Wel bracht AS eigen leraren en een eigen curriculum. Ten tijde van de missie waren alle drie de scholen gesloten en waren er geen leraren voor de ca. 5000 kinderen van schoolgaande leeftijd. Bij hun vertrek liet AS een twintigtal zgn. *Improvised Explosive Devices* achter, op verschillende wijzen gecamoufleerd en een groot aantal daarvan bij scholen en ziekenhuizen. Burgers bleven bang voor incursies van AS, vooral 's nachts, en prefereerden een woning dicht bij de militaire basis waar het veiliger werd geacht. Na het vertrek van AS werden burgers nog telefonisch geïntimideerd.⁴²⁹ Burgers spraken na de bevrijding over jarenlange brutaliteiten en inmenging in hun persoonlijke vrijheden door Al-Shabaab.⁴³⁰

Maar bevrijding van Al-Shabaab betekent lang niet altijd dat het normale leven terugkeert. *Law and order* nemen juist af. De federale overheid slaagt er vaak nauwelijks of slechts met grote moeite in om een geloofwaardig nieuw bestuur te vestigen. De politie -indien aanwezig-

⁴²¹ "Somalia Human Rights Road Map ready for implementation": UNSOM (9 mei 2015). NB: De Somalische regering aanvaardde reeds in augustus 2013 een *Human Rights Roadmap* met het doel de mensenrechten te beschermen en te bevorderen. Deze roadmap was gebaseerd op aanbevelingen van de VN Mensenrechtenraad uit 2011, en bevat een lijst van uit te voeren activiteiten, onderverdeeld in 6 thematische gebieden: bescherming van burgers; toegang tot rechtspraak; vrouwenrechten; rechten van het kind; rechten van ontheemden, vluchtelingen en andere kwetsbare groepen, en sociaal-economische rechten zoals het recht op gezondheid, onderwijs en voedsel.

⁴²² Daarmee is onduidelijk of de wet nu wel of niet 'in werking' is getreden. Het persbericht schrijft letterlijk: ". . . Somalia's Council of Ministers unanimously approved repealed anti-terrorism law in a bid to curb extremism . . .". Zie: "Somalia Cabinet Approves Counter-Terrorism Bill": Garowe Online (14 mei 2015).

⁴²³ Aldus het vorige Algemeen Ambtsbericht.

⁴²⁴ Al-Shabaab militants in Somalia execute woman accused of spying: AMISOM Headlines (3 december 2014).

⁴²⁵ Zie bijvoorbeeld: "Bu'aale. Al-shabaab executes man in the public". Wacaa Media (28 juli 2015).

⁴²⁶ Al-Shabaab execute young man for suspected spying: Radio Bar-Kulan. In: AMISOM Headlines (24 dec. 2014)

⁴²⁷ Al-shabaab beheads Somali teenager for spying: Somali Current. In: AMISOM Headlines (6 januari 2015).

⁴²⁸ Somalia's Shabaab militants 'execute informers'. Capital News-AFP (7 januari 2015). Zie ook: Somalia's Shabaab claims to execute 7 'agents'-UPDATE: World Bulletin (7 januari 2015).

⁴²⁹ Inter-agency assessment mission report, Dinsoor, Bay region (18 August 2015).

⁴³⁰ Life under Al-Shabaab militants. South African Broadcasting Corporation (24 aug. 2015), zie: <https://www.youtube.com/watch?v=PzKQ85F1hkM>

ontbreekt het aan de capaciteit en integriteit die nodig zijn om te functioneren.⁴³¹ Ten tweede maakt Al-Shabaab gebruik van de 'tactiek van de verschroeide aarde'. Zo werd El Bur (= Ceel Buur, regio Galgaduud) pas prijsgegeven nadat AS de generatoren van de lokale elektriciteitscentrale had gestolen of onklaar gemaakt en waterputten vol had gestort met rotsblokken. Dat laatste leidde ertoe dat de bevolking wegtrok als binnenlandse ontheemden na de nederlaag van Al-Shabaab; vee kon niet meer gedrenkt worden en ouderen die achterbleven stierven van de dorst.⁴³² Ten slotte blokkeerde Al-Shabaab de toegangswegen naar een aantal bevrijde steden; voedselkonvooien werden buitgemaakt of in brand gestoken. Daardoor werd de economie ernstig belemmerd, stegen de voedselprijzen en uiteindelijk ontstonden er tekorten aan primaire levensbehoeften. Op deze wijze werd bijvoorbeeld Bullo-Burde (in Hiiraan) een jaar lang afgegrensd.⁴³³ In april 2015 was 1/3 van de kinderen daar ondervoed en moest de stad door het *World Food Programme* door de lucht worden bevoorrad.⁴³⁴ Er waren toen al mensen een hongerdood gestorven.⁴³⁵ Ook het nabijgelegen Jalalaqsi leed onder een blokkade; AS had daar bovendien het ziekenhuis geplunderd.⁴³⁶ Ook Hudur en Wajid (beiden in Bakool) zuchtten onder blokkades⁴³⁷ en uit Tiye glow (Bakool) en Mahaas (Hiiraan) kwamen berichten over de noodzaak van militaire escorten voor het personen- en goederenvervoer als bescherming tegen Al-Shabaab.⁴³⁸

Al-Shabaab exploiteerde vervallen detentiecentra in de gebieden onder zijn controle. Daarvan zijn geen betrouwbare statistieken, maar waarnemers schatten dat duizenden waren opgesloten onder inhumane condities voor kleine vergrijpen als roken, luisteren naar muziek, voetballen of het niet dragen van een hijab.⁴³⁹

Voor vrouwenrechten in gebieden onder controle van Al-Shabaab zie § 3.8.1.

3.3

Rechtsstaat en rechtsbescherming.

Somalië is geen rechtsstaat. Willekeur en straffeloosheid zijn de norm. In zijn algemeenheid kunnen leden van meerderheidsclans, noch van minderheidsgroepen, rekenen op bescherming door de staat.⁴⁴⁰ Zie ook § 3.3.2.

Somalië kent overlappende rechtssystemen: islamitisch recht (*sharia*), traditioneel recht (*xeer*), en het formele recht dat is gebaseerd op zowel het koloniale Britse recht (*common law*) als het Italiaanse recht (continentaal recht of *civil law*). Er zijn zelfs meerdere 'xeers'. Maar vanaf 1991 tot 2012 gold in de praktijk vooral het recht van de sterkste, hoewel op gemeenschapsniveau de sharia en *xeer* een rol behielden bij traditionele en kleinschalige conflictbeslechting. De sharia, *xeer* en het formele recht zijn onderling niet compatibel en bevatten tegenstrijdige rechtsregels. Het zal bijzonder moeilijk zijn deze te harmoniseren, al zijn daartoe wel pogingen gedaan.⁴⁴¹

Ook komt voor dat lokale overheden het recht in eigen hand nemen.⁴⁴²

"Er is geen georganiseerd systeem van strafrechtspleging in Somalië, noch is er enige erkende of gevestigde autoriteit om een uniforme toepassing van een eerlijk proces te beheren.

*Handhaving van het strafrecht is daarom lukraak of afwezig", aldus het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken.*⁴⁴³

Het Wetboek van Strafrecht dateert uit 1964 en stamt direct af van het fascistische Italiaanse Wetboek van Strafrecht uit 1930. Het is sinds 1964 niet geamendeerd en reflecteert niet langer

⁴³¹ Säkerhetssituationen i södra och centrala Somalia, LIFOS (29 april 2015), § 1.2

⁴³² Finally free of al-Shabaab, daily life resumes in El Bur: Hiiraan Online (17 dec. 2014).

⁴³³ The administration and elders of Bullo Burde vow to fight Al-Shabab: Radio Goobjoog. In: AMISOM Headlines (29 januari 2015). Zie ook: Al-Shabaab burns bus carrying food for Bullo-burde, kidnaps driver and his assistant: Radio Bar-Kulan. In: AMISOM Headlines (5 feb. 2015). Zie ook: After One Year Of Siege On Bullo-burde, Residents In Desperate Situation: AMISOM Monitoring (20 april 2015).

⁴³⁴ Bericht van de Nederlandse Ambassade in Nairobi dd. 28 april 2015 n.a.v. een overleg met WFP op 24 april.

⁴³⁵ At least five people including children starve to death in Bula Barte: Radio RBC. In: AMISOM Headlines (17 dec. 2014).

⁴³⁶ There are no primary services here in Jalalaksi district in Hiiraan region: Radio Muqdisho. In: AMISOM Monitoring (5 februari 2015). Zie ook: Jalalaqsi administration and AMISOM officials vow to annihilate Al-Shabaab fighters: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (6 februari 2015).

⁴³⁷ Increase in the prices of food in Bakol markets worsens the dire situation in the region: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (12 januari 2015). Zie ook: Humanitarian News From The Somali Region: Radio Ergo. In: AMISOM Headlines (5 mei 2015). Zie ook: Al Shabaab blockade spurs acute food shortage in Wajid: Garowe Online. In: AMISOM Monitoring (19 januari 2015). En: Siege On Recovered Areas In Bay and Bakol Effects Businesses Badly. Goobjoog News (24 feb. 2015).

⁴³⁸ Tiye glow commissioner to give escort troops to convoys: Radio Dalsan. In: AMISOM Headlines (9 dec. 2014). En: "Somali government due to distribute food aid to Mahas residents", Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (16 januari 2015).

⁴³⁹ Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Somalia. US Department of State (published in 2015).

⁴⁴⁰ Zie § 1.4 in "Country Information and Guidance; South and central Somalia: Majority clans and minority groups", UK Home Office, maart 2015.

⁴⁴¹ Althans, tussen formeel recht en *Xeer*, in Puntland, en gesponsord door UNDP. Zie: "Declaration of the Puntland Traditional Leaders Conference", UNDP-Somalia (February 2009).

⁴⁴² Zie bijvoorbeeld: "Balambale Administration Vows to Kill Any Murderer", Radio Danan (13 januari 2015).

⁴⁴³ Aldus het State Department op <http://travel.state.gov/content/passports/en/country/somalia.html> (gezien op 31 dec. 2015).

de huidige politieke en sociale realiteit van Somalië; modernisering is dringend noodzakelijk.⁴⁴⁴ Het Somalische Ministerie van Justitie werkt momenteel aan de vernieuwing van zowel het Wetboek van Strafrecht als het Wetboek van Strafvordering, in samenwerking met de *International Development Law Organization* (IDLO) en als onderdeel van het New Deal wederopbouwprogramma. Daarbij heeft men de volgende prioriteiten: • Aanpassen aan de huidige tijd: opname van drugshandel, mensensmokkel, terrorisme, illegaal wapenbezit, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid; •• Opname van mensenrechtenstandaarden en –verplichtingen die voortvloeien uit verdragen waar Somalië zich sinds 1964 bij heeft aangesloten; ••• bescherming van kwetsbare groepen, m.n. vrouwen en kinderen, door het opnemen van bepalingen over exploitatie, misbruik, mensensmokkel en zedendelicten.⁴⁴⁵

In 2014 meldde Human Rights Watch dat de gewone strafrechtpleging nauwelijks functioneert. Strafzaken tegen burgers worden vaak afgehandeld door militaire rechtbanken die daartoe niet bevoegd zijn en waar essentiële elementen van een goede en eerlijke procesgang onvoldoende worden gegarandeerd (zoals toegang tot een advocaat, *nemo tenetur*, etc). Deze rechtbanken spraken ook de doodstraf uit.⁴⁴⁶ In 2015 is deze situatie nauwelijks gewijzigd.⁴⁴⁷ De statuten van de militaire rechtbanken dateren uit 1963 en bevatten niet de mensenrechtennormen uit de voorlopige Grondwet en uit internationale verdragen waarbij Somalië partij is. Rechters en openbare aanklagers in deze rechtbanken hebben vaak weinig kennis van mensenrechten. Militaire rechtbanken handelen zaken vaak snel af en de vonnissen worden vaak snel ten uitvoer gelegd, ook de doodstraf.⁴⁴⁸ De vermeende bevoegdheid van militaire rechtbanken om burgers te veroordelen vloeit voort uit de interpretatie dat eenieder die de wapens opneemt tegen de staat onder militair recht valt. Deze rechtbanken zijn (dan wel achten zich) ook bevoegd om gevallen van piraterij te behandelen. In november 2015 kreeg Somalië een veeg uit de pan van de VN Veiligheidsraad voor de tekortschietende strafrechtpleging.⁴⁴⁹ Voor de doodstraf zie verder § 3.3.3.

Er zijn geen aanwijzingen dat er ten aanzien van het aangifte doen van misdrijven veel is veranderd sinds het vorige ambtsbericht. Het publiek kan –idealiter– aangifte doen van een misdrijf bij de politie.⁴⁵⁰ Daarvoor bestaat evenwel geen formeel mechanisme. Ook zijn er geen bewustwordingscampagnes om het publiek hierover te informeren (immers bestond er gedurende een hele generatie niet zoiets als “aangifte doen”, van 1991-2012). Over het algemeen functioneert clanbescherming beter dan politiebescherming, dus in het geval van een misdaad doen Somaliërs eerder een beroep op hun clan dan op de politie.⁴⁵¹ Niet alleen slagen overheidsdiensten er vaak niet in bescherming te bieden; zij zijn zelf een bron van onveiligheid. De politie is geïnfiltrerd door criminele, radicale of opstandige elementen.⁴⁵² Het EASO rapport voegt daaraan toe dat de politie niets doet met aangiftes, corrupt is, en dat agenten in Mogadishu hun positie vnl. te danken hebben aan clan- en familiebanden.⁴⁵³

Human Rights Watch meldt desgevraagd dat er in 2015 positieve stappen zijn gezet, zoals de ontwikkeling van nieuw beleid dat in theorie zou bijdragen aan een verbetering van de *Rule of Law*, bijvoorbeeld het werk aan de mensenrechten-roadmap, het beleid ten aanzien van IDP's ed., maar dat deze ontwikkelingen niet los kunnen worden gezien van de druk en het engagement van internationale actoren, inclusief de VN, NGO's en dergelijke. Maar al met al is deze vooruitgang zeer traag en is prioritaire wetgeving vastgelopen in het parlement. En als het gaat om het afleggen van verantwoording en de bescherming van de meest kwetsbaren is er volgens HRW in 2015 in de praktijk nauwelijks significante vooruitgang geboekt.⁴⁵⁴

⁴⁴⁴ Email van de "Strategic Policy Adviser & PSG3 Coordinator" van het Somalische Ministerie van Justitie dd. 29 november 2015.

⁴⁴⁵ Email van de "Strategic Policy Adviser & PSG3 Coordinator" van het Somalische Ministerie van Justitie dd. 29 november 2015.

⁴⁴⁶ Human Rights Watch: "The courts of absolute power. Fair trial violations by Somalia's military court", (22 mei 2014).

⁴⁴⁷ Email van Human Rights Watch (Nairobi) aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken dd. 2 december 2015.

⁴⁴⁸ Report of the Independent Expert on the situation of Human Rights in Somalia, Bahame Tom Nyanduga (A-HRC-30-57, 28 Okt. 2015). §30.

⁴⁴⁹ Die 'veeg uit de pan' betrof de vervolging van piraten. In resolutie 2246 (2015) van 10 nov. 2015 schreef de Raad: "Noting with concern that the continuing limited capacity and domestic legislation to facilitate the custody and prosecution of suspected pirates after their capture....., too often has led to pirates being released without facing justice, regardless of whether there is sufficient evidence to support prosecution."

⁴⁵⁰ "Ideally, the public can report crimes": Quote uit email van het Somalische Ministerie van Justitie dd. 30 november 2015.

⁴⁵¹ Zie §2.2.1. in "Country Information and Guidance; South and central Somalia: Majority clans and minority groups", UK Home Office, maart 2015. Het Home Office citeert daarmee uit het EASO rapport van aug. 2014.

⁴⁵² Zie §2.3.5. in "Country Information and Guidance; South and central Somalia: Majority clans and minority groups", UK Home Office, maart 2015. Het Home Office citeert daarmee een UNHCR-bron uit 2014.

⁴⁵³ Home Office, blz. 21 geciteerd uit EASO.

⁴⁵⁴ Email van Human Rights Watch (Nairobi) aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken dd. 2 december 2015.

De overheid, in samenwerking met AMISOM en andere internationale partners werkt aan een verbetering van de situatie via een *Rule of Law*-programma; er wordt hard gewerkt om politiebureau's te openen in alle steden, met name in recent bevrijde gebieden.⁴⁵⁵

Het VK en de EU zijn grote donoren in de juridische sector; Nederland speelt een meer bescheiden rol.⁴⁵⁶ Om te zorgen dat het recht wordt gehandhaafd in gebieden zonder rechtbanken worden mobiele rechtbanken ingezet.⁴⁵⁷ Overigens zijn er ook mobiele militaire rechtbanken.⁴⁵⁸

Interessant is de benoeming in mei 2015 van de eerste zes vrouwelijke officieren van justitie sinds 1991. Gehoopt wordt dat zij er aan zullen bijdragen het vertrouwen van Somalische vrouwen in het rechtssysteem te vergroten.⁴⁵⁹

3.3.1

Arrestaties en detentie

Er zijn 10 functionerende gevangenissen in Zuid- en Centraal-Somalië: in Mogadishu (de grootste), Baidoa, Beledweyne, Kismayo, Marka, Berweyn, Bulbarde, Hudur, Afgoye en Afgoye Farms.⁴⁶⁰ De omstandigheden zijn er hard en levensbedreigend.⁴⁶¹ Het aantal gevangenen is onbekend. De centrale gevangenis in Mogadishu staat voor grote uitdagingen: overbevolking, gebrek aan basale faciliteiten zoals schoon water, slaapplekken en voldoende voedsel. De toestand is er niet bevorderlijk voor een menselijke behandeling en/of rehabilitatie. UNSOM verleent steun aan deze gevangenis ten behoeve van de keukens, riolering en watertank.⁴⁶² Ziektes zoals tuberculose, cholera en longontsteking komen naar verluidt veelvuldig voor. De problemen schuilen evenwel niet alleen in de erbarmelijke fysieke omstandigheden: minderjarigen worden veelal niet gescheiden van volwassen delinquenten; veroordeelden niet van personen in voorlopige hechtenis, en Al-Shabaab-terroristen niet van kleine overtredders. De opsluiting van jongeren op verzoek van families die hun kinderen willen disciplineren blijft een probleem. Sommige families sturen jongeren uit al-Shabaab-gecontroleerde gebieden naar de gevangenis om te voorkomen dat zij worden gerecruteerd. Gevangenen mochten over het algemeen wel bezoekers ontvangen en hun godsdienst uitoefenen. Ook staan de autoriteiten internationale monitoring van de gevangenisomstandigheden toe, en dat gebeurde ook, door UNODC en UNSOM.⁴⁶³

De Britse regering meent dat de gevangeniscondities in Somalië in het algemeen niet dusdanig systematisch inhumain en levensbedreigend zijn dat zij als "foltering en/of onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen" in de zin van Art. 3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens kunnen worden beschouwd.⁴⁶⁴

Er waren tijdens de verslagperiode geen berichten over politieke gevangenen; wel werden er journalisten opgepakt, zie § 3.4.

UNODC is Somalië's belangrijkste internationale partner op het gebied van penitentiaire inrichtingen en is al een aantal jaren betrokken bij de reorganisatie van gevangenissen, trainingen van personeel, en opleidingen voor gevangenen in heel Somalië. Dit alles binnen het raamwerk van de New Deal Compact.⁴⁶⁵ UNODC stelt als voorwaarde dat de mensenrechten in de gevangenissen worden gerespecteerd. In Mogadishu is de organisatie aan de slag met de bouw van het *Mogadishu Prison and Court Complex*, een geïntegreerd complex dat ook twee

⁴⁵⁵ Zo werd op 9 december 2014 bekendgemaakt dat een contingent van de Somalische politie zou worden gestationeerd in Buldo Burde, Mahas, Mataban en Jalalaqsi (regio Hiiraan); plaatsen die ca. twee maanden eerder op Al-Shabaab waren heroverd. Zie: "Somali police to be deployed to al-Shabaab liberated areas", Radio Bar-kulan. In: AMISOM Monitoring (9 december 2014).

⁴⁵⁶ Het VK heeft DFID's Core State Functions Programme van £52 miljoen dat loopt van 2012-16, en waarin wordt gewerkt met o.m. de VN en de International Development Law Organisation. Zie: <https://www.gov.uk/government/publications/somalia-country-of-concern--2/somalia-country-of-concern>. Nederland draagt bij via het Meerjaren Strategisch Plan (MJSP) voor de Hoorn van Afrika en het Stabiliteitsfonds.

⁴⁵⁷ Email van het Somalische Ministerie van Justitie dd. 30 november 2015.

⁴⁵⁸ Deze lijken vooral bedoeld om de bevolking de gelegenheid te geven aangifte te doen tegen ongedisciplineerde soldaten en tegen personen die verkleed als soldaten misdaden begaan. Zie: "First Martial court established in Jowhar Town", Goobjoog News (7 februari 2015).

⁴⁵⁹ Somalia's First Female Prosecutors Change The Face Of Justice: UNSOM. In: AMISOM Monitoring (5 mei 2015). De Nederlandse Ambassade in Nairobi noemt het winnen van vertrouwen van Somalische vrouwen in het rechtssysteem een "gigantisch probleem".

⁴⁶⁰ UNSOM visits Somali capital's Central Prison. CIHAN News Agency (30 juli 2015). "Bulbarde" is mogelijk Buldo Burde.

⁴⁶¹ Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Somalia. US Department of State (published in 2015).

⁴⁶² UNSOM visits Somali capital's Central Prison. Hiiraan Online (30 juli 2015). Ook andere internationale partners dragen bij.

⁴⁶³ Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Somalia. US Department of State (published in 2015). Zie ook de vorige voetnoot. Ook het UK Home Office geeft in "Country Information and Guidance, Somalia. Prison Conditions" van februari 2015 een overzicht van beschrijvingen van Somalische gevangenisomstandigheden, incl. een juridische visie daarop.

⁴⁶⁴ UK Home Office. Country Information and Guidance, Somalia. Prison Conditions. February 2015. Zie § 1.4

⁴⁶⁵ De New Deal Compact is Somalië's wederopbouwprogramma dat in september 2013 op een grote donorconferentie in Brussel werd vastgesteld. Het bestaat uit 5 grote deelprogramma's, o.a. *Rule of Law*.

rechtbanken omvat. Eind 2015 gaat de eerste schop de grond in en in 2017 moet de eerste constructiefase gereed zijn.⁴⁶⁶ Nederland draagt hier financieel aan bij.

Ook zijn er trainingen voor gevangenisbewakingspersoneel in mensenrechten en humanitair recht. Daarvoor werden met het oog op de toekomst vooral jonge medewerkers en vrouwen (25%) geselecteerd.⁴⁶⁷ Met hulp van de Verenigde Naties wordt momenteel de *Somali Prisons Law* van 1972 herzien, waarin onder meer de minimale detentieomstandigheden zullen worden vastgelegd.⁴⁶⁸

Piraterij

Geregistreerde kapingen van koopvaardij schepen en pogingen daartoe door Somalische piraten zijn sinds halverwege 2012 zeer sterk afgenomen, tot bijna nul, door de inzet van beveiligers (*vessel protection detachments* en, in het geval van buitenlandse schepen, gewapende particuliere beveiligers), de *best management practices* van de scheepvaartindustrie, de antipiraterijoperaties, en simpelweg door sneller te varen. De laatste kaping van een koopvaardij schip was in mei 2012. Gedurende de verslagperiode werden slechts 2 Iraanse vissers-*dhow*s gekaapt, naar verluidt door de beruchte piratenleider *Garfanje*⁴⁶⁹ die al tweemaal was gearresteerd en beide malen was vrijgelaten. In juli 2015 waren er niettemin nog 26 gijzelaars in handen van piraten.⁴⁷⁰ Er is een brede consensus dat piraterij weer de kop zal kunnen opsteken als illegale visserij in Somalische wateren toeneemt.⁴⁷¹ Somalië's capaciteit om de eigen wateren te patrouilleren bleef vrijwel nihil.

3.3.2

Rol van clans bij bescherming

Het Britse Home Office publiceerde in maart 2015 een zeer degelijk overzicht van de rol van clanaankomst bij de bescherming van Somalische burgers.⁴⁷² Uit dit rapport komt duidelijk naar voren dat er geen eenduidige waarheid is. De visies van gerespecteerde organisaties en experts, binnen en buiten Somalië, lopen sterk uiteen. Ook is clanbescherming verschillend per clan, en per gebied (bijvoorbeeld Mogadishu vs. ruraal), en hangt het af van de specifieke situatie van een persoon. Onderstaand volgt een greep uit de verschillende visies die te vinden zijn in het Britse overzicht, met aanduiding van de paragraaf waar deze te vinden zijn:

- "De voortdurende zwakte van de centrale overheid betekent dat op clan gebaseerde bestuurs- en veiligheidsstructuren enorm belangrijk blijven", § 2.2.4.
- In Mogadishu: "Mensen hebben de bescherming van hun clan niet langer nodig, maar mocht het bestuur instorten, dan . . . zouden mensen de bescherming van hun clan weer nodig hebben", § 2.2.7.
- "Mensen die terugkeren naar Somalië van overzee zijn extreem kwetsbaar tenzij ze sterke clan- en familiebanden hebben, en economische middelen", § 2.2.5.
- "Clan is niet langer zo belangrijk als het vroeger was. Bescherming hangt niet af van iemands clanaankomst. Vandaag is het veel belangrijker om connecties te hebben, d.w.z. om mensen met macht te kennen, dan om lid te zijn van een bepaalde clan. Clan is belangrijker voor oude mensen.", § 2.2.7.
- "Het is een enorme stap voorwaarts dat clanaankomst niet langer een punt van zorg is. Zelfs gemarginaliseerde groepen zoals IDPs en minderheden worden niet langer uitsluitend vanwege hun afkomst lastig gevallen en geïntimideerd.", § 2.5.12
- "Clanidentiteit is essentieel om toegang te hebben tot bescherming in Somalië", § 2.2.5.
- In Mogadishu: "Niemand zal een man of vrouw ooit vragen naar zijn clan, zelfs niet bij checkpoints. Clan is een privékwestie en heeft geen invloed op iemands persoonlijke bescherming", § 2.2.7.
- "Personen die behoren tot een minderheidsclan of die buiten het clansysteem staan houden een groot nadeel in Mogadishu en andere delen van Zuid- en Centraal-Somalië. Er blijft een laag besef van sociale en ethische plichten om personen van zwakke sociale groepen of

⁴⁶⁶ Tender Closes for Mogadishu Prison and Court Complex. UNODC.org (november 2015).

⁴⁶⁷ Human Rights Training for Somali Custodial Corps. Goobjoog News (7 augustus 2015).

⁴⁶⁸ Althans, volgens deze bron: "Human Rights Training for Somali Custodial Corps", Goobjoog News (7 augustus 2015). De vernieuwde gevangeniswet staat evenwel niet op de lijst van nieuwe wetsvoorstellen in Bijlage 2 van dit Ambtsbericht.

⁴⁶⁹ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 104-107).

⁴⁷⁰ Communiqué: Contact Group on Piracy off the Coast of Somalia 18th Plenary Session, New York, 8 juli 2015, §4. De 26 zijn exclusief de 15 Iraanse vissers, die mogelijk geen gijzelaars zijn maar arrestanten, opgepakt door lokale milities vanwege illegale visserij. (bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken). De resterende gijzelaars zijn van Chinese, Indonesische en Taiwanese afkomst; hun situatie is deplorabel. Zie: "Pirate Hostages in a dire situation", Goobjoog News (9 februari 2015).

⁴⁷¹ Zie bijv.: "Illegal Fishing in Somalia Threatens Resurgence Of Piracy", Somali Current. In: AMISOM Monitoring (6 mei 2015).

⁴⁷² Country Information and Guidance; South & central Somalia: Majority clans and minority groups, UK Home Office, maart 2015.

afkomst te assisteren. Dat contrasteert scherp met de krachtige en niet-onderhandelbare plicht die Somali's hebben om leden uit hun eigen stamlijn te helpen." § 2.5.2.

3.3.3 Doodstraf en buitengerechtelijke executies

Het Somalische strafrecht kent de doodstraf. Tijdens de UPR-review⁴⁷³ in 2011 heeft Somalië niet toegezegd een moratorium op de doodstraf in te zullen stellen, doch slechts om *toe te werken naar* het afkondigen van een moratorium, met het oog op de eventuele afschaffing van de doodstraf.⁴⁷⁴ Deze belofte is evenwel in strijd met de in 2012 opgestelde voorlopige grondwet, waarin de *sharia* boven alle andere wetgeving werd gesteld en binnen de *sharia* is de dood een valide straf. De Somalische autoriteiten hebben niet nagelaten de onafhankelijke mensenrechtenexpert van de VN daarop te wijzen gedurende de verslagperiode.⁴⁷⁵

Binnen het traditionele recht *xeer* bestaat strikt genomen niet de doodstraf (ook niet voor moord) maar wordt de clan of familie van de dader veroordeeld tot compensatiebetalingen aan de clan van het slachtoffer. Blijft betaling evenwel achterwege, dan behoort wraak via een *revenge killing* tot de culturele gebruiken. De levensvatbaarheid van de compensatie-traditie rust op de economische mogelijkheden van de "dader-clan" om zijn schuld te betalen zonder de hulpbronnen (geld, vee) te zeer te belasten. Maar milieudegradatie, droogte en de alomtegenwoordigheid van wapens leiden ertoe dat rivaliteit over weidegronden, waterpunten ed. niet zelden met fatale afloop wordt beslecht. De toenemende compensatieplichten die daaruit voortvloeien, gecombineerd met een afnemende capaciteit om die te betalen, leiden tot cycli van *revenge killings* die kunnen uitmonden in grotere clan-conflicten die nauwelijks meer door *xeer* of door clan-oudsten kunnen worden bezworen.⁴⁷⁶

In Zuid- en Centraal-Somalië wordt het strafrecht mede uitgevoerd door militaire rechtbanken. Zij berechten ook burgers. Gedurende de verslagperiode vonnisten zij de doodstraf diverse malen, ook in de federale deelstaten, en werd dit tenminste 15 x voltrokken, door ophanging of vuurpeloton. Ook civiele rechtbanken spraken doodvonnissen uit. Of deze ook ten uitvoer zijn gelegd is niet duidelijk.⁴⁷⁷ Volgt een overzicht van enkele gebeurtenissen:

- In december 2014 werden in Mogadishu drie personen geëxecuteerd: een lid van Al-Shabaab en twee soldaten die burgers hadden gedood.⁴⁷⁸
- Op 11 februari 2015 werd Al-Shabaab-commandant Ahmed Ismail Ali geëxecuteerd in Buurdhubo (Gedo), nadat hij bij eerdere confrontaties gewond was geraakt en gevangen was genomen.⁴⁷⁹
- Op 23 maart sprak de civiele rechtbank in Banadir twee doodvonnissen uit.⁴⁸⁰
- Op 24 maart werden twee soldaten geëxecuteerd die drie burgers hadden vermoord.⁴⁸¹
- Op 13 mei 2015 werden twee vermeende leden van Al-Shabaab door een vuurpeloton geëxecuteerd, nadat zij door een militaire rechtbank schuldig waren bevonden aan de moord op drie parlementsleden en een dichter.⁴⁸²
- Op 18 augustus werd in Mogadishu een soldaat opgehangen die was veroordeeld voor de moord op een collega in Baraawe.⁴⁸³
- Op 12 november veroordeelde de krijgsraad in Mogadishu twee officieren ter dood voor de moord op een burger resp. op een andere militair. Hoger broep werd toegestaan.⁴⁸⁴

⁴⁷³ UPR = Universal Periodic Review. Dit is een mechanisme van de VN Mensenrechtenraad in Genève waarbij in cycli van ca. 4½ jaar de prestaties van alle VN-lidstaten onder de loupe worden genomen. Somalië was aan de beurt in 2011 en is in januari 2016 opnieuw behandeld.

⁴⁷⁴ Letterlijk werd dit toegezegd: ". . . the Government undertakes to work towards declaring a moratorium on the death penalty with a view to its eventual abolition." Zie: Report of the Working Group on the UPR, Somalia (A-HRC-18-6), juli 2011, §98.16

⁴⁷⁵ Report of the Independent Expert on the situation of Human Rights in Somalia (A-HRC-30-57, dd. 28 okt. 2015), §32.

⁴⁷⁶ Gundel, Joakim: The predicament of the 'Oday': The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia. 2006. Zie §2.1 The traditional social structure, en § 3.2.4 Revenge killings. NB: In *Somaliland* kan een moordzaak ook via *Xeer* worden opgelost door de familie van het slachtoffer de dader te laten vermoorden (in plaats van compensatiebetalingen te ontvangen) indien beide clans daarin toestemmen. In die zin bestaat in *Somaliland* wel de doodstraf binnen *Xeer*. Zie Gundel: § 3.1.4 The customary laws (*xeer*) today.

⁴⁷⁷ Human Rights Watch meldde desgevraagd vanuit Nairobi op 2 dec. 2015: (HRW does) "not believe that there have been any executions by the civilian courts in 2015. When we met with the Chief Justice in late 2013 he said he would not sign off on executions (he has to sign off before it goes to the president)."

⁴⁷⁸ Somali military court executes three men in Mogadishu: AMISOM Monitoring (4 december 214). En: Weekly Press Conference. Notorious Criminals brought to Justice: AMISOM Monitoring (8 december 2014).

⁴⁷⁹ Authorities execute senior Al Shabaab leader in southern Somalia. StarAfrica (11 februari 2015).

⁴⁸⁰ Banadir Regional Court hands sentence to 11 individuals. Goobjoog News (23 maart 2015).

⁴⁸¹ Somalia's military court executes soldiers over killings. Horseed Media (24 maart 2015).

⁴⁸² Somalia Executes Two MP Assassins: BBC News. In: AMISOM Headlines (14 mei 2015). En: Murderers of MPs executed in Mogadishu. Horseed Media (13 mei 2015).

⁴⁸³ "Soldier executed for murder of his colleague", Horseed Media (20 augustus 2015).

⁴⁸⁴ "Court martial sentences two to death in Mogadishu", Goobjoog News (12 november 2015).

- Op 18 september werden 7 soldaten door het Interim Juba Bestuur geëxecuteerd in Kismayo. Ze waren betrokken bij de dood van burgers en mogelijk ook bij een Al-Shabaab aanval op een militair kamp.⁴⁸⁵

3.4 Vrijheid van meningsuiting/persvrijheid

In de voorlopige grondwet is de vrijheid van meningsuiting (inclusief de persvrijheid) gewaarborgd in artikel 18. In de praktijk ligt de vrijheid van meningsuiting in heel Somalië onder vuur en werken journalisten onder zware, zelfs gevaarlijke omstandigheden. Tijdens de verslagperiode waren er aanslagen, arrestaties, media-ondernemingen werden gesloten, zendapparatuur werd in beslag genomen en/of vernietigd. Sinds 1992 zijn in Somalië 57 journalisten vermoord; Somalië is daarmee het op 4 na gevaarlijkste land voor deze beroepsgroep. In de ranglijst van het *Committee to Protect Journalists* voor 2014 stond Somalië op de op drie na onderste plaats met vier gedode journalisten.⁴⁸⁶ In de *World Press Freedom Index* 2014 stond Somalië op de 176^e plaats (van de 180) en in 2015 op de 172^e plaats (van de 180).⁴⁸⁷ The Voice of America noemde de veiligheid van journalisten in Somalië een 'major concern'.⁴⁸⁸ In 2015 werden er zes journalisten gedood.⁴⁸⁹ De Onafhankelijke Expert van de VN Mensenrechtenraad, Bahame Nyanduga, publiceerde in september een rapport waarin hij de situatie zeer ernstig noemde.⁴⁹⁰

In 2014 keurde de ministerraad een nieuwe mediawet goed.⁴⁹¹ Deze werd na langdurige vertraging op 29 december 2015 door het parlement aanvaard en trad op 11 januari 2016 in werking na ondertekening door de president.⁴⁹² De wet is controversieel vanwege zijn vage bewoordingen die de autoriteiten een brede reeks opties verschaffen om journalisten die 'vals nieuws' verspreiden te beboeten en vervolgen. Ook de wettelijke definitie van een journalist en het op te richten "Somalische Commissariaat voor de Media" zijn controversieel. De overheid meent daarentegen dat de wet de rechten van journalisten volledig beschermt.⁴⁹³

Human Rights Watch noemt het buitengewoon zorgelijk dat de Somalische Nationale Veiligheidsdienst NISA in de loop van 2015 journalisten heeft gearresteerd en vastgezet, bepaalde media heeft gesloten en apparatuur heeft geconfisqueerd. NISA blijft betrokken bij aspecten van rechtshandhaving waarvoor het geen mandaat heeft.⁴⁹⁴ De NISA liet in oktober evenwel weten dat het hardhandig zou blijven optreden tegen de media "*als vrijplaats om overheidsinstellingen en publieke personen te chanteren, onrust te stoken en afbreuk te doen aan de waardigheid van de Somalische maatschappij*".⁴⁹⁵ Eind november liet de Minister van Informatie weten dat journalisten die hun 'mandaat' en professionele gedragscode schenden zullen worden opgepakt, maar dat zij moeten worden vrijgelaten als de rechtbank hun onschuld heeft vastgesteld.⁴⁹⁶ Ook milities censureerden soms de media in gebieden onder hun controle.⁴⁹⁷

Volgen een aantal voorbeelden van geweld tegen de media in de verslagperiode:

- Op 5 december 2014 vonden 15 personen de dood toen een autobom afging in een restaurant in Baidoa, nadat zich eerst een zelfmoordterrorist had opgeblazen. Onder de doden waren lokale politici en twee journalisten; ook raakten drie journalisten gewond. De aanslag werd dan ook m.n. gezien als gericht tegen de vrije media en was in die categorie de ernstigste aanslag van

⁴⁸⁵ "Seven soldiers executed for 'murdering civilians'", Horseed Media (18 sept. 2015). En: Soldiers executed for murder of civilians in Kismayo. Goobjoog News (18 september 2015).

⁴⁸⁶ Deze cijfers betreffen het gehele land. Zie: Committee to Protect Journalists, op <https://cpj.org/killed/2014/>. De indruk bestaat dat deze database voor 2015 niet adequaat is bijgehouden (geraadpleegd op 29 nov. 2015).

⁴⁸⁷ De numerieke score was slechts marginaal verbeterd. Reporters without Borders: *World press freedom index 2014 en 2015* (geraadpleegd op 29 nov. 2015).

⁴⁸⁸ AMISOM Monitoring, 1 dec. 2014

⁴⁸⁹ Stand per 3 december 2015. Drie van de zes werden bewust vermoord; drie kwamen om bij grote bomaanslagen. Zie: "A call to end crimes against journalists as Mogadishu journo killed in terror attack", Goobjoog News (2 nov. 2015). Zie ook: "Waagasucub news editor gunned down in Mogadishu", Banadirpost.com (10 sept. 2015).

⁴⁹⁰ "IFJ welcomes UN Independent Expert's report over press freedom's violations in Somalia", International Federation of Journalists (30 sept. 2015).

⁴⁹¹ Zie gedetailleerde beschrijving in vorige ambtsbericht (november 2014).

⁴⁹² Zie: "Somali parliament set to vote on media law", Radio Danan (17 juni 2015). En: "Somali parliament passes controversial media bill", Hiiraan Online (29 december 2015). En: "Media Act comes into force in Somalia as contentious articles retained", Goobjoog News (11 januari 2016).

⁴⁹³ Despite outrage, Somalia insists passed controversial media bill protects journalists. Hiiraan Online (31 december 2015).

⁴⁹⁴ Email van Human Rights Watch (Nairobi) aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken dd. 2 december 2015.

⁴⁹⁵ Zie: "Intelligence Agency reads riot act to the media over 'false reporting'", Goobjoog News (7 okt. 2015) en "UN envoy to Somalia Nicholas Kay condemns arrest of Universal TV journalists", Goobjoog News (4 okt. 2015).

⁴⁹⁶ "Minister supports legally detaining journalists who 'cross the line'", Wacaa Media (26 november 2015).

⁴⁹⁷ "Heavy censorship, intimidation, arbitrary arrests and draconian orders threatens media in central Somalia regions", Radio Dalsan (23 mei 2015).

2014 (en in deze verslagperiode). Enige dagen later vonden grote veiligheidsoperaties plaats in Baidoa; veel Al-Shabaab-verdachten werden opgepakt.⁴⁹⁸

- Op 7 december 2014 zou de voormalige Chef Staf van de president (Gutale) bedreigingen hebben geuit tegen Radio Dalsan als dit radiostation berichten op zijn website over Gutale's betrokkenheid bij piraterij niet zou verwijderen. Dalsan citeerde in het bericht een VN-rapport.⁴⁹⁹
- 8 december 2014: Al-Shabaab dwingt het telecommunicatiebedrijf Hormud zijn netwerk uit de lucht te halen in Diinsoor en Ufurow (regio Bay).⁵⁰⁰
- Op 1 januari 2015 raakten twee journalisten gewond toen een onbekende twee granaten wierp naar Radio Galkayo in Gakayo (Mudug).⁵⁰¹
- Op 3 januari sloot de overheid Radio Risaala en arresteerde de directeur en twee anderen na het "zaaien van paniek" vanwege het uitzenden van een onjuist bericht over een Ebola-geval in Somalië. Een dag later werden twee journalisten van Goobjoog News kennelijk willekeurig gearresteerd (aldus de *National Union of Somali Journalists (NUSOJ)*).⁵⁰²
- Op 1 maart kregen drie journalisten van Shabelle Media Network en Sky FM hoge boetes voor "openbare opruiing" en voor "valse berichtgeving met het oogmerk de openbare orde te verstoren". Eén van de drie had al sinds augustus 2014 in arrest gezeten. Bij die arrestatie waren ook de zenders van Radio Shabelle and Sky FM in beslag genomen. De zaak van een vierde journalist, beschuldigd van "het bevorderen van opstand tegen de staat" vanwege zijn kennelijk als partijdig beschouwde berichtgeving over de strijd van de overheid tegen milities werd wederom uitgesteld; hij zat al sinds september 2014 in de gevangenis.⁵⁰³
- Op 30 april werden in Berdale, vlak buiten Baidoa (Bay) een journalist van Radio Baidoa, zijn vrouw en een technicus door gewapende mannen vermoord. De daad werd niet opgeëist.⁵⁰⁴
- Op 4 mei verbood de regering het woord "Al-Shabaab" ('jeugd') in media-uitingen. Hiermee zou de goede naam van de Somalische jeugd besmeurd worden. Voortaan moest de groep UGUS worden genoemd: "de groep die massamoord pleegt op Somaliërs". Na aanvankelijke protesten lieten uiteindelijk weinigen zich iets aan het verbod gelegen liggen.
- Medio mei verbood Ahlu-Sunna Wal Jama'a de berichtgeving over het centrale staatsvormingsproces in het gebied onder hun controle. De lokale correspondent van de Nationale Televisie werd gearresteerd en verbannen; Radio Galguduud werd gesloten.⁵⁰⁵
- Op 8 september werd een editor van Waagacusub Media op straat in Mogadishu doodgeschoten, waarschijnlijk door Al-Shabaab. Hij werd reeds enige tijd bedreigd.⁵⁰⁶
- Eind september werden twee televisiejournalisten van Universal TV in Mogadishu gearresteerd na de uitzending van een debat waarin parlementsleden uitspraken deden die afbreuk zouden hebben kunnen doen aan de legitimiteit en soevereiniteit van de Staat. TV Universal werd gesloten. De VN, het VK en het Committee to Protect Journalists protesteerden tegen de gang van zaken.⁵⁰⁷ Een maand eerder had het Interim Juba Bestuur Universal TV reeds verboden in Jubaland actief te zijn na een kritisch programma over president Madobe.⁵⁰⁸

⁴⁹⁸ Two Somali journalists killed and three injured in twin bombings: CPJ (Committee to Protect Journalists), 8 dec. 2014. Zie ook: https://www.ifex.org/somalia/2014/12/11/twin_bombings/ Zie ook: UN Envoy 'appalled' by deadly terrorist attacks in Baidoa, calls for political unity: United Nations News Centre. In: AMISOM Monitoring (8 december 2014). En ook: Tens arrested in Baidoa amid security swoops: Dalsan Radio. In: AMISOM Headlines (10 december 2015).

⁴⁹⁹ Reporters without borders concerned about Gutale's threat to Dalsan Radio Staff: Mareeg Media/Radio Danan. In: AMISOM Headlines (8 december 2014).

⁵⁰⁰ Al-Shabaab forces Somali telecommunication company out of network: Radio Bar-Kulan. In: AMISOM Headlines (8 december 2014).

⁵⁰¹ Two journalists injured in grenade attack in Somalia: Xinhua News (1 januari 2015).

⁵⁰² Somalia detains journalists, closes radio over Ebola: World Bulletin (4 januari 2015). En: Two more journalists arrested in Mogadishu, NUSOJ condemns the arbitrary arrests against journalists: Somali Update. In: AMISOM Monitoring (5 januari 2015). Zie ook: Three journalists held for reporting possible Ebola case: Reporters without Borders (6 januari 2015).

⁵⁰³ Radio journalists given hefty fines in Somalia, one still detained: Committee to Protect Journalists (CPJ), 3 maart 2015). Zie ook: Court hearing adjourns after journalists' lawyers failed to show up: Al-Shahid.net. In: AMISOM Headlines (6 januari 2015). En ook: Detained Shabelle and SKYFM Journalists to appear in court: Shabelle News. In: AMISOM Monitoring (5 januari 2015).

⁵⁰⁴ A Somali Journalist And His Wife Killed In Baidoa Town: Radio Muqdisho. In: AMISOM Monitoring (30 april 2015). En: "Gunmen kill a radio journalist in Somalia", Committee to Protect Journalists (1 mei 2105).

⁵⁰⁵ Letterlijk verordonneerde Ahlu-Sunna: 1) The media should stop reporting with immediate effects all news and information related to the conference going on in the town of Adado in Galgaduud region aimed at the formation of the regional administration of Galgaduud and Mudug. 2) To stop reporting all information and news related to the Federal Government of Somalia, 3) To stop the relay broadcast of the government run Radio Mogadishu, 4) To report all information and news related to ahlu Sunna Waljama. Zie: "Heavy censorship, intimidation, arbitrary arrests and draconian orders threatens media freedoms in Puntland and central Somalia regions", Radio Dalsan (23 mei 2015).

⁵⁰⁶ Zie: "Waagacusub news editor gunned down in Mogadishu", Banadirpost.com (10 sept. 2015).

⁵⁰⁷ Zie: "Intelligence Agency reads riot act to the media over 'false reporting'", Goobjoog News (7 okt. 2015) en "UN envoy to Somalia Nicholas Kay condemns arrest of Universal TV journalists", Goobjoog News (4 okt. 2015).

⁵⁰⁸ "Jubbaland bars Universal TV from operating in its territories", Wacaal Media (24 aug. 2015).

- Op 3 december 2015 vond een journaliste van Radio Mogadishu en de Nationale Televisie de dood toen haar auto, waaraan een bom bevestigd bleek, explodeerde. De Minister van Informatie Mohamed Abdi Mareye weet de aanval aan Al-Shabaab.⁵⁰⁹

3.5 Vrijheid van vereniging en vergadering

Er zijn op dit punt geen fundamentele problemen in Somalië. In het UPR-proces van 2011 werd aan de vrijheid van vergadering geen aandacht geschonken, en ook de onafhankelijke expert van de VN mensenrechtenraad besteedde er tijdens zijn twee bezoeken aan Somalië tijdens de verslagperiode geen aandacht aan. Volgens Art. 16 en 20 van de voorlopige grondwet heeft iedereen het recht om in vrijheid bij elkaar te komen, vakbonden en politieke partijen op te richten en te demonstreren. Een "Wet op de politieke partijen en het meerpartijensysteem" is momenteel in voorbereiding, zie Bijlage 2.

In de praktijk worden soms politieke bijeenkomsten verboden uit veiligheidsoverwegingen⁵¹⁰ of verstoord door tegenstanders. Niet zelden verstoren parlementariërs hun eigen zittingen, bijvoorbeeld om een stemming tegen te houden.

NGO's kunnen in Somalië tamelijk vrij opereren; ook indien zij belangen behartigen op cultureel gevoelige terreinen, zoals vrouwenrechten of genitale verminking. Er zijn talloze NGO's. Wel maakt de VN Monitoring Group melding van Somalische humanitaire NGO's die te lijden hebben onder bureaucratische inmenging door hebzuchtige autoriteiten.⁵¹¹ Ook de veiligheidssituatie belemmert in de praktijk het werk van NGO's.

3.6 Vrijheid van godsdienst

De godsdienstvrijheid in Somalië is zeer betrekkelijk. De grondwet geeft iedereen het recht zijn eigen godsdienst uit te oefenen, maar de islam is de staatsgodsdienst en verkondiging van een andere religie is niet toegestaan. Meer dan 99% van de bevolking is Soenni-moslim; shiïtische moslims en andere godsdiensten gezamenlijk vormen minder dan 1%. Bekering van de islam naar een andere godsdienst is niet grondwettelijk verboden, maar wordt maatschappelijk niet geaccepteerd.⁵¹² Voor niet-moslims zijn er nergens openbare plaatsen voor aanbidding.

Art. 2 van de voorlopige grondwet luidt: "Geen wet die niet in overeenstemming is met de algemene beginselen en doelstellingen van de Sharia kan worden bekrachtigd". Art. 3 luidt: "De Grondwet van de Federale Republiek Somalië is gebaseerd op de fundamentele van de Heilige Koran en de Soenna van onze profeet Mohammed (. . .) en beschermt de hogere doelstellingen van de Sharia en sociale rechtvaardigheid".

De meeste niet-moslims in Somalië zijn buitenlanders, bijvoorbeeld leden van de expat-gemeenschap of AMISOM-soldaten uit deels christelijke landen als Oeganda, Burundi, Ethiopië en Kenia. Somalische niet-moslims zijn aanwezig in zulke minieme aantallen en leven dusdanig *low-profile* dat elke schatting een slag in de lucht lijkt. De Turkse krant Daily Sabah stelt zelfs dat Somalië historisch gezien het enige land ter wereld is zonder niet-Moslim gemeenschappen.⁵¹³ Dit is mogelijk niet ver bezijden de waarheid.⁵¹⁴ Alle grote terreuraanvallen van Al-Shabaab in 2014 en '15 waarbij specifiek christenen werden vermoord vonden plaats in Kenia, niet in Somalië (Mandera, Garissa, Mpeketoni).

Het verbod op het vieren van Kerstmis dat in december 2015 werd afgekondigd was dus min of meer symbolisch, maar deed (juist om die reden) afbreuk aan de Somalische geloofwaardigheid op het punt van godsdienstvrijheid. Het verbod werd op 27 december weer ingetrokken.⁵¹⁵ In Nederland waren inmiddels over deze kwestie kamervragen gesteld.⁵¹⁶

Van de 155 aanbevelingen gericht tot Somalië in het kader van het UPR-proces in 2011 had er niet een betrekking op de godsdienstvrijheid. Bij de presentatie van haar prioriteiten voor het

⁵⁰⁹ "Somali journalist killed in Mogadishu car bomb attack", Africa-Xinhuanet (3 december 2015).

⁵¹⁰ Somali town bans political gatherings over security fears. Hiiraan Online (28 dec. 2015).

⁵¹¹ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 111, voetnoot 76.).

⁵¹² US Department of State: 2013 report on international religious freedom Somalia (28 juli 2014).

⁵¹³ Letterlijk stelt de krant: "Historically, it is the only country in the world that does not include any non-Muslim communities." Zie: Tribalism, extremism hinder security in Somalia. Daily Sabah (13 dec. 2014).

⁵¹⁴ In antwoord op een vraag schreef de Somalische Ambassade in Brussel in mei 2015 (geparafraseerd): "To our knowledge there are no Christian minorities in Somalia. On the internet a few individuals claim to be Somali Christians, but their number is so small in the hundredths. Yes, the Italians and the Brits did try to convert Somalis to Christianity, but didn't succeed. In the past 20 years there are few Somali individuals who converted to Christianity for economical reasons, but once they have achieved their ultimate life goal they reconverted back to Islam."

⁵¹⁵ Somalia Reverses its Decision to Ban Christmas and New Years Celebrations. Radio Dalsan (27 dec. 2015).

⁵¹⁶ Vragen van de leden De Roon en Wilders (beiden PVV) aan de Minister van Buitenlandse Zaken over intolerantie in Somalië en Brunei (ingezonden 24 december 2015) en antwoord Minister Koenders, Buitenlandse Zaken (ontvangen 11 januari 2016); kenmerk ah-tk-20152016-1076. Zie ook: Islamic nation of Somalia bans Christmas celebrations because 'they are contrary to our culture'. Daily Mail UK (23 dec. 2015).

nieuwe UPR-proces (in 2016) noemt Amnesty International godsdienstvrijheid niet als aandachtspunt.

Al-Shabaab strijdt tegen de "christelijke overheersing" van Somalië en ziet in alle internationale aanwezigheid in Somalië, van AMISOM tot aan noodhulpverleners, een christelijk complot, een nieuwe kruistocht.⁵¹⁷ Ook de Somalische regering, die deze "invasie" faciliteert, wordt daarvoor medeschuldig gehouden. Op de Al-Shabaab-video van hun aanval op het Burundese AMISOM-kamp in Leego in juni 2015 is te zien hoe een tent op de basis, ingericht als provisorisch kerkje wordt vernield en in brand wordt gestoken. Een kruisbeeld wordt vertrapt.⁵¹⁸ Het staat buiten kijf, zoals ook gemeld in het vorige ambtsbericht, dat christenen in Al-Shabaab-gebied vervolgd worden. Maar vanwege het minieme aantal niet-moslims in Somalië worden slechts zeer incidenteel gevallen van geweld tegen hen gemeld. In een Al-Shabaab-video opgenomen in Lamu County in Kenia is te zien hoe zij bij het binnentrekken van een dorp navraag doen of er ook christenen (*kafirs*) wonen; naar moet worden gevreesd niet met de beste intenties.⁵¹⁹ De restricties die Al-Shabaab oplegt t.a.v. kleding, vrije-tijdsbesteding ed. vinden allen hun grond in religie, en wie zich er niet aan houdt wordt geacht in een staat van godsverzaking (*kufr*, apostasie) te verkeren.⁵²⁰ In november 2015 executeerde Al-Shabaab een jongeman bij Baidoa vanwege geloofsafval.⁵²¹

Zelfs *binnen* de islam is de godsdienstvrijheid in Somalië betrekkelijk. Opvallend is dat regelmatig geestelijke leiders worden vermoord. Soms gaat dat om gematigde geleerden die de extreme leer van Al-Shabaab bekritiseren, maar vaak blijft onduidelijk of religieuze dan wel andere geschillen aan zulke aanslagen ten grondslag liggen.⁵²² Aan het einde van de verslagperiode kwam plotseling de shiitische islam in een kwaad daglicht te staan, beginnend met de verstoring van een bijeenkomst van de Imam Khomeini-hulporganisatie door de Somalische geheime dienst, op verdenking van "shiitische indoctrinatie". De verspreiding van de shia-islam wordt gezien als een "regelrechte aanval op het Somalische volk en zijn religieuze overtuiging".⁵²³

3.7

Bewegingsvrijheid

Binnen Somalië wordt de bewegingsvrijheid niet ingeperkt door regelgeving. Volgens artikel 21 van de voorlopige grondwet staat het een ieder vrij naar eigen inzicht door het land te reizen.⁵²⁴ In de praktijk zien mensen hun vrijheid beperkt door de slechte veiligheidssituatie en zullen zij de risico's en de noodzaak van een reis terdege tegen elkaar afwegen. Gedurende de hele verslagperiode werden illegale roadblocks opgeworpen. Auto's werden tegengehouden door gewapende mannen (soms in uniform) en mochten pas doorrijden na betaling van een geldsom door de chauffeur en/of de passagiers. Talloos zijn de verhalen in de Somalische media over dit soort taferelen, vaak buiten de bebouwde kom, waar reizigers en chauffeurs worden beroofd, afgeperst, mishandeld, verkracht en in een enkel geval zelfs vermoord.⁵²⁵ In februari 2015 vond

⁵¹⁷ Dit meldt Al-Shabaab stevast in zijn media-uitingen.

⁵¹⁸ Dit gebeurt op 16'40" minuten in de video: https://videos.files.wordpress.com/O0immnc3/e1b8a5arakat-al-shabc481b-al-muic481hidc4abn-22avenging-the-honor-of-our-prophet-storming-the-burundian-crusaders-base-leego-lower-shabelle22_dvd.mp4, getiteld "Storming the Burundian crusaders' base".

⁵¹⁹ Zie: https://videos.files.wordpress.com/woakhgGR/hcca3arakat-al-shabacc84b-al-mujacc84hidicc84n-e2809chakuna-hifadhi-no-protection-except-by-belief-or-covenant-of-security-522_dvd.mp4 Zie het begin van de video, vanaf ca. 2'15" minuten.

⁵²⁰ Bron uit 2011: UK, Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), zaak van de Secretary of State for the Home Department tegen AMM, MW, ZF, FM en AF (geanonimiseerde appellanten), [2011] UKUT 00445 (IAC); van 13 - 21 juni en 15 juli 2011, § 599.

⁵²¹ "Al-Shabaab Executes Young Man Near Baidoa", Mogadishu Center for Research Studies (19 nov. 2015).

⁵²² Voorbeelden: Ahlu Sunna cleric shot dead in Baidoa, third in month. Garowe Online (14 februari 2015). En: Two dead bodies found in Kismayo: Radio Bar-Kulan. In: AMISOM Headlines (13 januari 2015). En: Al-Shabaab blamed for five beheadings: CNN (15 december 2014). En: Prominent cleric gunned down in Baidoa: Garowe Online. In: AMISOM Headlines (19 januari 2015). En: Gunmen kill famous Somali Cleric in Baidoa town: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (3 feb. 2015).

⁵²³ Security security raids the prophet's birthday gathering, Iranian Embassy criticizes move. Goobjoog News (26 dec. 2015). En: Somalia arrests two Iranians over Shiite indoctrination in Mogadishu. Hiiraan Online (28 december 2015). De spanning liep vervolgens snel op, mede gevoed door de executie in Saoedi-Arabië van de shiitische geestelijke Nimr-al-Nimr op 1 januari 2016. Op 6 januari 2016 verbrak Somalië de diplomatieke betrekkingen met Iran vanwege 'clandestiene activiteiten door de Iraanse ambassade die de nationale veiligheid in het geding brengen'. Zie: Somalia cuts diplomatic ties with Iran over national security concerns. Goobjoog News (6 januari 2016). Op de dag dat de betrekkingen werden verbroken beloofde Saoedi-Arabië Somalië een hulppakket ter waarde van 50 miljoen dollar.

⁵²⁴ Zie ook algemeen ambtsbericht Somalië van november 2012.

⁵²⁵ Een aantal voorbeelden: Op 16 april verwijderden de autoriteiten in Mareerey (bij Jilib, Midden-Juba) een aantal illegale roadblocks. Diverse gewapende bandieten werden gearresteerd. Zie: "Government Forces In Mareeray Launch Operations To Remove Roadblocks", Goobjoog News. In: AMISOM Monitoring (17 april 2015). Op 18 december 2014 voerden federale strijdkrachten veiligheidsoperaties uit in het district Afgoye (Neder-Shabelle) bij Mareerey, Baladul Amin en Janaale om een eind te maken aan illegale blokkades waar voertuigen en passagiers werden beroofd door gewapende mannen/milities. Zie: "Government forces launch security operations in the road connecting lower Shabelle towns", Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (18 december 2014). Op 2 februari viel tenminste één dode in Zuid-Galkayo (Galmudug) toen lokale milities onderling slaags raakten over de verwijdering van roadblocks. Het ging waarschijnlijk om piratenbendes. Zie ook: "Fighting erupts in South

in Baidoa een staking plaats van taxichauffeurs op de route Mogadishu – Baidoa. Naast hun met kogelgaten beschadigde auto's deden zij verhaal over deze misstanden, o.m. veroorzaakt door "mannen in Somalische legeruniformen".⁵²⁶ In oktober werden in Neder-Shabelle bij roadblocks binnen een tijdsbestek van 24 uur vijf vrouwen verkracht. De roadblocks zijn soms om de paar kilometer, en elke keer moet de chauffeur rond de 10 dollar afdragen waardoor hij niets meer overhoudt. Sommigen stoppen met hun bedrijf.⁵²⁷ De overheid treedt af en toe op met gerichte acties,⁵²⁸ maar een permanente oplossing biedt dit niet. Vooral Neder-Shabelle kampt met het probleem. Ook regeringssoldaten maken zich schuldig aan het opzetten van illegale roadblocks.⁵²⁹

Zowel het reizen naar als vanuit een Al-Shabaab-gebied is erg gevaarlijk. AS heeft niet de opzet om gewone Somaliërs het reizen onmogelijk te maken, maar is er erg op gefocused geen 'westerse elementen' binnen te halen. Ook verdenkingen of beschuldigingen van spionage of collaboratie met de federale overheid maken het binnenreizen van AS-gebied tot een risico. Veel hangt af van iemands persoonlijke profiel, dus of hij/zij als een -potentiële- aanhanger van de federale overheid kan worden beschouwd (bijv. een intellectueel, zakenman, ed.). Bezit van een mobiele telefoon kan al een risico zijn. Jonge mannen lopen het risico gerecruteerd te worden. Wie AS-gebied verlaat moet ook een goed verhaal hebben bij een eventuele ondervraging.⁵³⁰

De onveiligheid op de wegen treft ook degenen die niet reizen. De bevolking van Marka (Neder-Shabelle) had in december 2015 last van torenhoge voedselprijzen door de afdrachten die vrachtwagenchauffeurs bij de roadblocks kwijt zijn.⁵³¹ In oktober 2015 was dat ook al het geval geweest in Bulla-Mareer, eveneens in Neder-Shabelle.⁵³² Transport van humanitaire goederen had in 2015 in toenemende mate te lijden van blokkades door Al-Shabaab naar de noodlijdende gebieden. Maar ook van extra administratieve obstakels die door nieuwe regionale bestuurslagen worden opgelegd die een graantje mee hopen te pikken (zie § 4.2.2.). Naarmate de vorming van een federale staat vordert kan dit soort 'nieuwe bureaucratie' ook het gewone verkeer gaan belemmeren. Zo opende de politie in Galmudug op een gegeven moment de jacht op auto's met Puntlandse nummerplaten en werden de chauffeurs 24 uur vastgehouden.⁵³³

Vrouwen die reizen zonder mannelijke vrienden of familieleden lopen over het algemeen een reëel risico slachtoffer te worden van seksueel geweld.⁵³⁴

Vliegverkeer

Zuid- en Centraal-Somalië heeft twee internationale vliegvelden; in Mogadishu (Banadir) en Kismayo (Neder-Juba). Galkayo, de gesplitste stad op de grens van Puntland en de "Galmudug State of Somalia" heeft ook een internationaal vliegveld, doch dat ligt aan de Puntlandse zijde van de stad. Verder zijn er minstens 16 kleine vliegvelden, sommigen niet meer dan airstrips: bij Abudwak, Adado, Dhusamarreeb en Guri'el (allen Galguduud); bij Baidoa (Bay); bij Waajid en Huddur (Bakool); bij Baardheere, Dolow, Garbahaarrey en Luuq (allen in Gedo); bij Beledweyne (Hiiraan); bij Hobyo (Mudug); bij Jowhar (Midden-Shabelle) en bij K50 (in Neder-Shabelle, doch vlak bij Mogadishu gelegen). Bij Balli-Doogle (Neder-Shabelle) ligt een voormalige luchtmachtbasis. Eind 2014 kreeg Somalië de zeggenschap over zijn luchtruim terug nadat deze taak bij afwezigheid van centraal gezag gedurende meer dan 20 jaar was waargenomen door een daartoe opgezette toezichthouder, CACAS.⁵³⁵

Galkayo", Radio Danan. In: AMISOM Monitoring (2 februari 2015). En: "One killed as pirates clash in Central town", Horseed Media. In: AMISOM Monitoring (3 februari 2015).

⁵²⁶ Drivers strike over roadblock violence and extortion. Radio Ergo (16 februari 2015).

⁵²⁷ Five female passengers raped in Lower Shabelle. Goobjoog News (16 oktober 2015).

⁵²⁸ "Forces Of South-West State To Remove Roadblocks", Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring, 5 maart 2015. Zie ook: "Wanlaweyn administration arrests Armed men", Goobjoog News (29 juli 2015).

⁵²⁹ Enkele voorbeelden van militair wangedrag langs de weg zijn : Somalia Military Court Convicts More Defendants. AllAfrica.com (8 december 2014). De militairen kregen 20 jaar gevangenisstraf. Zie ook: "Somalia. Government Soldier Open Fire On Minibus", GeeskaAfrika.com (29 nov. 2015). Zie ook: New illegal checkpoints mushroom along Mogadishu-Baidao highway. Goobjoog News (14 september 2015). En: Government Soldier Allegedly Kills A Trader In Lafoole. Goobjoog News (26 juni 2015). Vanzelfsprekend zet het leger ook *legale* roadblocks op.

⁵³⁰ Report from the Danish Immigration Service's fact finding mission to Nairobi and Mogadishu (2-12 May 2015), blz. 18-19.

⁵³¹ "Food prices soar over roadblocks", Goobjoog News (2 december 2015).

⁵³² "Food prices shoot up in Bulla-Marer over roadblocks", Goobjoog News (23 oktober 2015).

⁵³³ "Galmudug to Fine Transport Bearing Puntland Number Plates". Goobjoog News (26 januari 2015).

⁵³⁴ UK Home Office. Country Information and Guidance, Somalia. Women fearing gender-based harm + violence. February 2015, see § 1.2.7. Zie deze bron voor verdere details en verwijzingen.

⁵³⁵ CACAS = Civil Aviation Caretaker Authority for Somalia, opgezet door UNDP en ICAO begin jaren '90.

In de hoofdstad ligt het *Mogadishu Aden Adde International Airport* binnen een door AMISOM beveiligde zone. Het vliegveld functioneert weer als zodanig sinds 2006, nadat het elf jaar gesloten was. Het beheer van het vliegveld is op 15 september 2013 in handen gekomen van de Turkse firma Favori LLC.⁵³⁶ Turkije bouwde ook een nieuwe terminal; deze werd op 15 januari 2015 geopend door de presidenten Erdogan en Hassan Sheikh. De afhandelingscapaciteit nam daartoe van 15 tot 60 vluchten per dag. Het aantal vluchten en de passagiersaantallen waren de afgelopen jaren reeds sterk gestegen.⁵³⁷

Somalië heeft geen nationale luchtvaartmaatschappij. In de verslagperiode onderhield Turkish Airlines vanuit Istanboel een dagelijkse dienst op *Aden Adde*. Voorts vliegen Daallo Airlines, African Express Airways en Jubba Airways vanaf *Aden Adde*. Deze laatste drie maatschappijen hebben een povere reputatie voor betrouwbaarheid en integriteit en opereren niet volgens internationale standaarden. Het wordt internationale hulporganisaties en diplomatiek personeel verboden van hun diensten gebruik te maken op veiligheids- en verzekeringsgronden. Daallo en Jubba fuseerden in februari maar bleven opereren onder hun eigen namen. De gefuseerde maatschappij heeft plannen om te gaan vliegen op Addis Abeba, Jemen, Kampala en Europese steden.⁵³⁸ Internationale bestemmingen van Daallo vanaf *Aden Adde* zijn momenteel Djibouti, Dubai en Jeddah; Jubba vliegt op Djibouti, Dubai, Jeddah en Nairobi.⁵³⁹ African Express Airways vliegt vanaf *Aden Adde* naar Nairobi, Cairo, Dubai en Sjarjah. Daarnaast vliegt East African Safari Express Airlines (Fly Sax) tussen Nairobi en Mogadishu. Deze maatschappij beschikt nog niet over IATA's *Operational Safety Audit* (IOSA). Vluchten van Somalië naar Kenia moeten in Kenia altijd eerst landen in Wajir voor douane- en immigratieprocedures. De meeste maatschappijen noemen Wajir evenwel niet als bestemming in hun vluchtschema's. De EU-delegatie in Nairobi verzorgt sinds 2006 vluchten voor het eigen personeel. Deze worden uitgevoerd door Air Traffic, een Keniaanse operator. Ook ECHO⁵⁴⁰ heeft eigen vluchten. De *United Nations Humanitarian Air Service* (UNHAS) voert ook eigen vluchten uit vanaf Nairobi.⁵⁴¹ Ook al deze vluchten moeten op de terugweg langs Wajir.

Geregelde binnenlandse vliegdienssten worden geleverd door Jubba Airways (Galkayo, Bosaso, Hargeisa en Guri'el); door African Express Airways (Adado, Baidoa, Beledweyne, Bosaso, Dolow, Galkayo, Guri'el, Hargeisa en Kismayo)⁵⁴² en door Daallo (Hargeisa). Sommige van deze bestemmingen zijn tussenlandingen op doorreis naar een internationale bestemming. Van de op 1 september 2014 gelanceerde nieuwe luchtvaartmaatschappij Som Air is na die datum niets meer vernomen.⁵⁴³ Air Uganda, dat ook op Mogadishu vloog, schortte alle operaties medio 2014 op.

3.8 Positie en rechten van Vrouwen

De positie van vrouwen in Somalië is op papier (verdragen, grondwet) heel behoorlijk, zie § 3.1. De grondwet maakt geen onderscheid tussen alleenstaande of gehuwde vrouwen of weduwes.

Maar in de praktijk is de positie van de vrouw in Somalië deplorabel.⁵⁴⁴ Somalië scoort consistent zeer slecht op ranglijsten die de positie van de vrouw beoordelen. Zoals bijvoorbeeld in de jaarlijkse *Social Indicators en Gender Index* (SIGI-index) van het OESO Development Center, waarin de positie van de vrouw wordt afgemeten aan discriminatoire wetgeving, zoon/dochter ongelijkheid, geweld tegen vrouwen en fysieke integriteit, toegang tot hulpbronnen, en burgerlijke vrijheden. Op deze lijst scoort Somalië de 103^e positie van 108

⁵³⁶ Zie: <http://www.favoriilc.com/english.asp>

⁵³⁷ Passagiersaantallen stegen van 119.954 in 2013 naar 439.879 in 2014. Bron: "Somalia: Mogadishu Aden Ade International Airport Flights Double": Somali Update (29 april 2015). Ter vergelijking: Schiphol (2013): 52,6 miljoen passagiers.

⁵³⁸ Zie: "Regional airlines merge as Somali airspace draws competition", Reuters (17 feb. 2015).

⁵³⁹ Gecontroleerd op de websites van beide maatschappijen op 28 nov. 2015. Die sites meldden niets over een fusie.

⁵⁴⁰ DG ECHO = European Commission's Humanitarian Aid and Civil Protection department, te Brussel.

⁵⁴¹ Situatie in okt. 2015. Bron: Action Document for Operational Support (Air Transport) Services: EU Commission Decision on an individual measure in favour of Somalia to be financed from the 11th European Development Fund. FED/2015/038-012.

⁵⁴² De website van African Express is onduidelijk: al deze 9 steden worden als binnenlandse bestemmingen genoemd, maar bij de vluchtschema's worden alleen Hargeisa, Berbera, Galkayo en Bosaso genoemd. Ook de lijst van buitenlandse bestemmingen is aanzienlijk groter dan blijkt uit de vluchtschema's (gecontroleerd op 28 nov. 2015).

⁵⁴³ Er is geen website gevonden. Alle internetsearches verwijzen slechts naar berichten over de oprichtingsceremonie.

⁵⁴⁴ Zie bijv. de *datasheet* van het OESO Development Center voor een tamelijk volledig overzicht van de positie van de Somalische vrouw, hier: <http://genderindex.org/sites/default/files/datasheets/SO.pdf> De situatie is echter niet zodanig dat het "vrouw zijn" op zichzelf een noodzaak tot (internationale) bescherming met zich meebrengt. Ook kan het algehele niveau van discriminatie niet als 'vervolgving' worden gekwalificeerd. Aldus het Britse Home Office (zie: Country Information and Guidance, Somalia. Women fearing gender-based harm + violence. February 2015. § 1.2.8.).

onderzochte landen, met een “zeer hoog niveau van discriminatie”.⁵⁴⁵ Op UNDP's *Gender Inequality Index* scoort Somalië als het op vier na slechtste land.⁵⁴⁶ Vrouwen uit etnische minderheden worden zelfs dubbel gediscrimineerd, aldus de EU-vertegenwoordiger in Somalië.⁵⁴⁷

Somalië is volgens recente rapporten van *Save the Children* de slechtste plek ter wereld om moeder te zijn. Het land stond de laatste twee jaar op de laagste, 178e en 179e plaats op de *State of the World's Mothers*-ranglijst. Een op de 16 à 18 Somalische vrouwen zal sterven aan moederschapsgerelateerde oorzaken, zoals zwangerschapsproblemen of kraambedsterfte. 15% van de kinderen haalt de vijfde verjaardag niet, en 90% van alle Somalische moeders verliezen een kind onder de 5 jaar oud.⁵⁴⁸ Overigens waren dergelijke scores rond 1990, vóór het uitbreken van de burgeroorlog nog aanmerkelijk slechter.⁵⁴⁹

3.8.1 Vrouwen in gebieden onder controle van Al-Shabaab

Er zijn geen gegevens gevonden die er op wijzen dat de positie van vrouwen in de gebieden onder controle van Al-Shabaab nu anders is dan is beschreven in eerdere ambtsberichten.⁵⁵⁰ In deze gebieden wordt een strikte en strenge interpretatie van de sharia opgelegd, die de uitoefening van verschillende mensenrechten beperkt. Veel van die regels treffen met name vrouwen, zoals het gebod om sluiers dragen; verbod om te werken en te reizen met niet-verwante mannen; het verbod om te spreken en handen te schudden met mannen zonder dat een mannelijk familielid aanwezig. Marteling en andere vormen van mishandeling, zoals steniging, openbare geseling en amputatie worden gebruikt als 'straf' als hun interpretatie van de *sharia* niet wordt nageleefd. Vrouwen en meisjes in Al-Shabaab gebieden lopen ook een groot risico te worden ontvoerd en verkracht door Al-Shabaab strijders en te worden gedwongen met hen te huwen. Ze kunnen ook worden gedwongen te werken als schoonmakers, koks en dragers. Soms werden meisjes gebruikt als zelfmoordterroristen.⁵⁵¹

3.8.2 Alleenstaande vrouwen

Vrouwen, met name alleenstaande vrouwen zonder sociaal netwerk zijn kwetsbaar en kunnen in armoede vervallen. Voor alleenstaande vrouwen en alleenstaande moeders die niet door een man beschermd worden en die bescherming zoeken tegen seksueel geweld is verhuizing (*relocation*) binnen Somalië geen optie, tenzij zij kunnen buigen op een sterk ondersteunend netwerk of op reële vooruitzichten op een inkomen. Dit geldt temeer voor vrouwen uit minderheidsgroepen.⁵⁵² Zie ook § 4.3.4.: *Terugkerende alleenstaande vrouwen*.

3.8.3 Seksueel en huiselijk geweld

Seksueel geweld komt veelvuldig voor in Somalië en wordt zelden vervolgd. Dit type geweld is – waarschijnlijk mede– het gevolg van meer dan 20 jaar burgeroorlog. Seksueel geweld wordt nog steeds algemeen beschouwd als een “zeer, zeer licht vergrijp”.⁵⁵³ Ook gedwongen uithuwelijking –vaak op zeer jonge leeftijd– is gebruikelijk, hoewel grondwettelijk verboden. Acht procent van de Somalische meisjes trouwt voor hun 15^e verjaardag en 46% voor hun 18^e. Hoewel kindhuwelijken beide seksen treffen, worden meisjes er disproportioneel door geraakt.⁵⁵⁴ Somalië is volgens “Save the Children” het slechtste land ter wereld voor slachtoffers van verkrachting.⁵⁵⁵ Als er al iemand voor een verkrachting wordt bestraft is het vaak het slachtoffer, niet de dader. Het slachtoffer kan beschuldigd worden van overspel met

⁵⁴⁵ Zie het OECD SIGI 2014 Synthesis report : <http://genderindex.org/sites/default/files/docs/BrochureSIGI2015.pdf> & OECD Dev. Center, SIGI Index, '14: http://genderindex.org/ranking?order=field_sigi_value14_value&sort=asc

⁵⁴⁶ UNDP Human Development Report Somalia 2012, blz. 29-30 (NB: er is geen recenter rapport). Somalië laat alleen Mali, Afghanistan, Papua Nieuw Guinea en Jemen achter zich.

⁵⁴⁷ EU decries discrimination against Somalia's minority women: Radio Bar-kulan. In: AMISOM Headlines (2 feb. 2015). De EU-vertegenwoordiger deed de uitspraak n.a.v. het toen verschenen rapport “The Predicament facing Somalia's minority women”, door de Minority Rights Group International (januari 2015).

⁵⁴⁸ Save the Children: *State of the World's Mothers report 2014* (5 mei 2014) en 2015 (mei 2015).

⁵⁴⁹ Zie voor uitgebreide statistische overzichten UNICEF: The State of the World's Children Report 2015 Statistical Tables: <http://www.data.unicef.org/resources/the-state-of-the-world-s-children-report-2015-statistical-tables> en http://www.data.unicef.org/corecode/uploads/document6/uploaded_pdfs/corecode/SOWC_2015_Summary_and_Tables-final_214.pdf

⁵⁵⁰ Verwezen wordt naar het ambtsbericht van december 2014.

⁵⁵¹ UK Home Office. Country Information and Guidance, Somalia. Women fearing gender-based harm + violence. February 2015, see § 1.2.6.

⁵⁵² De opmerking geldt voor geheel Somalië. Zie: UK Home Office. Country Information and Guidance, Somalia. Women fearing gender-based harm + violence. February 2015, § 1.2.9 en 1.2.17.

⁵⁵³ Aldus de No.2 van de AMISOM-politiemissie, Mw. Christine Alalo. Zie “Somali Police Force to introduce Gender Desks to cater for cases of sexual abuse”, AMISOM-persbericht dd. 7 november 2015.

⁵⁵⁴ UNICEF Somalia, Child Protection, Priority Issues (http://www.unicef.org/somalia/cpp_133.html). Geraadpleegd in mrt. 2016.

⁵⁵⁵ Report: Somalia Is The Worst Country To Be A Rape Victim: Somali Current. In: AMISOM Monitoring (8 mei 2015)

steniging als mogelijke straf.⁵⁵⁶ Het *Elman Peace and Human Rights Centre* in Mogadishu gaat zelfs zo ver te stellen dat bestraffing van het slachtoffer de norm is. Een verbetering is evenwel dat er momenteel meer openlijk over gesproken wordt; dat het meer als probleem erkend wordt, terwijl vrouwen nog maar enkele jaren geleden zwegen als het onderwerp werd opgebracht. Ook wordt in een enkel geval compensatie betaald.⁵⁵⁷ Maar tot een vermindering van het geweld leidt dat nog niet.⁵⁵⁸

Binnen het traditionele recht (*xeer*) is niet ongebruikelijk dat een verkrachte vrouw wordt gedwongen te trouwen met de dader. De rechtvaardiging daarvoor is driedelig: Op deze manier wordt de eer van de vrouw –en de clan– gered; zij zou anders een vrijwel onuitwisbaar stigma blijven dragen. Ook kan op deze wijze de bruidsschat worden veiliggesteld. Ten slotte voorkomt een dergelijk huwelijk evt. geweld tussen de clan van de dader en die van het slachtoffer.⁵⁵⁹

In dec. 2014 werd bekendgemaakt dat een nieuwe wet tegen zedenmisdrijven nog voor het eind van het jaar zou worden gepresenteerd aan het kabinet, ter vervanging van koloniale wetgeving uit 1930. Deze nieuwe wet definieert verkrachting als een misdaad tegen een persoon i.p.v. tegen de moraal. Ook zou de wet bepalingen bevatten over de bescherming van getuigen, bepalingen tegen kinderhuwelijken, mensensmokkel, seksuele intimidatie en bepaalde overtredingen tegen kwetsbare groepen zoals binnenlandse ontheemden. Van belang is ook dat het onderling regelen van een zaak buiten de rechter om – zeer gebruikelijk tussen Somalische clans – verboden wordt. De wet voorziet nog niet in bepalingen tegen verkrachting binnen het huwelijk, tegen huiselijk geweld of seksueel geweld door veiligheidsdiensten; dat bleek een stap te ver.⁵⁶⁰ Van deze concept-wet werd evenwel na december 2014 niets meer vernomen.

In september 2014 kwam een rapport van *Human Rights Watch* uit, waarin 21 vrouwen en meisjes aangaven slachtoffer te zijn geweest van groepsverkrachtingen in militaire kampen van AMISOM. AMISOM ontkende de omvang van het seksueel geweld, stelde dat het slechts om enkele gevallen ging en beloofde verder onderzoek.⁵⁶¹ Ook de Somalische regering liet half oktober 2014 een ministeriële commissie een onderzoek uitvoeren naar de beschuldigingen, en Burundi zond een onderzoeksteam.⁵⁶² Het AU-onderzoekrapport verscheen in april 2015. De AU erkent daarin dat seksueel misbruik binnen AMISOM plaatsvindt maar acht het een probleem van geringe omvang. Slechts in twee van de 21 gevallen werd misbruik bewezen geacht. De AU laakte de gebrekkige medewerking van *Human Rights Watch* bij het onderzoek (zoals bij het verschaffen van toegang tot slachtoffers) en spreekt openlijk de verdenking uit dat *HRW* met het rapport een andere agenda heeft nagestreefd. Wel doet de AU enkele aanbevelingen ter bestrijding van het probleem, in lijn met het bestaande “zero tolerance”-beleid.⁵⁶³ Op initiatief van AMISOM besteedt ook de politie aandacht aan seksueel geweld en geeft daartoe tweewekelijkse cursussen aan het personeel, ook in steden als Baidoa, Beledweyne en Kismayo. Na afloop van de 4^e cursus werd bekendgemaakt dat de Somalische politie in een aantal steden *gender desks* zou oprichten; daar kunnen slachtoffers aangifte doen en hetgeen hen is overkomen bespreken met vrouwelijke agenten. De *gender desks* in Mogadishu zouden eind november 2015 operationeel moeten zijn.⁵⁶⁴ Ook geeft AMISOMs *Protection, Human Rights and Gender* (PHRG)-eenheid soortgelijke cursussen voor het eigen lagere-, midden- en hogere kader. Die cursussen zijn breder en behandelen naast seksueel geweld en seksuele exploitatie ook

⁵⁵⁶ Somali Women Stalked By Rape As They Migrate: Times of Malta. In: AMISOM Monitoring (15 mei 2015).

⁵⁵⁷ 13-yr old rape victim compensated for \$500, rapists still at large in Mogadishu: Somali Update. In: AMISOM Monitoring (26 januari 2015).

⁵⁵⁸ Blaming The Victims Of Rape In Somalia: AFP/Yahoo News. In: AMISOM Monitoring (6 mei 2015).

⁵⁵⁹ Gundel, Joakim: The predicament of the 'Oday': The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia. 2006. Zie §4.1 Women and children's rights.

⁵⁶⁰ Somalia sexual offences bill hailed as vital step towards lasting change: The Guardian (11 december 2014).

⁵⁶¹ Human Rights Watch: *The power these men have over us* (9 september 2014).

⁵⁶² Radio RBC: *Burundi to send investigative team to find alleged sexual exploitation by AU* (16 oktober 2014).

⁵⁶³ Zie: Key Findings and Recommendations of the Investigation on Sexual Exploitation and Abuse (SEA) in AMISOM by an Independent Investigation Team (+ Press Release): African Union, 21 April 2015. De bewezen gevallen betreffen de verkrachting van een meisje van 12 in Baidoa in mei 2013 en een geval van een poging tot verkrachting op het AMISOM Base camp in Mogadishu in mei 2014. De overige gevallen werden niet bewezen geacht, vnl. om de volgende redenen: (1) De AU-onderzoeksmisssie kreeg geen toegang tot gesprekspartners in hoofdsteden van de troepenleverende landen; (2) gesprekspartners waren niet meer –of nog niet– in AMISOM op het moment dat het voorval plaatsvond; (3) de missie slaagde er niet in toegang te krijgen tot de slachtoffers; (4) gebrekkige verslaglegging en/of (5) gebrekkige medewerking van Human Rights Watch.

Zie ook: “The African Union releases the key findings and recommendations of the report of investigations on Sexual Exploitation and Abuse in Somalia”, AU-website (21 april 2015). En: A Crisis Hotline 5555 Launched for Victims of Sexual Abuse in Mogadishu: AMISOM Press Release (11 okt. 2015).

⁵⁶⁴ Zie “Somali Police Force to introduce Gender Desks to cater for cases of sexual abuse”. AMISOM-persbericht, 7 nov. 2015. In december 2015 werd nog steeds gesproken van “op te zetten gender desks”, zie: “Somali Police Force to set up gender desks to curb gender based violence” op <https://www.youtube.com/watch?v=hzWPYJuguw4>

kinderbescherming, mensenrechten, humanitair recht, burgerbescherming, gedrag en discipline.⁵⁶⁵

In 2012 verklaarde de speciale VN-rapporteur inzake geweld tegen vrouwen: "*Huiselijk geweld blijft de meest indringende manifestatie van geweld tegen vrouwen en meisjes in het land en tenzij dit resulteert in ernstige verwondingen of de dood, wordt huiselijk geweld niet als een probleem ervaren waarvoor juridische interventie of andere assistentie nodig is.*"⁵⁶⁶ Deze visie was in 2015 niet veranderd: Huiselijk geweld wordt in Somalië wijdverbreid, normaal en zelfs geaccepteerd geacht. Vrouwen en meisjes met een handicap lijken daarbij een verhoogd risico te hebben als gevolg van de perceptie dat zij een last voor de familie zijn, of van minder waarde zijn en dus misbruikt kunnen worden. In Somalië zijn er geen wetten die huiselijk geweld of verkrachting binnen het huwelijk criminaliseren; het wordt niet als een zaak voor het strafrecht beschouwd. De kennelijke acceptatie van huiselijk geweld binnen de samenleving betekent dat de meeste incidenten niet gemeld en niet onderzocht worden en daarmee wordt een cultuur van straffeloosheid rondom dit type geweld bestendigd.⁵⁶⁷ E.e.a. lijkt er mee te maken te hebben dat vrouwen huiselijk geweld zelf ook normaal vinden: In 2009 rapporteerde UNICEF dat 76% van vrouwen tussen de 15–49 jaar oud het gerechtvaardigd vonden door hun man geslagen te worden als ze ruzie maakten, het eten lieten aanbranden, het huis verlieten zonder dat te melden, de kinderen verwaarloosden, of seksuele omgang weigerden. Recentere rapporten (ca. 2013) suggereerden dat huiselijk geweld in Somalië is toegenomen.⁵⁶⁸

Opvang slachtoffers seksueel geweld

In oktober 2015 werd door het *Somali Women Development Centre* (SWDC) in samenwerking met de politie een *crisis hotline 5555* geopend voor slachtoffers van verkrachting. De lijn biedt medische hulp, o.a. voor de bewijsvoering, hulp bij het doen van aangifte ed.. Het gaat om een proefproject voor een half jaar en is beperkt tot Mogadishu.⁵⁶⁹

In Somalië zijn ook enkele '*safe houses*' voor vrouwen die slachtoffer zijn geworden van huiselijk of seksueel geweld. In september 2015 opende *Save Somali Women and Children* (SSWC) een nieuw Safe House voor slachtoffers van seksueel geweld in de stad. Het huis biedt plaats aan acht vrouwen.⁵⁷⁰ Ook het *Elman Peace and Human Rights Center* biedt opvang en goede raad aan slachtoffers van verkrachting in Mogadishu en sponsort op haar beurt de NGO *Sister Somalia*, die ook safe houses aanbiedt (of –bood).⁵⁷¹

3.8.4

Genitale verminking

Art. 15.4 van de voorlopige grondwet verbiedt genitale verminking (*Female Genital Mutilation*, FGM) als "vernederend gebruik dat neerkomt op marteling". Dit verbod werd ook in deze verslagperiode niet effectief afgedwongen.

Genitale verminking is in Somalië vrijwel universeel: ca. 98% van de meisjes wordt besneden, meestal tussen het vierde en tiende levensjaar. Dit is het hoogste percentage ter wereld. Circa 63% procent van hen ondergaat infibulatie of faraonische besnijdenis waarbij de opening van de vagina wordt vernauwd door het wegsnijden en aan elkaar hechten van de schaamlippen. Tevens kan de clitoris worden verwijderd. De daders zijn vrijwel altijd (groot-)moeders. De zogenaamde *Sunna-besnijdenis* is een andere vorm van vrouwenbesnijdenis. Bij *Sunna* wordt een sneetje in de clitoris gegeven (of er wordt hard aan getrokken) opdat er een beetje bloed vloeit. Het is minder ingrijpend dan infibulatie, en geeft geen problemen bij geslachtsgemeenschap of bevalling. In de steden in Zuid- en Centraal Somalië raakt deze variant van FGM langzamerhand in gebruik, maar er zijn onvoldoende bronnen om dit als trend te kunnen bevestigen.⁵⁷²

Op de kwestie rust in zoverre geen taboe dat het wel bespreekbaar is. In december 2014 vond in Mogadishu een tweedaagse conferentie plaats over de vraag hoe FGM kan worden

⁵⁶⁵ Zie: "Three Day Child Protection Training for Amisom Senior and Middle Level Officers Closes in Mogadishu". AMISOM-persbericht (4 november 2015).

⁵⁶⁶ Report of the Special Rapporteur on violence against women, Mission to Somalia (A-HRC-20-16-Add3_en, mei 2012).

⁵⁶⁷ Somalia. Prioritise protection for People with Disabilities. Amnesty International (15 maart 2015).

⁵⁶⁸ OESO Development Center; Social Institutions and Gender Index; Somalia. <http://genderindex.org/country/somalia>

⁵⁶⁹ A Crisis Hotline 5555 Launched for Victims of Sexual Abuse in Mogadishu. AMISOM Press Release (11 okt. 2015).

⁵⁷⁰ A safe house for GBV survivors in Mogadishu. UNFPA Somalia (2 september 2015).

⁵⁷¹ Zie de website van Sister Somalia op <http://www.sistersomalia.org/>. Deze site (geraadpleegd in okt. 2015) heeft sinds juli 2013 geen nieuwe 'entries' op haar blog en onduidelijk is of de organisatie nog actief is. Een email met die vraag bleef onbeantwoord. Het Elman Center is in elk geval momenteel actief, zie bijv. hun Facebookpagina op: <https://www.facebook.com/Elman-Peace-And-Human-Rights-Centre-217418651609963>. Hun eigen website is evenwel inactief, zie: <http://www.elmanpeace.org> (beiden geraadpleegd in oktober 2015).

⁵⁷² Overgenomen uit voorgaand ambtsbericht en gebaseerd op vertrouwelijke bronnen in Nairobi tussen 23 en 30 aug. 2014.

teruggedrongen; deze werd geopend door de Somalische minister voor vrouwen en mensenrechten, Khadija Mohamed Dirie.⁵⁷³ Na afloop zegde zij toe dat haar ministerie spoedig een wet zou finaliseren die FGM strafbaar zal stellen. Ook benoemde zij een leider voor een campagne tegen FGM.⁵⁷⁴ Haar opvolgster binnen het kabinet Sharmarke, Minister Sahra Ali Samatar liet in mei 2015 weten dat de wet tegen FGM op dat moment werd 'gefinaliseerd'.⁵⁷⁵ In augustus herhaalde zij dat werd overwogen de praktijk te verbieden. Bij die gelegenheid merkte Samatar op dat er reeds van een mentaliteitsverandering sprake is en dat FGM niet langer is iets waar mensen trots op zijn doch dat hen in verlegenheid brengt; zij willen er niet meer publiekelijk mee geassocieerd worden. Het aantal gevallen zou al zijn afgenomen. Evenwel werd ook duidelijk dat er nog géén wetsteksten waren geschreven en dat de resterende tijd voor invoering van een wet vóór de verkiezingen van sept. 2016 krap bemeten was vanwege de benodigde afstemming met o.m. religieuze leiders.⁵⁷⁶ Ook zou de beleidsformulering zich nog in een consultatiefase bevinden. Volgens UNICEF is een wettelijk verbod slechts een deel van de oplossing; er moeten ook maatschappelijke programma's komen die het stigma wegnemen bij vrouwen die *niet* besneden zijn. Ouders die twifelen aan de juistheid van FGM zien anderen het nog steeds doen en dit bestendigt de bestaande praktijk; het gaat om een verandering van attitude en om wetgeving.⁵⁷⁷ In mei 2015 vond een overheids campagne plaats tegen FGM gestart door het Ministerie van Gezondheidszorg, in samenwerking met NGO's.⁵⁷⁸ Het Amerikaanse State Department meldt dat er geen cijfers beschikbaar zijn om het succes van zulke campagnes te meten.⁵⁷⁹ In Puntland tekenden religieuze leiders in november 2013 een fatwa tegen FGM.⁵⁸⁰

3.9

Positie en rechten van kinderen

NB: Voor de Somalische ratificatie van het VN Kinderverdrag en voor de bepalingen t.a.v. kinderen in Somalië's voorlopige grondwet zie § 3.1.

Somalië heeft een zeer jonge bevolking: 50% van de bevolking is 16 jaar of jonger.⁵⁸¹ Zuid- en Centraal-Somalië bieden een ongunstige omgeving voor opgroeiende kinderen. Van 1991 – 2012 was er geen publiek onderwijs en groeide een hele generatie op zonder scholing. Vanaf 2012 komt er slechts zeer langzaam verandering in deze situatie.⁵⁸² In juni 2015 vonden voor het eerst sinds 25 jaar weer gecentraliseerde middelbare schoolexamens plaats, voor 7000 leerlingen.⁵⁸³ Maar een systeem voor de uitbetaling van lerarensalarissen is er nog niet; dit gebeurt op basis van ad hoc arrangementen met donoren. Scholen worden soms gevorderd door milities om dienst te doen als barakken: op 20 januari verstoorden leden van een lokale militie de schoolexamens in Marka (Neder-Shabelle) en verjoegen de studenten. Eerder hadden ze een ziekenhuis geplunderd.⁵⁸⁴

De Verenigde Naties houden ernstige gevallen van schending van kinderrechten bij. In 2015 werden in totaal 1608 incidenten geregistreerd m.b.t. 1508 kinderen (1247 jongens, 263 meisjes). Meestal ging het om recrutering en het gebruik, het doden en het verwonden van kinderen door Al-Shabaab en door de Somalische strijdkrachten. In juni werden bij een inspectie door het Somalische leger van te integreren milities in Kismayo 36 minderjarige recruten uit de selectie verwijderd. Beleidsplannen tegen de recrutering van kindsoldaten hebben echter als verwacht neveneffect dat het aantal straatkinderen daardoor zal toenemen.⁵⁸⁵

⁵⁷³ Somali women discuss how to curb FGM: AMISOM Monitoring (2 december 2014).

⁵⁷⁴ Weekly Press Conference on the Progress of the Government: AMISOM Monitoring (8 december 2014). Door het aftreden van het kabinet op 6 dec. 2014 was deze minister enkele dagen na de conferentie reeds demissionair.

⁵⁷⁵ "Somalia Human Rights Road Map ready for implementation": UNSOM (9 mei 2015).

⁵⁷⁶ Genitale verminking staat overigens los van de Islam.

⁵⁷⁷ Zie: "Somalia to Ban Female Genital Mutilation". Voice of America (27 augustus 2015). Zie ook: "Somali minister hints at move to ban FGM". The Guardian (13 augustus 2015).

⁵⁷⁸ "Somalia launches new campaign to end female genital mutilation", Danaan Broadcasting Network (26 mei 2015).

⁵⁷⁹ "Country Report on Human Rights Practices for 2014: Somalia", US State Department, 2015 (exakte datum onbekend).

⁵⁸⁰ Religious Fatwa for banning all forms of FGM. Puntland (15-11-2015). http://www.unicef.org/somalia/SOM_resources_fatwa.pdf

⁵⁸¹ Zie: "The Federal Republic of Somalia launches first population data since 1975": Ministry of Planning and International Cooperation (26 mei 2015). Zie: <http://www.mopic.gov.so/the-federal-republic-of-somalia-launches-first-population-data-since-1975/> In dit rapport staat dat 46% van de Somaliërs 15 jaar of jonger is; dus dat 50% 16 jaar of jonger is kan niet ver bezijden de waarheid zijn (cijfers voor heel Somalië).

⁵⁸² Wel is er privé-onderwijs voor wie dit kan betalen.

⁵⁸³ "Somali Students sit for High School Exams for first time in 25 years", Non-Aligned Movement News Network (NNN, 16 juni 2015).

⁵⁸⁴ SNA troops occupy school in Marka: Radio Danan. In: AMISOM Headlines (21 januari 2015).

⁵⁸⁵ Street Children of Mogadishu. The Borgen project (24 juli 2015).

In juni 2015 publiceerde de VN het rapport *Children and Armed Conflict*. Dat rapport beschrijft de situatie in Somalië in 2014.⁵⁸⁶ Het rapport noemt de gedocumenteerde rekrutering van 819 kinderen (waarvan 779 jongens) waarvan 437 door Al-Shabaab; 197 door de Somalische strijdkrachten en loyale milities; 109 door Ahlu-Sunna Wal-Jama'a en 76 door andere milities. Het rapport noemt met name de rekrutering door clanmilities zorgelijk. Al-Shabaab ronselt op scholen en moskeeën, onder meer tijdens religieuze evenementen. Het rapport beschrijft ook de arrestatie en detentie van 229 kinderen bij veiligheidsoperaties van de Somalische strijdkrachten; de meesten werden na korte tijd vrijgelaten. Detentie van kinderen door Al-Shabaab kwam minder vaak voor (44x). 520 kinderen werden gedood of gewond tijdens oorlogshandelingen. Andere misdaden die tegen kinderen werden begaan zijn ontvoering, seksueel geweld, aanvallen op scholen, militair gebruik van scholen, onthouding van humanitaire hulp. Ook zijn er de gevaren van niet-ontplofte munitie: op 14 januari vonden twee kinderen de dood in Bullo-Burde (Hiiraan) toen zij speelden met een landmijn die ontplofte.⁵⁸⁷

In december 2015 waren er 749 kinderen ingeschreven bij door de VN ondersteunde reïntegratieprogramma's (620 jongens en 129 meisjes). Kinderen worden ook geconfronteerd met scheiding van hun familie door het geweld, gendergerelateerd geweld, psychosociale stress, kinderarbeid en kindhuwelijken. Aan het eind van de verslagperiode bevonden zich 308.000 kinderen onder de 5 jaar in een humanitaire noodsituatie door acute ondervoeding, waarvan 56.000 zeer ernstig, met groot risico op overlijden.⁵⁸⁸

De VN noemt de gedwongen rekrutering van kindsoldaten door Al-Shabaab in de verslagperiode "ongehoord".⁵⁸⁹ De ernstigste gevallen vonden plaats in Midden- en Neder-Juba, waar de Monitoring Group een toename van de rekrutering van kindsoldaten registreerde vanaf begin 2015. Dit omvatte situaties waarbij hele dorpen werden gedwongen om hun kinderen en jonge mannen af te staan (of te betalen voor een vrijstelling) en waar jonge jongens *en masse* 'verdwenen' van Al-Shabaab madrassa's. Kinderen werden door AS zowel gebruikt voor ondersteunende functies als in directe operaties. Ook Ahlu Sunna Wal-Jama'a en clanmilities maakten zich schuldig aan de rekrutering van kindsoldaten. Dit heeft gevolgen voor de gezamenlijke militaire operaties van AMISOM met pro-overheidsmilities, en ook voor het delegeren van de territoriale controle door AMISOM aan zulke milities in gebieden waar AS is verdreven. De Somalische strijdkrachten doen in toenemende mate hun best om rekrutering van kinderen te voorkomen.⁵⁹⁰ Probleem daarbij is dat in Somalië een geboorteregistratie ('burgerlijke stand') ontbreekt, waardoor de leeftijd van recruten niet controleerbaar is.⁵⁹¹

In het vorige ambtsbericht is ingegaan op de gemengde gevoelens die er bestonden over het "Serendi Youth Rehabilitation Center" voor gedeserteerde minderjarige Al-Shabaab-strijders. In de verslagperiode werd het beheer van dit centrum overgedragen aan *Adam Smith International*, een Britse consultantfirma. Het aantal kinderen daar was niet bekend. De VN bepleit hen bij meer gespecialiseerde instellingen onder te brengen.⁵⁹² In december bevonden zich 749 kinderen die verbonden waren aan het leger, aan Al-Shabaab, Ahlu-Sunna of andere milities in reïntegratieprogramma's van UNICEF.⁵⁹³

Op 29 november 2014 heeft de president gemeld vastbesloten te zijn om alle VN Veiligheidsraadsresoluties m.b.t. kinderen in gewapend conflict te implementeren als onderdeel van zijn 'ethos' om de Somalische bevolking te beschermen en te dienen.⁵⁹⁴

In augustus 2014 werd een nationaal kinderbeschermingsbeleid aangekondigd door de toenmalige Somalische minister voor mensenrechten en vrouwen, Ms Khadija Mohamed Dirie. Van dat beleid werd nadien niets meer vernomen.⁵⁹⁵

⁵⁸⁶ "Children and armed conflict. Report of the Secretary-General", United Nations (S/2015/409* dd. 5 juni 2015). Omdat de gegevens over 2015 mogelijk pas medio 2016 beschikbaar komen gaat dit ambtsbericht wel in op dit rapport over 2014.

⁵⁸⁷ Two children killed by land mine in Bulo-Burde: Radio Bar-kulan. In: AMISOM Headlines (14 januari 2015).

⁵⁸⁸ Cijfers voor heel Somalië. Zie "Report of the Secretary-General on Somalia" over de periode januari-april 2015 (doc. S/2015/331 dd. 12 mei 2015), § 59, 60, 64, en over de periode mei-augustus 2015 (doc. S/2015/702 dd. 11 sept. 2015), § 62, 63, en over de periode september-december (doc. S/2016/27 dd. 8 jan. 2016), § 64.

⁵⁸⁹ Men gebruikt het woord *egregious*. Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015), blz. 8. In de eerste 6 maanden van 2015 waren er 451 geverifieerde gevallen van rekrutering van kindsoldaten, de meesten door Al-Shabaab.

⁵⁹⁰ Idem, § 54 -56.

⁵⁹¹ Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Somalia. US Department of State (published in 2015).

⁵⁹² Zie "Report of the Secretary-General on Somalia", periode januari-april 2015 (doc. S/2015/331 dd. 12 mei 2015), § 61.

⁵⁹³ Cijfer voor heel Somalië. Zie "Report of the Secretary-General on Somalia" over de periode september-december (doc. S/2016/27 dd. 8 jan. 2016), § 63.

⁵⁹⁴ AMISOM Headlines, 1 december 2014.

⁵⁹⁵ Dat komt mogelijk omdat de minister demissionair werd na het aftreden van het kabinet op 6 december 2014. Zie: "AU officer declares to assist Somalia on human rights protection issues", RBC Radio Raxanreeb (19 augustus 2014).

Voor de zorg en opvang van straat- en/of weeskinderen zijn er in Somalië/Mogadishu weinig mogelijkheden. De cijfers over het aantal straatkinderen in Mogadishu, genoemd in het AAB uit 2014 (nl. 5000 kinderen in 2008 en 11.000 in 2011) worden ook in publicaties uit 2015 herhaald; kennelijk zijn er geen nieuwe gegevens. Straatkinderen worden als een risico gezien omdat zij voor een gering bedrag kunnen worden overgehaald zich op het criminele pad te begeven, of erger.⁵⁹⁶ Over de lokale NGO *Kheyre Development and Rehabilitation Organisation* (KEDRO, genoemd in AAB 2014) is geen verder nieuws bekend. Hun website <http://kedro.org/> lijkt opgeheven. De *Women and Child Care Organization* WOCCA die o.m. als doel heeft de rechten van kinderen in Midden-Shabelle te bevorderen lijkt ook niet langer actief.⁵⁹⁷ Van de eveneens in het AAB en het EASO-rapport uit 2014 genoemde Zweede organisatie *Disabled Homeless and Children's Centre* in Mogadishu zijn geen activiteiten gevonden in de verslagperiode.⁵⁹⁸ Mogelijk bestaat de organisatie nog wel. De Zwitserse organisatie Kalmo, genoemd in het AAB van december 2014, richt zich specifiek op moeders en pasgeborenen.

SOS Childrens' Villages heeft al sinds 1985 een tehuis in Mogadishu; daar wonen 100 kinderen. Daarnaast is een SOS-school waar ook kinderen uit de omgeving heen kunnen. Het *village* heeft ook een moeder-en-kind kliniek waar dagelijks ca. 14 kinderen worden geboren.⁵⁹⁹ UNICEF lijkt de best geëquipeerde organisatie in Somalië waar het de bescherming van kinderen en bevordering van kinderrechten betreft. UNICEF heeft een netwerk van 15 organisaties met 70 getrainde waarnemers opgezet in geheel Somalië om informatie te verzamelen over ernstige schending van kinderrechten in conflictsituaties, zoals gedwongen rekrutering, aanvallen op scholen, seksueel geweld, ontvoering en onthouding van humanitaire hulp aan kinderen. De UNICEF-programma's richten zich vooral op voeding en gezondheid, water, sanitatie en basisonderwijs.⁶⁰⁰

Somalië zou rond de 600.000 weeskinderen tellen.⁶⁰¹ De opvangmogelijkheden blijven daar ver bij achter. In Mogadishu is er het Badbado Orphanage Center dat in 2015 steun ontving van China; er wonen 121 wezen.⁶⁰² In Mogadishu bevindt zich ook de *Bondheere Kindergarten of Orphan Girls*, met 120 meisjes.⁶⁰³ De situatie is in de meeste weeshuizen slecht. Kinderen slapen vaak met meerdere kinderen in een bed of op een matras op de grond. De toegang tot voorzieningen zoals onderwijs, medische zorg en sanitair is ondermaats.⁶⁰⁴

Voor gehandicapte kinderen is het leven extra hard; velen leven in sociale exclusie; staan bloot aan exploitatie en misbruik, vooral meisjes, en vaak ontvangen ze niet eens steun van hun directe familie. Ook voor hen zijn er kleine lichtpuntjes. Zo financiert Hormuud, een telecombedrijf, in Mogadishu de Alnur School voor blinden; de school heeft 84 leerlingen.⁶⁰⁵ Ook de African Development Bank maakt gewag van diverse publieke en private tertiaire trainingsinstituten die speciale programma's voor gehandicapte kinderen aanbieden.⁶⁰⁶

3.10

Positie en rechten van etnische minderheden

In Somalië zijn nog steeds etnische groepen, minderheidsclans en beroepsgroepen die te maken hebben met maatschappelijke uitsluiting en discriminatie, zoals de Bantu, Benadiri, Rer Hamar, Muse Dheryo, Eyl en Gabooye, om er enkele te noemen.⁶⁰⁷ Er is geen informatie beschikbaar gekomen die er op wijst dat hun situatie gedurende de verslagperiode noemenswaardig is

⁵⁹⁶ The lost boys of Mogadishu. Al Jazeera (12 juli 2015).

⁵⁹⁷ Hun website <http://www.woccaorg.com/history-of-wocca.htm> spreekt over 2011 als in de toekomst. De laatst genoemde activiteit dateert uit 2013.

⁵⁹⁸ Ook een AMISOM-publicatie over dit centrum is reeds twee jaar oud, zie: <https://vimeo.com/88435878>

⁵⁹⁹ Zie: <http://www.soschildrensvillages.org.uk/sponsor-a-child/africa/somalia> (geraadpleegd in maart 2016).

⁶⁰⁰ Zie website UNICEF: <http://www.unicef.org/somalia/activities.html>

⁶⁰¹ Een persbericht noemt een aantal van 630.000. De betrouwbaarheid van het bericht is niet duidelijk. Zie: The speaker: In every kilometer of Somalia there is an orphan: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (26 dec. 2014). Een ander bericht noemt 590.000, zie: Somalias Forgotten Children. OneWorldEducation.org (geraadpleegd in maart 2016).

⁶⁰² China provides education equipment to Somalia's orphanage home. Hiiraan.com (29 juni 2015).

⁶⁰³ Zie de website van de BKOG Foundation op: <http://bkog.org/>. Zie ook: IIDA Womens Development Organization Contributed School Equipments and delivered the Orphanage Girls. Somalia Focus (17 maart 2014).

⁶⁰⁴ Maatwerk bij Terugkeer en Beyond Borders: *Mogelijkheden en obstakels voor terugkeerders. Zuid en Centraal Somalië* (mei 2014).

⁶⁰⁵ "Alnur School of the Blind brings hope to Somalia's blind", SomalilandInformer (8 november 2015).

⁶⁰⁶ Memorandum van de AFRICAN DEVELOPMENT BANK (ADB/BD/WP/2015/182) dd. 9 november 2015: SOMALIA COUNTRY BRIEF 2013-2015 EXTENSION TO 2016, § 14.

⁶⁰⁷ NB: De grote *meerderheidsclans* zijn de Hawiye, Darod, Dir/Issa, en Isaaq. Ook de Digil & Mirifle (gezamenlijk soms aangeduid als Rahanweyn) worden als een grotere clan beschouwd. Zij zijn landbouwers i.t.t. de andere hoofdc clans, die nomadisch zijn.

gewijzigd cq. verbeterd t.o.v. het voorgaande ambtsbericht.⁶⁰⁸ Discriminatie op de arbeidsmarkt, armoede, uitsluiting van politieke participatie en beperkte toegang tot basisdiensten waren dagelijkse praktijk.⁶⁰⁹ Somalia staat in 2015 op de 2^e plaats van de *Peoples under threat* index van de Minority Rights Group International.⁶¹⁰

Het Britse Home Office schetste de situatie van minderheidsgroepen in 2015 als volgt:⁶¹¹

- Het is onwaarschijnlijk dat leden van minderheidsclans of –groepen alleen op basis van hun etnische of sociale groep vervolgd worden in Mogadishu;
- In gebieden buiten Mogadishu kunnen de leden van minderheidsgroepen met discriminatie en mensenrechtenschendingen worden geconfronteerd die in sommige gevallen gelijk kunnen worden gesteld aan vervolging. Dat risico hangt af van de clan of minderheid waartoe zij behoren, van de plaats waarheen zij zich begeven, en of de persoon zich toegang weet te verschaffen tot de bescherming van een meerderheidsclan. Persoonlijke omstandigheden spelen daarbij een rol;
- Ontheemde leden van minderheidsgroepen die geen andere keuze hebben dan in Zuid- en Centraal-Somalië een heenkomen te zoeken in IDP-kampen lopen waarschijnlijk een reëel risico op vervolging op basis van hun sociale groep of etnische afkomst;
- In het algemeen zijn leden van minderheidsclans en –groepen niet in staat zich te verzekeren van bescherming door de staat. In gebieden van Zuid- en Centraal-Somalië buiten Mogadishu is bescherming door een meerderheidsclan in individuele gevallen mogelijk.

Positie van de Reer Hamar/Benadiri

Deze minderheidsgroep is niet zonder macht en vormt geen straffeloos doelwit voor andere clans. Dit betekent niet dat zij niet langer gediscrimineerd worden, maar dat er een aantal verzachtende omstandigheden in hun voordeel werken. Zij worden geëxploiteerd maar zijn niet gemarginaliseerd. Door hun zaak internationaal onder de aandacht te brengen en te bepleiten hebben zij ook in Somalië bewustwording gegenereerd. Velen zijn relatief welvarend, hebben sleutelposities in het bestuur van de regio Banadir, en slagen erin bescherming te kopen van meerderheidsclans, doch kunnen ook het slachtoffer worden van afpersing en chantage door milities van de grotere clans. Zij zijn ook doelwit van religieuze vervolging door Al-Shabaab.⁶¹²

3.11

Positie en rechten van homoseksuelen, LHTB's

In heel Somalië is homoseksualiteit taboe en onbespreekbaar.⁶¹³ Berichtgeving is erg schaars, ook door NGO's. De maatschappij wendt zich af van homoseksualiteit zolang het maar in het verborgene blijft. Wie de grenzen van de maatschappelijke orde of de wet opzoekt riskeert uitsluiting of ernstige bestraffing.⁶¹⁴

Homoseksualiteit werd door de Europese koloniale machten strafbaar gesteld in Somalië binnen het formele recht. Somalië heeft die strafbaarheid na de onafhankelijkheid gehandhaafd. De momenteel van kracht zijnde *Penal Code* uit 1962 is een directe afgeleide van het (fascistische) Italiaanse Wetboek van Strafrecht uit de jaren '30 en stelt in Art. 409 dat seksuele gemeenschap tussen twee personen van hetzelfde geslacht strafbaar is met gevangenisstraf tussen de 3 maanden en 3 jaar. Een '*act of lust*', anders dan gemeenschap, kan worden bestraft met gevangenisstraf tussen 2 maanden en 2 jaar. De *Penal Code* wordt in Zuid en Centraal-Somalië echter nauwelijks gehandhaafd. Er is in de verslagperiode dan ook niet gebleken dat de overheid een actief vervolgingsbeleid voert tegen LHTB's of dat het bekend zijn van LHTB-gedragingen of geaardheid leidt tot onevenredige bestraffingen bij het plegen van een 'gewoon' delict. Ook over een evt. bescherming van LHTB's door de overheid in gevallen waarin zij problemen met medeburgers ondervinden zijn geen bronnen gevonden.

⁶⁰⁸ Voor een uitgebreide beschrijving van minderheidsgroepen en meerderheidsclans zie het algemeen ambtsbericht Somalië 2012, hoofdstuk 4.4 (november 2012).

⁶⁰⁹ Zie ook EASO *Country of origin information report: South and Central Somalia country overview*, hfd 4.3. (3 oktober 2014). US Department of State: *Country report on human rights practices 2013 -Somalia* (27 februari 2014). Voor een uitgebreid overzicht van de etnische minderheden en beroepsgroepen zie het algemeen ambtsbericht Somalië 2012 van november 2012.

⁶¹⁰ Zie: "Peoples under threat, report 2015", Minority Rights Group International. (Syrië staat op de eerste plaats. Overigens worden ook de Hawiye en Darod *at risk* geacht, omdat milities van de grotere clans juist meer bij gevechten zijn betrokken.

⁶¹¹ UK Home Office. Country Information and Guidance, South and Central Somalia, Majority Clans and Minority Groups. March 2015, § 1.4.

⁶¹² Bron: Home Office, UK: "Country Information and Guidance; South and central Somalia: Majority clans and minority groups", maart 2015. § 2.6.14 – 2.6.20. Dit rapport noemt geen gevallen van vervolging van deze groep door Al-Shabaab.

⁶¹³ EEAS non paper: *Anti-Homosexual Legislation in Africa. Defining an EU-response* (1 augustus 2014).

⁶¹⁴ Een relatief grondig rapport over de positie van homoseksuelen in Somalië is: www.hsrc.ac.za/en/research-data/ktree-doc/1101 : "SECURING THE VOICE OF AFRICAN MEN WHO HAVE SEX WITH MEN (MSM) WITHIN HIV & AIDS DEVELOPMENT POLICY AND PROGRAMMING IN EASTERN AND SOUTHERN AFRICA; COUNTRY LEVEL REPORTS", uit 2011, van de Zuid-Afrikaanse Human Sciences Research Council (HSRC). Voor Somalië zie blz 112-118 (7242.pdf).

De International Lesbian and Gay Association (ILGA) meldt dat in sommige provincies van Somalië, met name in Zuid-Somalië, de doodstraf officieel wordt voltrokken voor homoseksueel gedrag: één van de slechts acht landen ter wereld waar dat gebeurt.⁶¹⁵ In mei 2015 herhaalde de VN Mensenrechtenraad die bewering, zonder bronvermelding, in haar tweede rapport over discriminatie en geweld tegen personen op grond van hun seksuele geaardheid.⁶¹⁶ De voorlopige grondwet in Somalië bevat geen artikelen over seksuele geaardheid; de wet verbiedt discriminatie op grond van *gender*, doch zegt niets over *gender identity*.

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat de positie van homoseksuelen in Somalië in de verslagperiode is gewijzigd ten opzichte van de beschrijving in de algemene ambtsberichten over 2013 en 2014 en in het EASO Country of Origin Information Report van augustus 2014,⁶¹⁷ met dien verstande dat de reikwijdte van Al-Shabaabs 'rechtshandhaving' gelijke tred heeft gehouden met wijzigingen in het gebied onder hun controle. Volgens *Amnesty International* worden homoseksuele handelingen in gebieden onder controle van Al-Shabaab namelijk conform de sharia gestraft met zweepslagen of met dood door steniging.⁶¹⁸ In de verslagperiode zijn daarover overigens geen berichten naar buiten gekomen.

Het meest recente mensenrechtenrapport van het *US State Department* voegt daaraan toe dat er geen bekende publieke discussie plaatsvond over discriminatie op grond van seksuele geaardheid of genderidentiteit; dat er geen LHBT-organisaties bekend waren en er geen LHBT-evenementen werden georganiseerd. Er was weinig melding van maatschappelijk geweld of discriminatie op grond van seksuele geaardheid of genderidentiteit als gevolg van het ernstige maatschappelijke stigma dat LHBT-ers belet hun geaardheid of genderidentiteit publiekelijk bekend te maken.⁶¹⁹

Op sociale media is de LHBT-gemeenschap beperkt actief, en dan meestal vanuit de diaspora. De *Somali Gay Organization* heeft een Facebook pagina (1649 likes). De *Somali Gay Community* heeft een Twitter account met 458 volgers.⁶²⁰ Ook is er <http://somaligay.blogspot.nl/>

3.12 Positie en rechten van oppositiepartijen en politieke activisten

De voorlopige grondwet van Somalië voorziet in het recht om politieke partijen op te richten en politieke activiteiten te ontplooien. In de praktijk werd van dit recht in Zuid- en Centraal Somalië nog nauwelijks gebruikgemaakt. De situatie is sinds de vorige verslagperiode niet veranderd.⁶²¹ Maar veranderingen zijn op komst vanwege de verkiezingen die in 2016 moeten plaatsvinden. Een wet op de politiek partijvorming is in voorbereiding (zie Bijlage 2).

3.13 Positie en rechten van specifieke beroepsgroepen

In de verslagperiode is geen nieuwe informatie ontvangen over de situatie van minderheden die vanwege hun traditionele beroepen door de hoofdc clans als minderwaardig worden beschouwd. Voor journalisten als beroepsgroep zie § 3.4 (vrijheid van meningsuiting).

⁶¹⁵ Zie blz 10, 28 en 63 in: "State Sponsored Homophobia; A world Survey of Laws, criminalization, protection and recognition of same-sex love". By ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association), mei 2015. Het rapport geeft geen bronvermelding voor deze bewering. Ook op ILGA's "2015 World Map of LGTB Rights" wordt de doodstraf gemeld in Somalië, zie: http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_WorldMap_2015_ENG.pdf

⁶¹⁶ Zie §46 in "Discrimination and violence against individuals based on their sexual orientation and gender identity", Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (Human Rights Council, 29th session, A/HRC/29/23 dd. 4 mei 2015). De raad publiceerde eenmaal eerder een rapport over dit onderwerp, in 2011; daarin wordt Somalië niet genoemd (zie Human Rights Council, 19th session, A/HRC/19/41 dd. 17 nov. 2011).

⁶¹⁷ Zie: "European Asylum Support Office", Country of Origin Information Report, South and Central Somalia (August 2014).

⁶¹⁸ Amnesty International: *Making Love a crime: Criminalization of same-sex conduct in Sub-Saharan Africa* (25 juni 2013).

⁶¹⁹ Country Reports on Human Rights Practices for 2014, Somalia. US Department of State (published in 2015).

⁶²⁰ Stand van zaken op 11 november 2015.

⁶²¹ Zie algemeen ambtsbericht 2013 paragraaf 2.4.1 (december 2013).

4 Vluchtelingen en ontheemden

Eerder in dit AAB is uiteengezet dat de veiligheidssituatie in Somalië niet alleen wordt bepaald door geweld en conflict maar óók door omgevingsfactoren als voedselonveiligheid en droogte. In de afgelopen jaren vluchtten honderdduizenden Somaliërs naar kampen in de buurlanden. Een deel daarvan vluchtte niet, of niet uitsluitend, voor geweld of vervolging. De hulporganisatie CARE stelt bijvoorbeeld dat de "bevolkingsexplosie" van de kampen in Dadaab (Kenia) van 90.000 naar ca. 450.000 in de afgelopen jaren te wijten is aan voedseltekorten en droogte in Somalië.⁶²² IOM spreekt over een exodus van 200.000 mensen "tijdens de droogte van 2011".⁶²³ Op het hoogtepunt van de hongersnood in de eerste helft van 2011 verlieten 137.000 mensen Somalië; in de eerste helft van 2012 was dat teruggelopen tot 30.000.⁶²⁴ Daarnaast verlaten veel Somaliërs hun land omdat zij in een permanente staat van hopeloosheid verkeren; omdat zij steeds maar wachten op kansen om hun leven een doel te geven; kansen die nooit komen. Tweederde van de migrerende Somalische jongeren doet dat om elders werk te vinden; vanuit Zuid- en Centraal Somalië zou dat zelfs 87% zijn. Zelfs jongeren met een relatief goede opleiding riskeren daarvoor de tocht door de Sahara en over de Middellandse Zee.⁶²⁵

De weerbaarheid en veerkracht van de Somalische bevolking wordt door een veelheid aan factoren beperkt. Naast chronische voedselonveiligheid, armoede en werkeloosheid spelen bijvoorbeeld ook de obstructie van humanitaire hulp door Al-Shabaab; de verplichte (oogst-)afdrachten aan AS; de gebrekkige sociale vangnetten en de rudimentaire of afwezige publieke ondersteuning een rol. UNHCR accepteert Somaliërs bij aankomst in (bijv.) Dadaab doorgaans op *prima facie*-basis. Velen zouden bij terugzending (*refoulement*) in mensonterende omstandigheden terechtkomen.

Tijdens de laatste *Universal Periodic Review* van Somalië bij de VN-mensenrechtenraad (in juli 2011, op het hoogtepunt van de vluchtelingenstroom) werd de Somalische overheid niet aangesproken op de vervolging van personen op grond van ras, godsdienst, clan-afkomst of politieke opinie.⁶²⁶ Al-Shabaab daarentegen vervolgt wel bepaalde categorieën Somaliërs. Waar in het onderstaande hoofdstuk over vluchtelingen wordt gesproken wordt in een ruime zin bedoeld op mensen die hun land zijn ontvlucht, ongeacht de specifieke aanleiding daarvoor.

4.1.1 Vluchtelingenstromen; opvang in de regio

Het aantal door UNHCR geregistreerde Somalische vluchtelingen in de regio bedroeg in september 2015 973.306 personen (was 971.117^(mei 2015), 957.000^(aug. 2014); en in heel 2013 schommelde het rond de één miljoen). Ca. 43% van hen verblijft in Kenia (416.696^(in feb. 2016), 420.669^(sept. 2015), en 423.244^(mei 2015)). Andere opvanglanden zijn Jemen (253.547^(feb. 2016), 249.061^(sept. 2015) en 244.204^(jan. 2015)), Ethiopië (251.049^(feb. 2016), 248.894^(aug. 2015) en 246.152^(mei 2015)), Oeganda (35.893^(feb. 2016), 32.447^(sept. 2015) en 29.053^(mei 2015)), Egypte (7682^(dec. 2015), 7365^(jan. 2015)), Eritrea (2485^(dec. 2015), 2672^(sept. 2015), en 2802^(mei 2015)), Djibouti (12.363^(dec. 2015), 12.044^(sept. 2015) en 11.799^(mei 2015)) en Tanzania (154^(sept. 2015) en 150^(jan. 2015)). De aantallen zijn dus relatief stabiel. UNHCR meldt weliswaar een influx van 6217 vluchtelingen in Kenia en 2956 in Ethiopië in de eerste acht maanden van 2015, maar op de totale aantallen gaat het om geringe fluctuaties.⁶²⁷ Behalve in het geval van Jemen: de lichte *stijging* van het aantal Somalische vluchtelingen daar is de resultante van relatief grootschalige heen-en-weer-bewegingen: sinds de escalatie van de burgeroorlog in Jemen keerden ca. 26.000 Somaliërs terug uit Jemen, maar alleen al in de maand augustus kwamen er tenminste 4835 nieuwe vluchtelingen aan in Jemen vanuit Somalië, en dit aantal is waarschijnlijk een onderschatting.⁶²⁸

⁶²² CARE stelt: "The Dadaab refugee camps were originally built to hold only 90,000 people, but a recent food crisis and famine have caused it to grow to nearly five times the intended size." CARE spreekt hier ook over een influx van 160.000 in 2011, i.t.t. de 130.000 die UNHCR noemt. Zie: <http://www.care.org/emergencies/dadaab-refugee-camp-kenya>

⁶²³ Zie: "Kenya: IOM's Key Successes in Northern Kenya" op https://www.youtube.com/watch?v=c6MIW_zd610 (op 0'32")

⁶²⁴ Zie: OCHA Humanitarian Bulletin Somalia, July 2012. Het AAB van 29 feb. 2012 sprak van 296.000 in 2011.

⁶²⁵ Aldus Mohamed Abdulkader Ali, in "A Somalian Solution to the Perilous Exodus". New York Times (11 mei 2015).

⁶²⁶ Dat blijkt althans niet uit het verslag van de betreffende zitting. Zie: Report of the Working Group on the UPR, Somalia (A-HRC-18-6), juli 2011.

⁶²⁷ UNHCR geeft geen cijfers voor de overige opvanglanden, zie: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/regional.php> (geraadpleegd op 26 okt. 2015).

⁶²⁸ De 26.000 is de stand per 14 sept. 2015. Zie "Mixed migration in the Horn of Africa and Yemen, August 2015". Regional Mixed Migration Secretariat: http://www.regionalmms.org/fileadmin/content/monthly%20summaries/August_2015_Map.pdf

UNHCR had een prognose van 238.000 Somalische vluchtelingen in Jemen in december 2015.⁶²⁹ Het werden er ca. 251.000. Somaliërs vormen daar ca. 90% van alle vluchtelingen. Van de Somalische vluchtelingen in Jemen bevindt zich slechts een klein deel in het enige vluchtelingenkamp, Kharaz: naar schatting ruim 22.000 personen.⁶³⁰ De rest bevindt zich in de steden, vnl. in Sana'a en Aden. Van de Somalische vluchtelingen in Kenia bevindt het overgrote deel zich in de vijf kampen bij Dadaab (332.455 in augustus 2015). In het kamp Kakuma verblijven 55.050 Somaliërs (september 2015) en in Nairobi 33.164 (september 2015). De Somalische vluchtelingen in Ethiopië verblijven voornamelijk in de vijf Dollo-Ado-kampen (208.331 in augustus 2015); 39.617 in de drie Jijiga-kampen (mei 2015) en 946 verblijven in Addis Abeba (augustus 2015).⁶³¹

Voor de herkomst (naar regio) van Somalische vluchtelingen in de buurlanden zie de volgende tabel:

		HOST COUNTRIES OF SOMALI REFUGEES AND ASYLUM-SEEKERS							
		Kenya	Ethiopia	Uganda	Djibouti	Eritrea	Total	Percentage	
REGION OF ORIGIN	Lower Juba	160,155	3,252	2,013	1,548	459	167,427	23%	
	Banadir	99,998	18,411	20,801	3,728	483	143,421	20%	
	Gedo	30,893	82,047	462	282	1,240	114,924	16%	
	Middle Juba	68,120	974	110	12	3	69,219	10%	
	Bay	25,648	30,136	229	266	107	56,386	8%	
	Bakool	1,505	15,546	25	81	15	17,172	2%	
	Lower Shabelle	6,370	2,566	562	251	41	9,790	1%	
	Hiraan	1,710	4,917	184	1,013	70	7,894	1%	
	Galgadud	1,260	3,503	115	713	18	5,609	1%	
	Woqooyi Galbeed	197	4,231	5	563	175	5,171	1%	
	Nugal	-	53	4,043	21	18	4,135	1%	
	Mudug	847	2,217	107	193	27	3,391	0.5%	
	Middle Shabelle	845	2,032	119	131	8	3,135	0.4%	
	Awdal	-	97	18	2,777	42	2,934	0.4%	
	Bari	140	1,874	38	219	33	2,304	0.3%	
	Sool	375	394	150	1	17	937	0.13%	
	Togdheer	66	107	28	-	10	211	0.03%	
	Sanaag	61	38	17	-	5	121	0.02%	
	Unspecified	25,054	73,757	27	-	31	98,869	14%	
TOTALS		423,244	246,152	29,053	11,799	2,802	713,050		
Percentage		59%	35%	4%	2%	0.4%			

Daaruit blijkt dat ongeveer 96,7% van de Somalische vluchtelingen in de Hoorn van Afrika uit Zuid- en Centraal Somalië komt (paars in de tabel); alleen al de drie regio's Gedo, Neder-Juba en Banadir (Mogadishu) nemen bijna 70% voor hun rekening.⁶³²

4.1.2

Ontheemden

Het aantal binnenlandse ontheemden (IDP's, *Internally Displaced Persons*) in (heel) Somalië bedroeg 1.106.751 in oktober 2014.⁶³³ Daarvan zijn er 928.735 in Zuid- en Centraal Somalië, dat is 12,7% van de 7,34 miljoen inwoners, dus 1 op de 8 inwoners; hoger dan het landelijk gemiddelde. In Mogadishu zijn 369.288 van de 1.650.227 inwoners binnenlandse ontheemden,

⁶²⁹ Zie: "2015 UNHCR country operations profile – Yemen" (<http://www.unhcr.org/pages/49e486ba6.html>). Zie ook: "Despite conflict, refugees continue to arrive by boat in Yemen", (<http://www.refworld.org/country/....YEM..5630839b4.0.html>), UNHCR. Beiden geraadpleegd op 8 november 2015.

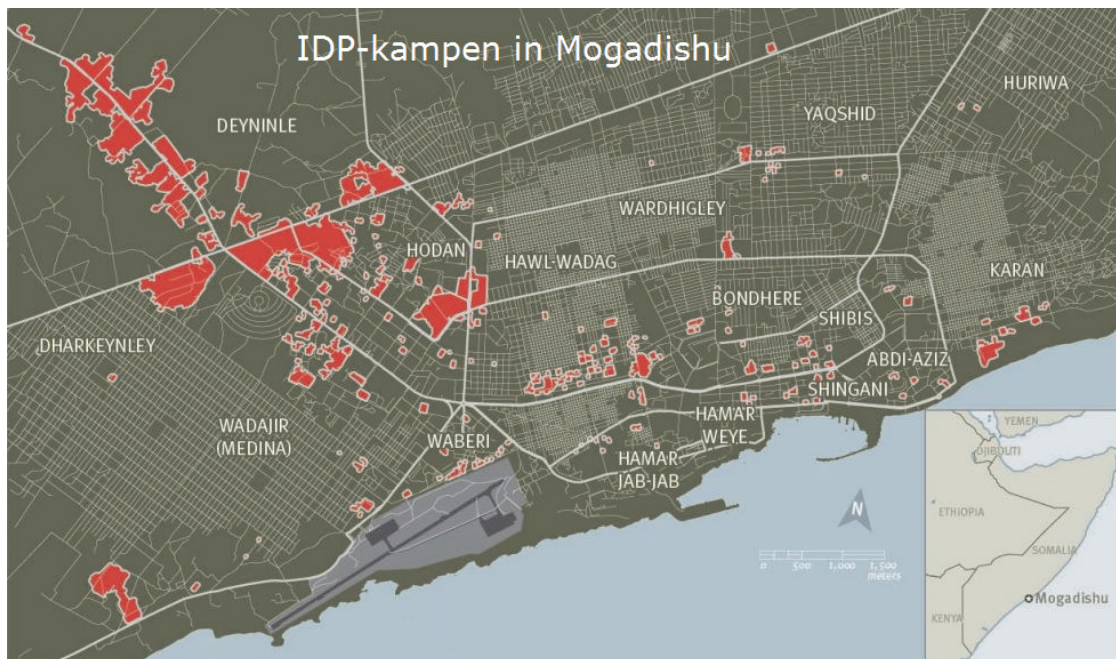
⁶³⁰ Uitgaande van 90% Somaliërs op een totale kampbevolking van 24.820 persons op 3 juni 2015. Zie UNHCR Regional Update #8, Yemen Situation, 5 juni 2015 (<http://www.refworld.org/pdfid/558125df4.pdf>).

⁶³¹ Zie UNHCR op: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/regional.php> (op verschillende momenten tijdens de verslagperiode geraadpleegd).

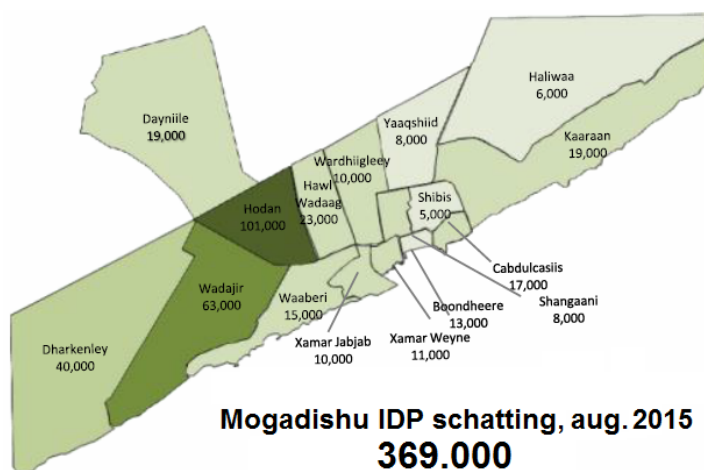
⁶³² Ervan uitgaande dat de 14% *unspecified* op overeenkomstige wijze over de 18 regio's verdeeld is als de gegeven 86%. Afbeelding afkomstig van "SOMALIA: Areas of origin (regions) of registered Somali refugees and asylum-seekers in the East and Horn of Africa | As of 01 May 2015"; dit document geeft geen cijfers voor Tanzania, Jemen en Egypte. Vooral t.a.v. Jemen is mogelijk dat een relatief groter percentage van hen *niet* uit Zuid-Centraal Somalië komt maar uit Somaliland of Puntland. Maar zelfs als *alle* Somalische vluchtelingen in Jemen uit Puntland/Somaliland zouden komen, dan nog blijft Zuid-Centraal Somalië de bron van ca. 75% van alle Somalische vluchtelingen in de buurlanden.

⁶³³ UNHCR geeft geen recentere cijfers. Zie: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/country.php?id=197> (gezien op 9 maart 2016).

dat is 22,4%, dus één op de 4½ inwoner.⁶³⁴ De stad kent dan ook een aantal uitgestrekte IDP-kampen, vooral in het noordwesten rond verkeersknooppunt K7 bij het 'vierlandenpunt' van de districten Dayniile, Dharkenley, Wadajir en Hodan. Ook langs de uitvalsweg naar Afgoye in Neder-Shabelle bevinden zich uitgestrekte kampen. Voorts liggen vele tientallen middelgrote en kleine kampen verspreid door de stad.⁶³⁵ Andere IDP-kampen in Zuid- en -Centraal Somalië bevinden zich voornamelijk in/bij de grotere steden zoals Baidoa, Dolow, Doble, Kismayo, Dhusamarreeb en Galkayo.⁶³⁶

De regionale verdeling van IDP's in Zuid- en Centraal Somalië in augustus 2015 was als volgt: Neder-Juba 31.000; Midden-Juba 27.000; Gedo 77.000; Bakool 24.000; Bay 40.000; Hiiraan 51.000; Neder-Shabelle 103.000; Midden-Shabelle 51.000; Galgaduud 120.000 en Mudug 36.000 (50% van 71.000). Voor Mogadishu: zie hieronder de verdeling van IDP's over de 16 districten in augustus 2015:⁶³⁷

⁶³⁴ Zie §1.1 van dit rapport. Zie ook: "The Federal Republic of Somalia launches first population data since 1975": Ministry of Planning and International Cooperation (26 mei 2015). Zie: <http://www.mopic.gov.so/the-federal-republic-of-somalia-launches-first-population-data-since-1975/>. Het volledige rapport kan van deze pagina worden gedownload.

⁶³⁵ Zie deze kaart: <http://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?webmap=f60b34838d144a50b3835bd065d69e3b> uit 2013. Een recentere kaart lijkt niet beschikbaar. Aan de hand van deze kaart kunnen veel van de kampen op Google-maps of Bing.com/maps als luchtfoto worden teruggevonden; ook deze foto's kunnen evenwel enige jaren oud zijn.

⁶³⁶ Zie: "Somalia Acute Food Insecurity Situation Overview, Rural, Urban and IDP Populations: January 2015", FSNAU, zie: <http://www.fsnau.org/downloads/Current-IPC-Combined-Map-Deyr-2014-15.pdf>

⁶³⁷ Zie: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/download.php?id=1697> (IDPs by Region, August 2015, UNHCR). Opvallend is dat UNHCR voor aug. 2013 exact dezelfde cijfers verschaft terwijl bekend is dat (bijv.) AMISOM-offensieven in 2014 tot dusdanige ontheemdenstromen hebben geleid dat die in de cijfers zichtbaar zouden moeten zijn. Zie voor sept. 2013: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/download.php?id=1249>

Opvallend is dat UNHCR exact dezelfde cijfers verschaft –per regio en per district- als twee jaar daarvoor in september 2013, terwijl er bijvoorbeeld in het voorjaar van 2014 tienduizenden mensen van huis en haard werden verdreven door het AMISOM-offensief “Eagle”, zie het vorige AAB.⁶³⁸

Het probleem is hoe dan ook hardnekkig: geschat wordt dat de meeste IDP's in Zuid- en Centraal Somalië al meer dan 10 jaar ontheemd zijn.⁶³⁹

In mei 2015 ontstond een nieuw kamp met 2700 families van ontheemden in Hudur (regio Bakool); zij waren gevlucht voor onveiligheid en voedselgebrek in de wijdere omgeving.⁶⁴⁰

In december 2014 richtte de federale overheid een “Agentschap voor Vluchtelingen en Binnenlandse Ontheemden” op (*Agency for Refugees and IDPs (ARI)*). Dit agentschap moet de toekomstige ontwikkeling van de wettelijke kaders, reactieplanning, implementatie en belangenbehartiging van kwesties rond ontheemding en terugkerende vluchtelingen verankeren⁶⁴¹ en zal ook toonaangevend zijn bij hervestigingsprogramma's. De lancering kreeg brede publiciteit, doch in de maanden daarna is niets meer van dit agentschap vernomen.

Volgens een rapport van *Human Rights Watch* doet de Somalische regering al drie jaar vrijwel niets voor ontheemden in Mogadishu. Er wordt geen officiële registratie bijgehouden. Er is weliswaar beleid geformuleerd t.a.v. ontheemden en uitzettingen, maar deze richtlijnen worden in de praktijk niet gevolgd. Ontheemden zijn in hun informele kampen regelmatig het slachtoffer van (sexueel) misbruik, aanvallen, discriminatie op clan-basis door milities of regeringssoldaten; hun toegang tot humanitaire hulp wordt beperkt, ed. In januari en februari 2015 werden 25.700 ontheemden uit hun kampen gezet, de meesten daarvan in Mogadishu. NB: In heel 2014 waren dat er ongeveer 30.000. In de eerste week van maart 2015 werden nogmaals 21.000 ontheemden in het Dharkenley District in Mogadishu door het leger uit hun informele kampen gezet, zonder adequate waarschuwing vooraf. Daarbij ging men uitzonderlijk hardhandig te werk; mensen werden mishandeld en bedreigd en onderkomens en winkeltjes werden vernield zonder compensatie en zonder alternatieven te bieden. Velen vertrokken naar de onveilige zgn. Afgoye-corridor, waar zij blootstaan aan gevechten tussen Al-Shabaab en regeringstroepen en waar nauwelijks publieke dienstverlening is. Volgens Human Rights Watch is Somalië op grond van het Verdrag van Kampala verplicht om ontheemden bescherming te bieden.⁶⁴² Overigens bestaat de indruk dat er na maart 2015 geen verdere grootschalige verdrijvingen van ontheemden plaatsvonden.

4.2 Humanitaire- en Ontwikkelingshulp

4.2.1 Organisaties

In Somalië zijn 24 VN-organisaties en ca. 100 nationale en internationale NGO's actief,⁶⁴³ waarvan 78 lid zijn van het *Somalia NGO Consortium*.⁶⁴⁴ Onder die VN-organisaties bevinden zich grote en bekende organisaties als UNHCR, UNDP, UNICEF, OCHA, UNODC ed. en onder de NGO's de Danish Refugee Council, Norwegian Refugee Council, Oxfam, Save the Children,

⁶³⁸ UNHCR-Somalië gaf –desgevraagd- per email dd. 18 dec. 2015 de volgende achtergrond bij de cijfers: “The figures related to IDPs in Somalia date back to a country wide exercise that was done in 2012. Due to the quickly evolving displacement movement of the protracted IDPs in Somalia, the security conditions and also related access constraints, it has not been possible to provide a full overview of the protracted IDP numbers. Although there have been new displacements in the last two years, due to military offensives, floods, inter-clan conflict, El Nino, cyclones and other factors, the nature of these displacements have mainly been short term and many of these displaced populations have returned back to their places of origin”. In 2016 hoopt UNHCR i.s.m. UNOCHA met nieuwe cijfers te komen. Het aantal IDP's in Mogadishu is inmiddels bijgesteld naar 399.000, zo werd in dezelfde mail gesteld. Maar de cijfers blijven in hoge mate onbetrouwbaar: in feb. 2016 publiceerde UNHCR tóch weer de oude cijfers, ook voor Mogadishu (zie <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/download.php?id=1815>) terwijl in januari 2016 in een andere UNHCR-publicatie werd gemeld dat er in 2015 meer dan 346.000 “new displacements” waren geweest! (zie: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/download.php?id=1830>).

⁶³⁹ “Somalia: over a million IDPs need support for local solutions”, IDMC (Internal Displacement Monitoring Centre), 18 maart 2015. Dit rapport bevat veel informatie over IDP's in Somalië: oorzaken, cijfers, bescherming, mogelijke oplossingen ed.

⁶⁴⁰ Humanitarian News From The Somali Region: Radio Ergo. In: AMISOM Headlines (5 mei 2015).

⁶⁴¹ New national agency for refugees and IDPs launched in Somalia: Radio Goobjoog/Radio Mustaqbal. In: AMISOM Headlines (15 december 2014). En: Interior ministry due to resettle the returning Somali refugees: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (15 december 2014).

⁶⁴² “Somalia: Forced Evictions of Displaced People; Tens of Thousands at Risk in Capital”, Human Rights Watch (20 april 2015). Van HRW komt de term “uitzonderlijk hardhandig” (particularly brutal). Zie ook: OCHA Humanitarian Bulletin Somalia, Feb. 2015 (dd. 25 maart 2015).

⁶⁴³ Zie “OCHA, 2015 Humanitarian Needs Overview, Somalia (Final).

⁶⁴⁴ In totaal zou het gaan om 24 VN-organisaties en meer dan 100 (i)ngo's in Zuid- en Centraal Somalië, 19 VN-organisaties en 85 (i)ngo's in Puntland en 20 VN-organisaties en meer dan 60 (i)ngo's in Somaliland. OCHA: Het Somalia NGO Consortium heeft 78 leden (volgens hun website <http://somalianoconsortium.org/about/members>, geraadpleegd op 3 december 2015). Sommigen daarvan werken in Somaliland en Puntland.

AWEPA, Free Press Unlimited, het Internationale Rode Kruis, de Somalische Rode Halve maan, het International Rescue Committee en CARE International. Artsen Zonder Grenzen vertrok in augustus 2013 uit Somalië en is in de verslagperiode niet teruggekeerd. Daarnaast is ook de EU een zeer grote donor. Ook zijn er talloze bilaterale donoren -waaronder vrijwel alle grote westerse landen- en multi-donor-fondsen, zoals het Somalia Stability Fund. Daarnaast zijn er de 'nieuwe' bilaterale donoren die zich weinig laten coördineren, zoals Turkije. Dit land heeft een zeer actief beleid t.a.v. Somalië en besteedde er naar verluidt sinds 2011 honderden miljoenen dollars in een veelheid van sectoren zoals: luchtvaart, havens, sport, gezondheidszorg, politie, media en veiligheidssamenwerking.⁶⁴⁵ Ook Qatar heeft uitgebreide hulpprogramma's in Somalië.⁶⁴⁶ Maar Qatar poogt naar verluidt ook een sterke politieke invloed uit te oefenen, o.m. door het omkopen van parlementsleden bij bepaalde stemmingen, bijvoorbeeld bij de verkiezing van president Hassan Sheikh Mohamud. Qatar zou ook Al-Shabaab hebben gefinancierd.⁶⁴⁷ Ook vanuit de Somalische diaspora zijn er initiatieven voor (humanitaire) hulpverlening.⁶⁴⁸ In het bestek van dit ambtsbericht is het niet mogelijk om weer te geven waar de prioriteiten en activiteiten van de diverse donoren liggen; daarvoor zij verwezen naar hun websites.

4.2.2 Obstructie van humanitaire hulpverlening

Humanitaire hulpverlening in Zuid-Centraal Somalië bleef in de verslagperiode "ongelooflijk gevaarlijk", aldus Philippe Lazzarini in mei 2015, op dat moment de VN Humanitaire Coördinator in het land.⁶⁴⁹ In 2015 waren er 120 gewelddadige incidenten tegen hulporganisaties (tegen 74 in 2014) en werden 12 hulpverleners gedood, 17 gewond, 36 gearresteerd, en 8 ontvoerd.⁶⁵⁰ In 70% van de districten in Zuid-Centraal Somalië was de toegang beperkt.⁶⁵¹ In een kaartje uit februari 2015 waarin de humanitaire toegang in Somalië wordt weergegeven in zes categorieën valt vrijwel geheel Zuid-Centraal Somalië in de twee laagste categorieën.⁶⁵² Alleen in Dolow, vlak bij het drielandenpunt met Kenia en Ethiopië is de toegang iets minder onveilig. Dit zegt veel over de zeggenschap van de overheid over Zuid- en Centraal-Somalië, althans over de capaciteit om veiligheid te waarborgen. Die houdt geen gelijke tred met het terugdringen van Al-Shabaab.⁶⁵³ Zoals eerder opgemerkt beleeft Al-Shabaab sommige bevrijde steden. Ook worden hulpkonvoien in brand gestoken⁶⁵⁴ en verdwijnen miljoenen dollars aan noodhulp vanwege fraude.⁶⁵⁵ In Bullo Burde (Hiiraan) werd een arrestatiebevel uitgevaardigd tegen de districtscommissaris en de burgemeester die zich wederrechtelijk voedselhulp voor ontheemden hadden toegeëigend; en dat terwijl het transport naar de belegerde stad het leven had gekost aan acht soldaten.⁶⁵⁶ Op 23 april vond een vuurgevecht plaats tussen Somalische legereenheden in Geedweyne (Gedo) over geld dat de soldaten wilden afpersen van vrachtwagens die projecten voor de Verenigde Naties uitvoerden. De groepen werden ontwapend door de lokale autoriteiten.⁶⁵⁷ Ook de Ethiopische Liyu-politie zou zich 'bemoeid' hebben met humanitaire operaties.⁶⁵⁸

⁶⁴⁵ Somalia president hails Turkey's 'remarkable support': World Bulletin (23 januari 2015). Zie ook: "Erdogan. The hero of Somalia". Hiiraan Online (25 januari 2015) en "Turkey's president pledges to construct 10,000 new houses in Mogadishu": Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (26 januari 2015). Zie ook: Turkey sees extensive efforts in Somalia sprouting fresh hope. Daily Sabah (25 jan. 2015). En ook: The practice of 'sister countries' in foreign policy. Turkey-Somalia. Today's Zaman (9 feb. 2015).

⁶⁴⁶ QC projects benefit 680,000 in Somalia: ThePeninsulaQatar.com (25 januari 2015). Zie ook: Two Qatar agencies implement new health centre in Awdheegle town. Goobjoog News (4 Feb. 2015).

⁶⁴⁷ In elk geval t/m 2013, zie: "What has happened to the fight against Somalia's al-Shabab", New Statesman (12 feb. 2015).

⁶⁴⁸ Bijv. uit Noorwegen, zie: Humanitarian Assistance (in: Weekly Press Conference on the Progress of the Government): AMISOM Monitoring (8 december 2014).

⁶⁴⁹ UN Highlights Somalia's Humanitarian Challenges: Radio Danan. In: AMISOM Headlines (12 mei 2015).

⁶⁵⁰ Report of the UN Secretary-General on Somalia (Sept. – Dec. 2015). Doc. S/2016/27 dd. 8 januari 2016, § 71. Het Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015) noemt 80 veiligheidsincidenten tussen jan.-aug. 2015 met 14 vermoorde hulpverleners, zie § 111, 115.

⁶⁵¹ AU calls for more humanitarian aid to Somalia: Press TV – Video. In: AMISOM Monitoring (8 januari 2015).

⁶⁵² Met uitzondering van twee kleine gebiedjes en een aantal stedelijke centra waar de toegang tot de 3e categorie behoort. Het kaartje zelf is confidentieel en kan niet in dit ambtsbericht worden opgenomen.

⁶⁵³ De 6 schalen lopen van 0-100 (nl. 0-15, 16-35, 36-50, 51-65, 66-85, 86-100) waarbij 0 = "toegang geweigerd" en 100 = "volledige toegang"). Bron: vertrouwelijke rapportage uit non-gouvernementele bron.

⁶⁵⁴ Vehicles ferrying food aid were set ablaze: Radio Danan. In: AMISOM Monitoring (8 januari 2015).

⁶⁵⁵ Zo werd tijdens deze verslagperiode bekend, al betreft het gevallen van vóór de verslagperiode. Zie: "Millions in UN Somalia aid diverted; hints that some went to terrorists": Fox News (20 januari 2015).

⁶⁵⁶ Een deel van het voedsel in 8 trucks was niet uitgedeeld omdat het "nat was geworden" en ongeschikt zou zijn voor consumptie. Zie: "The administration of Bulo-Burde denies allegations about food aid: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (20 januari 2015). Zie ook: Buulo-Burde commissioner and mayor arrested for allegedly mismanaging food aid: Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (22 januari 2015). Ook gaven betrokkenen de schuld aan AMISOM. Zie: The mayor of Buulo-Burde denies accusations of mismanaging food aid: Radio Goobjoog. In: AMISOM Headlines (23 januari 2015).

⁶⁵⁷ Vertrouwelijke bron.

⁶⁵⁸ Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, voetnoot 36 op blz. 232.).

De belangrijkste uitdagingen voor humanitaire toegang bleven ook in de verslagperiode bestaan, en op nog grotere schaal dan in 2014. Het ging om blokkades van de belangrijkste aanvoerroutes en van strategische steden door Al-Shabaab; obstructieve "reguleringen" en belastingen door federale en regionale ambtenaren en aanhoudende politisering van de hulp. Dit maakte complexe onderhandelingen door humanitaire partners noodzakelijk.

Omdat de toegang tot essentiële benodigdheden wordt gezien als een vehikel voor partijen in het conflict om hun gezag te doen gelden, blokkeerde Al-Shabaab met geweld de levering van zowel humanitaire en commerciële goederen, doodde en arresteerde burgers en vernietigde goederen. Ondanks inspanningen om humanitaire hulp te verlenen door de lucht ontstonden voedseltekorten in diverse gebieden. In Al-Shabaab-gebieden stond de beweging slechts minimale humanitaire activiteiten toe en werd de toegang van de bevolking tot externe hulp strikt beperkt. De toegenomen militarisering en politieke polarisatie leidde bij Al-Shabaab tot een dieper wantrouwen jegens de humanitaire gemeenschap. In sommige gebieden leidde dit tot het opzij schuiven van lokale leiders en tot het centraliseren van hulp door AS' geheime dienst *Amniyat*.⁶⁵⁹

De uitbreiding van de federale bestuursarchitectuur vanaf 2014 leidde tot nieuwe lagen van bureaucratische belemmeringen, het zoeken naar aftroggelen van inkomsten en regelrechte verduistering. Die belemmeringen waren ingewikkeld en verhinderden de humanitaire toegang soms volledig. In 2015 versterkten zich dit soort praktijken (hoge lokale registratiekosten voor NGO's, verplichte huur van overheidsvoertuigen ed.), en ook steeg het aantal 'autoriteiten' waarmee de humanitaire gemeenschap moest onderhandelen. Naast twee nieuwe interim regionale overheden trachtten ook rivaliserende 'overheden' buiten het formele federaliseringsproces hun administratieve legitimiteit te doen gelden. Pogingen van rivaliserende autoriteiten om te profiteren van humanitaire operaties resulteerde o.m. in de tijdelijke sluiting van sommige NGO's en beïnvloedde ook de veiligheid van humanitair personeel.

4.2.3 UNHCR Eligibility Guidelines

De laatste UNHCR *Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-seekers from Somalia* werden in mei 2010 gepubliceerd. In maart 2012 volgde een specifieke aanvulling voor de situatie in Galkayo.⁶⁶⁰ In januari 2014 volgde een interim update van de *Guidelines* uit 2010 waarin 12 risicoprofielen voor bepaalde groepen vluchtelingen werden geïdentificeerd.⁶⁶¹ Daarbij werd aangekondigd dat die profielen in volgende *Eligibility Guidelines* verder zouden worden toegelicht. Dat is nog niet gebeurd en dus zijn er geen wijzigingen sinds het AAB uit december 2014; voor details zie aldaar.

4.3 Terugkeer

Volgens de voorlopige grondwet hebben Somaliërs de *vrijheid* om hun land te verlaten en het *recht* om het land weer binnen te komen en er te blijven (Art. 21).

4.3.1 Vrijwillige terugkeer vanuit de regio

Kenia:

In december 2014 startte UNHCR een pilot project met o.m. WFP, het IOM en de Keniaanse autoriteiten met het doel om per eind juni 2015 10.000 vluchtelingen vrijwillig naar Somalië te hebben laten terugkeren. Het project vond plaats op basis van de tripartite overeenkomst tussen Kenia, Somalië en UNHCR van 10 november 2013 en kende drie terugkeerlocaties: Baidoa (Bay), Luuq (Gedo) en Kismayo (Neder-Juba). Als leeftocht kreeg elke vluchteling 80 dollar mee en een pakket met de hoogst noodzakelijke uitrusting. Per eind januari 2015 waren op basis van dit project 1166 vluchtelingen teruggekeerd in 11 konvoien, allen naar Baidoa en Kismayo.⁶⁶² Op 15 mei waren dat er 2048⁶⁶³ en bij het eind van het project op 30 juni 2589

⁶⁵⁹ Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, § 109-110).

⁶⁶⁰ UNHCR. Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection needs of asylum-seekers from Somalia (HCR-EG-SOM-10-1), May 2010. En: UNHCR. Addendum to 2010 Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs . . . relating specifically to the city of Galkacyo, March 2012.

⁶⁶¹ UNHCR: International Protection Considerations with Regard to people fleeing Southern and Central Somalia (HCR-PC-SOM-14-01), January 2014.

⁶⁶² Het noodpakket bestond uit: Jerrycans, muskietennetten, slaapmatjes, dekens, zonnelantaarns, zeep, vrouwelijk ondergoed, sanitaire pads, eetgerei, kannen en bakers. Zie ook: First batch of Somali refugees due to return home: AMISOM Monitoring (3 december 2014). En: "UNHCR. Dadaab; Voluntary Return Progress Report", 27 Jan. 2015, zie: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/download.php?id=1517> En: IJA officials together with UN delegates supervise areas set aside for returning Somali refugees: AMISOM Headlines (5 december 2014). En: "Luq administration prepares resettlement centers for returning Somali refugees", Radio Goobjoog. In: AMISOM Monitoring (15 januari 2015).

personen, slechts een kwart van het beoogde aantal. Dat was o.m. te wijten aan onbegaanbare wegen tijdens het regenseizoen.

Intussen had op 2 april 2015 de Al-Shabaab aanval op de universiteit van Garissa plaatsgevonden (148 doden, zie § 1.6.2), waardoor in Kenia een heftig politiek en publiek debat ontstond over o.m. de Somalische vluchtelingen in het land. Onder meer eiste de Keniaanse regering sluiting van Dadaab binnen drie maanden (zie ook § 1.6.2.). Op basis van die eis werd drie weken na de aanslag een Tripartite Commissie opgericht om "ideeën te bespreken ter bespoediging van de terugkeer".⁶⁶⁴ De Keniaanse Minister van Buitenlandse Zaken wilde bij die gelegenheid geen datum voor de sluiting van Dadaab meer noemen, omdat dit mede afhing "van de beschikbare middelen".⁶⁶⁵ Daarmee werd uitvoering van de plannen in feite afhankelijk gesteld van donorfinanciering.⁶⁶⁶ Daarna werd de toon van de Keniaanse regering allengs minder fel.⁶⁶⁷ en tijdens het bezoek van de Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken John Kerry aan Nairobi in mei zou Kenia te verstaan zijn gegeven dat de VS geen bewijs had dat er verbanden bestaan tussen het Dadaab-kamp en recente Al-Shabaab-aanslagen en dat de VS zijn financiële steun aan Kenia zou heroverwegen indien de Somaliërs gedwongen zouden worden teruggestuurd.⁶⁶⁸ Enkele dagen later trok Kenia de eis tot sluiting van Dadaab in; president Kenyatta stelde dat er geen gedwongen terugkeer zou plaatsvinden en dat Kenia zich zou houden aan zijn internationale verplichtingen.⁶⁶⁹ Kenia heeft in 2015 inderdaad geen vluchtelingen gedwongen gerepatriëerd.⁶⁷⁰ Kenia is partij bij het AU-verdrag met betrekking tot specifieke aspecten van vluchtelingenproblemen in Afrika. Dit verdrag verbiedt repatriëring van vluchtelingen tegen hun wil.⁶⁷¹

De nieuw opgerichte Tripartite Commissie stelt zich o.m. als doel om het vrijwillige terugkeerproces te versnellen. UNHCR stelde daartoe een strategie op die erin voorziet dat in de periode 2015-2019 215.000 vluchtelingen terugkeren: 10.000 in 2015; 50.000 in 2016; 75.000 in 2017; 65.000 in 2018 en 15.000 in 2019.⁶⁷² In juni werden zes nieuwe terugkeerlocaties bekendgemaakt: Wanlaweyn en Afgoye (beiden in Neder-Shabelle), Balcad en Jowhar (Midden-Shabelle), Beledweyne (Hiiraan) en Mogadishu.⁶⁷³ Na ca. 10 maanden (op 11 oktober 2015) waren 5171 vluchtelingen vrijwillig teruggekeerd, met inbegrip van de 2589 uit de pilotfase (sinds dec. 2014).⁶⁷⁴ Op het eind van de verslagperiode waren het er 6164.⁶⁷⁵ In diezelfde twaalf maanden werden er in Dadaab ca. 12.000 kinderen geboren, tweemaal zoveel als het aantal vrijwillige terugkeerders.⁶⁷⁶ Natuurlijke aanwas is een belangrijke factor bij langdurige en grootschalige humanitaire crises. Ook zonder nieuwe influx en zonder terugkeer groeit het aantal vluchtelingen met 2-3% per jaar. Het vergt dus al een enorme inspanning om via vrijwillige terugkeer het aantal vluchtelingen stabiel te houden, laat staan te reduceren. Reeds bij de 20^e 'verjaardag' van Dadaab in 2012 bevonden zich daar meer dan 10.000 kinderen van ouders die zelf ook in het kamp waren geboren.⁶⁷⁷ De terugkeer van vluchtelingen wordt aanmerkelijk moeizamer indien het percentage dat in de kampen is geboren toeneemt. Het gaat dan immers om mensen die nimmer in Somalië zijn

⁶⁶³ Dadaab Refugee Camps, Kenya. UNHCR Bi-Weekly Update, 1-15 mei 2015.

⁶⁶⁴ "Kenya agrees to commission to oversee repatriation of refugees", Business Daily (Kenya), 21 april 2015.

⁶⁶⁵ Een dag later noemde Keniaanse pers een getal van 52.060 waarvan 2060 op basis van de tripartite overeenkomst en 50.000 op eigen gelegenheid. Zie: Kenya, Somalia And UNHCR Form Team To Return Somali Refugees: AMISOM Headlines (22 april 2015).

⁶⁶⁶ Kenya wants donors to pay for Somali refugee eviction plan: AFP/News24 (22 april 2015). En: Kenya To Plead To Donors Over The Closure Of Dadaab Refugee Camps: Somali Current. In: AMISOM Headlines (24 april 2015).

⁶⁶⁷ Kenya backpedals on closure of Somali refugee camp: IRIN (29 april 2015).

⁶⁶⁸ US Gives \$45 Million To Help Kenya With Refugee Crisis: Associated Press (4 mei 2015).

⁶⁶⁹ Kenya Steps Back From Threat to Expel Somali Refugees: New York Times (6 mei 2015). Zie ook: Persbericht van UNHCR van 7 mei 2015: Voluntary and sustainable return of Somali refugees a top priority.

⁶⁷⁰ Bevestigd per email door UNHCR-Somalië (gevestigd te Nairobi) dd. 18 december 2015. In 2014 gebeurde dat wel, incidenteel, tijdens de operatie "Usalama Watch", zie: Somalis sent back home in fear of al-Shabab. BBC News (16 juni 2014).

⁶⁷¹ Het betreft de "AU Convention Governing Specific Aspects of Refugee Problems in Africa" uit 1969. Voor de tekst en stand van zaken m.b.t. ratificatie zie de website van de AU-mensenrechtencommissie op: <http://www.achpr.org/instruments/>. Ook Ethiopië is partij bij dit verdrag, doch Somalië niet.

⁶⁷² Zie: "Voluntary Repatriation of Somali Refugees from Kenya / Operations Strategy 2015-2019".

⁶⁷³ Communiqué from the Tripartite Commission for the Voluntary Repatriation of Somali refugees in Kenya (2 juni 2015). De UNHCR-aanwezigheid in de terugkeerlocaties wordt versterkt en de toegankelijkheid ervan voor humanitaire hulp wordt elke 3 maanden herzien. Overigens zijn vrijwillige terugkeerders niet gebonden aan de 9 locaties; maar alleen daar krijgen zij ondersteuning bij hun reïntegratie. Het terugkeerpakket aan hulpgoederen ontvangen zij ook bij terugkeer naar andere locaties.

⁶⁷⁴ Zie: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/WeeklyUpdate-VoluntaryReturnsKENToSOM8-DEC-2014to11-OCT-2015.pdf> (UNHCR: "Support to Voluntary Repatriation of Somali Refugees from Kenya, weekly update, Total reporting period: 8 December 2014 to 11 October 2015").

⁶⁷⁵ Stand per 20 december 2015, zie: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/download.php?id=1787>

⁶⁷⁶ nl. ca. 1000 per maand, zie "Somalis torn between hunger in Dadaab and uncertainty at home", The Guardian (19 jan. 2015).

⁶⁷⁷ Dadaab - World's biggest refugee camp 20 years old: UNHCR (21 februari 2012).

geweest; aldaar geen sociaal netwerk hebben; geen rechten op een stukje grond o.i.d. kunnen claimen.

Daarnaast is van belang dat de omstandigheden ('publieke dienstverlening') in de kampen relatief goed zijn in vergelijking met Somalië. Er zijn relatief adequate medische en onderwijsvoorzieningen. In Dadaab zijn bijvoorbeeld vier ziekenhuizen, 17 *health posts*, 35 lagere scholen met 89.000 leerlingen, en middelbare scholen met ICT-faciliteiten.⁶⁷⁸ En er wordt voedsel verstrekt, waardoor een toenemend aantal vluchtelingen niet leert in het eigen levensonderhoud te voorzien. Daarnaast worden vrijwillige terugkeerders geconfronteerd met het feit dat hun stukje land na jaren afwezigheid is dichtgegroeid; of dat zij door de (eerdere) verkoop van vee of boerderij geen inkomstenbron meer hebben. Sommigen komen daardoor na hun terugkeer terecht in kampen voor binnenlandse ontheemden.⁶⁷⁹ Vandaar dat de vrijwillige terugkeer door UNHCR zorgvuldig wordt begeleid en relatief kostbaar is.

UNHCR ging er medio 2014 bij de planning voor 2015 van uit dat er eind 2015 nog 444.330 Somalische vluchtelingen in Kenia zouden zijn (uitgaande van 462.970 in jan. 2015) en dat de organisatie in staat zou zijn om allen die vrijwillig willen terugkeren te faciliteren.⁶⁸⁰

Om het actieplan voor de vrijwillige terugkeer van 215.000 vluchtelingen te kunnen financieren vond op 21 oktober 2015 een *pledging conference* plaats in Brussel. Daar werd 94 miljoen Euro beschikbaar gesteld.⁶⁸¹ Op 20 april liet de Keniaanse vice-president Ruto weten dat sinds de ondertekening van de tripartite overeenkomst reeds 80.000 Somali's vrijwillig waren teruggekeerd (dus ook los van de terugkeerprojecten).⁶⁸²

In Kenia is opvallend hoezeer terugkeer in de belangstelling staat van media en politiek, terwijl daar in Ethiopië –dat ook een *caseload* heeft van 250.000 Somaliërs– nauwelijks sprake van is.

Een nieuw fenomeen is de terugkeer van Somaliërs uit Jemen, die feitelijk vluchten voor de burgeroorlog aldaar. Eind april 2015 waren er ruim 3900 terugkeerders, die vnl. neerstreken in Berbera (Somaliland) en Bosaso (Puntland). Medio mei waren er al meer dan 5000⁶⁸³ en aan het einde van de verslagperiode 26.631. Ook vluchtten in 2015 3335 Jemenieten naar Somalië.⁶⁸⁴ Maar paradoxaal genoeg *steeg* het aantal Somalische vluchtelingen in Jemen gedurende de verslagperiode met ca. 9000, zie § 4.1.1. Er is dus sprake van circulaire migratie; in beide richtingen. De Somalische regering vreest dat zich onder de terugkeerders Al-Qaeda-leden (zullen) bevinden.⁶⁸⁵ Ook in de Golf van Aden vinden scheepsrampen plaats waarbij vluchtelingen omkomen, zij het op veel kleinere schaal dan op de Middellandse Zee.⁶⁸⁶

4.3.2 Vrijwillige terugkeer vanuit Europa/Nederland

De Somalische Federale Regering accepteert vrijwillige terugkeerders, doch niet op grote schaal vanwege de nog fragiele opbouwfase van het land en zolang zij niet als gevaar voor de nationale veiligheid worden beschouwd.⁶⁸⁷ De Internationale Organisatie voor Migratie begon in 2015 met het faciliteren van vrijwillige terugkeer.⁶⁸⁸

⁶⁷⁸ Zie: Instant Network Schools open up a new world for Somali refugees: UNHCR (4 feb 2015). Naast het reeds genoemde zijn er in Dadaab 7 middelbare scholen met meer dan 4700 studenten; 4 jeugdopleidingscentra voor 1000 jongeren met cursussen voor kappers en beauty, timmerwerk en schrijnwerk, elektrische bedrading en installatie, elektronica, voedsel en drankproductie, en secretariële/journalistiek. De middelbare scholen en de jeugdopleidingscentra hebben computer labs. Sommige scholen hebben tablets. Er is geen tertiair onderwijs in de kampen (Bron: Email UNHCR aan Ambassade Nairobi dd. 25 juni 2015).

⁶⁷⁹ Families Returned To Bay Appeal For Tools To Clear Overgrown Farmland: Radio Ergo. In: AMISOM Headlines (1 mei 2015)

⁶⁸⁰ UNHCR – Kenya – Global appeal 2015 (Update), op: <http://www.unhcr.org/5461e600b.pdf> De werkelijke aantallen waren lager, nl. ongeveer 418.000 eind 2015.

⁶⁸¹ Pledging conference raises Euro 94 million to help Somali refugees return home. Persbericht UNHCR, 21 okt. 2015.

⁶⁸² Kenya, Somalia and UNHCR to hold talks on refugee relocation. CapitalFM, Kenya (20 april 2015).

⁶⁸³ Refugees Continue To Stream Into Puntland, Overwhelm Camp Amid Short Supplies: Horseed Media. In: AMISOM Headlines (14 mei 2015).

⁶⁸⁴ Zie: RRCYemen: Yemen Situation: Regional Refugee and Migrant Response – Population movement out of Yemen (1 Jan. 2016).

⁶⁸⁵ Zie: "Somali PM Sees Risk To His Country In Yemen Strife", AFP/Leadership.ng (23 april 2015). En: "Mothers Flee Yemen Without Their Children", Radio Ergo. In: AMISOM Monitoring (24 april 2015). En: "Over 1000 Somali Refugees Arrive In Somalia", Goobjoog News. In: AMISOM Monitoring (27 april 2015). En: "Hundreds Of Somali Refugees From Yemen Receive Warm Reception In Puntland", RBC Radio. In: AMISOM Monitoring (6 mei 2015).

⁶⁸⁶ Zie: Yemens Refugee Crisis. Ethiopians and Somalis Pour In Amid Civil War. Breitbart.com via AFP (20 januari 2016). Zie ook: Dozens missing as migrant boat capsizes off Yemen: Al Jazeera (3 feb. 2015).

⁶⁸⁷ Het beleid is verwoord in een "Policy Paper on Returnees to Somalia", gepubliceerd door het Somalische Ministerie van Buitenlandse Zaken. Daarin staat onder meer: "Despite political and security improvements having created the conditions for Somalia to be able to absorb previous waves of voluntary returnees, the country is not yet prepared to accept returnees on a large scale due to domestic security, political, and economic processes incrementally taking shape. Returnees, particularly when they have been involved in serious criminal activities, bring their own set of problems that could reverse the gains made by our slowly strengthening state and its key institutions." Zie ook voetnoot 712.

⁶⁸⁸ IOM heeft de situatie in Somalië doorlopend geëvalueerd en regelmatig interne en externe consultaties gehouden. In de tweede helft van 2015 besloot IOM om op pilot-basis vrijwillige terugkeer vanuit Nederland en Noorwegen naar Mogadishu te faciliteren. Dit besluit is genomen op grond van diverse ontwikkelingen, zoals de terugkeer van migranten vanuit de regio, de ervaringen

Er zijn in 2015 geen gevallen bekend geworden waarin vrijwillige terugkeerders door de Somalische overheid werden geweigerd, of mishandeld. Eerder het tegendeel: de overheid roept de hulp in van internationale organisaties om groepen terugkeerders een acceptabele eerste opvang te bieden. UNHCR verzorgt bijvoorbeeld zulke opvang voor terugkeerders uit Kenia. Ook heeft de Puntlandse overheid in 2015 oproepen gedaan om hulp bij de opvang van uit Jemen terugkeerde Somaliërs (en Jemenitische vluchtelingen). Wel bestaat het risico dat corrupte ambtenaren terugkeerders geld afhandig maken bij aankomst voor 'dienstverlening' van allerlei aard. De VN Monitoring Group maakt ook melding van de arrestatie en afpersing van personen, o.a. van de Barawani-minderheid en/of komend vanuit de diaspora, van wie bekend is dat zij over inkomsten beschikken, direct dan wel via familie in het buitenland. Zij worden vastgehouden zonder vermoedens van enig misdrijf, doch uitsluitend met het oog op losgeld van 500 à 2000 dollar per persoon. De Veiligheidsdienst NISA en een paramilitaire eenheid "Alpha 4" van de Somalische strijdkrachten maken zich aan deze praktijk schuldig.⁶⁸⁹ Er zijn geen aanwijzingen dat gedwongen of vrijwillig teruggekeerde Somalische criminelen/ piraten die in Nederland hun straf hebben uitgezeten in Somalië problemen hebben ondervonden die verband houden met hun strafrechtelijke verleden.⁶⁹⁰ Individuele terugkeerders ontvangen geen steun van de overheid voor bijvoorbeeld re-integratie.

Teneinde te beoordelen of terugkeer naar Mogadishu een realistische optie is, zijn gesprekken gevoerd met twee Nederlandse Somaliërs die als goed geïnformeerd en onafhankelijk worden beschouwd. In 2015 brachten zij aanzienlijke perioden in Mogadishu door. Afgezien van enkele specifieke –aanvullende– verwijzingen in voetnoten zijn de paragrafen hieronder tot stand gekomen op basis van de gesprekken met deze twee bronnen. De concept-tekst van deze paragrafen is aan hen voorgelegd om zeker te stellen dat hun visie goed is weergegeven. Omwille van de zorgvuldigheid is de concept-tekst ook aan drie andere Nederlandse Somaliërs voorgelegd, die door hun positie eveneens tot een goede oordeelsvorming in staat zijn. In onderstaande tekst wordt de gezamenlijke visie van deze bronnen weergegeven. Waar sprake was van verschil van inzicht wordt dat vermeld (bijvoorbeeld of wonen in de buurt van AMISOM-bases nu juist wel of niet veiliger is). Aanvullende informatie uit andere bronnen is voorzien van een bronverwijzing.

Genoemde bronnen menen dat Mogadishu voor het merendeel van uit Nederland terugkerende Somaliërs niet te onveilig is.⁶⁹¹ ⁶⁹² Terugkeer naar door Al-Shabaab beheerst gebied wordt niet als veilig beschouwd.

Mogadishu ontvangt de meeste terugkeerders, ondanks het feit dat daar de meeste aanslagen zijn. Dit heeft een aantal redenen. Ten eerste is Mogadishu de onbetwiste economische hoofdstad. Door de groei en bedrijvigheid zijn de kansen voor terugkerende ondernemers hier veel groter dan elders in Zuid- en Centraal Somalië. Dat geldt zowel voor kapitaalkrachtige

---

met de tijdelijke terugkeer van migranten uit de diaspora (in o.a. Nederland) en de mogelijkheid voor IOM in Somalië om herintegratieondersteuning aan terugkeerders te kunnen bieden, hetgeen eerder niet mogelijk was. Bron: IOM.

⁶⁸⁹ Zie: Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2182 (2014): Somalia (S/2015/801, 19 oktober 2015, Annex 6.1, § 22, 23).

⁶⁹⁰ Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Veiligheid en Justitie.

⁶⁹¹ Zo oordeelt ook de Britse rechter. Het Britse Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) oordeelde op 10 sept. 2014 als volgt over de veiligheid in Mogadishu: "... Given the careful selection of targets by Al Shabaab, their frequent announcements reported in the media explaining why those targets have been selected it is entirely predictable which areas of the city, and which establishments or compounds within them, represent a greater risk for citizens moving about the city. We do not suggest, though, that the location of all such attacks can be anticipated and so avoided, simply that certain obvious areas and establishments representing clearly enhanced risk of an Al Shabaab attack can be generally avoided" en "... we conclude that, absent some aspect of a person's profile making him of particular adverse interest to Al Shabaab or to the authorities as a possible supporter of Al Shabaab, there is not a general risk for a civilian, simply by being present in the city, of serious harm as a result of indiscriminate violence. Nor is it established that there are substantial grounds for believing that a person returning to Mogadishu would face a real risk of being subjected to treatment contrary to Article 3 of the ECHR." En: "Generally, a person who is "an ordinary civilian" (i.e. not associated with the security forces; any aspect of government or official administration or any NGO or international organisation) on returning to Mogadishu after a period of absence will face no real risk of persecution or risk of harm such as to require protection under Article 15(c) of the Qualification Directive or Article 3 of the ECHR. In particular, he will not be at real risk simply on account of having lived in a European location for a period of time of being viewed with suspicion either by the authorities as a possible supporter of Al Shabaab or by Al Shabaab as an apostate or someone whose Islamic integrity has been compromised by living in a Western country." Zie zaak [2014] UKUT 442 (IAC) van "MOJ, MAA en SSM" (appellanten, geanonimiseerd) vs. the Secretary of State for the Home Department, § 397 ev. Gezien het feit dat de aard van Al-Shabaab's dreiging in 2015 niet significant wijzigde wordt deze uitspraak uit 2014 ook nu relevant geacht.

⁶⁹² Dit lijkt in tegenspraak met het reisadvies van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, dat gedurende de gehele verslagperiode meldde "Verlaat Somalië zo snel mogelijk. Het is er niet veilig." Echter, zoals de Minister van Buitenlandse Zaken op 18 augustus 2015 tot tweemaal toe aangeeft in antwoorden op kamervragen van het lid Sjoerdsma: "Bij het vaststellen van het reisadvies staat .. de veiligheid van *Nederlanders* voorop." Personen die gedwongen moeten terugkeren zijn per definitie geen Nederlanders. In het deel van het reisadvies dat ingaat op de risico's van terrorisme wordt dit risico specifiek beschreven voor *Nederlanders*.

zakenlieden als voor terugkeerders die meer bescheiden investeringen en toekomstplannen voor ogen hebben. Door gebrekkige en/of ontbrekende regelgeving is het opzetten van een bedrijfje eenvoudig. Ook terugkeerders die geen eigen bedrijfje willen starten maar die aangewezen zijn op de gesalarieerde sector (bijvoorbeeld horeca of bouw) vinden in Mogadishu de meeste kansen; veel werkgevers geven de voorkeur aan hen omdat zij doorgaans beter zijn opgeleid en een beter werkethos hebben. Ten tweede vormen (op dit moment) relatief hoogopgeleiden een forse groep binnen de vrijwillige terugkeerders; voor hen zijn adequate functies buiten Mogadishu uiterst schaars. Ten derde zijn terugkeerders vaak gewend aan een hogere levensstandaard; in Mogadishu zijn er faciliteiten zoals restaurants, acceptabel onderwijs, elektriciteit, uitgaansmogelijkheden ed. Buiten Mogadishu is de private en publieke dienstverlening erg rudimentair. Ten vierde is Mogadishu qua clan-compositie veel 'kosmopolitischer' dan de rest van Somalië: afkomst is er minder een bepalende factor voor succes dan in de provincies. En ten slotte is Mogadishu het 'point of entry' voor veel terugkeerders; velen blijven er hangen na aankomst en na een eerste periode onderdak te hebben genoten bij bijvoorbeeld familieleden. Er zijn er ook die eerst hun vastgoed in Mogadishu verkopen en daarna terugkeren naar hun regio van herkomst.

Veiligheid is een zeer relatief begrip in Mogadishu/Somalië. Veel hangt af van wie, waar, wanneer en van percepties. Het Gallup-onderzoek (zie § 1.5) toont dat ondubbelzinnig aan.⁶⁹³ Het aantal veiligheidsincidenten per wijk kan voor de één een goede indicator zijn voor diens veiligheid, doch hoeft dat niet te zijn voor een ander. Zo vergroot de aanwezigheid van AMISOM-bases voor sommigen hun veiligheid, of althans de perceptie daarvan; zij wonen graag in de buurt van zulke bases en nemen de vele hinderlijke afzettingen daar voor lief. Anderen beweren dat AMISOM-bases juist een doelwit zijn voor Al-Shabaab en dat de veiligheid in de omliggende straten daardoor juist negatief wordt beïnvloed. De nabijheid van grote aantallen soldaten kan voor vrouwen een vergroot risico inhouden op seksueel misbruik en exploitatie. Bij slecht betaalde soldaten nemen de risico's op overlast en gevaar toe. Buurten waar relatief veel Al-Shabaab-gerelateerde veiligheidsincidenten zijn (zoals Dayniile, Heliwa/Hurwa, Dharkenley en Yaqshid) worden voor gewone burgers die niets met de overheid, met AMISOM, de VN of internationale NGO's te maken hebben, wel als veiliger ervaren dan wijken dichtbij AMISOM-bases of overheidsgebouwen. Kortom; er is niet één waarheid.

Somaliërs in Mogadishu hebben hun individuele veiligheid –zowel ten aanzien van 'gewoon' crimineel geweld als ten aanzien van politiek geweld- voor een belangrijk deel in eigen hand: het hangt er onder meer van af wat je doet (werk); met wie je omgaat, waar je woont en hoe je je gedraagt; kortom: van iemands rol in het publieke domein. Wie werkt voor, of frequent contact heeft met de overheid loopt meer risico. Ook het hebben van uitgesproken liberale opvattingen en de mate van 'verwesterd zijn' maken uit, en wel op twee manieren: verwestering wordt door Al-Shabaab vrijwel automatisch geassocieerd met werken voor de overheid of voor buitenlandse organisaties. Verwestering wordt ook wel gelijkgesteld met 'rijk' en vergroot het risico op afpersing of ontvoering. Ook personen die door hun voorkomen en gedrag blijken geven een hogere opleiding te hebben genoten worden vrijwel automatisch geassocieerd met de overheid en met rijkdom. Indien zulke personen slachtoffer worden van bijvoorbeeld een aanslag wordt de schuld al snel op Al-Shabaab geschoven maar ook afrekeningen tussen economische belangengroeperingen en mafia's kunnen aan zulk geweld ten grondslag liggen. Gezien de vele factoren die iemands zichtbaarheid in het publieke domein bepalen valt niet aan te geven wat nu het grootste risico in Mogadishu is: een gerichte politieke aanslag, 'gewone' misdaad, gewelddadig optreden door de autoriteiten zelf (bijvoorbeeld politie), een verkeersongeluk, of een verdwaalde kogel of bomscherf.

De problemen voor verwesterde vrouwen zijn groter; hun geaccepteerde profiel in het publieke domein in Somalië is aanzienlijk kleiner dan in Nederland en zij zullen ter wille van hun veiligheid –en niet zelden: hun welbevinden- een grotere stap terug moeten doen in de wijze waarop zij hun maatschappelijke rol buitenshuis vormgeven en invullen dan mannen. En op meer terreinen, bijvoorbeeld ook ten aanzien van kleding, de wijze waarop zij derden aanspreken, ed.. Dit betekent niet per se dat zij uiteindelijk minder maatschappelijke mogelijkheden hebben zich te ontplooien; hun economische rechten zijn formeel gelijk aan die van mannen. Ook voor alleenstaande vrouwen. Maar die formele gelijkheid miskent dat het vrouwelijke keurslijf in de praktijk strakker is: zij zullen harder voor hun ontplooiing moeten

⁶⁹³ Gallup.com: Global Law and Order Report 2015. Gebaseerd op 3 vragen aan ca. 1000 geïnterviewden per land. Uit dit rapport blijkt dat Somalië door de Somaliërs zelf als veiliger wordt ervaren dan (bijv.) Bulgarije door de Bulgaren.

vechten en zullen zaken op een minder zichtbare wijze moeten regelen. Zij moeten zich meer bewijzen door competentie waar een man ook andere machtsmiddelen kan inzetten. Extravert gedrag bij vrouwen wordt, ook in een puur professionele of zakelijke context, minder geaccepteerd. Een grote rol speelt de directe familie –mannen en vrouwen– die geneigd zal zijn een vrouw die uit de pas loopt terug te fluiten. Jaloezie speelt daarbij een rol, maar ook het imago van de familie en het veiligheidsbelang van de betrokkene zelf. Daar komt bij dat de Somalische maatschappij de afgelopen 30 jaar conservatiever is geworden. Bij dit alles is seksueel geweld nog een extra risico voor vrouwen, vooral voor vrouwen uit gemarginaliseerde groepen. Ook zorgen om de kansen voor hun kinderen (zoals de kwaliteit van onderwijs, goede toekomst, ook voor meisjes) kunnen verschillend worden gewogen door mannen resp. vrouwen die terugkeer overwegen.

Clanafkomst speelt bij terugkeer een rol. Enigszins gegeneraliseerd kan gesteld worden dat psychische, mentale en sociale steun vanuit de clan behulpzaam is bij integratie in de Somalische maatschappij. Het gaat dan vooral om directe relaties, dus op een sub-sub-clanniveau dat het niveau 'extended' familie benadert. In het relatief kosmopolitische Mogadishu is die steun minder belangrijk dan voor terugkeerders naar provinciesteden of rurale gebieden. Ook voor verwesterde en hoogopgeleide terugkeerders weegt steun vanuit de clan minder zwaar. Voor degenen die niet kunnen rekenen op steun vanuit hun familie of clan is externe, bijvoorbeeld financiële steun voor eerste opvang wenselijk. Terugkeerders die in Somalië nog onroerend goed in bezit hebben of kunnen claimen vergroten daarmee hun kans op een goede start.⁶⁹⁴ Na een maand of drie weten de meeste terugkeerders hun weg wel te vinden. De huidige groep vrijwillige terugkeerders bestaat vnl. uit personen die een Nederlands paspoort hebben, of die vanuit Nederland betaald worden (bijvoorbeeld door NGO's) of uit personen die financieel of vanwege hun capaciteiten zodanig onafhankelijk en kansrijk zijn dat zij de sprong durven wagen. Voor degenen die niet zo kansrijk of moedig zijn kan vrijwillige terugkeer het meest effectief bevorderd worden door hen een Nederlands paspoort te verstrekken, zo luidt een veelgehoorde mening binnen de diaspora: een aantal zal vertrekken en zijn kansen ter plaatse in ogenschouw nemen. Sommigen zullen een inkomen uit handel of eigen bedrijfje trachten te vergaren; sommigen zullen slagen. Ook zullen sommigen falen maar zij kunnen dan wel terugkeren naar Nederland zonder het welzijn van hun gezin te riskeren en zij kunnen met de opgedane ervaringen later een tweede en beter voorbereide poging ondernemen. Somaliërs met een Nederlands paspoort die teruggaan lopen weinig risico.⁶⁹⁵ Van belang is zeker ook dat een toegenomen stroom vrijwillige terugkeerders goed is voor Somalië. Nu reeds vormen Somaliërs uit de westerse diasporas de politieke en economische voorhoede in het land. Zij zijn de wegbereiders en werkgelegenheidschepers voor nog meer terugkeerders en verkleinen de kans op een terugval van het nog fragiele wederopbouwproces.

Mensenrechtenschendingen door de overheid waar terugkeerders (maar ook de reguliere bevolking) het meeste last van hebben zijn –in Mogadishu– razzia's tegen Al-Shabaab. Daarbij is willekeur de regel en worden doorgaans ook forse aantallen jongeren opgepakt die geen verwijt treft, maar die hard worden behandeld en wier familie niet zelden voor vrijlating moet betalen. Ook kunnen leger en politie uit hun rol vallen, vooral als zij te lijden hebben onder achterstallige salarisbetalingen.

Mensenrechtenschendingen door Al-Shabaab die mensen het meeste last bezorgen zijn niet de befaamde –maar incidentele– lijfstraffen of onthoofdingen, maar het klimaat van onderdrukking. Mensen weten niet wat ze wel en niet kunnen zeggen en tegen wie. Voorzichtigheidshalve 'censureren' mensen hun levensstijl. Terugkeerders die geruime tijd in Europa hebben gewoond zijn voor iedereen, dus ook voor Al-Shabaab, herkenbaar.⁶⁹⁶ Door hun accent, hun kleding, schoeisel, bril, voedselkeuze, details in hun sociale gedrag, en soms door hun bezittingen.

⁶⁹⁴ Dan moeten zij wel hun claim kunnen aantonen. Eigendomsrechten zijn soms onduidelijk (mede door de vernietigingen van de archieven in de jaren '90) of omdat kavels meerdere malen zijn uitgegeven. Iemand kan een stuk land krijgen toegewezen dat hem weer door een eerdere eigenaar ontnomen wordt. Of mensen worden in Mogadishu door de autoriteiten verwijderd van openbare stukken grond die plotseling geclaimd worden. Bron: Vorige ambtsbericht, dec. 2014.

⁶⁹⁵ Zie vorige AAB, december 2014.

⁶⁹⁶ Elke poging om aan te geven wat hier "geruime tijd" is, is arbitrair. Waar het om gaat is in hoeverre mensen op herkenbare wijze gebruiken en gedragingen hebben overgenomen uit het land waar zij hun toevlucht zochten. De tijd die zij daar doorbrachten is slechts één van de vele factoren. Een vreemdeling die in zijn gastland brede maatschappelijke contacten onderhoudt door bijv. werk of opleiding zal doorgaans meer en sneller elementen van die cultuur 'internaliseren' dan iemand die vnl. in eigen diasporaking blijft verkeren. Ook leeftijd, karakter (bijv. introvert vs. extravert) en andere individuele factoren maken veel uit. Oudere mensen houden doorgaans meer of langer vast aan hun eigen culturele patronen dan jongeren. Leerplichtige kinderen krijgen de taal, normen en gebruiken van het gastland zelfs klassikaal en verplicht aangeboden.

Terugkerende vrouwen worden sneller herkend omdat (zoals hierboven beschreven) het verschil tussen het geaccepteerde maatschappelijke profiel in Somalië resp. Europa, groter is bij vrouwen dan bij mannen. Hier kan een oogopslag of de manier van lopen al voldoende zijn. Hun herkenning als terugkeerders op grond van dit soort kenmerken levert als zodanig geen extra risico op, zolang zij zich maar binnen de geaccepteerde kaders blijven bewegen en zich goede moslima's tonen. Een vrouw in een strakke spijkerbroek zal onmiddellijk te schande worden gemaakt door familie en omstanders; ook in Mogadishu. Zij zal naar binnen worden geroepen en zal "voor haar eigen bestwil" een zodanige reprimande ontvangen dat zij het nimmer herhaalt. Die reprimande kan een flink pak slaag omvatten; huiselijk geweld is immers wijdverspreid. Een vrouw die provocerend gedrag vertoont in Al-Shabaab gebied roept willens en wetens een zware sanctie over zichzelf af.⁶⁹⁷ In 2015 zijn overigens geen gevallen bekend geworden van teruggekeerde of verwesterde vrouwen die vanwege hun gedrag door Al-Shabaab werden beschuldigd van spionage of verraad en daarvoor bestraft werden.⁶⁹⁸ Gedwongen uithuwelijking van vrouwen aan AS-strijders, ook van reeds getrouwde vrouwen, lijkt een groter risico. Voor jongens is er risico op gedwongen rekrutering. Straf voor de niet-betaling van gedwongen afdrachten –zoals een deel van de oogst– leidt ook tot angst. Bij de inname van nieuw territorium door Al-Shabaab is geregeld sprake van represailles tegen hen die net iets te enthousiast het vorige bewind steunden.⁶⁹⁹ Er zijn onvoldoende redenen om aan te nemen dat een terugkeerder uit Europa *qualitate qua* door Al-Shabaab als een deserteur of verrader wordt beschouwd, met navenant risico op vervolging.⁷⁰⁰

In mei 2014 publiceerden "Maatwerk bij Terugkeer" en "Beyond Borders" het rapport *Mogelijkheden en obstakels voor terugkeerders Zuid- en Centraal Somalië*. De daarin opgesomde mogelijkheden en obstakels waren in de verslagperiode van dit Ambtsbericht nog onverkort van kracht.⁷⁰¹

In de Verenigde Staten werd een vergelijkbaar onderzoek uitgevoerd op basis van gesprekken met terugkeerders uit de VS en Noorwegen.⁷⁰²

Somaliërs in Nederland (met of zonder Nederlands paspoort) die graag terugkeren doch niet gaan geven daarvoor twee hoofdredenen: het ontbreekt hen aan kapitaal om een zaak te beginnen, of ze hebben schoolgaande kinderen. Voor jonge mannen zonder opleiding en kapitaal is een nieuwe start in Somalië moeilijk. De overgang tussen de Nederlandse verzorgingsstaat en de harde werkelijkheid van Somalië waar ieder op zichzelf is aangewezen (afgezien van wat hulp door familie of clan) is bijzonder groot. Met een extra steuntje in de rug zou deze groep zeer geholpen zijn, aldus stemmen in de diaspora.

In 2015 keerden tien Somaliërs vrijwillig terug vanuit Nederland, gefaciliteerd door de Dienst Terugkeer & Vertrek van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Slechts enkelen keerden gedwongen terug. Allen keerden terug naar/via Mogadishu.⁷⁰³

Medio 2015 besloot ook IOM om vrijwillige terugkeer vanuit Nederland naar Mogadishu te faciliteren op grond van diverse ontwikkelingen, zoals de verbeterde veiligheid, terugkeer van migranten vanuit de regio, signalen van migranten in de diaspora (in o.a. Nederland), alsmede

⁶⁹⁷ Wat in een bepaalde situatie als provocerend wordt ervaren is evident afhankelijk van de maatschappelijke en culturele context.

⁶⁹⁸ Ook voor mannen zijn in 2015 zulke gevallen kennelijk niet in toegankelijke bronnen gepubliceerd resp. opgemerkt. Dit betekent niet dat het in 2015 niet is voorgekomen. In 2013 liet Al-Shabaab weten dat Somali's "who had spent time in the West" worden beschouwd als "those who have been taught garbage, evil and lack of religion and are being used to spread evil". "They are the same as the infidels they are working for as far as we are concerned. They will be killed and fought against in the same manner." Zie: Somalis sent back home in fear of al-Shabab. BBC News (16 juni 2014).

⁶⁹⁹ Er zijn geen bronnen gevonden waarin onderscheid wordt gemaakt tussen het risico van gedwongen rekrutering voor teruggekeerde jongeren afgezet tegen dit risico voor 'thuis gebleven' jongeren. In zijn algemeenheid recruteert Al-Shabaab zijn manschappen onder kansarme jongeren in rurale gebieden; dit zijn niet de gebieden waar teruggekeerde en/of 'verwesterde' jongeren zich doorgaans ophouden, tenzij het hun clangebied is. Daar komt bij dat Al-Shabaab zulke jongeren in het algemeen wantrouwt; zie de voetnoten hierboven en hieronder. Het rekruteringsrisico voor 'verwesterde' jongeren lijkt dus eerder kleiner. Ook zijn geen bronnen gevonden die inzicht geven in de houding van Al-Shabaab tegenover terugkeerders resp. 'thuisgeblevenen' bij de niet-betaling van gedwongen afdrachten of bij represailles tegen hen die een vorig bewind steunden.

⁷⁰⁰ Het rapport "Persecution and Protection in Somalia" van de Norwegian Organisation for Asylum Seekers NOAS (2014) besteedt uitgebreid aandacht aan de beschrijving van degenen die risico lopen op vervolging door Al-Shabaab, waaronder deserteurs (defectors). Daaruit blijkt dat deserteurs een aanzienlijk risico lopen bij terugkeer naar Somalië, maar dat dit risico voornamelijk voortvloeit uit hun desertie en veel minder uit het enkele feit dat zij terugkeren, ook niet indien zij terugkeren uit een westers land. Daarbij zij aangetekend dat AS zeer argwanend staat tegenover mensen die banden hebben met westerse landen en dat terugkeer uit zo'n land sneller tot een verdenking kan leiden van banden met buitenlandse inlichtingendiensten of met de Somalische federale regering. En daarvoor heeft AS een zeer lage 'tolerantiedrempel'. Kortom, terugkeerders uit het westen hebben in door AS beheerst gebied al snel de schijn tegen. Voor details zie het NOAS-rapport.

⁷⁰¹ Aldus de schrijver van dit rapport in een email aan Buitenlandse Zaken op 19 mei 2015.

⁷⁰² Zie: More Minnesota Somalis go back to a slowly rebuilding Somalia: StarTribune (11 januari 2015). En: "The Somali Diaspora in the Twin Cities: Engagement & Implications for Return; Policy Report". Humphrey School of Public Affairs, University of Minnesota, dec. 2014. Zie: <http://www.hhh.umn.edu/features/pdf/SomaliDiasporaHumphreySchoolPolicyReportFinal.pdf>

⁷⁰³ Cijfers per 30 november 2015. Bron: Dienst Terugkeer & Vertrek van het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

het belang van de terugkeer naar Somalië voor diverse Europese autoriteiten. Het gaat voornamelijk om een pilot-project.⁷⁰⁴

Er is geen structurele monitoring van het wel en wee van terugkeerders, niet door IOM, noch door Nederland, Somalische belangenorganisaties, of Somalië zelf.⁷⁰⁵

4.3.3

Gedwongen terugkeer

Het beleid van de Somalische federale regering ten aanzien van gedwongen terugkeer is behept met tegenstrijdigheden. Een aantal Westerse landen die de veiligheidssituatie in Somalië geschikt acht(t)en voor gedwongen terugkeer, zoals het Verenigd Koninkrijk en Nederland,⁷⁰⁶ hadden de afgelopen jaren de grootste moeite om na lange onderhandelingen zeer kleine aantallen gedwongen terugkeerders te doen accepteren. Regelmatig werd terugkeer geweigerd.⁷⁰⁷ Dit, terwijl Saoedi-Arabië in 2014 meer dan 40.000 bij razia's opgepakte Somaliërs uitzette naar Somalië, met klaarblijkelijke instemming (althans zonder tegenwerking) van de Somalische autoriteiten.⁷⁰⁸ Ook Kenia zette in 2014 honderden illegale Somaliërs uit tijdens de operatie "Usalama Watch".⁷⁰⁹

Gedwongen terugkeerders ondervinden -eenmaal toegelaten- geen specifieke problemen met de overheid.⁷¹⁰ Zij worden niet mishandeld. Wel komt het voor dat gedwongen terugkeerders zelf, bij aankomst, agressief zijn en/of vandalistisch gedrag vertonen; in zo'n geval wordt door de autoriteiten ingegrepen. Er bestaan geen overheidsprogramma's voor ondersteuning bij de re-integratie van terugkeerders. In het geval van de grootschalige gedwongen uitzettingen uit Saoedi-Arabië in 2014 riep de overheid de hulp in van het IOM om de opvang in goede banen te leiden. Er zijn geen indicaties dat bepaalde groepen daarbij werden achtergesteld.

Onlangs werd een Somalisch "*Policy Paper on Returnees to Somalia*" aanvaard door de Somalische regering en gepubliceerd.⁷¹¹ In dit document toont Somalië zich bereid gedwongen terugkeerders op te nemen op geval-per-geval-basis en aan de hand van een aantal voorwaarden, doch behoudt zich ook het recht voor terugkeerders te weigeren, bijvoorbeeld indien deze een gevaar vormen voor de nationale veiligheid. Gedwongen terugkeer wordt aan een veelheid van eisen onderworpen, bijvoorbeeld het opstellen van een risico-analyse per persoon; 'start'geld van 10.000 US\$ pp.; een vast en toegankelijk adres in Somalië; overlegging van de antecedenten van criminelen door de uitzettende staat; de beschikbaarstelling van middelen aan Somalië voor het opzetten van een speciale politieëenheid om terugkeerders in de gaten te houden en voor speciale opvangfaciliteiten. De wens om gedwongen terugkeerders te volgen kan voor- en nadelen hebben. Voor zover de informatie met het uitzettende land wordt gedeeld levert dit inzicht op in het succes -of falen- van de teruggekeerden; anderzijds lijkt het een zeker wantrouwen te behelzen dat de privacy van terugkeerders beïnvloedt. Het nieuwe beleidsdocument staat op gespannen voet met Somalië's internationale verplichtingen en met regelgeving in een aantal landen van waaruit gedwongen repatriëring plaatsvindt of wordt overwogen. In overleg met Somalië zal moeten worden gezocht naar openingen voor een constructieve samenwerking.

Nederland beschouwt de terugname door een staat van zijn eigen onderdanen als een plicht onder het internationaal gewoonterecht.⁷¹² Daarnaast verplicht het Verdrag van Cotonou, waartoe Somalië in 2013 toetrad, Somalië zijn onderdanen terug te nemen op grond van Artikel

⁷⁰⁴ Bron: emailcorrespondentie met IOM-Nederland, nov. 2015. Ook terugkeer vanuit Noorwegen wordt gefaciliteerd.

⁷⁰⁵ Zie het vorige ambtsbericht, december 2014.

⁷⁰⁶ Staatssecretaris Teeven van het Ministerie van Veiligheid en Justitie antwoordde op 20 januari 2014 het volgende op een kamervraag van het lid Maij (PvdA): "Indien wordt vastgesteld dat een vreemdeling geen individualiseerbaar en voorzienbaar risico loopt op vervolging of mensenrechtenschendingen wordt geen asielvergunning verleend en is terugkeer aan de orde. In uitzonderlijke situaties van willekeurig en wijdverspreid geweld wordt aangenomen dat eenieder bij terugkeer een reëel risico loopt op grond van artikel 15c van de Kwalificatierichtlijn. De situatie in Mogadishu en overige delen van Somalië wordt op dit moment niet op die manier gekwalificeerd." Zie ook: Amnesty Criticises Netherlands for deporting refugees to dangerous zones. Horseed Media (23 okt. 2014).

⁷⁰⁷ Zie ook: "Somalia refuses to Accept 'Forced' Deportees from Norway". Horseed Media (1 okt. 2014). En: "Somalia denies deal over deportees from Denmark", Horseed Media (21 mei 2015).

⁷⁰⁸ Zie bijv. IOM-Somalia, Situation report 10, 11 juli-17 aug. 2014: Forced Returns from the Kingdom of Saudi Arabia.

⁷⁰⁹ "Somalia Warns Kenyan Refugee Expulsion Will Lead to 'Chaos and Anarchy'. InterPressService (IPS) News Agency (27 mei 2014).

⁷¹⁰ De Britse rechter stelde in sept. 2014 vast dat er geen rapporten naar voren zijn gebracht waaruit blijkt dat de grootschalige gedwongen terugkeer van duizenden Somaliërs uit Saoedi-Arabië eerder dat jaar voor de betrokkenen leidde tot "serious harm or persecutory ill-treatment". Zie zaak [2014] UKUT 442 (IAC) van "MOJ, MAA en SSM" (appellanten, geanonimiseerd) vs. the Secretary of State for the Home Department, § 402.

⁷¹¹ Zie de website van het Somalische MinBuZa: <http://www.mfa.gov.so/policy-issues/returnee-policy/>. De exacte publicatiedatum van dit beleidsdocument is niet bekend. Informele versies ervan circuleerden sinds ca. september 2015.

⁷¹² Dit geldt ook voor gedwongen terugkeer. Zie brief van minister Asscher aan de Tweede Kamer dd. 8 april 2015 en de brief van Staatssecretaris Dijkhoff van 5 november 2015 over het ACVZ-rapport „strategische landenbenadering” en de voortgangsrapportage „migratie en ontwikkeling”.

13.5.c.i : “iedere ACS-staat verbindt zich ertoe eigen onderdanen die illegaal op het grondgebied van een lidstaat van de Europese Unie verblijven op verzoek van die lidstaat zonder verdere formaliteiten over te nemen”. Ook aanvaardde Somalië op 19 december 2014 resolutie A/RES/69/229 van de Algemene Vergadering van de VN waarin in §25 in herinnering wordt geroepen dat VN-lidstaten er voor moeten zorgen dat hun terugkerende onderdanen naar behoren worden ontvangen.⁷¹³

Amnesty International beschouwt gedwongen terugkeer naar gebieden in handen van Al-Shabaab als een schending van het internationale recht.⁷¹⁴ Er zijn de verslagperiode evenwel geen berichten gevonden van landen die Somaliërs bewust uitzetten naar gebieden in handen van Al-Shabaab. In de Nederlandse praktijk worden Somaliërs uitsluitend teruggebracht naar Mogadishu;⁷¹⁵ dit gebeurt puur uit praktische overwegingen. Alleen Mogadishu heeft een internationale vliegverbinding met Europa (via Turkije) en in Mogadishu bevinden zich de Somalische diensten waaraan de terugkeerder wordt overgedragen. Ook andere westerse landen en Saoedi-Arabië zetten uit via Mogadishu. Of terugkeerders (willen) doorreizen naar een gebied in handen van Al-Shabaab onttrekt zich aan de invloed en het zicht van de Nederlandse autoriteiten.

Een aparte categorie terugkeerders vormen de zgn. “dhaqan celis”; dit zijn pubers en adolescenten waarvan de ouders vrezen dat zij in Nederland verkeerde invloeden opdoen (bijvoorbeeld ten aanzien van de seksuele moraal) of afdwalen naar het criminele circuit. Zij worden voor kortere of langere tijd –en soms definitief- teruggestuurd naar Somalië om cultureel weer op het rechte spoor te worden gezet door bijvoorbeeld familie.⁷¹⁶ Soms gaat het om regelrechte ontvoeringen naar Somalië door de ouders, die zelf weer terugkeren naar Europa. Jegens de *dhaqan celis* bestaan ook gevoelens van wantrouwen en verachting in Somalië; ze kunnen worden gezien als criminele, verwende en ondankbare jongeren, die in Europa “liever op hun luie kont lagen dan geld te verdienen en dat naar Somalië te sturen”. Er zijn gevallen bekend waarin ze in elkaar werden geslagen door lokale leeftijdgenoten.⁷¹⁷ Meisjes lopen een risico te worden uitgehuwelijkt.⁷¹⁸ Het is niet bekend hoeveel Somalische jongeren Nederland jaarlijks verlaten als *dhaqan celis*, maar het gaat om een gering aantal.⁷¹⁹

Volgens de DT&V zijn in 2014 en in 2015 slechts enkele Somaliërs gedwongen uit Nederland naar Mogadishu teruggekeerd. Gedurende de eerste maanden van de verslagperiode was Nederland in gesprek met de Somalische autoriteiten met als doel het bestaande Memorandum of Understanding met betrekking tot gedwongen terugkeer uit 2010 te herzien; dit op verzoek van de Somalische autoriteiten. Die besprekingen verliepen uiterst moeizaam, niet in de laatste plaats door de regeringswisseling in februari 2015. Door de recente Somalische publicatie van een beleidsdocument over terugkeer is een nieuwe situatie ontstaan.

Het European Migration Network heeft in juni 2015 een compilatie gepubliceerd van het asielbeleid, incl. de praktijk m.b.t. terugkeer ten aanzien van Somalische asielzoekers in de lidstaten van de EU.⁷²⁰

4.3.4

Terugkerende alleenstaande vrouwen

Vrouwen die terugkeren zonder familie, vrienden of clan-connecties of zonder financiële middelen lopen in het algemeen een risico op seksueel en seks-gerelateerd geweld. Factoren die daarbij ook in aanmerking moeten worden genomen zijn leeftijd, gezondheid, economische status, familieverantwoordelijkheden (bijvoorbeeld zorg voor ouderen of kinderen), en banden met de diaspora. Zulke banden kunnen materieel zijn (bijvoorbeeld ontvangst van remittances),

⁷¹³ De betreffende zinsnede in §25 luidt: “. . . and recalls that States must ensure that their returning nationals are duly received”; Daarbij wordt geen onderscheid aangebracht tussen vrijwillige of onvrijwillige terugkeer.

⁷¹⁴ Zie: Amnesty International: “FORCED RETURNS TO SOUTH AND CENTRAL SOMALIA, INCLUDING TO AL-SHABAAB AREAS: A BLATANT VIOLATION OF INTERNATIONAL LAW”, Oktober 2014.

⁷¹⁵ Somalilanders worden teruggebracht naar Hargeisa; dat valt evenwel buiten het bestek van dit ambtsbericht.

⁷¹⁶ “Dhaqan celis” kan los worden vertaald als “de heropvoedingsgroep”. Zie een artikel hierover op Channel 4 uit juni 2012: “British Somalis going back for a future”.

⁷¹⁷ Letterlijk: “. . . ein verwöhnter und undankbarer Mensch, der in Europa lieber auf der faulen Haut gelegen hat, als Geld zu verdienen und es zurück zum Clan nach Somalia zu schicken.” Zie het relaas van de Somalisch-Nederlandse ‘Amina’, ontvoerd naar -en gedood in- Somaliland: Fahrt zur Hölle. Süddeutsche Zeitung. Heft 47-2014.

⁷¹⁸ Zie: “Sarah daagt Nederland voor het gerecht na Somalisch drama”, Trouw, 30 september 2014.

⁷¹⁹ Aldus bronnen binnen de Somalische diaspora in Nederland.

⁷²⁰ Zie: Ad-Hoc Query on asylum proceeding and returns to Somalia. Compilation, June 2015. European Migration Network.

of bestaan uit mogelijkheden om werk te vinden binnen de door diaspora-ondernemers gedreven economische '*boom*' (in Mogadishu).⁷²¹

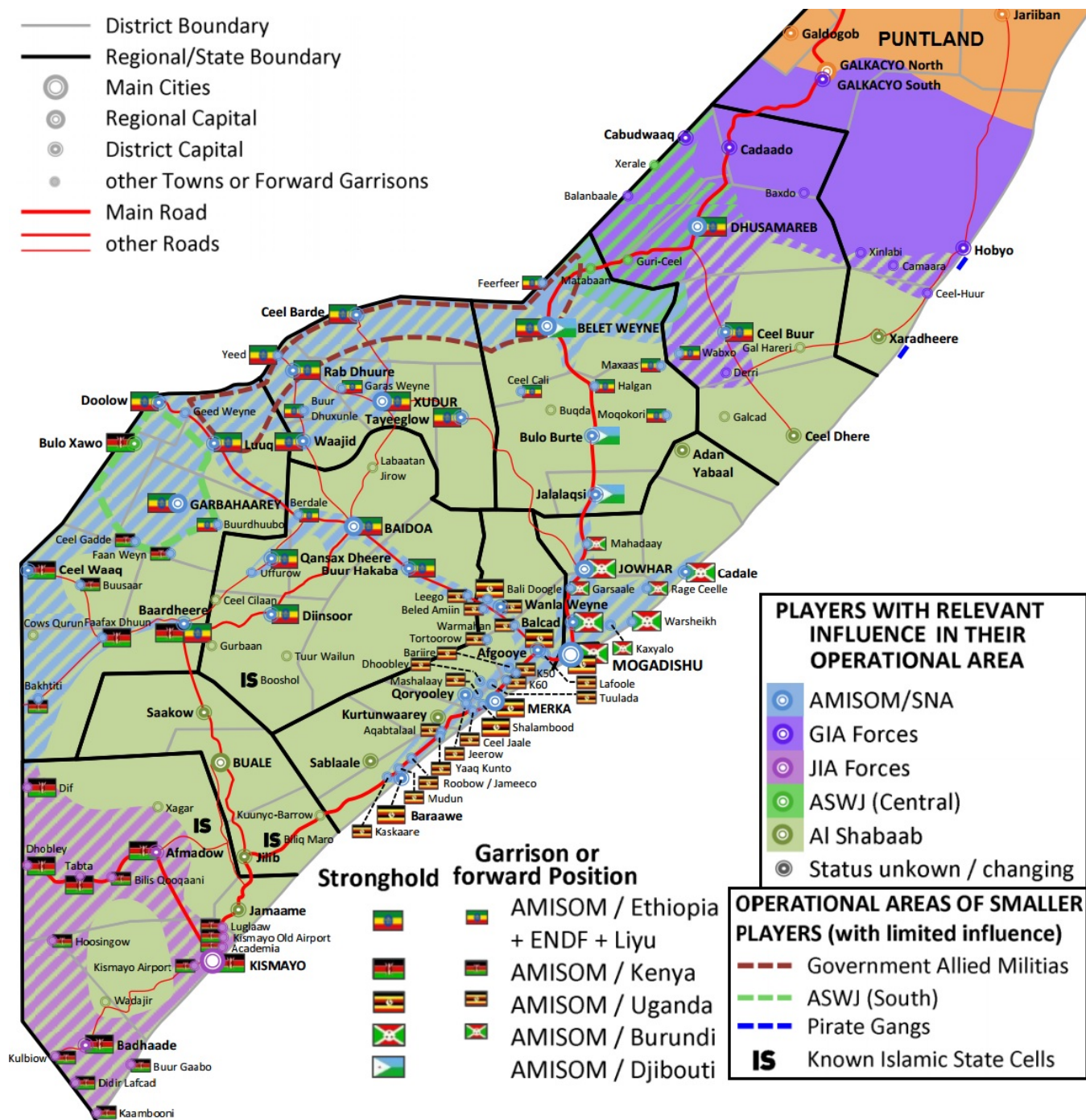
Terugkerende vrouwen uit minderheidsgroepen en die niet beschikken over steun van hun familie of van een (grotere of meerderheids-)clan en/of zonder reëel vooruitzicht op een inkomen, lopen reële risico's op schending van hun mensenrechten.⁷²²

-----

⁷²¹ UK Home Office. Country Information and Guidance, Somalia. Women fearing gender-based harm + violence. February 2015, § 1.2.8.

⁷²² UK Home Office. Country Information and Guidance, South and Central Somalia, Majority Clans and Minority Groups. March 2015. § 1.4, 5^e bullet.

Gezagssituatie per december 2015.

Bron: BFA Staatendokumentation/ Andreas Tiwald.

BIJLAGE 2. Somalische wetgeving en parlementaire resoluties in voorbereiding (stand per 1 december 2015).

Law/Resolution	Responsibility within Parliament
1. Resolution of Appointment of Commissioners of Boundaries and Federation Commission	Committee of Interior
2. Resolution of Appointment of Commissioners of National Independent Electoral Commission	Committee of Interior
3. Law on Political Parties and Multi-Party System	Committee of Interior
4. Electoral Law	Committee of Interior
5. Law granting Statehood for Federal Member States	Committee of Interior
6. Review of Government Ordinance 1968	Committee of Interior
7. Law establishing the Constitutional Court	Judiciary & Religious Affairs Committee
8. Law establishing the Human Rights Commission	Human Rights Committee
9. Resolution appointing the members of the Human Rights Commission	Human Rights Committee
10. Resolution appointing the members of the Judicial Service Commission	Justice Committee
11. Resolution appointing the Constitutional Court Judges	Justice Committee
12. Closing of Accounts 2014	Finance Committee
13. Budget 2016	Finance Committee
14. Resolution on the Somali Shilling	Finance Committee
15. Communications Act	Information and Communication Committee or Information & Media, Public Awareness, Culture, Post and Telecommunication Committee (?)
16. Anti-Terrorism Law	Interior Committee
17. Control and limitation of Firearms Law	Interior Committee / Defense Committee
18. Public Procurement Law	Finance Committee or Budget, Finance, Planning, International Cooperation & Financial Oversight of Public Institutions Committee
19. Foreign Investment Law	Industry and Commerce Committee or Economic & Trade Committee
20. Review of the Rules of Procedures of Parliament	RoP Committee
21. Law on Immunities, Privileges Members of Parliament	RoP Committee
22. Law on Retirement Benefits of the Political Leadership of Federal Government and Parliament	RoP Committee
23. Laws of Parliament Act	RoP Committee
24. Administration of Parliament Law	RoP Committee
25. National Security Commission Law	Committee of Defense
26. Review of the Judiciary Ordinance	Justice Committee
27. Capital City Status Law	Committee of Interior / BFC
26. Anti-Money Laundering & Combating the Financing of Terrorism Law	Finance Committee
29. Public Financial Management Law	Finance Committee

Law/Resolution	Responsibility within Parliament
30. Citizenship Law	Interior Committee
31. Auditor General Law	
32. Civil Aviation Law	Roads, Ports, Airports, Energy and Transport Committee
33. Truth and Reconciliation Law	
34. Foreign Labor Law	
35. Media Law	
36. Establishing the Somali Disaster management Agency Law	
37. Establishing the National Commission for Refugees and IDPs Law	
38. Establishing the Anti-Corruption Commission Law	
39. NGO Law	
40. Building and Construction Standards Law	
41. Somali Seed and Plant Varieties Law	
42. Dairy Law	
43. Anti-trafficking Law	
44. Defense Law	

NB: RoP Committee = Rules of Procedure Committee.

Het gaat om wetgeving in verschillende stadia van voorbereiding (soms nog heel pril) die op de wetgevingskalender van het parlement komt te staan en die wordt opgesteld en/of herzien door de verschillende lijnministeries. Het Ministerie van Justitie houdt het toezicht en overzicht en geeft feedback op wetsteksten en -voorstellen door andere ministeries.⁷²³

⁷²³ Bron van deze lijst: Email van het Somalische Ministerie van Justitie, 1 december 2015.

BIJLAGE 3. Lijst van milities die in 2015 in Zuid- en Centraal Somalië betrokken waren bij (gewelds-)incidenten.

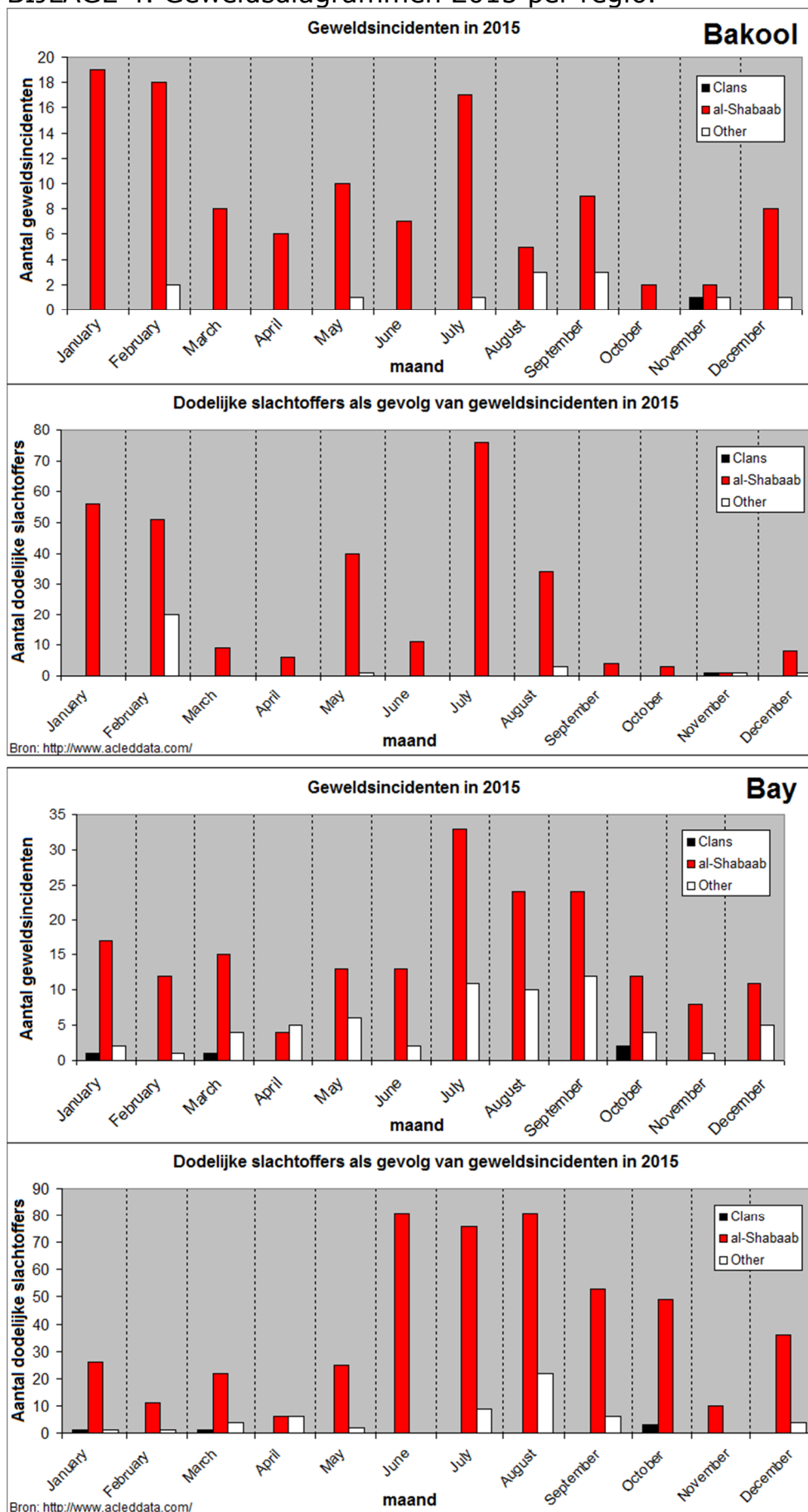
In 2015 waren een groot aantal milities in Zuid- en Centraal Somalië betrokken bij (gewelds-) incidenten. Omdat bij sommige incidenten onbekende gewapende groepen optraden bestaat daarvan geen volledig overzicht, maar onderstaande alfabetische lijst bevat de belangrijkste.

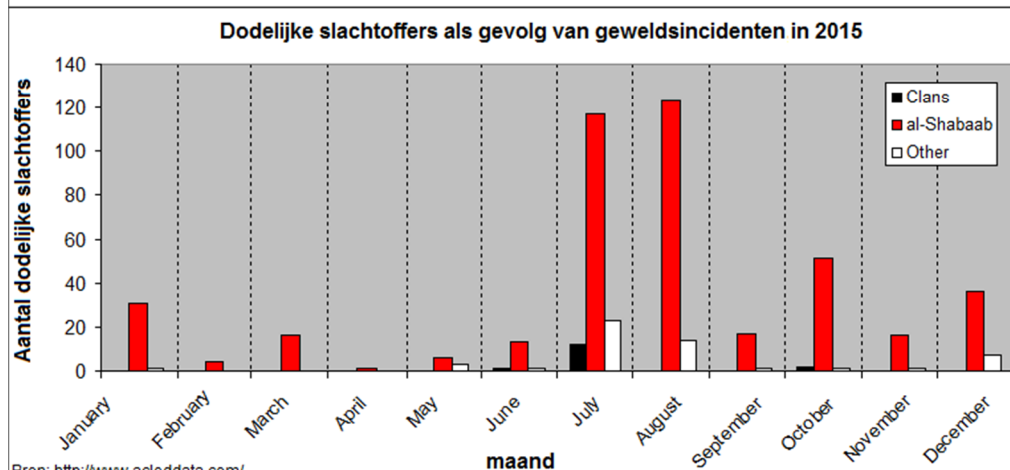
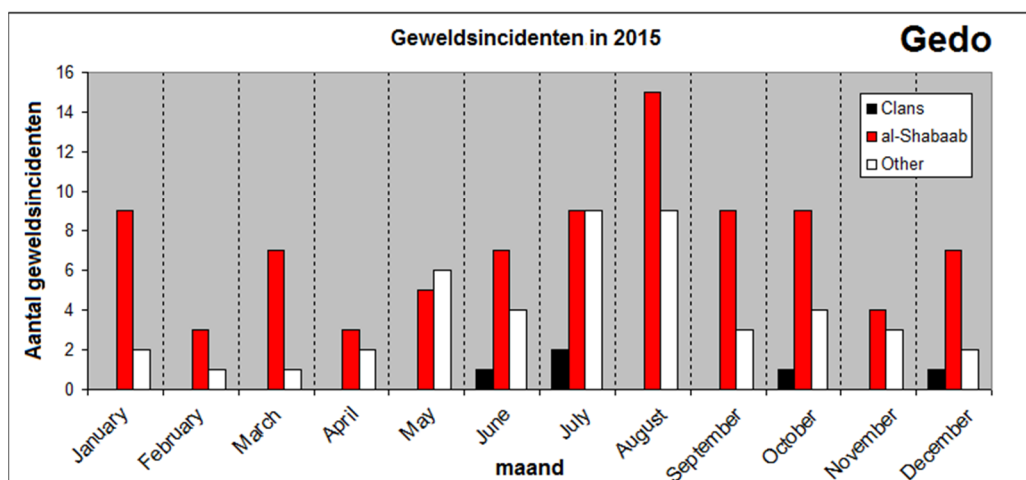
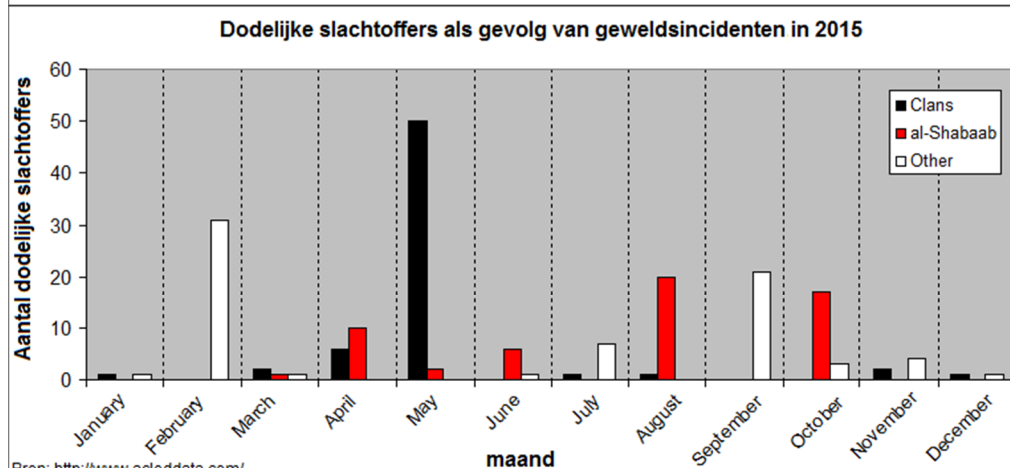
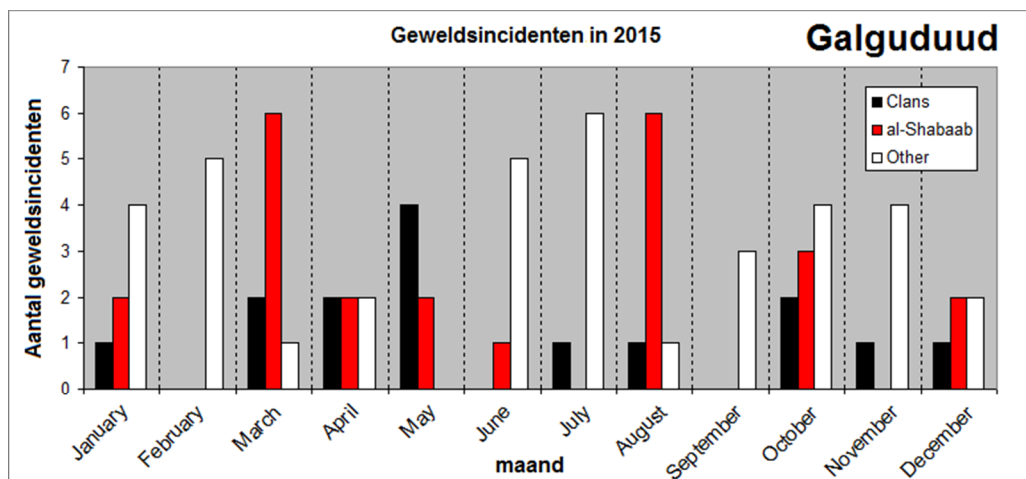
De Abgal clanmilitie,	de Hawiye-Ceyr sub-clanmilitie,
de Abgal-Celi sub-clanmilitie,	Hizbul Islam (?),
de Abgal-Daud clanmilitie,	de Jareer-Weyne-Shiidle sub-clanmilitie,
de Abgal-Hawiye sub-clanmilitie,	de Jejele clanmilitie,
de Abgal-Kabale sub-clanmilitie,	de Leelkayse clanmilitie,
de Abgal-Warsangeli sub-clanmilitie,	de Leysaan clanmilitie,
de Agoon clanmilitie,	de Ma'alin Adan militie,
Ahlu Sunna Wal'Jamaa,	de Macaswiley militie,
de Barre Adan Shire 'Hiraale'-militie,	de Majeerteen clanmilitie,
de Bimal clanmilitie,	de Majeerteen-Omar Mahmud sub-clanmilitie,
de Biyamal clanmilitie,	de Majeerteen-Reer Biciidyahan sub-clanmilitie,
de Dabare clanmilitie,	de Majeerteen Ugaar-Saleban sub-clanmilitie,
de Dhulbahante clanmilitie,	de Marehan clanmilitie,
de Dir clanmilitie,	de Marehan-Reer Dini sub-clanmilitie,
de Dir-Faqi Muhamed sub-clanmilitie,	de Marehan-Wagardhac sub-clanmilitie,
de Duduble clanmilitie,	de Murule clanmilitie,
de Gaaljecel clanmilitie,	de Murusade clanmilitie,
de Galjeel clanmilitie,	de Ogaden-Awlyahan sub-clanmilitie,
de militie van het Galmudug bestuur,	de Rahanweyn clanmilitie,
de Garre clanmilitie,	de Rahanweyn-Emid sub-clanmilitie,
de Habar Gedir clanmilitie,	de Rahanweyn-Harin sub-clanmilitie,
de Habar Gedir-Ayr sub-clanmilitie,	de Rahanweyn-Luwaay sub-clanmilitie,
de Habar Gedir-Sa'ad clanmilitie,	de Rahanweyn-Yantar sub-clanmilitie,
de Habar Gedir-Sa'ad sub-clanmilitie,	de Sa'ad-Reer-Jalaf sub-clanmilitie,
de Habar Gedir-Saleban clanmilitie,	de Saalax militie,
de Habar Iji sub-clanmilitie,	de Saalax Communal militie,
de Harti clanmilitie,	de Sheeqaal clanmilitie,
de Hawadle clanmilitie,	de Suleiman-Habar Gedir clanmilitie,
de Hawadle-Agoon sub-clanmilitie,	de Westland State militie,

+ diverse ongeïdentificeerde gewapende groepen en een ongeïdentificeerde Ethiopische clanmilitie.

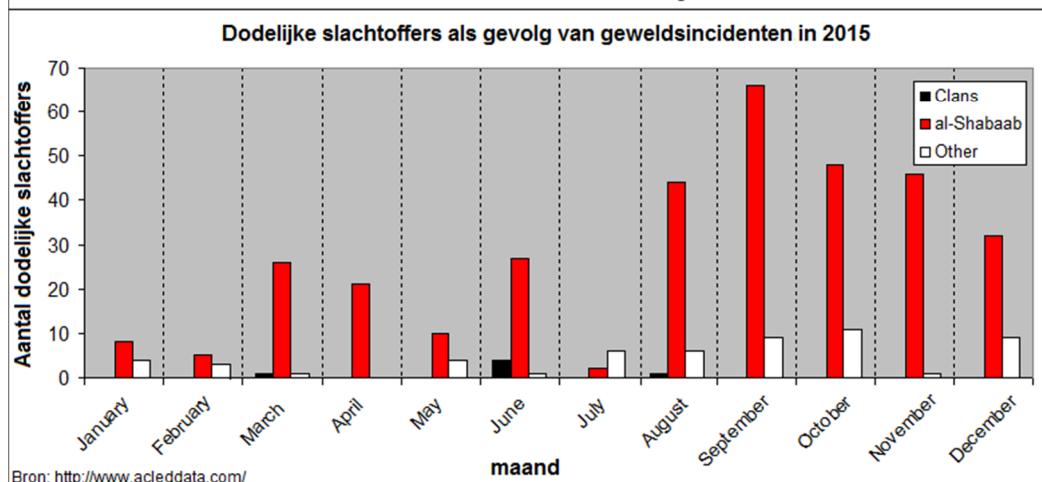
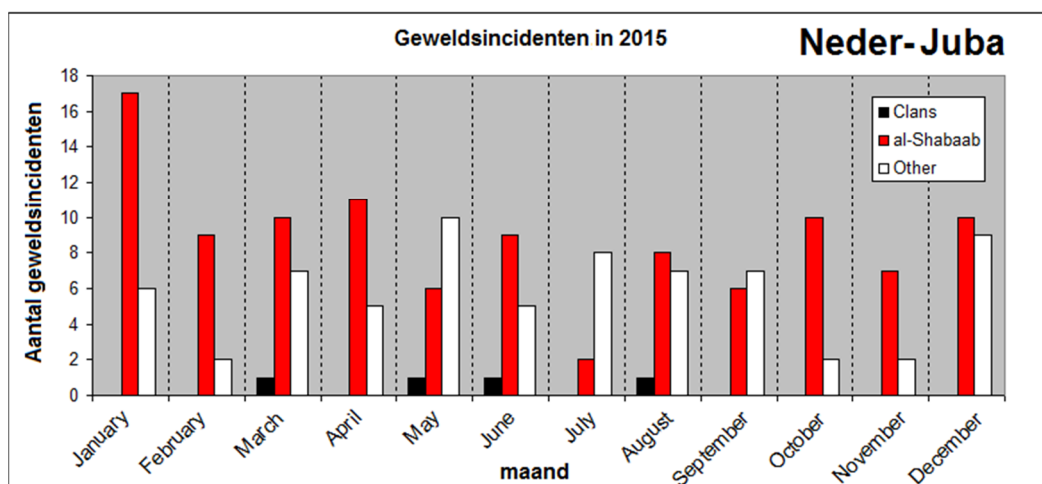
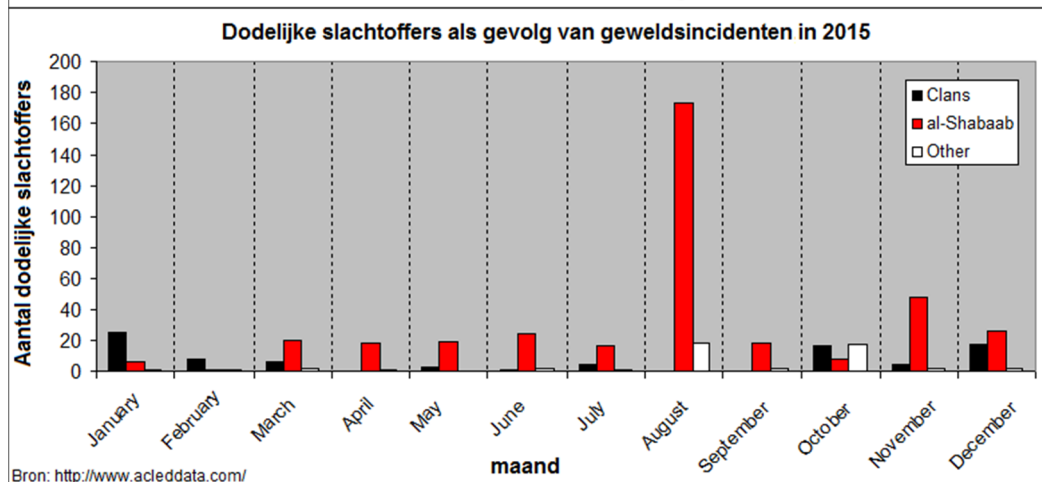
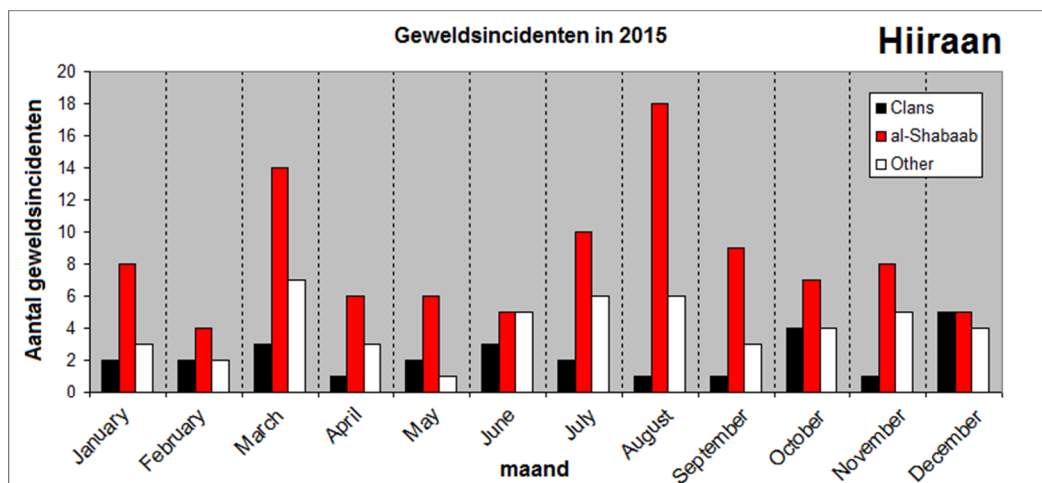
Bron: ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project, <http://www.acleddata.com/wp-content/uploads/2016/01/Somalia-file.xlsx>). Deze lijst bevat ook milities die actief waren in Mudug, dus bevat mogelijk ook groepen die alleen in het Puntlandse deel van Mudug actief waren en strikt genomen dus niet in Zuid- en Centraal Somalië. Voorts betekent betrokkenheid bij geweld niet noodzakelijkerwijs dat deze groepen ook als veroorzaker of aanstichter van dat geweld kunnen worden aangemerkt.

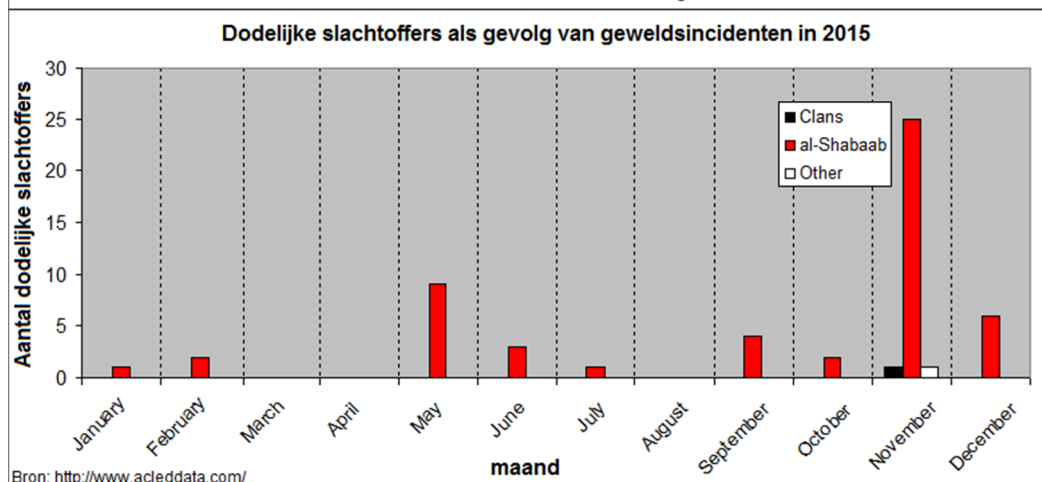
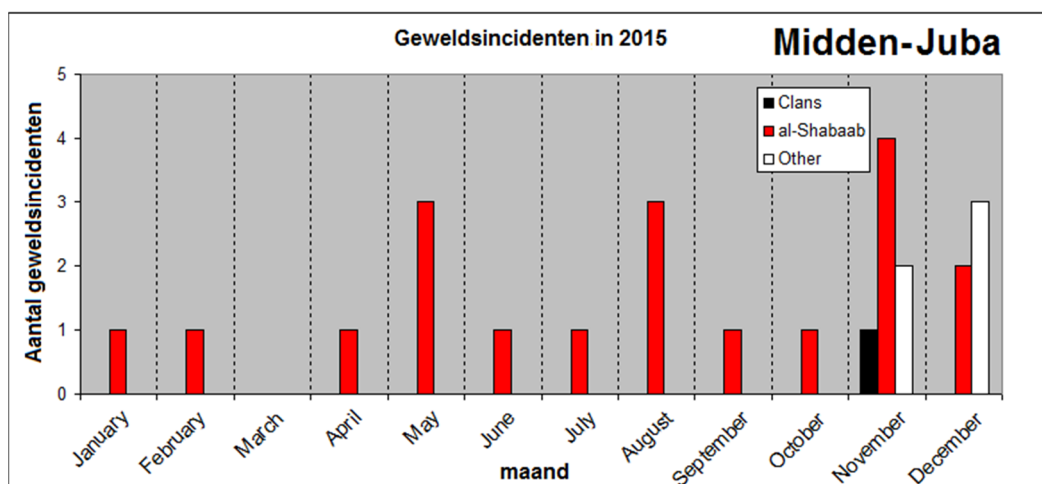
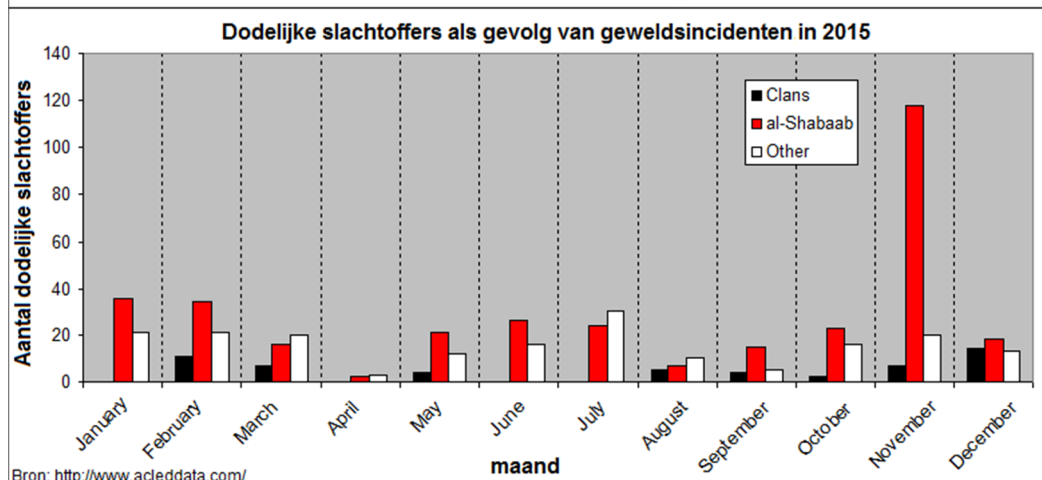
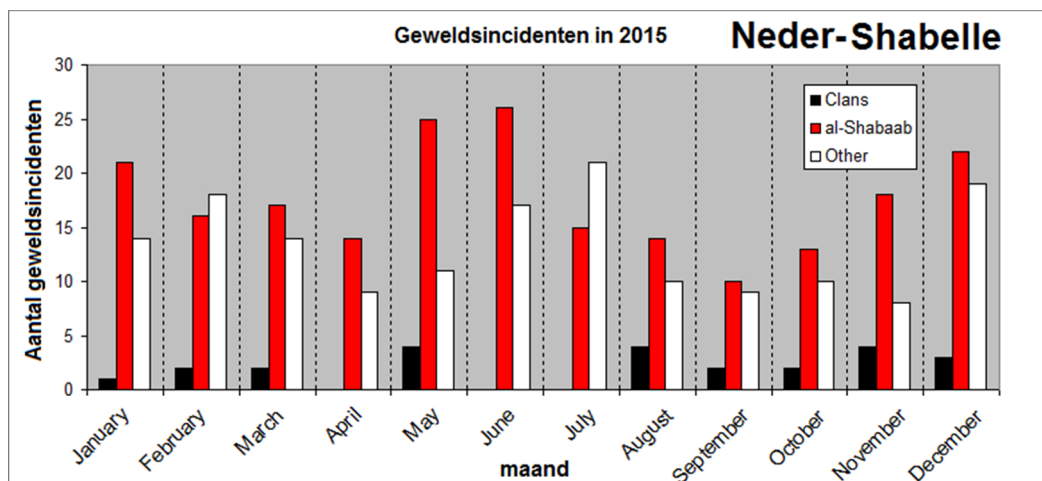
BIJLAGE 4. Gewelddiagrammen 2015 per regio.

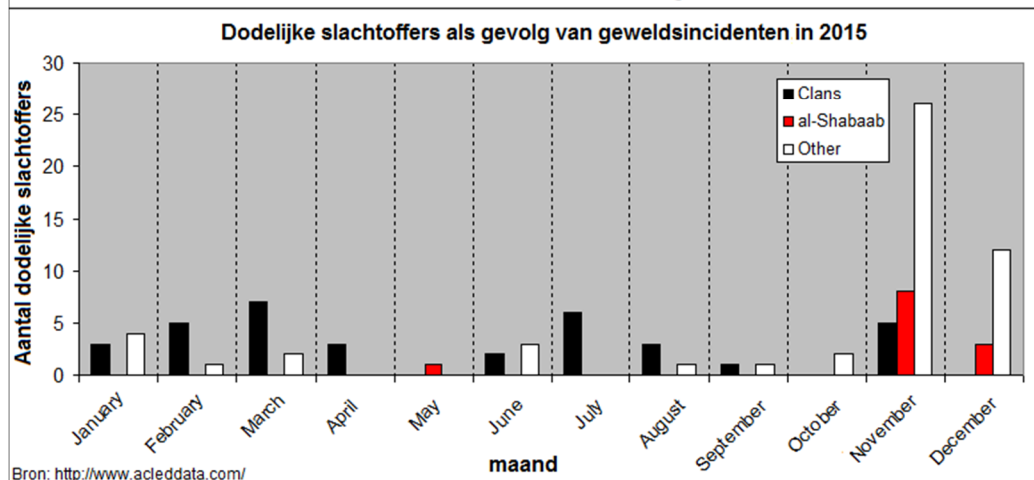
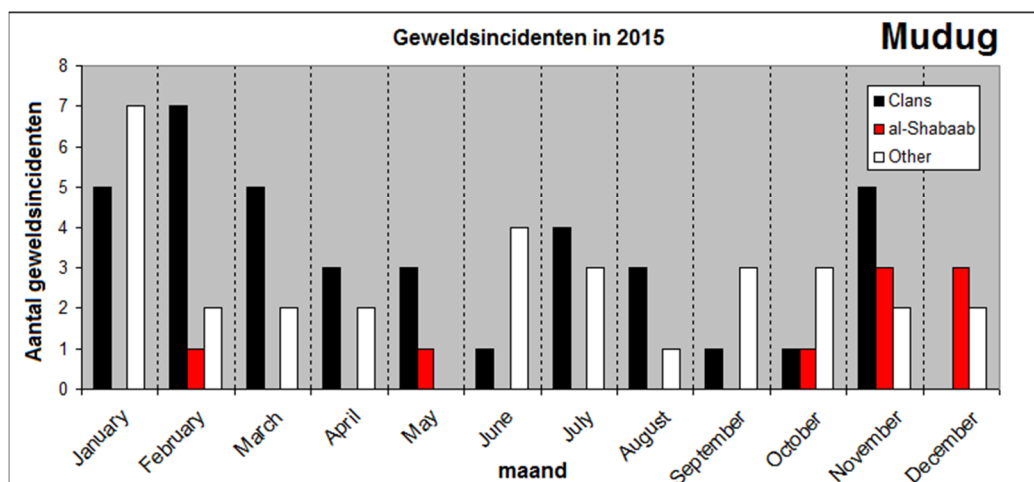
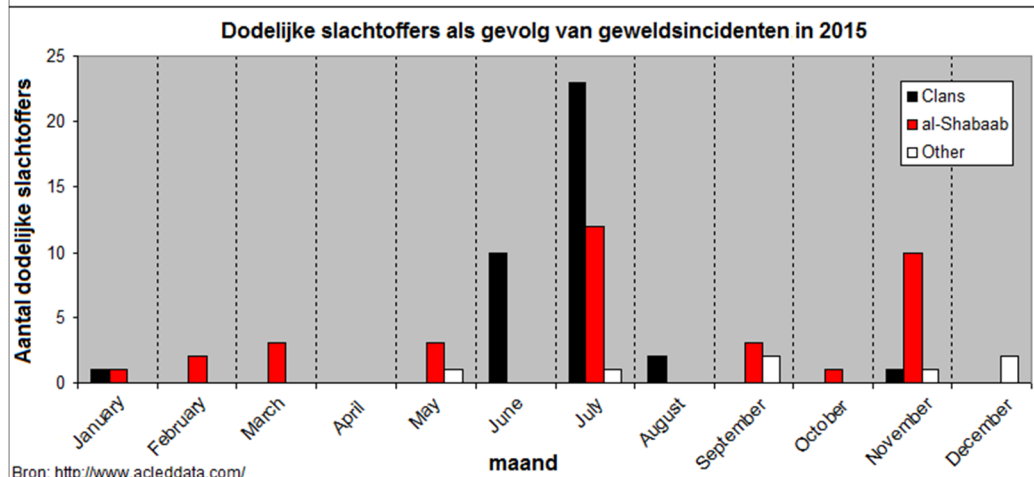
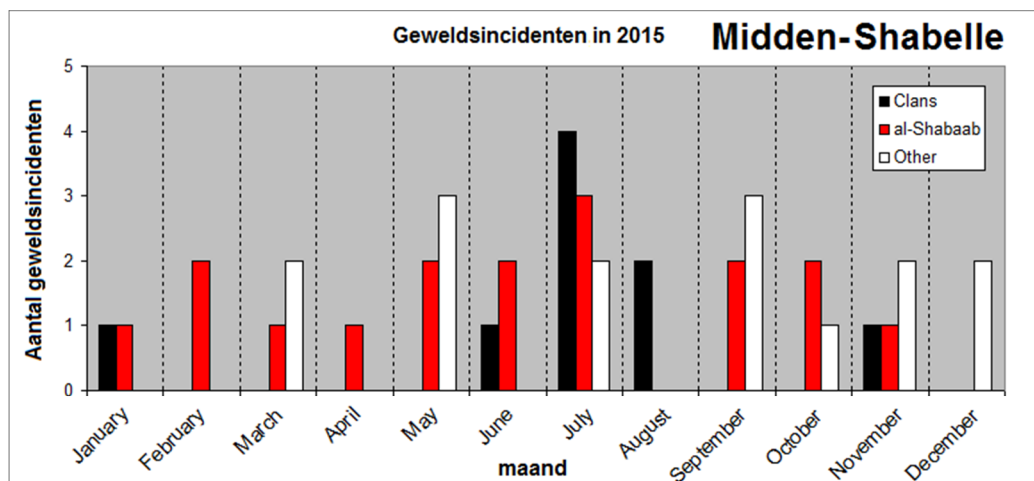

NB: De onderliggende data voor deze staafdiagramman zijn afkomstig van ACLED (ArmedConflict Location & Event Data Project), zie: <http://www.acleddata.com/>
De rode staafdiagrammen betreffen incidenten waarbij al-Shabaab *betrokken* is; dus niet uitsluitend incidenten die al-Shabaab *veroorzaakt* heeft.

-----//-----

BIJLAGE 5. Afkortingenlijst

AAB	Algemeen Ambtsbericht
ACLED	Armed Conflict Location & Event Data Project (http://www.acleddata.com/)
AMISOM	African Union Mission in Somalia
AS	Al-Shabaab
ASWJ	Ahlu-Sunna Wal-Jama'a
AU	African Union, Afrikaanse Unie
AWEPA	Association of European Parliamentarians with Africa
CEDAW	Convention to Eliminate All Forms of Discrimination Against Women
COI	Country of Origin Information
DT&V	Dienst Terugkeer en Vertrek (van het Ministerie van Veiligheid en Justitie)
EASO	European Asylum Support Office
ENDF	Ethiopian National Defence Forces
FGM	Female Genital Mutilation
HLPF	High Level Partnership Forum
IDP	Internally Displaced Person
IGA	Interim Galmudug Administration
IGAD	Intergovernmental Authority on Development
IJA	Interim Juba Administration (Interim Juba Bestuur)
IND	Immigratie- en naturalisatiedienst
IOM	International Organisation on Migration
ISWA	Interim South West Administration
KDF	Kenyan Defence Forces
LHBT	Lesbiennes, Homo's, Bisexuelen en Transexuelen
MoU	Memorandum of Understanding
NGO	Non- (of Niet-) Gouvernementele Organisatie
NISA	National Intelligence and Security Agency
OCHA	(United Nations) Office for Coordination of Humanitarian Affairs
SEMG	Somalia-Eritrea Monitoring Group (van de VN Veiligheidsraad)
UNDP	United Nations Development Programme
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children Fund
UNOCHA	Zie OCHA
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UNSOA	United Nations Support Office for AMISOM
UNSOM	United Nations Assistance Mission in Somalia
UPR	Universal Periodic Review ('mensenrechtenexamen' bij de VN, Genève)
VN	Verenigde Naties
WFP	World Food Programme

-----//-----